Doris Baumannová

VÝCHOVA

a výcvik psov

Doris Baumannová

VÝCHOVA
a výcvik psov

Predhovor

„Šteniatko je výtvorom prírody - ale psa dotvára človek"

Myšlienka rozvíja názor, že človek dokáže podporovať vlastnosti psa, ktorými ho obdarila príroda, ale nesprávnym zaobchádzaním a nesprávnym výcvikom môže jeho najlepšie vlastnosti tiež potlačiť. Väčšinou sa za tým neskrýva zlý úmysel, oveľa častejšie je príčina v tom, že majiteľovi chýba schopnosť a potrebné vedomosti, aby dokázal psa pochopiť.

Pre užitočné spolunažívanie vo vzťahu človek/pes je správna starostlivosť o psa rovnako dôležitá ako dôsledný výcvik, pričom je úplne jedno, či cvičený pes patrí k malej alebo veľkej rase. Aj zle vychovaný trpasličí pes môže byť postrachom pre chovateľa a jeho blížnych. Argument zle alebo vôbec nevychovateľného psa sa používa, žiaľ, ako druh „alibi" tých majiteľov, ktorí nie sú schopní svojich psov vychovať. Určitej výchovy sú schopné všetky psy, resp. rasy, i keď rozdiely v poslušnosti budeme musieť pripustiť a oprieť sa predovšetkým o individuálnu vnímavosť jedincov.

Táto kniha sa pokúša budúcemu majiteľovi psa pomôcť priebežne odpovedať na otázky v oblasti výchovy a výcviku psa. Keďže psy sa na seba podobajú práve tak málo ako ľudia, je individuálny prístup k psovi najdôležitejším kritériom úspešnej výchovy. Preto kniha, ktorá sa zaoberá výchovou a výcvikom psa, môže slúžiť vždy len ako pomôcka a poskytnúť iba oporné body.

Keďže prvé problémy sa vynoria už s príchodom šteňaťa do jeho nového domova, aj s výchovou je potrebné začať ihneď. Práve prvé mesiace rozhodujúcou mierou vplývajú na neskorší život psa a chyby pri výchove - aj keď boli spôsobené nedostatočnými vedomosťami - sa dajú sotva alebo len veľmi ťažko napravať.

Údaje, ktoré sú opäť uvedené v prílohe, a ktoré udávajú, v akom veku je potrebné nacvičovať túktorú úlohu, nemajú samozrejme všeobecnú platnosť. Zatiaľ čo výcvik jednému psovi nespôsobuje žiadne ťažkosti, iný potrebuje k úplnému pochopeniu a splneniu rovnakej úlohy nepomerne viacej času.

No práve táto skutočnosť dodá-

va čaro výcvikovej činnosti a každý skúsený cvičiteľ a psovod potvrdí, že nejestvuje žiadna univerzálna schéma, ktorá by bola použiteľná pre každého psa, či sa už jedná iba o základnú výchovu alebo o rozšírený výcvik.

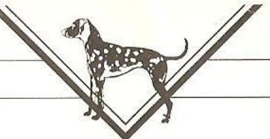
Na tomto mieste by som chcela srdečne poďakovať všetkým, ktorí sa nejakým spôsobom podieľali na zostavovaní tejto knihy. Zvláštne poďakovanie patrí aktívnym cvičiteľom psov - na čele s pánom Wernerom Späthom zo záujmového spolku psíčkarov v Metzingene - kde som mohla fotografovať psov priamo „v akcii", tak ako aj rodine Breitsamer - Maierovcov /škola psov v Obertaufkirchen 8255, Wendenheim 2-4/ za praktické rady a podporu, a tiež pani Christine Ruediovej zo švajčiarskej školy pre slepeckých psov v CH 4123 Allschwil, ktorá mi taktiež poskytla pripomienky.

Bad Urach, február 1987
Doris Baumannová

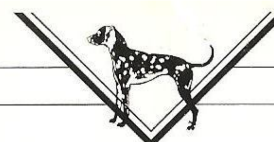

Obsah

Úvod

Podľa morfologických a etologických kritérií za predka zdomácneného psa považujeme vlka, i keď údaje o presnom pôvode sú ešte vždy obklopené pochybnosťami. Na základe tohto je dingo považovaný za priameho potomka indického vlka, od ktorého sa líši len farbou. Nie je vylúčené, že psie rasy sa vyvinuli z rôznych foriem vlka, žijúcich na území od západu Európy po východ Ázie, a v severnej Amerike sa pravdepodobne skrížil aj s kojotom. Kríženie divých psovitých šeliem /vlk, kojot, šakal/ so psom domácim sa určite vyskytovalo aj nedávno. Dôkazom sú tzv. kojoto-psy, väčšie ako prérijný vlk /kojot/. Títo kríženci sú takmer na nerozoznanie od dnes už skoro neexistujúceho červeného vlka.

Pozorovaním a porovnávaním divo žijúcich psovitých šeliem a domácich psov získame dôležité vysvetlenia v oblasti sociálneho správania psov a lepšie pochopíme aj ostatné vrodené vlastnosti.

Hoci pes domáci prešiel mnohotisícročným vývojom, ktorý nám iba dáva tušiť, že jeho predkom je vlk, predsa len existujú spoločné vzory správania, ktoré nám umožňujú ľahšie pochopiť niektoré reakcie psa v rámci výcviku.

Sociálne správanie vlka a jeho porovnanie so správaním psa domáceho

V dôsledku genetického výberu a sociálneho prostredia sa môžu vzory správania meniť, ale socializáciou a tréningom je možné vytvoriť aj nové vzory a kombinácie.

Jednotlivé psovité šelmy sa líšia svojou spoločenskou organizovanosťou. Niektoré druhy sú samotárske a pridávajú sa k svojim partnerom iba v čase párenia, iné žijú spoločne v sociálne dobre organizovaných svorkách.

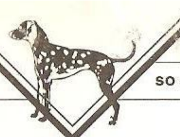
Vzhľadom na svoje sociálne správanie je vlk spomedzi divých psov nepochybne najrozvinutejším druhom.

Medzi psovitými šelmami navzájom, ako aj pre všímavého pozorovateľa existujú rôznorodé možnosti dorozumievania. Najmä rozličné mimické prejavy môžu výstižne charakterizovať príslušnú náladu. Mimika sa dá sledovať od hravého výrazu až k poníženej grimase. Aj sklopenie uší dozadu je znakom pokory.

Gestá pokory

Pokorné správanie predstavuje dôležitý bod vo všeobecnom spoločenskom poriadku a pestujú si ho už od rannej mladosti. Zvláštnu úlohu tu zohráva zrakový kontakt. Napríklad mladý vlk sa na vyššie postaveného pozerá doslova zboku, aby sa tým vyhol stretnutiu pohľadov. Ak podíde vyššie postavený vlk k mladému, tento sa prikrčí a krúti chvostom, pričom zároveň zadnú časť tela tlačí nabok, skláňa hlavu, uši sklopí dozadu a pysky stiahne vodorovne do grimasy. Potom zdvihne jednu labu a hlavu otočí nabok. S vybočeným zadkom zotrváva nakoniec v polohe, ktorá tvarom pripomína podkovu. Pritom skučí a líže jazykom do prázdna. Keď sa nadradený vlk ešte viac priblíži, mladý sa nakoniec začne po bruchu plaziť dopredu, pričom ešte vždy vrtí chvostom. Buď začne mladý vlk nadradenému oblizovať papuľu na jednej strane, alebo sa so stiahnutým chvostom stáča na bok, aby nevidel nadradeného vlka, a prostredníctvom stiahnutých pyskov vystrúha grimasu vyjadrujúcu pokoru. Toto sú jasné prejavy aktívnej a pasívnej podriadenosti, prejavované nadradenému členovi svorky. Prejavy aktívnej podriadenosti pochádzajú zo zvyku žobrať potravu od rodičov, zatiaľ čo prvky pasívnej podriadenosti súvisia s obdobím, keď sa rodičia pri čistení mláďat dotýkali oblasti slabín.

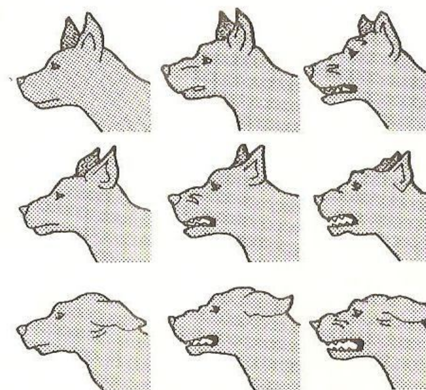
Momenty aktívnej podriadenosti

nie sú typické pre mladé psy, oveľa častejšie sa objavujú tiež v dospelosti. Uvedeným spôsobom sa môže správať aj samica voči svojmu partnerovi. Vždy v závislosti od štruktúry osobnosti sa striedajú aktívne gestá pokory s pasívnymi.

Reakcia toho, komu je príslušná podriadenosť určená, sa prejavuje väčšinou tak, že nadradené zviera nakrátko vztýči spustené uši a vrtením chvosta dáva najavo, že jeho správanie akceptuje. Nadradený vlk však môže zaujať aj povýšený výhražný postoj: so vzpriamenými ušami a chvostom a zdvihnutou šijou hľadí priamo na podradeného vlka. I keď ešte zúrivo prská a vrčí, zrazu obráti hlavu a odíde, alebo chytí podradeného vlka za papuľu a pritlačí ho k zemi. Takéto uchopenie papule demonštruje aj pri zdravení, keď nadradený vlk uchopí jedného alebo viacerých vlkov za papuľu a pritlačí podradeného k zemi. U vlkov, ktorí sú závislí, sa jav uchopenia papule vyskytuje s rôznou intenzitou. Aj zápasenie čeľusťami a hryzenie papule, ktoré mladé vlky praktizujú, a ktoré chápu ako hru, predstavuje vlastne predohru rituálnych súbojov, slúžiacich na vyjasnenie prevahy medzi vlkmi. Keď nadradený vlk dáva najavo svoju prevahu alebo sa ňuchajúc obráti k podradenému vlkovi, tento prejavuje známky pasívnej podriadenosti.

Hoci by sa podradený vlk mohol útekom alebo sebaobranou zachrániť pred ohrozením nadradeného, bráni mu v tom fakt, že každý krok týmto smerom by nadradeného vlka podnietil, aby prejavil prevahu tak, že sa nad neho postaví, alebo ho s vrčaním pritlačí k zemi. Aby čelil obrannej agresii podradeného, nadradený vlk dokazuje svoju prevahu tak, že ho udiera do bokov a pliec a pokúša sa ho prevrátiť, čo sa mu vďaka psychickej a fyzickej prevahe aj darí. Podradený vlk môže síce intenzívnym použitím sily nakrátko vzbudiť dojem zdanlivo silnejšieho, avšak kombinácia poníženosti, strachu a obrannej agresivity ho od začiatku určuje za porazeného. Nadradený vlk však ostáva pokojný, no pevne vzpriamený; bokom alebo plecom sa zapiera do protivníka, s hla-

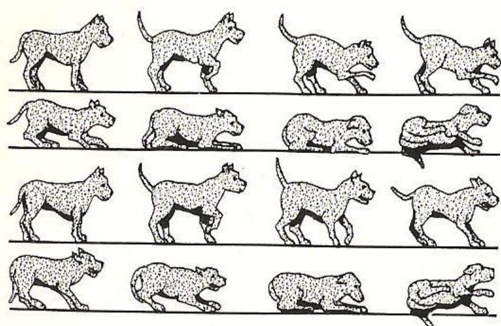
Stupeň podráždenia psa sa mu odráža vo výraze tváre. Znázornená štúdia vyjadruje pocity psa od strachu alebo podriadenosti cez ponížanú grimasu, keď sú pysky horizontálne stiahnuté dozadu, až k agresivite, pričom obrázok vpravo dolu znázorňuje útočníka zo strachu.
V jednotlivých stĺpcoch zhora nadol vzrastá strach, zatiaľ čo v radoch zľava doprava vidieť stupňovanie agresivity.

vou obrátenou k jeho predným nohám alebo hrdlu vzbudzuje dojem očakávaného útoku. Ale tým, že u podradeného vlka agresivita a útočnosť klesajú, k útoku či boju nedochádza.

Naproti tomu vážne boje, založené na vzájomnej neznášanlivosti medzi vlkmi, môžu viesť až k smrti jedného z účastníkov. A to vtedy, keď podradený vlk neukončí včas boj útekom. K prerušeniu boja by prirodzene viedlo aj prejavenie podradenosti porazeného.

Skrotené vlky, to znamená tie,

Pri sociálnych reakciách zaujíma pes rôzne polohy tela.
Prvý rad zľava doprava: **normálny postoj, vzbudenie pozornosti prechádza do výzvy k hre.** *V druhom rade* **výzva k hre prechádza v poníženosť.** *Tretí rad* **opäť znázorňuje normálny postoj, ktorý prechádza do vyjadrenia agresivity.** *V poslednom rade* **prevláda strach až poníženosť.**

ktoré sú hneď od narodenia chované v zajatí, sa správajú k svojmu ošetrovateľovi podobne ponížene za predpokladu, že ho uznávajú za „vodcu svorky". Plaché vlky potvrdzujú človeku, ktorý v tomto prípade vystupuje ako alfa-zviera, nadradenosť pasívnou pokorou, prítulné zasa aktívnou pokorou.

Podobné správanie sa dá pozorovať aj u psov. Zdomácnenie malo samozrejme za následok vznik rasovo podmienených znakov správania. Napríklad u niektorých rás je v dôsledku plemenného výberu prah agresivity nižší ako u iných a správanie takéhoto psa voči inému je vyslovene neznášanlivé. Inštinkt svorky, ktorý je vlkom vlastný, je u niektorých psích rás pozmenený. Plemená, u ktorých je tento sociálny inštinkt menej vyvinutý a sú menej znášanlivé voči členom vlastnej svorky, sa správajú aj vo vzťahu k človeku menej znášanlivo ako plemená s výrazne vyvinutým inštinktom svorky.

Obrana teritória

Pri správaní psa domáceho je možné pozorovať mnoho podobností so správaním vlka. Ako príklad poslúži spôsob ochrany teritória. U psov, ktoré majú dobrý vzťah k obyvateľom domu, sa v dôsledku ich lojality k svorke výrazne vyvíja zmysel pre ochranu spoločného územia. Takéto správanie muselo byť samozrejme podporované aj chovateľom, a to vypestovaním požadovanej vlastnosti. Psy, verné svojmu pánovi a jeho rodine, sú dobrými ochrancami domu; hlasným brechotom oznamujú príchod cudzej osoby alebo návštevy. Zatiaľ čo u psov je prah brechotu veľmi nízky, vlky štekajú veľmi málo. Napriek tvrdeniu, že pes, ktorý šteká, nehryzie, možno vychádzať prinajmenšom z toho, že psy, ktoré pri ochrane svojho teritória hlasno brechajú, votrelca priamo ohrozia či dokonca napadnú. Tak ako vo vlčej svorke určuje zodpovedajúce reakcie a rozhodnutia v správaní voči cudzím vlkom vodca, u psa je to majiteľ, čo podporuje alebo tlmí jeho agresívne správanie.

Alfa-vlk zvoláva svoju svorku, keď sa rozhodne vyhnať votrelca, alebo ho prijať do svorky. Ak cudzí vlk prejaví známky aktívnej či pasívnej pokory, k boju nedôjde. To ale ešte neznamená, že je prijatý do svorky. Keďže aj napriek poníženým gestám ho môžu vyhnať, je pripravený aj k úteku alebo obrannej agresii.

Vzájomné správanie a správanie k cudzím

Členov vlastnej svorky akceptuje nielen vlk, ale aj pes. Oba druhy sa zároveň považujú za schopné socializácie voči človeku a iným vlkom/psom. Vlky sa k cudzím príslušníkom svojho druhu správajú nedôverčivo. Tie, ktoré boli vychované v zajatí, prejavujú nedôveru aj pri stretnutí s cudzím človekom, i keď ho po rýchlom upokojení predsa akceptujú. Psy, prejavujúce takéto reakcie, napodobujú svojím správaním vlky.

Vlk aj pes udržujú blízke vzťahy so zvieratami, s ktorými vyrastali. I keď sú schopné socializácie s cudzími, pre zvieratá, ktoré nevyrástli v kontakte s jedincami svojho druhu, je toto sotva možné. Nielen vlky, ale aj psy sa v tejto situácii chovajú mimoriadne bojazlivo a introvertne.

To, že niektoré psy v protiklade k vlkom neprejavujú voči cudzím nijakú plachosť, možno považovať za výsledok mnoho generácií trvajúcej domestikácie. Takýto pes svojím správaním a temperamentom pripomína päťtýždňové šteniatko alebo vlčie mláďa, ktoré sa ešte k cudzím správa dôverčivo. Oproti tomu vlk s ustáleným temperamentom pri stretnutí s cudzím prejavuje bojazlivosť.

Aj vlky vychované v zajatí sa neskôr začnú od seba odlišovať v spôsobe, ako reagujú na cudzích. Niektoré ostanú k cudzím, aj ku každej neznámej situácii vždy nedôverčivé. No ich divý temperament sa zachová vďaka svedomitej starostlivosti počas raného vývoja. Dospelé socializované vlky ostávajú pokojné a dôverčivé, kým sa v prostredí, na ktoré sú zvyknuté, nič nezmení. Hocijaký neznámy predmet alebo hlasný zvuk ich dokáže vyplašiť. Aj toto je, medziiným, prejavom ich divokého charakteru, čo z nich robí zlých domácich spoločníkov.

Štúdie socializácie vlkov ukázali, že dospelé socializované vlky nestrácajú vzťah k človeku ani vtedy, keď sú izolované alebo kontakt s človekom je prerušený. Naproti tomu mláďatá vlkov, ktoré boli socializované od troch mesiacov života, po izolácii vzťah k človeku strácajú. Intaktné sociálne správanie voči človeku nesmie byť prerušené, inak vlk pri stretnutí s človekom dostane strach, utečie, alebo sa uňho prejavia známky aktívnej pokory.

Zdá sa, že aj pri šteniatkach existuje určité kritické obdobie pri socializácii. Ako najvhodnejší sa udáva vek medzi 4. až 10. týždňom života. Šteniatka, ktorým do 3 - 4 mesiacov chýbal kontakt s ľuďmi, sú už ťažko socializovateľné.

Reč tela

Už spomínaná mimika nie je jediným výrazovým prostriedkom komunikácie medzi psovitými šelmami. Oveľa viac využívajú práve reč tela, ktorej je čiastočne schopný porozumieť aj človek.

Oproti divým psovitým šelmám, ktoré sotva brešú, má pes veľký repertoár zvukových prejavov. Podľa druhu podnetu sa prejav pohybuje medzi brechaním, zúrivým štekaním, vrčaním, zavýjaním a skučaním. Brešú najmä vtedy, keď sa niekto cudzí priblíži k ich domácemu územiu, alebo vnikne do ich teritória. Keď sa k brechotu pripojí aj pes zo susedstva, je to vlastne spôsob odpovede.

Tak ako pes vystríha votrelca brechaním, vlčica pri ohrození pobáda mláďatá, aby pred ohrozením ušli do bezpečia.

Ostatné zvuky sú prejavom momentálneho vnútorného stavu a signalizujú útočnosť, poníženosť, bolesť alebo tieseň.

Jednohlasné zavýjanie vlkov a prérijných vlkov občas prechádza aj v brechot. V zajatí brešú vlky vtedy, ak boli vystrašené.

Dlhoročný chovateľský vplyv a tiež správny výcvik dokážu tlmiť štekavosť psa. Tak mohli vzniknúť pomocou výberových chovateľských opatrení poľovné psy, ktoré sa používajú ako tichí lovci. Iné zasa vydávajú zvuk, iba ak narazia na pachovú stopu primeranej intenzity.

Brechanie, aké sa vyskytuje u psov, sa u jeho divých príbuzných nedá pozorovať.

No nie iba zvuky a výrazy tváre - vlk disponuje 14-timi rôznymi výrazmi tváre - lež aj polohy tela sú odzrkadlením danej situácie. Nemé signály reči tela ako upretý pohľad alebo prikrčený postoj, krútenie chvostom a ponížená grimasa - slúžia v rámci vzájomného dorozumievania na jednej strane na zväčšenie či udržanie odstupu a na druhej strane sa nimi dá dosiahnuť zblíženie. Upretý pohľad býva väčšinou ešte spojený s cerením zubov, pričom pysky sú stiahnuté, zuby obnažené a papuľa mierne pootvorená. Pritom hrubo vrčí. Pri tomto výhražnom geste sú uši buď postavené dopredu, alebo obrátené nadol. Pri skutočnom útoku sú uši pritisnuté po bokoch hlavy. Pri hrozbe sa pes vystrie v celej veľkosti a zježí srsť na lopatkách a chrbte. Krk sa klenie k vysoko vztýčenej hlave. Nohy má natiahnuté a vyzerá, akoby stál na špičkách. Chvost nesie viac alebo menej vztýčený - v závislosti od plemena. Vlk ho má takmer vo vodorovnej polohe.

Len čo chvost o niečo klesne a váha tela sa prenesie na zadné nohy, situácia prestáva byť veľmi vážna.

V prejavoch sa často stretávajú protichodné pudové a citové impulzy. Takáto ambivalencia môže mať za

následok, že pes je v konfliktnej situácii buď súčasne, alebo v následnosti útočný, podrobivý a súčasne agresívny, bojazlivý a predsa zvedavý. Napríklad „pes, čo hryzie zo strachu" vykazuje rozpoltené správanie. Strach a či poníženosť sa môžu súčasne spájať s agresivitou. Zatiaľ čo srsť na celom chrbte alebo iba na kohútiku je zježená, chvost je väčšinou zacviknutý medzi zadnými nohami a uši sú sklopené dozadu, rovnako ako pri poníženom postavení. Z tváre sa dá len ťažko vyčítať jeho rozpoloženie. Stiahnuté pysky síce ukazujú poníženú grimasu, ale pritom súčasne cerí zuby.

Vzrušeným vrtením vzpriameným chvostom, nahnevanou tvárou a naježenou srsťou vyjadruje pes aj vlk vždy agresivitu.

Veľký význam pri hodnotení výrazu tváre má druh pohľadu. Upretý pohľad u psov - ako nakoniec u všetkých psovitých šeliem, znamená vyhrážku. Tento druh pohľadu používa aj pri výzve k hre. Bojazlivý alebo ponížený pes či vlk sa vyhýba stretnutiu pohľadov s nadradeným zvieraťom, resp. človekom, ktorý má v tomto vzťahu dominantné postavenie.

V najširšom zmysle chápania reči tela k nej môžeme rátať aj močenie, resp. pomocou neho robené značenie.

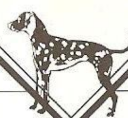
Jav, kedy psia matka počas prvých troch týždňov zachytáva moč a výkaly mláďat, a tak udržiava hniezdo v čistote, sa vyskytuje aj u ostatných psovitých šeliem. Neskôr už šteniatka samy dokážu vykonávať svoju potrebu mimo hniezda. Vlčie mláďatá začínajú veľmi skoro oňuchávať okolie výkalov nielen svojich, ale aj ostatných členov svorky. Moč a výkaly kladú iba na určité miesta svojho teritória, a keďže tieto miesta si označujú, ľahko potom spoznajú, ak sa na ich území „vyprázdni" nejaký cudzí vlk, čo vyvolá v svorke veľký rozruch.

Hrabanie prednými, ale najmä zadnými labami, ktoré sa u vlkov a psov objavuje po močení a vyprázdnení, určite nemá za účel iba prikryť fekálie. Vo väčšej miere predstavuje dodatočné značkovanie miesta, na ktoré zvyčajne vykonáva svoju potrebu. Týmto spôsobom majú psovité šelmy, ktoré prídu po nich, možnosť riadiť sa podľa čerstvých a starších stôp hrabania.

V mestskom byte chovaný pes samozrejme nemá možnosť takto si značkovať svoje teritórium. Musí sa uspokojiť so stromami v aleji a podobne, na ktorých zanecháva opakovane svoju vizitku.

Vzťah medzi matkou a mláďaťom

Vlčie mláďatá sa učia veľmi skoro zaujať svoje miesto v rodinnej hierarchii. Nielen rodičia, ale aj ostatní príbuzní začínajú u nich s veľmi včasnou výchovou. Počas prvých 2 - 3 týždňov po vrhu opúšťa vlčica svoj brloh len zriedkavo. Neskôr už smú v jej neprítomnosti plniť funkciu akýchsi opatrovateľov aj ostatní členovia svorky. Spočiatku sa stará o potravu iba otec, ktorý ju prináša k brlohu. Po troch týždňoch sa už za hľadaním potravy vyberajú obaja rodičia.

U vlkov žijúcich v zajatí pozorovali, že rodičia najskôr na zemi rozdelili potravu a až po nasýtení mláďat sa sami pustili do žrania. Vyvrhnutie rozžutej potravy možno ešte vidieť aj u zdomácnených psov, aj keď táto prirodzená starostlivosť sa už neprejavuje tak výrazne. Vlčica dojčí svoje mláďatá 8-10 týždňov. Potom už musí pomôcť aj otec, aby hladné mláďatá od matky odohnal, pričom ich vrčiac tlačí k zemi. Vlk sa však s mladými vĺčatami aj hrá a chvíľami tlmí ich samopašnosť, ak to už príliš preháňajú. Obdobie vychovávania trvá 10-12 týždňov. Potom sa už mláďatá správajú voči rodičom s rešpektom, ponížene a matku už viac neobťažujú. V tomto veku sa uskutočňuje prechod šteniat na potravu-korisť.

Od 4. mesiaca sa matka podľa možnosti vyhýba mladým, zatiaľ čo otec sa o svojich potomkov svedomito stará. Pri hre je k nim veľmi tolerantný.

U vlkov chovaných v zajatí nemá vlčica kvôli stiesneným priestorom takú veľkú možnosť vyhýbať sa im. Počas prvých 3 mesiacov sa vo vrhu vybojuje hierarchický poriadok. Pri týchto bojoch sa ale vďaka zásahu rodičov alebo prejavením poníženosti pokoreného nič vážne neprihodí. Čoskoro sa vytvorilo veľmi silne skupinovo orientované správanie. Ako je pre zvieratá žijúce v svorke obvyklé, väčšinu akcií podnikajú spoločne. Rodičia budujú medzi sebou a svojimi potomkami bariéru a mladé zviera sa do svorky postupne začlení ako hierarchicky nízko postavené.

Počas prvej zimy sa mladé vlky podrobia prirodzenému výberu. Iba najtvrdšie a najsilnejšie jedince majú šancu prežiť.

U vlkov sa nestretávame so žiadnymi vážnymi škriepkami medzi rodičmi a potomkami kvôli potrave. Psie matky oproti tomu v dôsledku zdomácnenia prejavujú v rámci svojho sociálneho a materského správania ďaleko menej tolerancie.

Pripojenie k ľuďom

Keďže o tom, ako mohol prebehnúť vývoj od vlka až k domácemu psovi, máme zatiaľ iba nepresné informácie, nemôžeme vyvodiť žiadne konkrétne závery o čase a spôsobe domestikácie.

Pri zháňaní potravy bol vlk vždy konkurentom človeka, a ten ho iste aj lovil kvôli jeho mäsu a kožušine. Preto sa dospelý vlk v blízkosti človeka správal placho a ťažko si možno predstaviť, že by sa dospelý vlk nechal len tak chytiť a skrotiť. Muselo to byť preto jedine vlčie mláďa, čo si - nech už k tomu došlo akokoľvek - prvýkrát našlo cestu k človeku. Snáď malo slúžiť ako zvieratko na hranie pre deti, alebo ho používali ako návnadu na privábenie iných zvierat. Vďaka prísnemu sociálnemu poriadku vo vlčej svorke a zmyslu pre takéto usporiadanie si vlčie mláďatá dokázali u ľudí rýchlo zvyknúť.

Človek veľmi rýchlo zistil, aké užitočné je vlastniť mladé vĺča, lebo dokázalo zavetriť blížiace sa nebezpečenstvo v podobe dravej zveri alebo nepriateľských bánd oveľa skôr ako človek. Vydávaním varovných zvukov človeka na toto nebezpečenstvo upozorňovalo. To bol vlastne prípravný stupeň k brechaniu.

Keďže životný priestor vlka bol rozsiahly, dá sa predpokladať, že jeho pripojenie k ľuďom prebiehalo súčasne na viacerých miestach.

Na základe vonkajších znakov rozlišujeme vyše 20 rôznych typov vlkov, ktoré zodpovedajú prostrediu, v ktorom žijú. Práve takou pestrosťou oplývajú aj prvé psy. Psy, ktoré žili v Oriente 12 000 - 10 000 rokov pr. n.l., pochádzajú z krátkosrstej, štíhlej formy vlka ako vôbec najstaršie zachované, predhistorické formy z Orientu. Chrty slúžili už v najmladších dobách ako pomocníci pri poľovačkách. Dokazuje to napr. slugi v 4. tisícročí pr. n. l.

Nálezy kostí zo strednej doby kamennej /9 000-5 000 r. pr. n. l./ potvrdzujú, že pes sa zdržiaval v blízkosti človeka. Určite už vtedy využívali prednosti psa poľovníci.

Na prelome mladšej doby kamennej a doby bronzovej /2 000 r. pr. n.l./ vtedy existujúceho takzvaného rašelinného špica už využívali ako blízkeho sprievodcu človeka. Možno s ním dokonca žil v kolových domoch, keďže v pozostatkoch kolových stavieb sa našli lebky tohto špicovitého psa.

Prírodné vplyvy a činnosť človeka spôsobili, že sa vyvinuli rôznorodé podoby psa. Súvislým zmenám sa však nepodrobil iba zovňajšok, vhodnou selekciou podľa požiadaviek a

prianí človeka sa menili aj spôsoby správania. Niektoré schopnosti sa mohli rozvinúť až v starostlivosti človeka. Bez selekčného tlaku a bez vplyvov prostredia, nasmerovaných proti rozvoju konkrétneho znaku, mohli prejavy vlôh voľne varírovať a pomocou cieleného výberu boli vypestované požadované vlastnosti. Vo veľmi krátkom čase je možné získať nové plemeno nielen vzhľadovo, ale aj správaním.

Pes sa dokonale prispôsobil životu v civilizácii a tiež prianiam a potrebám človeka. Plachosť a bojazlivosť predka-vlka nahradil priateľský vzťah k človeku a iné cnosti. Výber a vplyv človeka mali za následok aj zakrnutie niektorých vlastností, ktoré boli u vlka ešte nutné k prežitiu. Vlk musel mať pre život vo voľnej prírode oveľa lepšie vyvinuté zmyslové vnímanie ako zdomácnený pes, pre ktorého to už nie je životne nevyhnutné.

Na ďalekom drsnom severe, v amerických lesoch, na afrických a austrálskych púšťach žijúce psy ešte neprekročili prah, ktorý oddeľuje život v divočine od usporiadaného civilizovaného života. V týchto oblastiach sveta možno vznikli začiatky spolužitia človeka a psa.

Najmä v polárnych oblastiach u Eskimákov sa vytvorilo priateľstvo z potreby obojstrannej pomoci - vzájomnej závislosti.

Človek v tomto dlhom priateľstve ponúka potravu a ubytovanie pre psa a poskytuje vyššiu inteligenciu.

Pes so svojimi čulými zmyslami tu funguje ako spoľahlivý strážca a ochranca svojho pána a ako pomocník pri poľovačkách.

Vývojové fázy

Vývojové štádiá psa od mladosti až po dospelosť členíme na základe rozdielov v správaní v jednotlivých fázach života do štyroch stupňov.

1. Novorodenecké štádium

Šteniatko prichádza na svet v blane plodového obalu. Suka blanu prehryzne a zožerie. Oddelí mláďa od pupočnej šnúry. Počas vyslobodzovania z plodového obalu oblizovaním matka šteňa masíruje, a tým povzbudzuje jeho dýchanie. To čoskoro vydá zo seba prvý žalostný zvuk. Psia matka takmer nepretržite oblizuje mláďa odpredu až dozadu. Šteniatko sa plazivými pohybmi rýchlo dostane k zdroju mlieka. Prednými labkami vykonáva pohyb, ktorým vyvoláva tok mlieka. Vďaka matkinmu oblizovaniu bruška dochádza u šteniat k prvému dôležitému močeniu a vyprázdneniu. Počas prvých týždňov ešte matka požiera výlučky šteniat, až kým nezačnú svoju potrebu vykonávať mimo hniezda. Ak si suka neskôr /po 3. týždni/ už pri dojčení neľahne, môžu šteniatka cicať aj postojačky.

Nespokojnosť dávajú mláďatá najavo kňučaním. Napríklad vtedy, keď im je zima, alebo keď sú hladné.

Tieto „sociálne signály" pripomínajú matke neustálu pozornosť a starostlivosť o mláďatá.

2. Prechodná fáza

Na konci 2. týždňa sa šteňaťu postupne otvárajú oči. Pri hlasných zvukoch sa strháva. Strácajú sa typické novorodenecké reflexy, pretože postupne prevládajú centrálne útlmové mechanizmy.

3. Začiatok socializácie

Prvá fáza socializácie prebieha medzi 4. a 12. týždňom.

V dôsledku veľkej potreby tepla spávajú šteňatá spočiatku spletené do jedného klbka. Postupne sa u nich vyvíja regulačný mechanizmus na udržanie stálej telesnej teploty a neskôr už spávajú uložené vedľa seba. Oblizovanie papule matky zboku mláďatami vyvoláva u niektorých súk vyvrhnutie potravy, tak ako to bolo nevyhnutné v čase pred zdomácnením. Mnohé suky už ale nemajú tento záchovný inštinkt, a preto sa skôr spoliehajú na zásah človeka v správnom čase. Zatiaľ čo zo začiatku boli šteniatka pripútané iba k matke, teraz už postupne prejavujú záujem o seba navzájom. Nadväzovanie týchto kontaktov

kladie základy neskoršej hierarchickej organizovanosti v svorke. Dá sa hovoriť už o fáze formovania povahy. Neskorší narušený vzťah k okoliu môže byť dôsledkom nedostatku pozitívnych formovacích momentov.

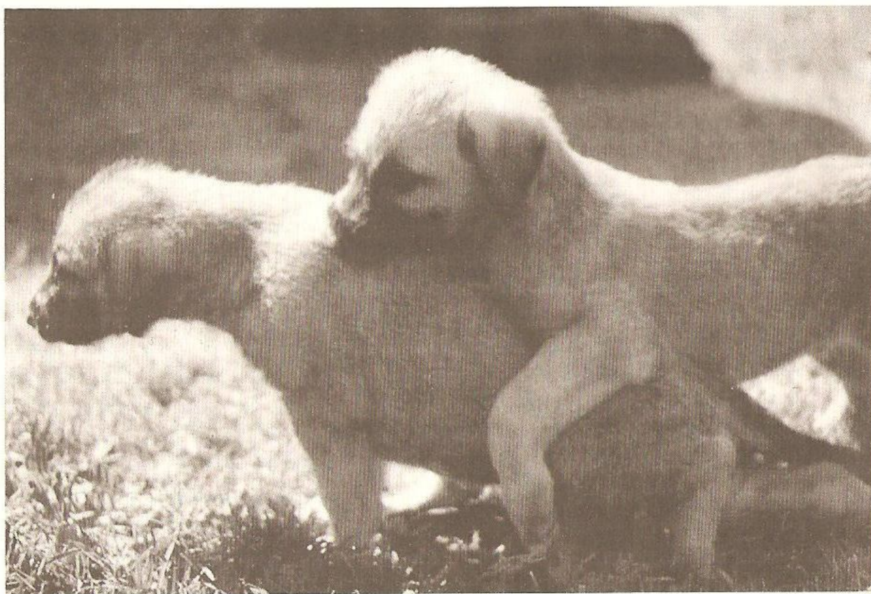
Po troch týždňoch sa začínajú šteňatá spolu hrať. Hryzú si navzájom uši, oblizujú sa a chvíľami sa labkami dotýkajú súrodencovej tváre. Takto si zisťujú hranice bolestivosti.

Šteňatá vykazujú veľkú citlivosť voči vonkajším podnetom a dokážu už na ne reagovať.

Vďaka zlepšeniu zraku a väčšej pohyblivosti naberajú ich hry na intenzite. Hravé zápasenie, vzájomné poľovačky a tiež trasenie kožou na šiji sa dajú pozorovať od 4. až 5. týždňa. Vyskakovanie na súrodenca sa strieda s prejavmi poníženosti. Hravé zápasenie alebo bojové hry sú mimoriadne dôležité pre psychickú stabilitu, preto sa čoskoro určujú už jasné pozície vo vrhu. Vyjadruje sa tu už sociálny postoj k sebe navzájom, ale aj k ľuďom a ostatným živým tvorom.

No šteňatá už teraz nie sú pri rozvíjaní svojich aktivít a pri bojoch o ujasnenie postavenia odkázané samy na seba. Matka ich pritom prísne sleduje a v prípade potreby zakročí. Ak sa objaví ošetrovateľ, alebo aj iné osoby, mláďatá sa k nim priblížia.

Tvár, ktorá bola do 3. týždňa ešte nepohyblivá a meravá, získava schopnosť mimiky. Dokáže už vyjadrovať svoje pocity postavením uší a postupne začínajú pracovať aj svaly tváre. Zvukové prejavy sa zreteľne odlišujú od zvukov, ktoré vydávali ako novorodeniatka.

Pri hre si šteniatka už vyjasňujú svoju hierarchickú pozíciu.

Pri hre prenášajú hračky a naťahovaním kúska látky, vrecka alebo niečoho iného merajú svoju silu. Kúsok mäsa si horlivo strážia a objavujú sa prvé prejavy skupinovej aktivity, keď ostatné šteniatka spoločne prenasledujú súrodenca, ktorý niečo nesie v papuľke. Ak ich vyľaká neznámy zvuk, spoločne sa stiahnu.

Spomenuté dôverčivé správanie voči ľuďom sa môže od 8. týždňa meniť skôr na vyhýbavé s tendenciou utiecť. Najmä voči neznámym a pri zmenách v zabehnutom životnom priestore sa správajú zdržanlivo.

Výrazná potreba spánku na začiatku ustupuje zvýšenému záujmu o bádanie a zvedavosti.

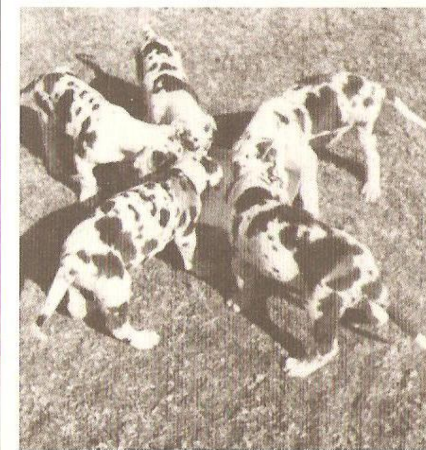
4. Obdobie mladosti

Obdobie mladosti možno ešte rozdeliť na 2 štádiá: prvé, od 9./10. týždňa, a druhé od 4 mesiacov.

I keď ešte pokračuje formovanie povahy, hierarchia vo vrhu sa zreteľne stabilizuje. Udalosti v dosahu životného priestoru majú veľký význam aj pre rozvoj neskoršieho sociálneho správania. Náhle ustrnutie štruktúr správania spôsobuje, že ďalšie učenie vychádza výlučne z daného základu. To je dôležité pre neskoršie úspechy alebo neúspechy pri výcviku. Charakteristické postoje, ktorých účinok sa prejaví až neskôr v dospelosti, možno badať už teraz. Pes, ktorý sa až po 4 mesiacoch života v izolovanej ohrade po prvýkrát ocitne v ruchu veľkomesta, prejavuje voči novým podnetom neistotu, plachosť a bojazlivosť.

V druhom štádiu mladosti /4.-6. mesiac/ sú šteňatá, resp. mladé zvieratá už veľmi poslušné, ľahko vychovávateľné a ochotné podriadiť sa, čo však nemusí mať trvalý charakter. Ešte príde obdobie, ktoré možno charakterizovať najskôr ako „výtržnícke", kedy sa mladí hrdinovia len ťažko dajú priviesť k rozumu. Počas tohto obdobia sa pán musí presadzovať a dokazovať svoju prevahu. Vlk alebo dingo by sa v tomto období osamostatnil a už by sa pánovi viac nepodriadil. U psa tomu možno predísť prísnou vodcovskou rukou.

Dosiahnutie pohlavnej zrelosti u psa ešte neznamená celkovú dospelosť. Driemajúce nadanie sa musí ešte

Pri jedení sa šteniatka správajú obyčajne priateľsky. Avšak aj kŕmenie sa môže stať podnetom k boju a vyjasňovaniu pozície vo vrhu.

len rozvinúť. Ako napríklad schopnosť ochraňovať a strážiť. Rovnako ostrosť a u poľovných psov požadovaná schopnosť vystavovať zver sa do dokonalosti rozvinú až oveľa neskôr.

Sociálne prostredie

Domáci pes nežije iba v styku so seberovnými, ako je to u vlkov. V civilizovanom prostredí sa preto musí začleniť ako do kolektívu príslušníkov svojho druhu, tak aj medzi ľudí a ostatné domáce zvieratá, ktoré žijú v domácnosti.

Citovo je pes viazaný najskôr na matku, až neskôr na svojich súrodencov. Dieťa, ktorému chýba materská láska a nežnosť, nedokáže rozvíjať schopnosť vytvárať pevné vzťahy a ostane zdržanlivým a neprístupným - asociálnym. Rovnako aj šteniatko, ktoré je vo veľmi mladom veku odlúčené od matky a súrodencov, už nikdy nedokáže vytvoriť sociálne spojenie s príslušníkmi svojho druhu. Pes, ktorý sa príliš skoro dostane do starostlivosti človeka, sa správa pri stretnutí s inými psami agresívne alebo extrémne bojazlivo. Vyslovene upätý na psov je vtedy, keď žil príliš dlho výlučne v spoločnosti psov. U takéhoto psa sa nikdy nevyvinie vrúcny vzťah k človeku a je tiež len ťažko vychovávateľný.

Mladým psom treba poskytnúť príležitosť, aby včas mohli začať zbierať vlastné skúsenosti. Chúlostivosť a rozmaznávanie nepripravia psa pre skutočný život. Prehnanou ochranou vychováme slabých, nesamostatných jedincov, ktorí sa sociálne vôbec, alebo len ťažko dokážu prispôsobiť a ostanú emocionálne narušení.

Mladý pes sa musí dobre začleniť do psej rodiny. Spočiatku je „vychovávaný" matkou. Túto úlohu neskôr, po prebratí šteniatka, prevezme človek. Aby vyhovel jeho sociálnym potrebám, musí voči mláďaťu vystupovať ako vodca svorky a teda ako hierarchicky vyššie postavený.

Osudným sa môže stať vzťah človek/pes, ak pes voči novému majiteľovi zaujme postoj ako k svojmu súrodencovi. Dôsledkom by bola veľmi vážna rivalita. Pes by si ochraňoval nielen potravu, ale aj hračku, dokonca aj ležovisko a dokážeme si ľahko predstaviť, akú rolu by mal človek v tejto smutnej situácii ako „hierarchicky nižší". Pes sa však musí dôkladne zoznámiť aj s okolitým prostredím, aby v ňom mohol zaujať svoje miesto. Fox svojimi pokusmi /1972/ zistil, že psy, ktoré žili prvých 12 týždňov výlučne za ohradou, netrúfali si vôbec opustiť ohradu, na rozdiel od tých, ktorým boli dopriate metodicky užitočné podnety. Ich súrodenci, ktorí sa vo veku 5 až 8 týždňov hoci len na pár minút zdržiavali mimo ohrady, boli vo veku 12 týždňov mimoriadne zvedaví a aktívni. Len čo sa dvere ohrady otvorili, plní očakávania ju opustili. Ostatní, ktorí nikdy neboli mimo ohrady, sa správali zdržanlivo a každý neznámy predmet ich vyľakal.

Tieto psy, držané výlučne za ohradou, ostávajú plachými aj napriek neustálemu kontaktu s človekom a socializácii uskutočňovanej podľa pravidiel. Ak k tomu navyše jedinec nie je

dedične vybavený príliš „bádavou" povahou, nedokážu ani výchovné opatrenia v tomto smere priniesť výrazné zlepšenie.

Ako už bolo spomenuté, pes musí k upevňovaniu sociálnych spojení získavať pozitívne zážitky - skúsenosti. Zlé skúsenosti v mladosti, na príklad s deťmi, spôsobia, že ich vzťah k deťom ostane už navždy narušený.

Ak človek mladého psa nikdy nevystavuje vplyvu cestného ruchu, dosiahne tým, že zo psa vyrastie bojazlivé, v prítomnosti áut plaché a na zvuky precitlivené zviera, ktorého sa pri neskoršej konfrontácii s pouličným hlukom zmocňuje panika.

Pes, s ktorým ľudia zle zaobchádzali alebo mu dokonca ubližovali, demonštruje svojím nedôverčivým správaním a pohotovosťou k obrane a úteku status sociálne nízko postaveného.

Povaha psa

Hoci kupujúci a majitelia psa očakávajú od neho bezchybnú povahu a dobrý charakter, predsa len majú ešte nejasnosti ohľadom charakteristiky povahy. Pre budúceho chovateľa psa je ale veľmi dôležité poznať, ktoré komplexné mechanizmy určujú túto dôležitú vlastnosť.

Ak hovoríme o charaktere alebo povahe psa, myslíme tým spôsob jeho správania v určitých konkrétnych situáciách /Príklad: pes reaguje alebo nereaguje na hlasné zvuky, napr. streľba, hrom/. Rovnaké správanie v rámci určitej rasovej skupiny pokladáme za špecifickú charakteristiku daného plemena /napr. zdržanlivosť voči cudzím/priateľskosť ku každému/.

Čo to ale povaha psa vlastne je? Podľa vlastného významu tohto slova je to jeho podstata, to, čo sa nám na jeho správaní natoľko páči alebo nepáči. Príjemný zovňajšok psa je každému hneď zrejmý, nie tak jeho povaha - vnútorný život. Povaha nie je viditeľná ani hmatateľná. Možno ju spoznať iba z konkrétneho správania psa, k čomu sú potrebné ak nie priamo vedomosti z psychológie zvierat, tak určite aspoň veľká citlivosť.

Správanie psa ale nesmieme hodnotiť na základe ľudských kritérií. Jeho konanie je založené na vrodených ovplyvňovacích mechanizmoch, ktoré ho predurčujú reagovať a správať sa ako pes, a nie ako človek. Pes nestojí na takom „duševnom" vývojovom stupni ako človek, i keď ako vývojovo vyššie stojace zviera je schopný akéhosi predrečového, elementárneho názorného myslenia. Vyššie pocity ako lásku a nenávisť, nádej a zúfalstvo pozná pes práve tak málo, ako sú mu cudzie typické ľudské vlastnosti: závisť, pomstychtivosť, ctižiadostivosť, pýcha a zlosť. Citový život psa je konštruovaný veľmi jednoducho a dokáže rozlišovať iba medzi pocitmi pozitívnymi - veselými a negatívnymi - desivými.

I keď na výstavách psov sa kladie oveľa väčší dôraz na to, nakoľko sa pes blíži k ideálu krásy, ako na povahové vlastnosti, pre chov je oboje rovnako dôležité. Tak ako sa dedí napríklad farba srsti, tvar hlavy alebo postoj, dedí pes aj základy svojej povahy. Tie spočívajú v jeho konštitúcii, dispozíciách k pudovým a inštinktívnym prejavom a v psychickej výkonnosti. K celkovému obrazu povahy psa však prispievajú aj vlastnosti, ktoré získa vplyvom podmienok prostredia a predovšetkým u starších psov už ťažko rozoznať, ktoré vlastnosti sú vrodené a

ktoré nadobudnuté. Preto by mali povahové skúšky prebiehať už v mladom veku. Najvhodnejšie je tieto testy robiť vo veku 6 mesiacov, keď sa z nich dozvieme najviac, ale menšie skúšky sú možné už aj u mladších psov /túto problematiku nájdete v neskoršej kapitole/.

Tvrdosť alebo mäkkosť, temperament a vytrvalosť vyplývajú z rôznej konštitúcie v závislosti od plemena a individuality.

Pes, ktorý bolestné udalosti znáša bez zjavnej citlivej reakcie, je obdarený tvrdosťou, v protiklade s „mäkkým" psom, na ktorom neveselé pocity a znepokojivé zážitky zanechajú silný a trvalý dojem, to znamená, reaguje veľmi citlivo. Veľmi živého, o svoje okolie sa zaujímajúceho psa označujeme ako temperamentného. Pomalosť a nezáujem o okolie sú znakmi málo temperamentnej povahy. Výdržou chápeme odolnosť voči telesnej a duševnej námahe bez prejavov únavy.

Povahou psa zväčša veľmi ovplyvnená pudová a inštinktívna dispozícia opisuje podvedomé snahy o splnenie dôležitých životných funkcií a je spätá s telesnými aj duševnými pochodmi. Určite najznámejšie pudové mechanizmy sú tie, ktoré spúšťajú hlad a smäd. No aj správanie voči druhému pohlaviu a správanie matky k mláďatám je rovnako riadené. Základnými životnými pudmi všetkých živých organizmov sú pud sebazáchovy a pud zachovania druhu. Ostatné pudy: lovecký, koristnícky, prinášací, stopovací, sliedivý, pohybový, pud aktivity, nadháňací, hravý, únikový a pud sebaobrany sú u psa pripisované pudu sebazáchovy a pohlavný pud zasa pudu zachovania druhu. Človek využíva vo svoj prospech prostredníctvom špeciálneho výcviku práve schopnosti pripisované pudu sebazáchovy.

Pudové a inštinktívne konanie tesne spolu súvisia. Inštinkty sa nedajú naučiť. Sú zdedené, čiže vrodené. Ak psovi chýba vzor správania a výchova, začne sa riadiť inštinktmi. Inštinkty pomáhajú uvoľňovať rôzne pudy a psychické napätie. Samozrejme, u zdomácneného psa sa už inštinkty neuplatňujú v takej miere, ako tomu bolo u jeho divo žijúcich predkov pred mnohými tisícročiami. Pod vyššou psychickou činnosťou sa rozumie schopnosť učiť sa a schopnosť asociovať obsah vedomia s iným. To znamená, že pes dokáže spomienky uchované v pamäti spájať s vhodnými novými podnetmi a situáciami.

Pud presadiť sa, vodcovský pud, bojovnosť, ostrosť, ochota podriadiť sa, odvaha a nebojácnosť vyplývajú z tendencie ujasniť si sociálne usporiadanie v svorke, pričom človek tu figuruje ako jej člen a uplatňuje si nároky na postavenie v skupine.

Súčasťou požadovaných vlastností psa je vyrovnanosť povahy a v mnohých prípadoch použitia aj ostrosť. Povahovo vyrovnaný pes sa správa voči svojmu okoliu sebaisto. Vďaka dobrej nervovej sústave neprejavuje žiadnu nervozitu či precitlivenosť. Nezľakne sa prípadného nepriateľa a prakticky nejaví tendenciu k úteku. Keďže však tieto psy pri stretnutí s cudzími neprejavujú dostatočnú nedôveru, nie sú

ideálnymi strážcami, čo ale nemusí znamenať, že by príchod votrelca neohlásili.

Ak hovoríme o ostrosti psa, musíme rozlišovať medzi tou, ktorá vychádza z jeho vlastnej sebaistoty - označuje sa aj ako prirodzená ostrosť, a tou, ktorá vyplýva zo strachu a núti psa zaútočiť už pri najmenšom, často iba vsugerovanom ohrození. Ak sa pes, ktorý má plachú a bojazlivú povahu, dostane do nebezpečenstva bez možnosti utiecť, agresia sa stáva preňho akýmsi aktom sebezáchovy. Opakovanou konfrontáciou s podnetom vyvolávajúcim strach sa u psa takýmto spôsobom rozvíja akási základná agresívna nálada, ktorá pre okolie, ale aj pre vlastného pána znamená vážne nebezpečenstvo. Náhly pohyb rukou, náhle priblíženie a i. spôsobujú u bojazlivého psa reakciu, ktorú prípadný nepriateľ nedokáže odhadnúť. V dôsledku tejto strachom podmienenej sebaobrany sa tieto psy nehodia k výcviku strážnych a služobných psov. Často ale z nevedomosti týchto „útočníkov zo strachu" cvičia navykaním na zápasy. Prah dráždivosti u nich systematicky znižujú a ich agresivitu pestujú umelo. Šokujúce nehody spôsobené psami idú potom väčšinou na vrub jedincov s takto narušeným správaním.

Sebaistotou podmienená, žiadúca ostrosť sa neprejavuje iba v sebaobrane, ale aj pri obrane svojho pána a jeho majetku. Táto ostrosť je založená na výrazne vyvinutom pude bojovnosti a sebapresadzovania v spojení s nebojácnosťou a vrodeným, relatívne ľahko vydrážditeľným priateľským správaním. Tieto psy majú v dôsledku svojej povahy nízky prah dráždivosti voči hrozbám. No ich agresivita sa prejaví iba v skutočne bojovej situácii a nebezpečenstve.

Či sa jedná o strachom podmienenú, nežiadúcu ostrosť alebo o sebaistotou podmienenú, požadovanú ostrosť sa môžeme dozvedieť z výrazu tváre a predovšetkým z držania tela. Ak je mierne vydráždený pes s požadovanou ostrosťou na vodidle, tak postojom vyjadruje pripravenosť k skoku a napätými svalmi doslova napína vodidlo. Vztýčenými ušami, privretými očami a mierne pootvorenou papuľou so zvrašteným chrbtom nosa vyjadruje vyhrážku, chvostom prudko kmitá. Ako už bolo spomenuté, aj nevyrovnaného a bojazlivého psa možno vhodným výcvikom doviesť k tomu, aby pri ohrození reagoval agresívne. Ak sa ten, kto predstavuje nebezpečenstvo, priblíži na kritickú vzdialenosť a pes nemá možnosť utiecť, uchýli sa zo strachu k sebaobrane. Pri menšom ohrození má nevycvičený bojazlivý pes plachý pohľad, dozadu sklopené uši, zadnú časť tela so zacviknutým chvostom poklesnutú.

Aj takzvaná „ľudská", aj „koristnícka" ostrosť obsahujú vrodený základný agresívny sklon a sú charakterizované tým, že sa pri nich nezjavuje strach.

Oba tieto druhy ostrosti sa môžu vyskytovať nielen spolu, ale aj samostatne. Ako to napovedá samotný názov, v prvom prípade je cieľom agresie človek. Napr. pri vniknutí votrelca na územie psa môže agresiu vyvolať

obranársky pud. Pri koristníckej ostrosti sa jedná vlastne o chybnú interpretáciu u poľovných psov požadovanej vlastnosti loviť a hrdúsiť zver, pričom tu je korisťou myslená nepoľovná zver ako vrany, straky a tiež túlavé mačky a psy.

Schopnosť učiť sa

Inteligencia

Výcvik inteligentného psa prináša cvičiteľovi nepochybne viacej radosti, ako takého, ktorý snáď tiež nie je hlúpejší, ale jeho chápanie je veľmi spomalené. Stupeň inteligencie u zvierat možno merať tak, že rozlišujeme tie, ktoré sa učia pomaly a naučené si nedokážu dostatočne dlho alebo spoľahlivo uchovať, a tie, ktoré rýchlo pochopia a naučia sa splniť požadovaný úkon.

Psy prvého typu môžu mať bojazlivú a plachú povahu. V dôsledku svojej bojazlivosti sa dajú ľahko vystrašiť napr. hlukom a pod. a dokážu sa len ťažko prispôsobovať premenlivým podmienkam prostredia. Z hľadiska pohyblivosti pôsobia pomalým a ťažkopádnym dojmom.

Ale aj pokojné psy sa učia pomaly a reagujú až po viacnásobnom opakovaní žiadosti. Povahovo sú takéto zvieratá vyrovnané; celkove sú len málo vzrušivé a nie veľmi pohyblivé. Aj keď spomalene, predsa len splnia požadované úkony spoľahlivo. Rušivé podnety nemajú mimoriadny vplyv na splnenie naučených úloh.

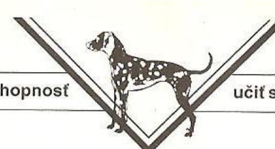
Ľahko vzrušiteľný pes sa síce rýchlo a dobre učí splniť úlohy aktívneho charakteru, keďže je ale vo svojom počínaní neúnavný, veľmi pohyblivý a neustále pripravený na boj, len veľmi ťažko zvláda situácie, spojené s útlmom.

Ako ideál sa javí vyrovnaný, ale pohyblivý pes. Jeho schopnosť rýchlo a spoľahlivo reagovať na dané signály a podnety znamená radosť pre cvičiteľa. Takéto psy sa bezproblémovo prispôsobujú novým situáciám, spôsobeným meniacimi sa podmienkami prostredia. Aj psychickú záťaž dokážu zvládnuť bez ujmy.

Pri hodnotení miery inteligencie je psychicky vyrovnaný pes vždy vo výhode oproti ustrašenému. Ten sa necháva príliš strhnúť strachom a nie je schopný takých duševných výkonov, samozrejme v rámci psieho uvažovania.

Postupné nadobúdanie skúseností sa javí ako stimulácia inteligencie. Len ak sa pes neustále priúča niečomu novému, je v stave vyriešiť aj komplikované situácie. Plachý a bojazlivý pes má silne utlmenú schopnosť prijímať nové zážitky a len neochotne sa učí niečo nové. Uzatvára sa aj pred nadobúdaním nových skúseností. Najistejšie sa cíti vo svojom svete, ktorého hranice si sám určí.

Schopnosť spomenúť si na predchádzajúce skúsenosti a využívať ich v

nových situáciách a pri riešení nových problémov je v podstate to, čo nám imponuje ako inteligencia.

Inteligentný pes, ktorý sa naučil prostredníctvom napodobovania stlačiť kľučku dverí a tak si otvoriť, týmto celkom jasne demonštruje svoju schopnosť konať uvážene. Uňho síce táto schopnosť nie je až taká výrazná ako napríklad u opíc, ktoré si dokážu na dosiahnutie svojho cieľa zostrojiť aj potrebné nástroje, no vyskytuje sa uňho, a pes v takýchto situáciách využíva svoju neobyčajne dobrú pamäť.

Vlohy k inteligencii sú vrodené, zdedené. No aj u ľudí je známe, že rodičia oplývajúci vysokou inteligenciou nemusia mať aj rovnako inteligentné deti. Inteligencia sa rozvíja až pod vplyvom prostredia a získavaním skúseností. Ak hovoríme o rasovo podmienenej inteligencii, nesmieme pri tom zabúdať na určité rozdiely v dôsledku rozdielnej telesnej sily, pohyblivosti, vytrvalosti a vnímavosti. To znamená, že ak ťažký pes nedokáže prekonať prekážku, aby dosiahol kúsok mäsa, nie je to v dôsledku jeho nízkej inteligencie, ale veľkej hmotnosti. Ľahký pes, ktorý prekážku preskočí, nemusí byť od neho inteligentnejší, ale jednoducho mu chýba handicap ťažkého zvieraťa. Pri tomto hľadaní a nachádzaní pozitívnych zážitkov sa zúčastňujú aj nos, uši a oči. Keďže zmyslové orgány nie sú u všetkých psov vyvinuté v rovnakej miere, vykazujú aj dané reakcie s rôznou rýchlosťou, čo ale nie je parametrom pre hodnotenie inteligencie. Dobré zvládnutie cvikov poslušnosti ešte samo osebe nie je znakom vysokej inteligencie. V každom prípade poslušnosť v spojení so schopnosťou učiť sa tvorí vysoký stupeň inteligencie.

Inštinkty

Veľmi komplexné správanie psa v prevažnej miere riadia vrodené pudy a inštinkty. No svoju rolu zohrávajú aj vplyvy prostredia, dôsledky zdomácnenia a výsledky individuálnych učebných postupov, rovnako ako aj zaradenie sa do prostredia na základe inštinktívneho konania závisí aj od stupňa inteligencie. Inštinktívne konanie sa však nedá zmeniť a každý zvierací druh sa ním riadi svojím vlastným spôsobom.

Vďaka inštinktom pes, vedený svojimi pudmi, dokáže bez predchádzajúceho učenia v zodpovedajúcich situáciách reagovať a správať sa typicky pre svoj druh. Inštinkty nie sú rovnako dobre vyvinuté u všetkých psov.

Zdomácnený pes už nemá toľko príležitostí uplatňovať svoje inštinktívne schopnosti, ako to bolo potrebné u jeho divo žijúceho predka. Svoj podiel viny na tom nesie aj človek. Často sa to začína už pri párení. Človek chce svojím manipulovaním urýchliť akt krytia. Konečným výsledkom jeho konania je páreniachtivý pes a namrzená suka. Ale aj pri samotnom chove sa človek dopustí mnohých prehreškov. V dokonalej izolácii od okolitého prostredia nedochádza v dôsledku chýbajúcich podnetov k rozvoju žiadnych inštinktov.

Určite najpôsobivejším, inštinktmi

riadeným zážitkom je správanie suky počas pôrodu a po ňom; a tiež správanie šteniat pri hľadaní a nájdení zdroja mlieka. Aj keď suka ešte nikdy predtým mladé nemala, aj bez predchádzajúcich skúseností vie, čo má robiť. Prehryzne pupočnú šnúru, mláďatá oblizovaním osuší a prinajmenšom v prvých dňoch po pôrode si ledva nájde čas, aby sa nažrala. Toto inštinktívne správanie matky a aj šteniat pri hľadaní mlieka a cicaní je založené na vrodených spúšťacích mechanizmoch. Niektoré z týchto reťazových reakcií sa môžu udržať až niekoľko dní, v prípade odchovu šteniat aj dlhšie, iné zaniknú v priebehu niekoľkých sekúnd, hovoríme tu o Taxis-komponente inštinktívneho pohybu.

Dané inštinktívne správanie je väčšinou vyvolané vnútorným stavom a podmienkami organizmu. Inštinktívna činnosť orgánu je riadená reflexmi.

Na inštinktívne správanie psa možno nadviazať v mnohých výchovných momentoch učenia. Ak pes sleduje stopu, čo bolo u jeho divého predka životne dôležité, robí tak na základe určitej motivácie. Koristnícky pud ho núti sledovať stopu zveri, ale aj hľadať schovaného pána, ktorý ho za to odmení. Pri prekonávaní prekážok sa uplatňuje pud napodobovať, keď viacero psov beží za sebou.

Reflexy

Reflex je odpoveď určitého orgánu na podnet, ktorý spôsobil jeho podráždenie. Reflexy hrajú dôležitú úlohu nielen v rámci látkovej výmeny, ale aj pri pohybe. Mnohé pohybové činnosti sú určované výlučne alebo v prevažnej miere reflexmi. Napr. reakcia úteku, obranná reakcia a určité inštinktívne činnosti.

Poznáme tzv. podmienené a nepodmienené reflexy. Napríklad v prípade prijímania potravy sa objavujú oba. Počas žuvania dochádza prostredníctvom mechanického alebo chemického podráždenia citlivých nervových zakončení v ústnej dutine v dôsledku nepodmieneného reflexu k spusteniu vylučovania slín a žalúdočných štiav. Ak ale spojíme s podávaním potravy aj optické alebo akustické podráždenie vyšších zmyslových orgánov /oči, uši, tvár/, neskôr už samo toto podráždenie spustí vylučovanie sekrétov.

Nepodmienené reflexy sú vrodené, dedené, životne nevyhnutné spôsoby správania, zatiaľ čo podmienené reflexy - ako to ukazuje aj uvedený príklad - sa získavajú učením a skúsenosťami. Podmienené reflexy predstavujú komplikovanú formu prispôsobovania sa podmienkam prostredia.

Priebeh nepodmienených reflexov zabezpečujú nižšie oddelenia centrálnej nervovej sústavy /CNS/, pričom ako spúšťač reflexu vždy pôsobí podráždenie. Uskutočňovanie podmienených reflexov sa deje za účasti veľkého mozgu.

Nepodmienené reflexy

Šteniatka sa narodia s veľkým počtom nepodmienených reflexov - niektorí vedci hovoria aj o nepodmienenej,

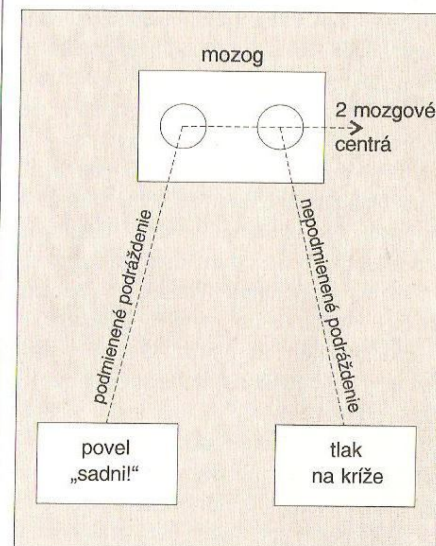
alebo bezpríčinnej reakcii. Počítame k nim najmä reflexy súvisiace s prijímaním potravy, dýchaním, močením a i. Ale aj činnosti ako je ľahnutie, sedenie, státie, ktoré patria k nepodmieneným spôsobom správania a ktoré pes vykonáva bez príslušného výcviku.

Inak sa už správa, ak si má sadnúť na povel. Psovod tu pomáha rukou, ktorou tlačí psa dolu. Pôsobením tlaku vznikne podráždenie príslušných receptorov, čo vyvolá zmenu nervových impulzov v nervovom centre. Odpoveďou je spustenie nepodmieneného reflexu. Aby sa ale dal využiť pri výcviku, musí sa súčasne spojiť so zvukovým povelom, ktorý je podnetom na spustenie podmieneného reflexu.

Celkový systém vedenia vzruchov funguje cez reflexný oblúk.

Pre výcvik psa majú význam predovšetkým potravinový reflex, rozmnožovací reflex /pohlavný pud/ a aktívny a pasívny obranný reflex, ktoré sa dajú len ťažko potlačiť pomocou tzv. zvukových povelov. Pri aktívnom obrannom reflexe je pes pripravený zaútočiť, zatiaľ čo pri pasívnom obrannom reflexe pred pôvodcom podráždenia, či už je to človek alebo nejaký predmet, ustupuje dozadu. Môže ale dôjsť aj k vzájomnému pôsobeniu oboch foriem tohto reflexu. To je prípad, keď pes šteká, vyskakuje, pritom ale má chvost vtiahnutý. Po aktívnom čine pôvodcu dráždenia sa dá na útek.

Keďže správanie psa je založené prevažne na nepodmienených reflexoch, tvoria základ výchovy a učenia. Pri nich sú samozrejme potrebné aj podmienené reflexy. Len tak sa dokáže pes prispôsobiť podmienkam prostredia.

Znázornenie podmieneného reflexu v prípade cviku „sadni!": ak pôsobia podmienený aj nepodmienený podnet vždy spolu, vznikne medzi oboma mozgovými centrami nervové spojenie.

Podmienené reflexy

Zatiaľ čo nepodmienené reflexy spúšťajú primerané podráždenia, je tvorba podmienených reflexov závislá od prostredia, na ktoré si pes musí zvyknúť a prispôsobiť sa mu. Očakávaná reakcia alebo konanie psa sa formuje výchovou.

Pri tvorbe podmienených reflexov

vznikajú dočasné nervové spojenia, ktorých existencia je ohrozená uhasínajúcim útlmom, ak nie sú z času na čas posilňované.

Aby mohlo dôjsť k vytvoreniu podmieneného reflexu, musia na organizmus pôsobiť vždy dva podnety, ako napr. tlačenie, úder, hladenie a všetky chuťové podnety /maškrty/ ako nepodmienené a optické a akustické znamenia ako podmienené podnety.

Ak sa má pri povele „sadni!" vytvoriť podmienený reflex, musí sa súčasne dosiahnuť nepodmienené podráždenie. To v tomto prípade predstavuje tlak rukou na kríže. Pri časovej zhode zvukového povelu „sadni!" s nepodmieneným podráždením /tlak na kríže/ vzniknú vo veľkom mozgu dve ohniská podráždenia. Ak sa súčasné pôsobenie oboch podnetov stále opakuje, vznikne medzi ohniskami nervové spojenie. Preto sa môže nepodmienené podráždenie vynechať a pes reaguje len na podmienené podráždenie.

Keďže podmienené reflexy sa vytvárajú na základe nepodmienených reflexov, môže pes v rámci výcviku dosiahnuť iba také výkony, aké mu umožňujú jeho prirodzené danosti. Aby sa vytvoril podmienený reflex, musia sa nepodmienené a podmienené podnety neustále opakovať. Až stálym opakovaním nadobudne podmienené podráždenie pre psa význam. Až vtedy, keď podmienené podráždenie dosiahne signálny účinok. Keď po povele „sadni!" nasleduje pôsobenie nepodmieneného podráždenia /tlak na kríže/, pes sa chce vyhnúť tomuto tlačeniu a vykoná požadované „sadnutie". Je treba dávať pozor, aby zvukový povel o niečo predbehol nepodmienené podráždenie, potom sa vytvorenie reflexu dostaví rýchlejšie.

Nie je nevyhnutné, aby pes vykazoval určitú reakciu iba na jeden podnet. V určitých situáciách môže byť užitočné používať namiesto zvukových povelov vizuálne znamenia. Dá sa to použiť napr. vtedy, keď nechceme upozorniť na páchateľa. Predpokladom však je, aby prvý reflex bol dobre vypracovaný. Na jeho základe možno vytvoriť ďalšie podmienené reflexy. Hovorí sa potom o podmienených reflexoch vyššieho stupňa a podľa poradia tiež o podmienených reflexoch prvého alebo druhého stupňa.

Viacero jednoduchých podmienených reflexov sa dá kombinovať do jedného celkového výkonu. To znamená, že počas určitého cvičenia prebiehajú viaceré reflexy za sebou. Predpokladom je bezchybné pôsobenie všetkých reflexov, ktoré potom prebehnú vo forme reťazovej reakcie. Pritom treba dbať na to, aby sme v priebehu tohto cvičenia dávali jednotlivé zvukové povely jasne a po určitej pauze, tak, aby pes reagoval vždy iba na práve daný povel a nepúšťal sa sám od seba do akcie.

Ale na psa nepôsobia iba povely - podráždenia - vydávané psovodom. Podnety z vonkajšieho prostredia môžu vstúpiť do organizmu iba v spojení s vnútornými podmienkami. Na stav organizmu pôsobia mnohé prijímané informácie prostredníctvom buniek zmyslových orgánov.

Podľa vplyvu a pôsobenia na organizmus rozoznávame: situačnú aferenciu, podnetovú aferenciu, polohovú aferenciu, motivačnú aferenciu a re-aferenciu /aferencia = podráždenie privádzané do CNS, naproti tomu eferencia znamená podráždenie odvádzané z CNS k výkonnému orgánu/.

Daná situácia, ktorá pôsobí na organizmus ako celok, získa na základe podmieneného reflexu celkom určitý význam. To znamená, že napr. prostredie, v ktorom na psa určité nepodmienené podráždenie obyčajne pôsobí, môže vyvolávať rovnakú reakciu ako podráždenie samotné.

Preto práve pri výučbe psa treba vytvoriť podľa možnosti vždy rovnaké a realistické podmienky. Pes musí mať možnosť zoznámiť sa s podnetmi danej situácie.

Medzi situačnou a podnetovou aferenciou, ktoré spúšťajú patričné reakcie určitého orgánu, existuje tesný vzájomný vzťah.

Pri podnetovej aferencii nakoniec nie je dôvodom k spusteniu reakcie podráždenie, ale skôr podnet. Súhra situačnej a podnetovej aferencie vyvoláva odpoveď určitého orgánu na toto spolupôsobenie. Ak si pes zapamätá podnetové podráždenie vo forme podmienených a nepodmienených podráždení ako negatívne, môžu aj situačné podráždenia viesť k tomu, že očakávaná reakcia sa nedostaví. Ak existuje u psa negatívny vplyv určitého podnetového podráždenia, prejaví sa to tak, že pes sa zrazu začne vyhýbať určitému miestu alebo podnetu.

Neočakávaná reakcia na nejaký zvukový povel môže byť spôsobená aj predchádzajúcou životnou skúsenosťou, na základe ktorej si pes osvojil zvláštne správanie. Počas výučby však nehrajú rolu iba doterajšie skúsenosti psa, ale aj pripravenosť organizmu. Preto psovod vychádza aj z biologických potrieb psa, keď pri výchove využíva potravinový, koristnícky a pohlavný pud.

Organizmus sa dokáže podmienkam prostredia účelne prispôsobiť o. i. aj preto, že o výsledku svojej reakcie je informovaný prostredníctvom spätnej väzby. Spôsoby správania, ktoré sú preň užitočné, si zachová a naďalej upevní, pričom zbytočné činnosti zaniknú v procese prispôsobovania.

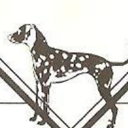
Formovanie

Dôležitosť formovania pre správanie psa v celom jeho neskoršom živote bola spomenutá už aj v predchádzajúcich častiach /Fázy vývoja, Sociálne prostredie/.

Formujúce vplyvy majú veľký význam pre schopnosť a ochotu učiť sa. Poruchy správania často spôsobuje nesprávny alebo oneskorený formovací postup, čo sa neskôr už nedá napraviť.

Vedci nie sú celkom jednotní v stanovení fázy formovania. Na jednej strane sa umiestňuje do obdobia medzi 3. a 5. týždňom života, na strane druhej je jej rozpätie stanovené až na 14 - 16 týždňov, pričom potom tu už môže byť zahrnutá aj celá fáza socializácie.

Obdobie, v ktorom sa formovanie charakteru uskutočňuje sa nazýva aj citlivou fázou života. V tomto čase je

organizmus veľmi citlivý na určité podráždenia.

Šteniatko, ktoré bolo bezprostredne po svojom narodení odlúčené od matky a už nikdy nemalo príležitosť žiť medzi príslušníkmi svojho druhu, ale vyrástlo v čisto ľudskej spoločnosti, je úplne formované človekom a nie je schopné neskôr reagovať druhovo špecificky. Neprichádza do styku s udalosťami, ktoré by predpokladali individuálne a druhovo špecifické správanie. K normálnemu a zdravému chovu preto patrí aj vzájomný styk psov medzi sebou. Iba ak sa pes dokáže naučiť špecifické znaky správania svojho druhu, môže aj ako pes reagovať.

Experimenty so zvieratami /tzv. pokusy Kaspara Hausera/ mali za cieľ zistiť, či určité vrodené mechanizmy vyvolávajú isté správanie a aký podiel na celkovom správaní je naučený. Zvieratá v týchto pokusoch podliehali veľmi prísnej izolácii od okolitého prostredia a jeho vplyvov, aby im znemožnili prirodzený priebeh formovania. Odstránením špecifických podnetov a pozorovaním reakcií v danom čase môžeme dôjsť k záveru, že správanie je vrodené.

Vrodené schopnosti ale ešte neumožňujú psovi, aby sa správal druhovo špecificky. K tomu sa musí ešte určité znaky správania doučiť. Šteňatá sa rýchlo naučia znaky správania svojich rodičov. Práve v prírode sú mladé zvieratá schopné aj v ťažkých situáciách udržať si spojenie so svojimi rodičmi až pomocou fázy formovania.

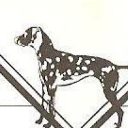
Vedci aj chovatelia psov sa zhodujú v tom, že šteniatko vo svojich prvých týždňoch je veľmi ovplyvňované osobami vo svojom okolí. Z grafického znázornenie Foxa /1972/ vyplýva, že schopnosť šteňaťa zblížiť sa s ľuďmi je veľmi veľká v prvých 5-tich týždňoch života. Do 7. týždňa sa táto tendencia zoslabuje, až nakoniec k 9. týždňu úplne klesá. Fox ale znázorňuje aj opačnú silu, ktorá začína v 5. týždni rovnomerne stúpať, v 7. týždni sa už stretáva s klesajúcou príťažlivosťou človeka pre psa, až nakoniec sympatia k človeku prejde v strach. Preto je dôležité, aby si pes na ľudí zvykol ešte skôr, než sa začne obdobie strachu.

Čuch

Zo všetkých zmyslov je u psa najviac vyvinutý práve čuch. Tak ako človek vníma svet očami, pes ho skúma nosom. Preto ho iba zriedka môžeme vidieť pobehovať s vysoko vztýčenou hlavou, resp. nosom, okrem prípadu, keď so zdvihnutým nosom vetrí vo vzduchu. Väčšinou skúma územie ňuchajúc.

Pes sa orientuje predovšetkým podľa čuchových vnemov. Chrty, o ktorých je známe, že zajaca sledujú očami, napriek tomu disponujú vynikajúcim čuchom.

Ňuchanie spôsobuje zosilnenie vírivých prúdov v nosovom kanáli, čo umožňuje zvýšené dráždenie senzorických buniek prostredníctvom zväčšeného množstva pachových látok. Nádychom sa pachové látky dostávajú do čuchovými receptormi vybavenej časti nosovej sliznice, resp. nosovej

dutiny. Množstvo vnímateľných pachov je u psa nesmierne veľké. V literatúre sa uvádza ohromujúce porovnanie čuchových schopností psa s čuchom človeka. "Aby človek ucítil kyselinu maslovú, potrebuje v 1 000 cm^3 vzduchu minimálne 1 mg tejto látky. Pes oproti tomu dokáže zaregistrovať 1 mg kyseliny maslovej v miliarde cm^3 vzduchu." Z tohto je zrejmé, že citlivosť čuchového orgánu psa je ďaleko väčšia ako u človeka. Ďalej bolo zistené, že senzorické bunky, ktoré sa nachádzajú na oboch stranách nosovej sliznice, tvoria u človeka na každej strane čuchovú plochu s veľkosťou 2,5 cm^2, pričom u psa je to 85 cm^2.

Prahové hodnoty jednotlivých čuchových podráždení sú veľmi rozdielne. Najmä pre pachové látky, ktoré slúžia na uspokojenie pudov sebazáchovy a zachovania druhu, leží prah dráždivosti veľmi nízko. Čuchové pocity sú vyvolávané látkami v plynnej forme.

Pri vetrení na diaľku sa pes orientuje pomocou svojej schopnosti zachytávať pachové látky prinášané v prúde vzduchu. Na základe daných vlôh a po zvláštnom výcviku a skúsenostiach dokáže vyhľadať jednotlivé pachy zo zmesi pachov. Dokonca aj na starej, pošliapanej stope je schopný ešte zacítiť individuálne pachové komponenty stopy, resp. hľadaného objektu a stopu sledovať. Pri priaznivom počasí dokáže dokonca sledovať pachové stopy zanechané vo vzduchu, ale to iba na obmedzený čas, čo je však možné iba pri prevládaní stáleho prúdu vzduchu a ak pachová látka nie je ľahšia ako vzduch; taktiež zdroj pachu musí byť veľmi intenzívny.

Spomedzi zážitkov skúmania prostredia zaujímajú čuchové dojmy u psa dôležitú pozíciu. Utkvievajú v jeho dlhodobej pamäti ako podvedomé vnemy. Pes dokáže rozlišovať ľudí podľa ich individuálneho pachu. Preto je čuchový orgán psa najdôležitejším kritériom pre stopovaciu činnosť. No aj pre špeciálny výcvik vyhľadávacích psov /lavínové psy, psy na colniciach a iné/ je predpokladom dobrý čuch.

Orgán chuti

Orgán chuti predstavuje u psa dobre vyvinutý zmyslový orgán, ktorý tesne súvisí s čuchom. Ich vzájomnú spoluprácu možno pozorovať pri prijímaní potravy. Často nám je nepochopiteľné, ako môže pes odmietnuť potravu, ktorá je podľa ľudských predstáv lahôdkou a s chuťou skonzumuje odporne zapáchajúcu kosť, ba dokonca aj kravský hnoj. Toto je pozostatok po zdochlinožravých predkoch.

Prostredníctvom špecifických chuťových receptorov dokáže na určitých častiach jazyka rozlišovať jednotlivé chute: sladkú, slanú, kyslú a horkú. Chuťové pocity, ktoré sú cez predĺženú miechu vedené do mozgu, sú dôležité v súvislosti s trávením.

Ak pri výcviku psa zapájame a využívame aj chuťový orgán tým, že za odmenu dostáva maškrtu, vedie to k rýchlejšiemu vytvoreniu podmieneného reflexu.

Sluch a orgán rovnováhy

Sluchový a rovnovážny orgán sa v dôsledku svojej úzkej spätosti označujú aj ako staticko-akustický zmyslový orgán. Zatiaľ čo sluchový orgán dráždia zvukové vlny, ktoré vyvolávajú sluchové pocity, u zariadenia vnútorného ucha sa to uskutočňuje tlakom tekutiny. Podráždenia vnútorného ucha vyvolávajú zmyslové pocity, informujúce o polohe tela a priestorovom usporiadaní. Orgán vnútorného ucha sa uplatňuje napríklad pri prekonávaní prekážkovej steny, čo pre psa predstavuje udržanie rovnováhy.

Sluchový orgán psa je oveľa rozvinutejší ako ľudský. Podľa výsledkov výskumu a meraní dokáže pes vnímať infrazvuky až do 70 Hz /1 Hz = 1 kmit za sekundu/, avšak citlivosť sluchu sa uvádza ešte aj pri 100 000 kmitoch za sekundu /horná hranica u človeka je 16 - 20 000 Hz/.

Vo všeobecnosti sa horná hranica frekvencie pohybuje okolo 40 000 Hz. Vyššie uvedené hodnoty meraní nepredstavujú normu a sú nepochybne výsledkom určitého špeciálneho tréningu.

Tiché zvuky, spôsobené napr. letiacim hmyzom, môže človek počuť najvýš do vzdialenosti 6 m, napro ti tomu pes ich dokáže zachytiť až do vzdialenosti 24 m. Napriek tomu má ucho psa oproti ľudskému uchu menšiu schopnosť diferenciácie zvukov. Pri počúvaní hudby dokáže ledva registrovať celé tóny, ale už nie poltóny a vôbec nie štvrťtóny.

V dôsledku postavenia uší a pomerne dobrej možnosti natáčať ich dokáže pes určiť polohu zdroja zvuku oveľa presnejšie ako človek. Zvukové pokyny /slová/ pôsobia pri výcviku ako akustické podnety. Keďže pes nerozumie vlastnému významu slova, orientuje sa podľa výšky tónu a reaguje aj na malé odchýlky v intonácii. Preto sa pri výcviku a učení majú používať slová vždy s rovnakou intonáciou.

Prílišnej hlasitosti podnetov sa treba vyvarovať, lebo neustálym vystavovaním hluku sa zhoršuje a otupuje ostrosť psieho sluchu.

Ultrazvuk s frekvenciou do 30 000 Hz vydávaný Galtonovou píšťalkou počuje pes až na vzdialenosť 500 m. Človek ani divá zver tento zvuk vôbec nepočujú.

Psovod môže potom prostredníctvom tejto „nemej" píšťalky dávať povely bez toho, aby sa prezradil. Poľovník sa týmto spôsobom vyvaruje vyplašenia zveri.

Zrak

Oči sprostredkovávajú svetelné, farebné a priestorové pocity.

Pri farbách dokáže pes dobre rozlíšiť iba medzi svetlými a tmavými. Samotné farby však rozoznáva len nedokonale.

Orgán zraku tvorí očná guľa, ktorá je uložená v očnej jamke a vpredu chránená očnou spojivkou a mihalnicami. Okrem mačky má pes zo všetkých domácich zvierat proporcionálne najväčšie oči. Podľa toho, ako je očná guľa uložená v očnej jamke, a v závislosti od formy očnej štrbiny pô-

sobí orgán zraku ako väčší alebo menší, čo ale nemá žiadny priamy vplyv na ostrosť videnia.

Zorné pole je v dôsledku odchýlenia očných osí o 30-50° v porovnaní s človekom silne zväčšené nabok a dozadu. Týmto je však plastické videnie značne obmedzené.

Pes patrí v dôsledku formy hlavy a uloženia očí skôr k monokulárne vidiacim, to znamená videnie jedným okom. Binokulárne videnie je iba slabo vyvinuté, na čo treba brať ohľad pri výcviku stopárskych psov, resp. sliedičov. Najmä pri prerušení videnia môže dôjsť k neúspechu. Tréning je preto zameraný tak, aby pes prehľadal pred ním ležiace územie aj bez vizuálneho kontaktu s osobou, pričom orgány zraku a čuchu sa dopĺňajú.

Tým, že očná guľa je odpredu dozadu mierne splštená, je pes ďalekozrakým zvieraťom. Preto aj lepšie vidí pohybujúce sa predmety. V závislosti od plemena a jednotlivca leží maximálna vzdialenosť videnia medzi 500 a nanajvýš 800 m.

Keďže pes veľmi zle rozoznáva tvary, môže sa stať, že vlastného pána môže spoznať až po priblížení na vzdialenosť 150 m, nezriedka až na 10 m.

Aby mohol lepšie vidieť v prítmí, je očné pozadie vybavené vrstvou reagujúcou na svetlo.

Pamäť

Oproti nižším živočíchom, ktorých správanie je založené výlučne na inštinktoch, je pes schopný prijímať do pamäte dobré a zlé skúsenosti, na ktoré si dokáže v určitej situácii spomenúť a meniť podľa nich svoje správanie. Vždy znovu nás prekvapí zistenie, že pes dokáže využiť obsah pamäti počas veľmi dlhej doby a spomenie si aj na ľudí, ktorých poznal kedysi v minulosti.

Dosiahnutie trvalých úspechov pri výcviku by bolo nemysliteľné, keby pes nedisponoval dobrou pamäťou. Jeho schopnosť spájať príjemné alebo aj nepríjemné spomienky z minulosti s neskoršími udalosťami alebo vyvodzovať súvislosti podstatne uľahčuje výcvik. Pes si dokáže vyvolať z pamäti správanie, za ktoré bol odmenený alebo potrestaný a odvodiť z neho preňho „užitočné" správanie. Predpokladom je ale použitie pochvaly aj pokarhania v správnom momente.

V tejto súvislosti sa dá uviesť jeden príklad za mnohé: Ak psa, ktorý príde na zavolanie, odmeníme za to maškrtou, nabudúce sa objaví už veľmi rýchlo, lebo do pamäte si vryl, že za toto správanie bude odmenený. Práve tak si ale zapamätá aj rany a pokarhanie, ktoré dostal za údajnú neposlušnosť. To si ale pes nedokáže spojiť s výčitkou. Ak k svojmu pánovi síce váhavo a nazlostený nakoniec predsa len príde a je za to ešte aj pokarhaný, na to určite nezabudne. Žiaľ, spomenutý príklad chybnej výchovy vôbec nie je výnimkou, alebo zriedkavosťou - práve naopak! Táto problematika je rozobratá aj neskôr.

Podráždenie a útlm

Všetky spôsoby správania sú u psa riadené procesmi podráždenia a útlmu. Zatiaľ čo pri podráždení sa pes nachádza v aktívnom vzťahu k prostrediu, pri útlme sa správa k svojmu okoliu čiastočne alebo úplne pasívne. Útlm a podráždenie sú základnými procesmi nervovej sústavy. Neustále na seba navzájom pôsobia a zabezpečujú vlastne fungovanie nervovej sústavy. Tieto procesy zabezpečujú prispôsobovanie sa organizmu prostrediu - tvorbou nových a zánikom starých podmienených reflexov. Podráždenie ovplyvňuje určité deje látkovej premeny v nervových bunkách a následnú činnosť nejakého orgánu. Intenzívne podnety spôsobujú podráždenie zmyslových buniek, ktoré potom nervové dráhy vedú do CNS. Podráždenie aj útlm sú rovnakou mierou aktívne.

Pri absolvovaní skúšky služobného psa má psovod dôležitú a rozhodujúcu úlohu regulovať procesy podráždenia a útlmu prostredníctvom tvorby podmienených reflexov. Tak je možné počas výcviku útlmom odstrániť nežiadúce správanie psa.

Rozoznávame nepodmienený /pasívny/ útlm a podmienený /aktívny/ útlm, pričom prvý je vrodený, to znamená, že sa u psa objavuje bez zvláštneho výcviku a druhý je podmienený prostredím, čiže rozvíjaný v priebehu života a závislý od osobitných životných podmienok.

Nepodmienený /pasívny/ útlm

Existencia jedného podmieneného reflexu ešte neznamená, že by zároveň iný pôsobiaci podnet mohol vyvolať v mozgu silnejšie podráždenie. V tomto prípade je uvedený do činnosti jednoduchý útlm. Nový podnet pôsobí silnejšie a utlmí priebeh existujúceho podmieneného reflexu buď úplne, alebo ho iba zoslabí.

Rozličné nové vonkajšie podnety môžu zasahovať do priebehu určitej reakcie a brzdiť ju. Pre psa sa to môže stať priam životne dôležitým, keď napriek prebiehajúcej reakcii reaguje na nový podnet, ktorý možno znamená práve nebezpečenstvo, a prispôsobí sa mu.

Avšak návykový efekt môže spôsobiť, že na pôvodne útlmový podnet sa nedostaví žiadna reakcia. Ak tento podnet už nemá signálne pôsobenie, predstavuje už iba zaniknutú prekážku.

U psa, ktorý práve cvičí nácvik poslušnosti, dokáže neznámy hluk prúdovej stíhačky vyvolať útlm vykonávanej činnosti. Ak si ale pes postupne na tento zvuk zvykne a nepociťuje ho už ako rušivý, končí sa tým aj fáza útlmového pôsobenia.

Aby sme zabránili narúšaniu požadovaných reakcií pri rôznych použitiach psa, treba ho začať včas na tieto rušivé faktory navykať alebo ich podľa možnosti vopred odstrániť.

Odstrániť rušivú prekážku je nutné napríklad vtedy, keď prítomnosť hárajúcej sa suky vyvolá u psa silné podráždenie, čo spôsobí zabrzdenie alebo utlmenie podmienenej reflexnej činnosti. Tu sa jedná o podnet, ktorý aj napriek opakovaniu nestratí svoje útlmové pôsobenie a preto je nezaniknuteľnou prekážkou.

Príliš častým opakovaním nejakého cvičenia, resp. preťažovaním sa niekedy objavuje ochranný útlm - akýsi druh ochranného zariadenia nervových buniek pred preťažením.

Podmienený /aktívny/ útlm

Ak sa podmienený reflex neustále neupevňuje, pes nakoniec na podmienený podnet prestane reagovať. Vtedy nastupuje uhasínajúci útlm ako aktívny útlmový proces a podmienený podnet stále viac stráca svoj signálny účinok. Podmienený reflex ale nevymizne úplne. Aktívny útlm iba brzdí jeho pôsobenie. Použitie nepodmieneného podnetu dokáže predchádzajúci podmienený reflex opäť rýchlo vytvoriť, čo treba ďalej upevňovať trvalým tréningom.

Pes dokáže prostredníctvom aktívnych útlmov diferencovať podobné javy vo svojom okolí. Takzvaný diferenciačný útlm sa využíva pri výcviku psa na rozlišovanie rôznych zvukov, pachov a i. Rozlišovanie pachov je dôležité pri výcviku stopárskych psov. Na základe diferenciačného útlmu sa tu brzdí reakcia na ostatné pachy a stopy. Ustupujúci reflex sa môže pri výcviku prejaviť ako spomalenie. Ak upevnenie podmieneného podráždenia nepodmieneným podráždením nasleduje až po určitom čase, tak požadovaná reakcia psa sa dostaví až neskôr / oneskorený útlm/.

Vyvolaný útlmový proces je po určitom čase pôsobenia podnetu, t.j. 1 - 2 min. vystriedaný procesom podráždenia.

Proces podobný oneskorenému útlmu sa objavuje aj vtedy, keď sa po povele „lahni, zostaň!" psovod stratí zo zorného uhla psa, a ten musí ostať ležať až do nasledujúceho pokynu.

Všetky cvičenia vytrvalosti sú založené na tomto útlme. Chráni psa pred neproduktívnym vynakladaním a výdajom energie.

Signálne systémy

Človek vyslovené slovo dokáže spojiť s určitými predstavami na rozdiel od psa, ktorý vlastnému významu slova nerozumie. Pre psa sú slová iba zvukmi, na ktoré dokáže reagovať zodpovedajúcim správaním iba na základe získaných skúseností. Slová, teda zvuky, vníma podľa hlasitosti a intonácie ako rozličné akustické signály. Zvukový povel používaný pri výcviku psa sa musí podávať vždy s rovnakou intonáciou, v opačnom prípade by to psa v jeho reakciách miatlo.

Samotné slovo „sadni!" však ešte nemá žiadne signálne pôsobenie. Až tlak na zadnú časť tela vyvolá u psa asociáciu slova s telesným pôsobením, čo vedie k vykonaniu požadovaného sedu. To znamená, že slovo samo osebe je úplne neutrálnym podnetom, ktorý nemá pre psa význam.

Avšak podnety, ktoré sú dôležité pre organizmus, získajú prostredníctvom signálnej činnosti, ktorá slúži na zachovanie rovnováhy medzi organizmom a prostredím, význam signálov.

Rozoznávame prvý a druhý signálny systém, pričom druhým disponuje iba človek, keďže je to systém napísaných a vyslovených slov. Prvý signálny systém je systém dočasných nervových spojení a je základom pre vychovávanie psa.

Prvý signálny systém sprostredkúva nielen človeku, ale aj psovi dojmy, pocity a predstavy o prostredí. Napriek tomu však nie je prvý signálny systém u psa a človeka identický, pretože prvý a druhý signálny systém sú u človeka vo vzájomnom vzťahu.

Možnosti a hranice výcviku psa

Z predchádzajúcich kapitol je zrejmé, že k výcviku psa je potrebných veľa komplexných združených postupov, aby bolo možné úspešne zvládnuť výcvikový program a vôbec ďalšiu výučbu. Tím človek/pes môže veľa dosiahnuť, ak je ich vzťah budovaný na vzájomnom porozumení. To znamená, že človek má chápať fyzické a psychické schopnosti psa a úlohy, ktorých splnenie od neho požaduje, mu má predkladať zrozumiteľným spôsobom. Ak je teda majiteľ schopný svojmu psovi prístupnou formou sprostredkovať svoje požiadavky, pes rád poslušne splní príkazy svojho pána. Iba pri nenarušenom vzájomnom vzťahu sa môže pes vyvíjať k spokojnosti a radosti človeka. Dvaja psi sú si navzájom práve tak málo podobní ako dvaja ľudia. Podobnosti existujú tu aj tam. Keďže každý pes je niečím osobi-

Dva poľovné psy : nemecký drôtosrstý stavač a drsnosrstý jazvečík.

tý a každý vyžaduje iné zaobchádzanie, umenie výcviku spočíva práve v pochopení jedinečnosti každého psa. Kto je dostatočne úprimný sám k sebe a zistí, že nemá takýto zmysel pre pochopenie, nemal by sa radšej výcvikom psa zaoberať. Rovnako nevhodnými cvičiteľmi sú aj zúriví ľudia a tí, ktorí si svoju zlú náladu vybíjajú na psovi. Každý, kto si chce zaobstarať psa a túži si z neho vychovať prívetivého domáceho a rodinného spoločníka, mal by si najskôr ujasniť, či na takúto síce peknú, ale zodpovednú úlohu stačí. Nesprávnou výchovou sa dá u psa príliš veľa pokaziť. Ani nevedomosť nezmierni a neospravedlní spôsobené škody.

Pri výcviku a výchove psa nesmieme používať ľudské meradlá. Výcvik psa sa končí nutne vtedy, keď sa človek snaží pripisovať psovi ľudské vlastnosti a myšlienky - poľudšťovať ho. Pes jednoducho nedokáže myslieť a konať ako človek. Nie je schopný sám pochopiť vyslovené slovo. Až keď sa uňho spojí reflex s daným zvukovým podnetom, ktorý musí byť pre žiadané správanie vždy rovnaký, dokáže zodpovedajúco reagovať.

Často počujeme o psovi, ktorý je schopný porozumieť každému slovu. To je ale predstava, založená na tom, že u mnohých psov je možné rozvíjať správanie prostredníctvom správneho pôsobenia zmyslových podnetov, ktoré sa potom v konečnej fáze po spojení v pamäti stávajú zvyklosťami. Týmto spôsobom dokáže zvládnuť veľký repertoár zvukových podnetov - až 40 a viac slov. Ciele výcviku sa nedajú uskutočniť zo dňa na deň. K dosiahnutiu užitočného spolunažívania treba veľa času a ešte viac trpezlivosti.

Pes nesmie nikdy stratiť dôveru v svojho pána, čo ale neznamená, že nie je potrebná neustála dôslednosť. Nedôslednosť začne pes skoro využívať vo svoj prospech.

Jedno, či ide o pána, cvičiteľa alebo majstra, autorita „vedúceho psa" musí byť vždy zachovaná. Pes musí svojho pána v každej situácii poslúchať, samozrejme za predpokladu, že bol k tomu vedený a vychovaný. U cvičiteľa to predpokladá patričnú dávku energie a schopnosť presadiť svoju vôľu.

Už v dávnej minulosti poznali ľudia schopnosti psov a využívali ich ako pomocníkov pri poľovačkách, ťahačov sánok, resp. nákladu, alebo tiež už ako strážcov majetku. No až na základe najnovších poznatkov vo výskume správania psa sa začal uplatňovať v mnohých ďalších činnostiach, ako je záchranárstvo, zdravotníctvo, vyhľadávanie narkotík, ako slepecké psy a tiež pri iných špeciálnych úlohách.

Výcvikové snahy musíme prispôsobiť úrovni výchovy psa, pričom nesmieme naňho klásť príliš vysoké nároky. Pes dokáže vždy iba toľko, koľko sa naučil v predchádzajúcom výcvikovom procese. Ale aj vycvičený pes potrebuje neustále opakovanie a osviežovanie naučeného.

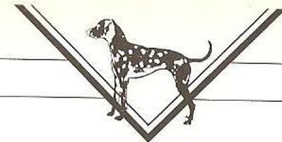
Neexistujú nemenné pravidlá výcviku; každý pes reaguje inak a vždy sa treba individuálne rozhodnúť, čo je v danom momente pre nášho psa „správne." Ochotu podriadiť sa prejavuje pes vždy, ak bol správnym spôsobom vychovaný a vedený k poslušnosti, za čo je zodpovedný sám cvičiteľ. Pes musí vždy pociťovať silu ľudskej vôle, potom ochotne splní všetko, čo sa od neho požaduje.

Pri výchove treba zohľadňovať aj vek psa. Šesťmesačný mladý pes sa ešte nemôže správať ako dospelé zviera, i keď sa uňho s výchovou započalo veľmi skoro. Má ešte zlozvyky, u dospelého psa neprípustné. Chýba mu jednoducho vyrovnanosť a skúsenosti dospelého.

Koniec koncov má a smie byť ešte mláďaťom, čo ale neznamená, že mu môžeme dovoliť veci, ktoré by neskôr v dospelosti pôsobili nepríjemne /napr. chňapnutie počas hry a pod./ Pochvale a pokarhaniu, bez ktorých sa pri rozumnej výchove nezaobídeme, rozumie aj malý pes. Ak ich použijeme v správnom okamihu, informujú psa o správnosti alebo naopak nevhodnosti jeho konania. Sú užitočné iba vtedy, keď nasledujú bezprostredne po udalosti, za ktorú ich udeľujeme. Ani najmúdrejší pes nevie, čo si má počať s pochvalou alebo pokarhaním, ktoré sme mu udelili dodatočne. Nedokáže už pochopiť, za čo bol vlastne potrestaný a pokarhanie môže spájať s celkom inou situáciou. Pes nemá nikdy spozorovať, že by ho pán trestal napríklad priamo rukou. Pokarhanie nesmie nikdy udeľovať sám pán. Rovnaký účel splnia aj zrolované noviny, oblý kamienok, prípadne hrsť zeme.

Taktiež pochvalu musíme udeliť vždy okamžite, aby ju pes skutočne spojil presne s tým správaním, za ktoré ju dostal.

Aké skutočnosti si treba uvedomiť, ak sme sa rozhodli zaobstarať si psa

Pes alebo sučka?

Na otázku, či si zaobstarať psíka, alebo sučku, si musí každý budúci majiteľ odpovedať sám. Vo všeobecnosti sú psy svojvoľnejšie a sučky prispôsobivejšie. Z hľadiska oddanosti nemôžeme robiť rozdiely medzi pohlaviami.

Pri rozhodovaní hrá určite dôležitú rolu skutočnosť, že sučka sa dva razy do roka hára a vtedy sa u nej približne na tri týždne dostavuje krvácanie. V špeciálnych obchodoch si však možno na tento účel obstarať nohavičky, ktoré zabezpečujú ochranu bytu pred znečistením. Týmto stráca svoju platnosť argument, ktorý často odrádza budúceho majiteľa od kúpy sučky. Na druhej strane si treba uvedomiť, že pes obháňa sučky počas celého roka, zatiaľ čo samci sú pre sučku zaujímavými iba dva razy za rok.

Či už padne voľba na psa, alebo suku, o oboch treba dbať rovnako svedomite. Suka sa ponúka psovi každých šesť mesiacov a ak nemáme záujem o rozšírenie chovu, psa k suke, ktorá sa hára, nepripúšťame.

Šteniatko, mladé zviera, alebo starší pes?

V rámci rozhodovania ako starého psa si zadovážiť, po zvážení všetkých argumentov pre a proti nám vychádza ako ideál šteniatko vo veku 8-12 týždňov. V tomto veku je šteňa z hľadiska výchovy ešte v plnom rozsahu formovateľné a prispôsobenie sa novému prostrediu je najľahšie. Prirodzene, treba mu venovať oveľa viac času ako staršiemu. Šteniatko treba ešte štyrikrát denne kŕmiť a problémom číslo jedna je naučiť ho udržiavať čistotu v byte. Práve pri týchto prvých výchovných opatreniach sa však už vytvára zárodok vrelého vzťahu medzi psom a jeho pánom, čo je základným predpokladom na dosiahnutie všetkých neskorších úspechov pri výchove. Výchova šteniatka, do ktorej sme už raz investovali námahu, prácu a predovšetkým čas, nám prinesie veľké zadosťučinenie v podobe radosti z malého tvora, z jeho každodenných viditeľných pokrokov a v neposlednom rade aj z vlastných chovateľských úspechov.

Vo veku od troch do šiestich mesiacov je ešte prevzatie psa možné uskutočniť bez problémov a ťažkostí s tým, že šteňa má už v tomto veku pomerne

vyhranený charakter. Na považenie je to ale vtedy, keď šteniatko, resp. mladý pes žil dovtedy výlučne v koterci. Je úplne prirodzené, že chovateľ sa nemôže pri viacerých zvieratách zaoberať každým rovnako intenzívne, tak ako majiteľ, ktorý si kúpi ešte celkom malé šteniatko. Tu sa všetko točí iba okolo jediného psíka, čoho výsledkom je celkom iný vzťah. Pes, chovaný v ohrade, uznáva tiež celkom určite svojho pána ako osobu, ktorá ho kŕmi a stará sa oňho, ale trvalý kontakt s človekom tu chýba. Aj keď ho občas alebo aj pravidelne z koterca vypúšťajú, predsa len je jeho svetom koterec a jeho horizont je ohraničený najbližším okolím. Zlozvyky, na ktoré si pes chovaný v ohrade spolu s ostatnými psami zvykne, sa pomocou jednoduchých výchovných opatrení už nedajú odstrániť. Nežiadúce charakterové črty, ktoré sa u šteniatka dajú ešte pomocou výchovných opatrení uviesť na správnu mieru, sa u mladého psa za určitých okolností vždy prejavia.

Ľudia sa často domnievajú, že kúpou väčšieho psíka si ušetria námahu. Ak sa ale jedná o zviera, chované výlučne v koterci, nesmieme počítať s tým, že už bude naučené udržiavať čistotu v byte. Ak to chceme dosiahnuť u staršieho psa, vyžaduje si to nepomerne viacej času a trpezlivosti ako u šteniatka. Mladý pes, chovaný v koterci, považuje väčšinou každé miesto v byte za rovnako vhodné na vykonanie svojej potreby.

Nezanedbateľný je aj fakt, že 6-mesačný alebo ešte starší pes má vyššiu nákupnú cenu.

Ak už pri kúpe šteniatka musíme venovať veľkú pozornosť výberu, ktorý zodpovedá osobným požiadavkám, tak pri kúpe mladého psa to platí dvojnásobne. Pochybností nás musí zbaviť serióznosť chovateľa a jeho informácie o doterajšom vývoji psa. Len za týchto podmienok nám môže aj mladý pes pri rešpektovaní rád chovateľa priniesť radosť, v ktorú dúfame.

Ešte viac ako u šteniatka a mladého psa si treba rozhodnutie zvážiť, ak nám ponúknu staršie zviera. Musíme poznať dôvod, prečo musí pes zmeniť majiteľa a tiež aj základné informácie o jeho doterajšom živote. Starší pes, ktorý sa u jednej či dokonca u viacerých rodín nemal veľmi dobre, sa do novej rodiny, ktorá mu je naklonená, začlení ľahšie ako taký, ktorý mal k svojmu predchádzajúcemu majiteľovi vytvorený vrúcny vzťah.

Aj starší pes dokáže ešte novému majiteľovi pripraviť radosť, ak mu pre spoločný život vytvorí potrebné predpoklady. Staršie zviera nemožno jednoducho zobrať a priviesť ho do nového domova. Najskôr si na mieste, kde doteraz žil, musíme vytvoriť presný obraz o jeho doterajšom živote. Všetky jeho doterajšie návyky treba rešpektovať, prebrať ich a starať sa o to, aby sme mu čo najviac uľahčili prispôsobovanie sa novým podmienkam. Užitočné sú opakované návštevy u pôvodného majiteľa.

Tieto predpoklady samozrejme neprichádzajú do úvahy, ak sa jedná o psa z útulku pre zvieratá. Tu pomôže iba citlivosť zo strany nového majiteľa a určitá dávka šťastia, aby bolo spolunažívanie prospešné pre obe strany.

Niekedy sa vyskytne možnosť kú-

piť aj vycvičeného psa - teda takého, ktorý má skúšku psa - obranára. Také-to zviera smie prevziať iba odborne vzdelaný psovod alebo taký, ktorý sa nechá odborne vyškoliť u pôvodného majiteľa alebo tam, kde bol pes vy-cvičený. Kto sa domnieva, že za veľa peňazí a bez potrebných znalostí môže nadobudnúť vycvičeného psa - obra-nára, ktorý bude už stále konať tak, ako bol vycvičený, sa veľmi mýli. Vy-cvičený pes je silne viazaný na svojho pána a nemožno od neho zrazu žiadať, aby poslúchal inú osobu, čo určite ani nezodpovedá zmyslu takéhoto vý-cviku.

Ten, kto sa zaujíma o kúpu psa-obranára, musí sa od človeka, ktorý psa vycvičil, naučiť, ako postupovať, aby si u psa získal takú dôveru, že ho pes neskôr prijme za nového pána.

Akého psa na aký účel

Pri kúpe psa sa obyčajne riadime tým, na čo chceme psa neskôr použiť. Väčšina kupujúcich má aspoň v tejto otázke jasno. Oveľa menej pozornosti sa už ale venuje tomu, že nie každý pes sa „hodí" ku každému človeku. Preto, aby vzťah medzi človekom a psom fungoval ako v dobrom manželstve - v oboch prípadoch má blízky vzťah vydržať veľa rokov - musí kúpe psa predchádzať starostlivá skúška, ale aj skúška vlastného charakteru. Aj keď zástupcovia jedného plemena sú si v povahových znakoch veľmi podobní, predsa len zistíme rozdiely medzi jed-notlivcami daného plemena a nie kaž-dý pes je predurčený na požadovanú úlohu. Preto si musíme pomocou vhod-ného testu overiť, na čo sa pes najviac hodí. Týmto sa budeme zaoberať v jed-nej z nasledujúcich kapitol.

Seiferle /1972/ si pri rozdeľovaní psov podľa použitia všímal špecifické vlastnosti psa, ktoré sú pre daný účel žiadúce, resp. nežiadúce alebo zby-točné. Je zrejmé, že pre všetkých desať spôsobov využitia psa je vyrovnaná povaha základným predpokladom.

1. Rodinný pes

má byť aj v dnešných bytových a ži-votných podmienkach /veľká hustota obyvateľstva a cestnej premávky, ex-trémna mechanizovanosť a veľká hluč-nosť/ príjemným spoločníkom, kto-rého možno bez ťažkostí kamkoľvek zobrať so sebou.

Požadované vlastnosti: stredný temperament, vyrovnanosť povahy /predovšetkým v pokojných situá-ciách, voči cudzím a v cestnej premáv-ke/, dobrá ovládateľnosť, stredná tvr-dosť, oddanosť pánovi, ľahostajnosť k streľbe.

Za určitých okolností sa požaduje: hravý pud, aportovací pud, strážny pud.

Nežiadúce vlastnosti: bojazlivosť, plachosť, prehnaná nedôverčivosť, pud zápasenia, ostrosť, lovecký pud.

Nepotrebné vlastnosti: stopovací pud, sliedivý pud, obranársky pud.

2. Pes - sprievodca

má svojho pána ako príjemný a poslušný druh sprevádzať na jeho vy-chádzkach.

Požadované vlastnosti: stredný temperament, vyrovnanosť povahy /predovšetkým v pokojných situá-ciách, voči cudzím a v cestnej premáv-ke/, dobrá ovládateľnosť, stredná tvr-dosť, oddanosť pánovi, aportovací pud, stopovací pud, ľahostajnosť k streľbe.

Za určitých okolností sa požaduje: hravý pud, strážny pud, obranársky pud.

Nežiadúce vlastnosti: bojazlivosť, plachosť, prehnaná nedôverčivosť, pud zápasenia, ostrosť, lovecký pud.

Nepotrebné vlastnosti: sliedivý pud.

3. Strážny pes

má sa vyznačovať predovšetkým schopnosťou strážiť, za istých okol-ností ale aj ochotou bojovať a brániť. Záleží na tom, či pes hrá iba úlohu strážcu, t.zn. akéhosi „poplašného zariadenia", alebo či má dom a maje-tok ochraňovať a brániť.

a) ako oznamujúci strážca

Požadované vlastnosti: stredný temperament, výrazná nedôverčivosť, vyvinutý strážny pud, oddanosť pá-novi a domu, stredná tvrdosť, ľahostaj-nosť k streľbe.

Za určitých okolností sa požaduje: pud zápasenia, určitá ostrosť, ovláda-teľnosť, duriaci pud.

Nežiadúce vlastnosti: extrémna bojazlivosť a plachosť, aportovací pud, lovecký pud.

Nepotrebné vlastnosti: stopovací pud.

b) ako ochraňujúci strážca

Požadované vlastnosti: pokojný až stredný temperament, strážny pud, vyrovnanosť povahy, nebojácnosť a smelosť v kombinácii s požadovanou ostrosťou, pud zápasenia, obranársky pud, tvrdosť, oddanosť pánovi a do-mu, ľahostajnosť k streľbe, sliedivý pud.

Za určitých okolností sa požaduje: ovládateľnosť.

Nežiadúce vlastnosti: bojazlivosť, plachosť, lovecký pud, aportovací pud.

Nepotrebné vlastnosti: stopovací pud.

4. Pes - obranár

má svojho pána ochraňovať a brá-niť pred napadnutím, strážiť nejaký predmet alebo väzňa, vyhľadať v da-nom území sa nachádzajúce predmety alebo osoby a vedieť zachytiť ľudskú stopu.

Požadované vlastnosti: stredný temperament, vyrovnanosť povahy, nebojácnosť, smelosť kombinovaná s istým stupňom požadovanej ostrosti, výrazne vyvinutý pud zápasenia a o-branársky pud, tvrdosť, aportovací pud, výrazný stopovací a sliedivý pud, vytrvalosť, dobrá ovládateľnosť, dobrá asociačná a kombinačná schop-nosť, oddanosť pánovi, ľahostajnosť k streľbe.

Za určitých okolností sa požaduje: strážny pud.

Nežiadúce vlastnosti: bojazlivosť, plachosť, mäkkosť, lovecký pud, slabá naviazanosť na svojho pána.

5. Pes - záchranár

má za úlohu vyhľadať na určitom území ranených, ohlásiť psovodovi nájdenie zraneného a najkratšou cestou ho k nemu priviesť.

Požadované vlastnosti: stredný temperament, vytrvalosť, sliedivý pud, aportovací pud, vyrovnanosť povahy, nebojácnosť, dobrá ovládateľnosť, určitá tvrdosť, ľahostajnosť k streľbe, oddanosť pánovi, dobrá asociačná a kombinačná schopnosť.

Za určitých okolností sa požaduje: stopovací pud.

Nežiadúce vlastnosti: pud zápasenia, bojazlivosť, plachosť, lovecký pud, slabá naviazanosť na pána, ostrosť.

Nepotrebné vlastnosti: obranársky a strážny pud.

6. Lavínový pes

má vyhľadávať ľudí zavalených lavínou a oznamovať, kde sa nachádzajú.

Požadované vlastnosti: stredný temperament, vytrvalosť, dobrá ovládateľnosť, vyrovnanosť povahy /predovšetkým v pokojných situáciách/, stopovací a sliedivý pud, ľahostajnosť k streľbe, oddanosť pánovi, dobrá asociačná a kombinačná schopnosť.

Nežiadúce vlastnosti: bojazlivosť, plachosť, pud zápasenia, lovecký pud, ostrosť, slabá naviazanosť na pána.

Nepotrebné vlastnosti: obranársky a strážny pud.

7. Slepecký pes

má neľahkú úlohu vodiť slepca okolo prekážok a v cestnej premávke. Táto úloha kladie vysoké požiadavky na povahové vlastnosti psa, ako aj na jeho psychické schopnosti.

Požadované vlastnosti: pokojný až stredný temperament, vyrovnanosť povahy v pokojných situáciách, dobrá ovládateľnosť, vytrvalosť, dobrá asociačná a kombinačná schopnosť, aportovací pud, oddanosť pánovi, stredná tvrdosť, ľahostajnosť k streľbe.

Za určitých okolností sa požaduje: stopovací pud, obranársky pud.

Nežiadúce vlastnosti: bojazlivosť, plachosť, pud zápasenia, ostrosť, lovecký pud, slabá oddanosť pánovi, prílišná mäkkosť.

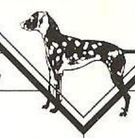
Nepotrebné vlastnosti: sliedivý pud.

8. Pastiersky pes

má udržať pohromade malé či veľké stádo dobytka a hnať ho smerom, ktorý určí pastier.

Požadované vlastnosti: stredný až veľký temperament, vytrvalosť, vyrovnanosť povahy a nebojácnosť, ľahostajnosť k streľbe, dobrá ovládateľnosť, vyvinutý pastiersky a zaháňací pud, oddanosť pánovi a stádu, tvrdosť, dobrá asociačná a kombinačná schopnosť.

Za určitých okolností sa požaduje: stopovací a sliedivý pud, aportovací

pud, obranársky pud, pud zápasenia.

Nežiadúce vlastnosti: bojazlivosť, plachosť, mäkkosť, ostrosť, lovecký pud.

9. Dostihový pes

používa sa pri pretekoch dostihových chrtov. Psy vtedy poľujú na atrapu zajaca, ktorú ťahajú pred nimi.

Požadované vlastnosti: veľký temperament, vytrvalosť, rýchlosť, lovecký pud, vyrovnanosť povahy v pokojných situáciách.

Za určitých okolností sa požaduje: ovládateľnosť, ľahostajnosť k streľbe, aportovací pud.

Nežiadúce vlastnosti: plachosť, bojazlivosť, mäkkosť, pud zápasenia, ostrosť.

Nepotrebné vlastnosti: stopovací, sliedivý a obranársky pud.

10. Poľovné psy

sa uplatňujú na poľovačke podľa spôsobu použitia plemena. Každý poľovný pes má okrem loveckých pudov a inštinktov, ktoré zodpovedajú danému plemenu, aj nasledujúce vlastnosti:

Požadované: vyrovnanosť povahy v pokojných situáciách, voči cudzím a v cestnej premávke, dobrá ovládateľnosť, stredná tvrdosť, oddanosť pánovi, ľahostajnosť k streľbe.

Nežiadúce: bojazlivosť, plachosť, prehnaná nedôverčivosť, nežiadúca ostrosť, nervozita, strach zo streľby.

Najznámejšie plemená vzhľadom na ich špecifickú charakteristiku

Škála psov je veľmi široká a pre budúceho majiteľa určite nie je jednoduché rozhodnúť sa pre určité plemeno. V každom prípade veľkosť a temperament psa musia zodpovedať podmienkam, v ktorých ho budeme chovať. Možnosti výberu sú od najmenšieho psa /čivavy/ až po najväčšieho /nemeckú dogu, bernardína/. Všetky plemená majú ale jedno spoločné: sú schopné zvládnuť určité výchovné úlohy, i keď niektorým psom dávajú biľag nevychovateľnosti. To však nie je pravda aj keď, prirodzene existujú psy ľahko a ťažko vychovávateľné.

Veľké plemená potrebujú nielen väčší životný priestor, aby mali primeranú možnosť pohybu, ale aj viac potravy, a tým aj väčšie finančné náklady. Čulé a hravé zvieratá vyžadujú neustále zamestnanie, naproti tomu potreba pohybu a zamestnania u pokojných psov je malá.

V neposlednom rade hrá svoju úlohu pri výbere plemena aj druh srsti. Krátka srsť sa ľahšie udržiava ako dlhá a bez povšimnutia nesmie ostať ani skutočnosť, že niektoré plemená treba pravidelne strihať, prípadne trimovať.

Podnety ku kúpe psa poskytujú výstavy psov, kde možno nadviazať aj kontakty s majiteľmi plemena, ktoré sa dostalo do užšieho výberu.

Nasledujúce informácie o plemenách môžu ponúknuť pri výbere iba oporné body. Sú vybraté z výstavných katalógov. /V zátvorkách je uvedená krajina, z ktorej pes pochádza/.

Airedalský teriér
(Anglicko)

Airedalský teriér vznikol pravdepodobne krížením menšieho plemena „Black-and-tan Terrier" s otterhoundom (vydrím psom). Otázna je účasť bulteriéra a foxteriéra pri jeho vzniku. Aj dnes uňho nachádzame dobré poľovné schopnosti. V prvej svetovej vojne ho využívali ako zdravotníckeho psa a bol priam nemeckým vojenským psom. Kvôli nekomplikovanému správaniu, nebojácnej a nepodplatiteľnej povahe je obľúbeným služobným psom. Ako rodinný pes sa veľmi milo správa k deťom, pretože oproti malým plemenám teriérov, ktoré sú veľmi živé, je pokojný a dobrácky. Potrebuje však veľa pohybu a sústavné zamestnanie. Výška v kohútiku u psa dosahuje 58-60 cm, u suky 56-58 cm pri váhe 20-22 kg.

Baset
(Anglicko)

Základ chovu baseta tvorí francúzsky baset a anglický farbiar. Po druhej svetovej vojne oživili chov drobnejším basetom Artèsien Normand. Hoci je baset spoľahlivým poľovným psom, dnes sa chová väčšinou iba ako spoločenský pes. Spája sa uňho rozvážna, pokojná povaha s miernym temperamentom a cenia sa uňho oddanosť a vernosť pánovi. Ak však nemá nad sebou pevnú ruku, môže sa stať svojhlavým. Výška jeho pretiahnutého tela je 30-38 cm a váži 21-23 kg.

Bernardín
(Švajčiarsko)

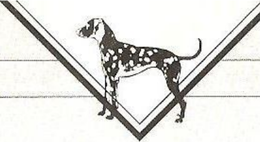
Kto by už nepočul o legendárnom bernardínovi „Barym", ktorý v rokoch 1800 - 1810 zachránil pred smrťou 40 ľudí? Mnísi z kláštora na hore sv. Bernarda, ktorí tam prišli v roku 1650, vyšľachtili bernardína, pokladaného za potomka molosských psov, ktorí sprevádzali rímske légie na vojenských výpravách. Bernardín slúžil už v stredoveku vo Švajčiarsku ako horský záchranársky pes. Popri svojej dobromyseľnosti, priateľskosti k deťom a oddanosti voči pánovi je bernardín aj veľmi ostražitým a spoľahlivým ochrancom domu a majetku. Pes je vysoký 75 cm, suka 70 cm.

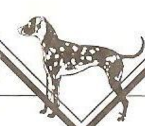
Bígl
(Anglicko)

Anglickí duriči, ku ktorým bígl patrí, sa používali už okolo roku 1750. Bígl je malý poľovný pes, ktorý pracuje predovšetkým vo svorkách, ale aj samostatne ako stopár. Pri prenasledovaní zveri rád a dobre drží stopu, je veľmi rýchly, čo získal krížením s malým anglickým sivým chrtom - greyhoundom - v polovici 18. storočia. Dnes sa pokojný, oddaný a mierny bígl chová samostatne ako spoločenský pes, ale aj ako svorkový pes na nadháňanie zveri pri vlečných poľovačkách. 37-42 cm vysoký a asi 17 kg vážiaci bígl v každom prípade potrebuje veľa pohybu.

---

str. 56
hore: **Pokoj a dobráckosť, typické vlastnosti airedalského teriéra, sa prejavujú aj vo vzťahu k deťom. Preto je tento pes príjemným rodinným spoločníkom.**
dolu: **Baset má upokojujúci vplyv na vystresovaných ľudí. Jeho oddanosť pánovi je veľká.**
str. 57
hore: **Veľkosť bernardína je úctyhodná. K deťom sa správa veľmi milo, majitelia si ho cenia aj ako dobrého strážcu.**
vľavo dolu: **Pre boxera je charakteristická oddanosť pánovi a priateľskosť voči deťom. Dokáže však aj spoľahlivo chrániť dom a majetok.**
vpravo dolu: **Kokeršpaniel je veľmi obľúbeným psom - sprievodcom. Pôvodne sa používal ako poľovný pes, a preto potrebuje veľa pohybu a neustále zamestnanie.**

Boxer
(Nemecko)

Nahnevane hľadiaci boxer vďačí za svoj výzor predkom, tzv. „býkohryzcom", ktorých používali pri poľovačkách na vlky, medvede a diviaky. Kvôli svojej odvahe sa boxer priam núka k výcviku na služobného psa. V styku s inými psami sa niekedy správa agresívne. Oddanosť svojmu pánovi a s tým spojená úloha ochrancu domu a majetku, ako aj veľká náklonnosť voči deťom robia z boxera obľúbeného spoločenského psa, ktorý sa vďaka krátkej a hladkej srsti dá dobre chovať aj v mestskom byte. Boxeri sa osvedčili aj ako záchranárske a slepecké psy. Výška v kohútiku u psa dosahuje 57 - 63 cm, u suky 53 - 59 cm. Hmotnosť sa pohybuje medzi 25-30 kg.

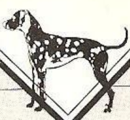
Bradáč
(Nemecko)

Veľký bradáč, stredný bradáč, malý bradáč.

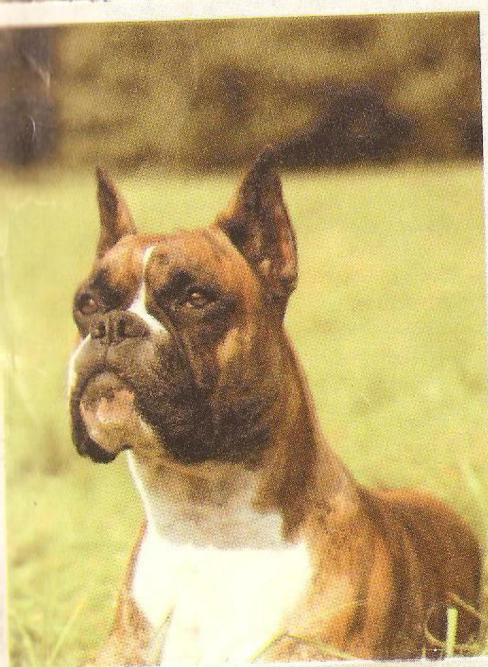
Všetky tri formy bradáča sa vyznačujú vysokou inteligenciou. Patria do skupiny pinčov, ktorým sa podobajú povahou a charakterom ako aj pôvodom, ktorý nás vedie k tzv. rašelinovému psovi. Svoj charakteristický vzhľad získal bradáč krížením so špicom, teriérom a buldogom. Podobnosť s dnešným bradáčom zisťujeme z jeho zobrazení už z roku 1836. Variety bradáča sa od seba odlišujú veľkosťou / veľký bradáč: pes 60-70 cm v kohútiku, suka 60-65 cm pri hmotnosti 30-35 kg; stredný bradáč má výšku 45-50 cm a váži 15-17 kg; malý bradáč pri výške 30-35 cm váži 5-6 kg / a farbou / čierna, korenie a soľ, čiernostrieborná /. Bradáče sú veľmi dobrými strážcami, svojmu pánovi sú oddané, mimoriadne priateľské k deťom, voči cudzím sú nedôverčivé. Veľký bradáč je vďaka svojej učenlivosti a odvahe známym služobným psom; rovnako sa cení aj ako sprievodný pes. V minulosti sa používal ako pastiersky, zaháňací pes a chovali ho aj roľníci na svojich hospodárstvach a obchodníci s dobytkom. Aj vzhľadom na veľkosť ich nemožno chovať výlučne v byte. Bradáče potrebujú neustále zamestnanie. Stredné a malé bradáče sú veľmi hravé. Typickým povahovým znakom je rázny temperament. Ako všetci predkovia rodiny pinčov a bradáčov, práve malé variety sa vyznačujú mimoriadnou dravosťou. Aj dnes sú preto bradáče známe ako „potkaniare".

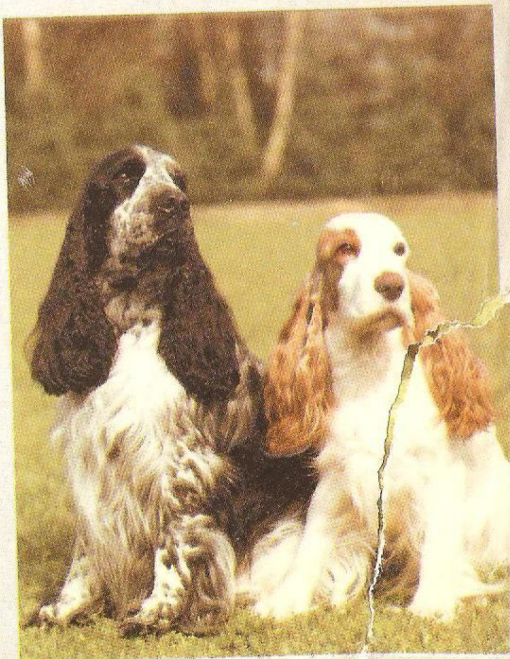
Čau-čau
(Čína)

Vo svojej vlasti, Číne, sa čau-čau využíval nielen ako poľovný a pastiersky pes, ale aj ako strážny pes. V severnej Číne sa používal dokonca na ťahanie saní. Čau-čau je typickým psom jedného pána. Cez Ameriku sa dostal v roku 1880 do Európy a už skoro nato sa chovu tohto levovi podobného psa ujalo Anglicko. Už v ranej mladosti sa veľmi naviaže na svojho pána. Má pevné nervy, príjemný temperament, voči cudzím sa správa zdržanlivo, ba takmer odmietavo. Po vyprovokovaní reaguje nebojácne. V dôsledku svoj-

hlavej povahy sa ťažko podriaďuje, rovnako sa iba nerád podrobuje nátlaku alebo výcviku. Je vysoký asi 45 cm.

Dalmatínsky pes
(Juhoslávia)

O pôvode dalmatínskeho psa existujú pochybnosti. Za krajinu pôvodu sa síce považuje Juhoslávia, ale skoršie pomenovania ako „bengálsky stopár" dávajú tušiť dokonca indické vplyvy. V Anglicku sa tento elegán používal ako sprievodca konských záprahov, pričom neklusal vedľa koča, ale pod ním. Veľmi čulý, inteligentný dalmatínsky pes je oddaný svojej rodine. Nie je psom jedného pána, i keď uprednostňuje jedného člena rodiny pred iným. Je ľahko vychovávateľný a priateľský k deťom. Pozornosť vzbudzuje škvrnitou srsťou. Jeho živá povaha vyžaduje, aby sme mu denne umožnili veľa pohybu. Psy sú vysoké 55 až 60 cm, suky 50 až 55 cm pri hmotnosti 22,5 až 25 kg.

Doberman
(Nemecko)

V polovici minulého storočia vznikol krížením pinča, nemeckej dogy a rotveilera ostrý strážny pes, ktorý bol neskôr zušľachtený anglickým chrtom. Dnes je doberman - meno dostal po svojom prvom chovateľovi - osvedčeným služobným psom a používa sa aj ako obranár, stopovací a slepecký pes. Okrem dostatku pohybu a zamestnania vyžaduje doberman aj blízky kontakt so svojím majiteľom a jeho rodinou. Ostrosť, ktorá u neho bola vypestovaná, je síce ešte stále prítomná, predsa však nie je agresívny a nehryzie. Inteligencia, učenlivosť a obratnosť sa dajú správnou výchovou zmeniť na spoľahlivosť, ako sa to od dobrého psa-obranára požaduje. Psy merajú v kohútiku 58-65 cm, suky 55-60 cm pri hmotnosti 20-26 kg.

Foxteriér
(Anglicko)

Zmienky o predkoch hladkosrstého alebo drsnosrstého foxteriéra pochádzajú už zo 17. storočia a v roku 1862 sa už prvé exempláre objavili na výstavách. Keďže drsnosrstý foxteriér nie je taký živý a temperamentný a je

---

str. 60
hore: **Aj v afekte sa má doga ovládať a nepôsobiť nervózne. Vždy vyžaruje pokoj a nonšalanciu. K neznámym sa správa veľmi nedôverčivo.**
Všetky variety bradáča - malý, stredný i veľký - sa vyznačujú vysokou inteligenciou. Ich typickým povahovým znakom je ostrý temperament.
dolu: **Dalmatínsky pes, nápadný vzhľadom - rovnomerne škvrnitou srsťou, je ľahko vychovávateľný a priateľský k deťom.**
str. 61
hore: **Inteligentný a učenlivý doberman je pri dobrom vedení spoľahlivým služobným a pracovným psom.**
dolu: **Hoci sa živý a veselý foxteriér viac chová ako domáci pes, nachádza využitie aj pri poľovačkách ako sliedič a farbiar.**

tiež zdržanlivejší ako hladkosrstý, je otázne, či majú vôbec obe variety rovnaký pôvod. Ten nie je ešte dosiaľ celkom jasný. Skutočne ide o veľmi staré plemeno anglického poľovného psa, ktorého popularita stúpla až po zavedení poľovačiek na líšky na koňoch. Pravdepodobne vznikol krížením foxhounda, bígla a bulteriéra. Ešte aj dnes sa tento ostrý zurvalec používa pri poľovačkách na prácu pod zemou, sliedenie a dohľadávanie poranenej zveri. Väčšinou však veselého, inteligentného a živého foxteriéra chovajú ako domáceho psa, ceneného a obľúbeného aj kvôli svojej náklonnosti k deťom.

Výška v kohútiku u psa dosahuje 38-40 cm, u suky 36-38 cm, hmotnosť sa pohybuje medzi 6,5 až 9 kg.

Hovawart
(Nemecko)

Už v stredoveku sa hovawart spomína ako spoľahlivý a odvážny strážca a ochranca majetku. Po rapídnom poklese záujmu ho krížili so zvyšnými stavmi starých roľníckych psov, starými nemeckými ovčiarskymi psami a newfoundlandským psom; v 20. rokoch následne zaznamenal jeho chov výrazný rozmach. Neskoro dospievajúci hovawart je už v mladosti veľmi učenlivý.

Tento obranár a stopár je ľahko ovládateľný a patrí k pracovným plemenám. Je ostražitým ochrancom domu a majetku, veľmi prilne k deťom. Hovawart je dobrým bežcom a skokanom a nehodí sa do bytu. Pes meria v kohútiku 60-70 cm, suka 55-65 cm, hmotnosť u psa dosahuje 30-40 kg, u suky 25-35 kg.

Jazvečík
(Nemecko)

Jazvečík sa v Európe teší veľkej obľube. Je inteligentný, na jednej strane milý a oddaný, na druhej strane ale svojvoľný a veľmi samostatný. Dokáže podnikať niekoľkohodinové postriežky, a tým vystavovať pána skúške trpezlivosti a ochoty čakať. S výchovou treba začať včas. Jazvečík vyžaduje veľa trpezlivosti a dôslednosť. Nenadarmo sa o tvrdohlavom psovi hovorí: „Poslúcha ako jazvečík" - totiž len s nevôľou. K svojej rodine je priateľský, bez podlizovania a bez prílišnej oddanosti. Jazvečíky - určite v zmenenej forme - sa vyskytovali už v stredoveku. Jazvečíky sú nízkonohými potomkami veľkých duričov, špeciálne chovanými pre prácu pod zemou - brlohárenie. Pri poľovačke na líšku a jazveca je jazvečík mnohostranne použiteľný: ako sliedič, pre prácu v brlohu, na dohľadávanie poranenej zveri - vtedy je na dlhom vodidle, a ako hlasno štekajúci stopár. Jazvečíky sa rozdeľujú na 3 rázy: štandardný /ťažký typ nad 7 kg, ľahký pod 7 kg/, trpasličí 3,5 - 4 kg a králičí s obvodom hrudníka 30 cm.

Chrty

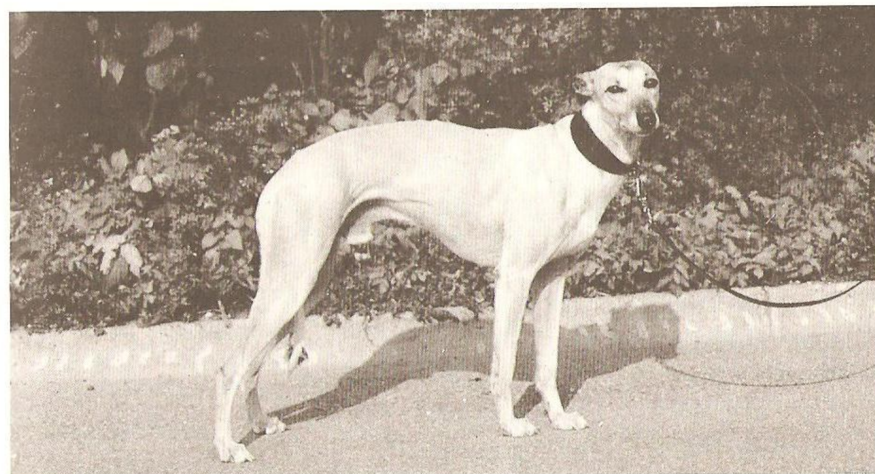
Prvé nálezy chrtov sú staré cez 10 000 rokov. Plným právom možno povedať, že sú to najstaršie plemená psov vôbec. Odjakživa sa používali v

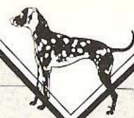
rôznych krajinách pri poľovačkách, a to kvôli ich enormnej rýchlosti na štvanie. Rýchlosť v spojení s vytrvalosťou umožňuje chrtom dohnať štvané zviera prakticky na akúkoľvek vzdialenosť; rýchlejší je iba gepard. Barzoj sa ešte aj dnes používa v Rusku pri poľovačkách na vlky. Chrty sú príjemnými domácimi spoločníkmi, ak uspokojíme ich veľkú potrebu voľného pohybu. Sú dobrácke, milé a mimoriadne priateľské k deťom. K cudzím sa správajú zdržanlivo, ba až odmietavo. Pri veľkom počte plemien chrtov existujú prirodzene aj rozdiely medzi povahami. Napr. taliansky chrtík je temperamentnejší ako pokojný barzoj, a preto aj výchovné opatrenia musíme prispôsobiť povahe psa. Vo všeobecnosti znášajú chrty len mierne zaobchádzanie; obľubujú, ak sa im ticho a milo prihovárame. Najmä Anglicko je známe dostihmi chrtov, ale aj v iných krajinách sa ich dostihy stali obľúbeným športom.

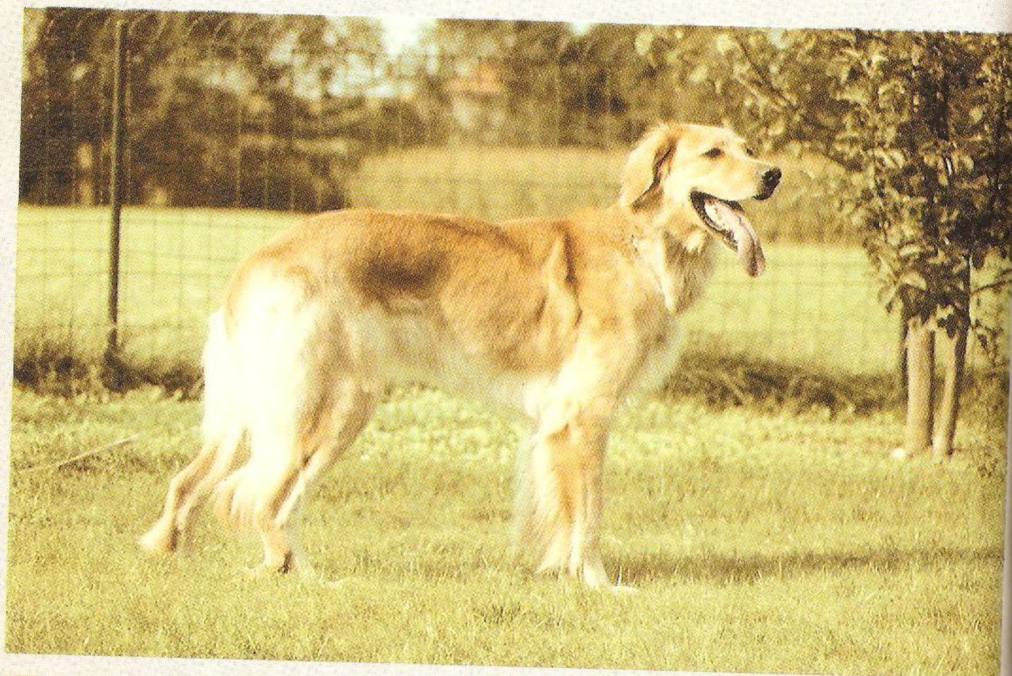
Kokeršpaniel
(Anglicko)

Mierna, veselá a milá povaha spôsobila, že kokeršpaniel sa stal na celom svete obľúbeným sprievodcom a spoločenským psom. Ako všetky plemená španielov, aj kokeršpaniel je vlastne poľovným psom. Vďaka svojmu vynikajúcemu nosu je výborný a hlasný na stope. Rád aportuje a pracuje vo vode. Je učenlivý a ako poľovný pes sa dá ľahko ovládať. Ak ho chováme iba ako rodinného psa, treba rešpektovať jeho veľkú potrebu pohybu. Výška v kohútiku dosahuje u psa 37-41 cm, u suky 36-39 cm pri hmotnosti 12 kg.

Všetky plemená chrtov vyžadujú veľa voľného pohybu.

Kólia
(Anglicko)

Kólia - staré škótske plemeno ovčiarskych psov - nemala pôvodne dnešný ušľachtilý tvar tela. Ten získala až krížením s barzojom, čo dokazuje najmä štíhla hlava. Vrodené vlastnosti, nutné pri pasení a strážení oviec, dokáže kólia pri primeranom použití využiť. I keď ju dnes už chovajú väčšinou ako spoločenského psa, vďaka výrazne vyvinutému pudu ochraňovať je z nej spoľahlivý strážca domu a majetku. Svojej rodine aj deťom je plne oddaná. Kólia vyžaduje veľký výbeh a veľa pohybu. Výška sa u psa pohybuje medzi 56 a 61 cm, u suky medzi 51 a 56 cm pri hmotnosti 20-30 kg.

Kromfohrländer
(Nemecko)

Potomkovia samca bretónskeho griffona a suky hladkosrstého foxteriéra, ktorí vznikli v roku 1940, tvoria

str. 64
hore: **Hovawart - dobrý strážca a ochranca domu a majetku, dáva zapravdu svojej povesti.**
dolu: **Svojhlavý jazvečík je ťažko vychovávateľný. Pri poľovačkách ho využívajú na brloháhrenie v norách líšok a jazvecov.**
str. 65
hore **Veľký leonberger je ľahko ovládateľný, svojej rodine oddaný pokojný rodinný pes.**
dolu: **Rottweilery sú veľmi ostražité a vďaka svojim pevným nervom obľúbené pracovné psy.**

základ chovu kromfohrländera, ktorý bol oficiálne uznaný v roku 1954. Hoci sa nevyznačuje poľovnou vášňou, je charakteristickým teriérom. Kvôli svojej síce temperamentnej, ale vyrovnanej povahe, oddanosti a schopnosti strážiť sa kromfohrländer cení aj za hranicami Nemecka ako domáci a sprievodný pes. Pes dosahuje v kohútiku 40-44 cm, suka 38-42 cm.

Leonberger
(Nemecko)

Leonberger vznikol približne v polovici minulého storočia krížením landseera a bernardína / neskôr bol ešte prikrížený pyrenejský ovčiarsky pes/. Chovateľským cieľom bolo vyšľachtiť veľkého psa, ktorý sa podobá levovi na erbe mesta Leonberg. Po landseerovi zdedil leonberger lásku k plávaniu, po bernardínovi zasa dobráckosť a spoľahlivosť. Dá sa ľahko ovládať a je dobrým aportérom. Impozantný výzor sa snúbi s miernym temperamentom. Je veľmi oddaný svojej rodine. K cudzím sa však správa skôr odmietavo. Pes je vysoký 72-80 cm, suka 65-75 cm.

Nemecká doga

Predkovia nemeckej dogy neboli v stredoveku chovaní výlučne zo záľuby a k osobnej ochrane, ale skôr ich využívali kvôli sile a odvážnej odhodlanosti pri poľovačkách na diviaky, jelene a vlky. Z týchto dôb, keď ešte nejestvoval pušný prach, pochádzajú

mená ako „štváč", „lapač diviakov", alebo „nosič diviakov". Na ochranu psov sa používali panciere z rybej kosti. Držať si svorku takýchto štvavých psov bolo privilégiom šľachtických domov. V ušľachtilom vzhľade dnešnej nemeckej dogy sa spája veľká, silná a súmerná stavba tela s hrdosťou, silou a eleganciou. Ani v najväčšom afekte nedá najavo nervozitu. Povahou je priateľská, láskavá a oddaná členom rodiny, najmä deťom, voči cudzím je zdržanlivá a nedôverčivá. Doga vyžaduje veľký výbeh. Pod citlivou rukou je možné naučiť ju aj viac ako jednoduché pravidlá spoločenského správania.Minimálna výška u psa je 80 cm, u suky 72 cm. Hmotnosť suky je 45 kg a psa 50-60 kg.

Nemecké duriče a kopovy

Nemecký durič, jazvečíkovitý durič, bavorský farbiar, hannoverský farbiar, jazvečík.

Nemecký durič a tiež plemená, vyšľachtené z dnes už neexistujúcich plemien, ako bavorský farbiar, hannoverský farbiar a tiež jazvečík patria do skupiny tzv. duričov. Nesledujú zver pohľadom, to znamená, že nelovia s vysokým nosom, ale vďaka vynikajúco vyvinutej schopnosti vetriť lovia s nízkym nosom, pričom pri prenasledovaní neustále hlásia, až kým vydráždenú zver neuštvú a nevystavia a charakteristickým brechotom neprivolajú strelca. Aby túto prácu spoľahlivo vykonávali, potrebujú neprestajný tréning.

Nemecký ovčiak

Nemecký ovčiak nie je iba najpoužívanejším pracovným plemenom, ale je najrozšírenejším psom vôbec. Ľahká ovládateľnosť, učenlivosť, prirodzená ostrosť pri vydráždení, ako aj veľká tvrdosť, to sú kritériá, ktoré chovatelia berú do úvahy už pri chove nemeckého ovčiaka. V dôsledku svojej prispôsobivosti kladú nemeckému ovčiakovi mnohoraké úlohy, napr. vyhľadáva ľudí zasypaných snehom alebo vodí slepých. Práve tak sa osvedčil aj ako policajný pes. Tento od prírody veľmi živý pes vyžaduje, aby sme ho neustále zamestnávali, jeho potrebu aktivity musíme prostredníctvom správnej výchovy a dobrého vedenia usmerniť a zároveň podporiť aj rozvoj jeho dobrých charakterových vlastností. Svoju pôvodnú funkciu pastierskeho psa oviec vykonáva dnes nemecký ovčiak len v obmedzenom rozsahu, prirodzene aj kvôli zníženému stavu oviec. Psy sú vysoké 60-65 cm, suky 55-60 cm pri hmotnosti okolo 32 kg.

Nemecké sliediče

Nemecký prepeličiar. Psy, ktoré sa používajú na poľovanie na prepelice - nadháňanie prepelíc - sa označujú ako sliediče, alebo prepeličiare: nemecký prepeličiar je výsledkom chovateľského snaženia, ktoré sa začalo už na prelome storočí.

Pre poľovníka je usilovným, všestranne upotrebiteľným psom. Pri práci na stope a sliedení šteká a používa

sa na prácu na pofarbenej stope, na hľadanie stratených, na prácu vo vode a v húštinách. Nemecký prepeličiar dokáže nielen prinášať zajace a líšky a vyštekávať väčšiu zver, ale okrem iného vie aj hrdúsiť. Schopnosť vystavovať nemá vrodenú, je výsledkom cieleného výcviku. Chov tohto 45-52 cm vysokého psa je možný nielen v koterci, ale aj v byte.

Nemecké stavače

Nemecký drôtosrstý stavač, nemecký krátkosrstý stavač, nemecký dlhosrstý stavač, nemecký ostrosrstý stavač, griffon, münsterlandský stavač, pudelpointer, weimarský stavač.

Nemecké stavače sa vyznačujú jemným nosom, dokážu bezpečne sledovať stopu, sú schopné bojovať s dravou zverou a dajú sa vycvičiť pre všetky úlohy v poľovníctve: nielen na vystavovanie a prinášanie zveri z vody a súše, ale aj na dohľadávanie na vodidle a vyštekávanie mŕtvej zveri. Stavače majú schopnosť „vystavovať" zver, to znamená, že nájdenie ukrytého kusa oznamujú tak, že zdvihnú prednú labu smerom k nemu a ostanú pred ním stáť ako prikované. Túto vlastnosť majú stavače vrodenú a výcvikom ju možno ešte viac rozvíjať a upevňovať. K tomu sú však potrebné nielen vrodené vlohy, ale aj silná psychická a fyzická konštitúcia. Výška v kohútiku sa u nemeckých stavačov pohybuje medzi 55 a 65 cm.

Newfoundlandský pes
(Kanada)

Inteligencia, milota, nežnosť, spoľahlivosť, oddanosť - to sú charakterové vlastnosti tohto mohutného psa, ktorého pôvod sčasti zahaľuje tajomstvo. Na jednej strane sa jeho vznik pripisuje kríženiu labradorského a nórskeho losieho psa, iní autori hovoria zasa o „indiánskom psovi", ktorý sa cez Labrador dostal na pevninu. Podľa tejto verzie nasledovalo potom kríženie s „čiernym nórskym medveďím psom" a "anglickým mäsiarskym psom", ktorých si so sebou priviedli osadníci. Newfoundlandský pes slúžil ako „rybársky„ pes, ktorý ťahal siete na breh cez príboj. S rybármi sa potom možno prvé exempláre dostali aj na kontinent. Aj dnes newfoundlandský pes veľmi miluje vodu a zachránil už mnoho ľudí pred utopením. Tohto dobráckeho a k deťom veľmi priateľského psa je možné chovať aj v dome, ale vzhľadom k jeho rozmerom musia byť miestnosti bytu dostatočne veľké. Pes v kohútiku meria 68-73 cm, suka 62-68 cm pri hmotnosti 50-65 kg. Bystrý, učenlivý a pracovitý newfoundlandský pes, ktorý málo šteká a nebije sa, našiel príležitostné uplatnenie aj ako ťažný pes a nosič nákladov.

Pudel
(Francúzsko)

Pôvod pudla sa pripisuje huňatému pastierskemu psovi a takzvanému „portugalskému vodnému psovi", po ktorom mohol pudel zdediť svoju

lásku k vode. Niektorí kynológovia za predkov pudla považujú írskeho vodného španiela alebo barbeta - staré, veľmi vzácne plemeno francúzskych poľovných psov, ktorého podoba s pudlom je nepopierateľná. Pôvodne sa pudel používal ako poľovný pes, pričom sa cenila jeho robustnosť, učenlivosť a ochota prinášať.

Dnešný výzor získal pudel pred viac ako 200 rokmi. Zakiaľ čo v predchádzajúcich storočiach sa pudle delili na vodné, šnúrovité, ovčiarske a štyri trpasličie variety, v súčasnosti sa delia iba na veľkého, malého a trpasličieho. Výška veľkého /alebo aj kráľovského/ pudla je 45-55 cm, malého 35-45 cm a trpasličieho do 35 cm. Hmotnosť trpasličieho pudla je okolo 4 kg. Pudle sú vyšľachtené vo farbách bielej, čiernej, hnedej, striebristej a marhuľovej /aprikot/. Aj keď sa veľký pudel dá dobre využiť ako pracovný pes /napr. ako slepecký pes/, pudel sa dnes chová takmer výlučne ako obľúbený sprievodca a rodinný pes.

Pudel je veľmi učenlivý a čulý, ľahko ovládateľný, oddaný svojej rodine, pritom živý a pohyblivý, čo viedlo k jeho veľkej popularite. Ošetrovaný pudel sa strihá asi každých 5-6 týždňov, takmer neplzne.

Rottweiler
(Nemecko)

Rottweiler je veľký, zavalitý a silný pes, ktorý slúži ako obranár a služobný pes. Jeho predkami boli pravdepodobne rímske psy, „brabantský býkohryz" a pastierske psy. Pôvodne sa rottweiler používal iba ako pastiersky a dobytkársky pes. V roku 1910 získal vyšľachtením ďalších vlastností štatút služobného psa. Rottweiler je obľúbený aj ako stopár a slepecký pes. Svojmu majiteľovi je oddaný; k cudzím sa naproti tomu správa odmietavo. Svoje meno dostal po meste Rottweil am Neckar, ktoré bolo centrom jeho chovu. Majitelia rottweilera si ho cenia ako pokojné, oddané, veľmi učenlivé, nebojácne, vytrvalé a húževnaté zviera s dobrými nervami a tiež ako dobrého strážcu. Jeho výchova vyžaduje veľmi citlivý prístup. Chovať by sa mal vo vhodnom koterci, byt nie je pre tohto mohutného psa vhodný. Jeho výška v kohútiku je 55-66 cm.

Seter
(Anglicko)

Všetky tri variety setra - írsky, anglický a Gordonov - pochádzajú zo španiela a pointera. Najťažším plemenom setrov je Gordonseter s prímesou krvi kólie a anglického farbiara. Anglický seter je rýchly, vášnivý a vytrvalý stavač. Vyznačuje sa citlivým nosom, rýchlo a ďaleko dohľadáva a majstrovsky vystavuje, preto je obľúbeným poľovným psom. Ale našiel uplatnenie aj ako sprievodca vďaka miernej a príjemnej povahe. Výška u psa kolíše medzi 56-62 cm, u suky medzi 53 a 58 cm pri hmotnosti 25-29 kg. Pokojný a oddaný Gordonseter, vynikajúci poľovný pes, sa tiež hodí na vystavovanie zveri. Používa sa takisto na dohľadávanie na poli a v lese a na prácu na pofarbenej stope. Pes meria

59-66 cm, suka 56-62 cm a váži 26-30 kg. Írsky seter bol vyšľachtený z bielo-červeného setra. Opisujú ho ako inteligentného, verného, veselého, jemného a oddaného psa. Ako poľovný pes nachádza všestranné použitie. Má vynikajúci čuch, spoľahlivo vystavuje a má rád vodu. Výška v kohútiku u psa je 56-62 cm, u suky 53-58 cm pri hmotnosti 25-30 kg. Setre sa môžu v byte chovať iba vtedy, ak majú k dispozícii dostatočne veľký výbeh.

Severské psy

Severské psy rozlišujeme podľa ich použitia. Z troch skupín severských poľovných psov, severských pastierskych a saňových psov sú najznámejšie ťažné plemená: sibírsky husky, samojed, aljašský malamut a grónsky pes. Až na severských pastierskych psov, u ktorých bola systematicky a selektívne vypestovaná schopnosť pásť a potlačená lovecká vášeň, sú všetky severské psy vynikajúcimi lovcami. V arktických oblastiach používal človek pravdepodobne psa najskôr ako pomocníka pri poľovačkách, skôr ako ho zapriahol do saní. Ešte aj dnes môžu Eskimáci odpojiť svojich psov zo saní a použiť ich pri poľovačkách na tulene a ľadové medvede. V zmysle skutočnej poľovačky sa v Škandinávii používajú takzvané losie psy. Sú to vytrvalí, rýchli a samostatní pomocníci poľovníkov, ktorí dokážu losy vystopovať, ale aj vystaviť a vyštekávať. Severské psy potrebujú zodpovedajúce zamestnanie. Pre ťažné psy je to ťahanie saní buď v záprahu alebo ako samostatné zviera pred tzv. pulkou. V Škandinávii a Rusku sa severské poľovné psy používajú na poľovačky na vysokú a malé cicavce. Severské psy možno vycvičiť aj na nosičov nákladu, stopárskych psov, a pod. Môžeme s nimi takisto urobiť skúšku pre psa-sprievodcu alebo absolvovať kurz lavínového psa. Severské psy patria k takzvaným „primitívnym plemenám", preto sú určite ťažšie vychovateľné ako iné plemená. Ale s veľkou dávkou citlivosti a bez nátlaku a násilia pri výchove môže sa aj tento ťažšie podrobivý severský pes včleniť do spoločnosti, v ktorej majiteľ psa musí vždy ostať „vodcom svorky".

Švajčiarske salašnícke psy

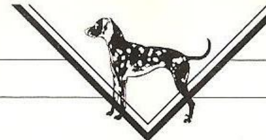
Appenzellský salašnícky pes, bernský salašnícky pes, entlebuchský salašnícky pes, veľký švajčiarsky salašnícky pes.

Švajčiarske salašnícke psy sa podľa upotrebenia, dĺžky srsti a veľkosti rozlišujú na 4 samostatné plemená. Pochádzajú z molosských psov, ktoré sprevádzali rímske légie a dostali sa cez Alpy do Švajčiarska. Plemená švajčiarskych salašníckych psov dostali

str. 70
hore: **Švajčiarske salašnícke psy sa dobre hodia na stráženie hospodárstiev a sú obľúbené predovšetkým v rôznych regiónoch Švajčiarska.**
dolu: **Nielen anglický, ale aj Gordon - a írsky seter sa dajú v poľovníctve všestranne využiť.**

svoje pomenovanie podľa regiónov, kde sa najviac vyskytujú. Appenzellský salašnícky pes sa ešte aj dnes používa na pasenie a nadháňanie, okrem toho je aj dobrým ochrancom a lavínovým psom. Kvôli svojej veľkosti sa bernský salašnícky pes nepoužíva veľmi ako pastiersky pes, skôr sa uplatňuje ako spoľahlivý strážca majetku a obranár. Pri dostatočnom výbehu možno aj veľké plemená salašníckych psov chovať v meste. Entlebuchský salašnícky pes sa osvedčil na pasenie a nadháňanie, je taktiež aj dobrým strážcom. Masívneho veľkého švajčiarskeho salašníckeho psa v minulosti chovali takmer výlučne pastieri, mäsiari, obchodníci s dobytkom a sedliaci. Dnes ho využívajú ako ľahko ovládateľného strážneho psa a obranára. Všetky švajčiarske salašnícke psy sú veľmi oddané rodine, prítulné, inteligentné, poslušné a so zmyslom pre stráženie. Appenzellský meria v kohútiku 48-58 cm pri hmotnosti 25-30 kg, bernský meria 60-70 cm, pri hmotnosti 45-50 kg, u entlebuchského dosahuje výška v kohútiku 40-50 cm a u veľkého švajčiarskeho salašníckeho psa 60-70 cm.

Kupujeme šteniatko

Najlepšie je kupovať šteniatko priamo u chovateľa, pretože vtedy máme možnosť od začiatku pozorovať celý vrh a vybrať si psíka, ktorý sa nám najviac pozdáva. Môžeme tu tiež sledovať aj suku a podľa jej vlastností odhadnúť, aké bude naše šteniatko. Väčší chovateľ často sám chová aj krycieho psa, takže si tu už môžeme prezrieť celú rodinu a o vlastnostiach šteňaťa si môžeme utvoriť úsudok podľa oboch rodičov. Svedomitý chovateľ šteniatka včas odčerví a postará sa o preventívne zaočkovanie. To sa robí samozrejme aj v dobrom obchode so zvieratami, tam ale stres z očkovania znáša šteniatko v dôsledku odlúčenia od matky oveľa horšie. Pri rozhodovaní kde kupovať šteňa treba brať do úvahy aj to, že malé zvieratko v obchode má už za sebou transport v klietke či v debničke, a že v tomto veku je veľmi náchylné a citlivo reaguje na vyrušenie a zásah do obvyklého denného režimu. Hrôza a strach ho dokážu poznačiť na celý život a žiadnou vzácnosťou nie je, ak sa uňho následne neskôr objaví narušené správanie, resp. abnormality. Tak môže navždy ostať precitlivené napr. na hluk alebo si vypestovať strach zo stiesnených priestorov, ktoré mu pripomínajú prepravnú debničku alebo klietku. U celkom malého šteniatka je schopnosť uchovať si spomienky ešte veľmi malá, ale v tomto čase má ešte tak či tak ostať pri matke. No v obchode sa možno stretnúť už so 6 - 8 týždňovými šteňatami. To ale musí byť po každej stránke silné a odolné zviera, aby takéto predčasné odlúčenie od matky a známeho prostredia prekonalo bez trvalých telesných a psychických následkov. Pre šteniatka je styk s ľuďmi rovnako dôležitý ako každodenná potrava. Iba za týchto okolností prebieha neskoršia výchova bez problémov. Zvieratko v obchode má síce možnosť vidieť veľa ľudí, ale chýba mu pohladenie a dotyky, ktoré tak potrebuje. V obchode preto kupujeme šteniatko iba vtedy, ak máme zaručené, že nebolo príliš skoro odobraté od matky a z prostredia, na ktoré bolo zvyknuté.

Návštevy u chovateľa

Prvá návšteva by sa nemala uskutočniť skôr ako šteniatka dovŕšia 3. týždeň. Dovtedy by starostlivá psia matka nemala byť zbytočne vyrušovaná. Počas tohto obdobia totiž len veľmi nerada opúšťa šteniatka. Vzďaľuje sa od nich, iba aby sa nažrala a vykonala telesnú potrebu. Do konca druhého

týždňa sú šteniatka ešte slepé, čiže takáto skorá návšteva by budúcemu majiteľovi aj tak ešte veľa nepovedala. Iné je to u chovateľa. Ten má možnosť pozorovať vrh neustále a dokáže teda postrehnúť, ktoré šteniatka sú najenergickejšie, ktoré kňučia častejšie ako ostatné, a ktoré nariekajú, ak ich napríklad vezme na ruky - to je znakom prílišnej precitlivenosti. V tomto veku môžeme už do istej miery posúdiť povahu, a to hlavne temperament. Tu sa ukazuje, aké veľmi výhodné je mať šteňatá neustále pri sebe, čiže ideálne by bolo mať suku so šteňatami priamo v byte. Napr. pri veľkých plemenách to však nie je možné z priestorových dôvodov, ale hlavne je to v rozpore s dodržiavaním hygienických zásad. Pre väčšieho chovateľa je preto vždy výhodnejší chov v koterci. Vo väčšine prípadov je napokon jedno, či sa držia v byte alebo v koterci, tak či onak je prijatý za člena rodiny a v oboch prípadoch je aj o šteniatka rovnako dobre postarané.

Chov v koterci sa najviac približuje životu psovitých šeliem vo voľnej prírode. Predsa však najmä malé a trpasličie plemená prežijú celý svoj život výlučene v byte. V každom prípade treba psovi umožniť dostatok pohybu. O tom by vás mala presvedčiť aj návšteva u chovateľa.

Dôležité je tiež všímať si, ako sa správa suka, keď príde chovateľ. Ak je prestrašená a snaží sa ukryť, znamená to, že svojmu pánovi príliš nedôveruje. Pre zdomácneného psa je však dôvera v človeka veľmi dôležitá, ba takmer až životne nevyhnutná. Aj vo výchove sa dajú dosiahnúť výsledky, iba ak pes človeku dôveruje. Suka, ktorá má dobrý vzťah k svojmu pánovi, potom dobre vychováva aj svojich potomkov a fungujúci vzťah človek-pes sa odrazí aj na mladých.

Toto všetko hovorí za to, aby sme šteniatko kúpili u seriózneho chovateľa. Tým je zaručený aj jeho pôvod.

Malé povahové skúšky

Chovateľovi a aj budúcemu majiteľovi psa sa ponúka viacero možností ako testovať jeho povahu. Nemôžeme z nich síce vyvodzovať žiadne definitívne závery o neskoršom správaní sa šteniatka, resp. mladého psa, pretože jeho nezrelý charakter je ešte ovplyvňovaný rozmanitými vonkajšími vplyvmi. Tieto testy však vždy poskytnú aspoň základné oporné body ohľadom ďalšieho vývoja.

Veľa nám napovedia povahové skúšky s jednotlivými šteniatkami, teda v odlúčení od súrodencov. V spoločnosti totiž často reagujú inak, ako keď sú samy. V skupine zasa zistíme, ktoré zviera je najagresívnejšie a ktoré najpodrobivejšie.

Od štvrtého týždňa už môžeme robiť skúšky, z ktorých sa viacej dozvieme, pretože v tomto veku je už nervová sústava šteniat pomerne dobre vyvinutá, i keď ešte zďaleka nie stabilizovaná. Preto treba teraz tzv. ľahké testy opakovať vždy s odstupom jedného týždňa a ich výsledky vám nakoniec poskytnú celkový obraz o schopnostiach šteňaťa. Zvlášť dobre možno pozorovať správanie jednotlivých šteniat, ak sa matka vzdiali z koterca.

Väčšina šteniat ju bude hľadať a nariekať za ňou. Iné sa ale rýchle upokoja a začnú sa venovať svojej obvyklej hre. O prítulnosti k človeku hovoríme vtedy, ak sa šteniatko nechá zobrať na ruky od známej osoby a aj v matkinej neprítomnosti sa rýchlo upokojí. Rovnaký význam má aj pokus, pri ktorom v koterci ostane iba osamotené zviera. Ak je veľmi fixované na svojich súrodencov, kňučiac a trasúc sa sedí a v jeho žiali ho nič nedokáže rozptýliť. Pri umiestnení lepenkovej škatule do voliéry sa veľmi sebavedomé šteňa k nej bude zvedavo približovať. Škatuľa sa výborne hodí aj pre skupinový test. Z koterca odvedieme matku a umiestnime tam škatuľu. Teraz pozorujeme, ktoré šteňa sa priblíži ku škatuli ako prvé, a ktoré šteniatka sa správajú veľmi zdržanlivo a blížia sa k nej len veľmi váhavo. Príliš bojazlivé povahy pozorujú všetko radšej z bezpečnej vzdialenosti alebo prídu až keď sa presvedčia, že súrodencom sa nič nestalo. Na vyhľadanie najodvážnejších a najbojazlivejších zvierat slúži aj test, keď po zemi v koterci ťaháme na šnúre upevnený nejaký hlučný predmet, napr. detskú hrkálku. Opakovaním pokusu sa vytvorí tzv. návykový efekt, čiže reakcia už na známy predmet bude iná ako po prvýkrát. Preto sa má pri opakovaní použiť iný predmet.

Sebaistotu šteniatka zisťujeme na jemu neznámom mieste. Ak pri odlúčení od matky a súrodencov vôbec nekňučí a necíti sa na neznámom mieste stiesnene, môžme povedať, že je samostatné a zachová pokoj aj osamote.

Vo veku asi 7-mich týždňov sa môžeme pokúsiť dosiahnuť ešte tesnejší vzťah k pánovi. Nejaká cudzia osoba sa pokúša prilákať šteniatko k sebe, a keď je už takmer pri nej, hlasno tleskne a ženie ho späť. Plaché šteniatko ostane stáť namieste, odvážnejšie sa vôbec nenechá vyviesť z rovnováhy. To, ktoré sa neskôr bude dať ľahko vycvičiť, sa ponížene plazí k osobe. Na strach buď rýchlo zabudne, alebo, ak má sklony stať sa útočníkom zo strachu, keď osoba k nemu vystrie ruku, chňapne po nej. Pre šteniatka tento test znamená, že s dôverou sa môžu priblížiť iba k svojmu pánovi. Zapamätajú si to a nabudúce sa už k cudzím budú správať zdržanlivo. Neskorší majiteľ psa by mal preto zásadne zabrániť zbytočne blízkemu kontaktu s neznámymi osobami. Túto skúšku možno robiť aj v skupine, vtedy ale reakcia môže byť iná, pretože za podpory svojich súrodencov sa môže aj strachopud často správať odvážne. Neodporúča sa robiť tento pokus opakovane, aby sme šteňa príliš nezmiatli, pretože je to preň niečo neobvyklé a nevšedné.

Sympatickejší pre šteňatá je nasledujúci test prítulnosti. V koterci si známa osoba čupne a znehybnie. Niektoré šteniatka podídu k osobe a oblizovaním tváre jej prejavia náklonnosť. Pritom si treba zvlášť všímať pohyb chvostíka. Ak ním vytrvale krúti, prejavy prítulnosti sú naozaj úprimné. Osoba potom vstane a chodí hore-dolu po koterci a sleduje, či sa šteniatka zaujímajú o ňu aj naďalej a chodia za ňou. Pri prudkých obratoch a zdvihnutím ruky môžeme opäť určiť bojazlivé zvieratá, ktoré sa hneď prikrčia.

V nasledujúcom pokuse použijeme drevený rám vyplnený pletivom. Na

jednu stranu pletiva umiestnime známu osobu alebo suku, na druhú šteňa. Sledujeme, ako rýchlo alebo či vôbec, sa šteňa dostane na druhú stranu k matke alebo človeku. Ide o náročnú skúšku. Aby šteňa dosiahlo vytúžený objekt, musí sa od neho najskôr dočasne vzdialiť, hoci aj váhavo, pretože cieľ môže dosiahnuť iba obídením pletiva. Podľa spôsobu, resp. rýchlosti, akou šteňa úlohu vyrieši, sa odhadujú jeho neskoršie schopnosti učiť sa. Šteniatko, ktoré nie je priveľmi naviazané či už na človeka alebo na matku, vyrieši problém určite rýchlejšie, lebo preň nie je také ťažké vzdialiť sa od objektu na druhej strane pletiva. Ak šteniatko síce spočiatku váha, ale neskôr predsa len nájde cestu na druhú stranu pletiva, môžeme uňho považovať výsledok testu za uspokojivý, t.j. v skúške uspel.

Ďalšia veľmi jednoduchá skúška sa robí pomocou nafúknutého papierového vrecúška, alebo môžeme použiť nafukovací balón, ak ho máme poruke. Hluk prasknutého vrecúška alebo balónu pomôže rozlíšiť bojazlivé šteniatka od tých, ktoré majú pevné nervy. Ustrašené šteniatka sa utiahnu do kúta alebo sa pokúšajú utiecť. Do druhej skupiny patria tie, ktoré sa síce strhnú, ale nejavia už ďalšie známky strachu. Poslednú skupinu tvoria zvieratá, ktoré sa správajú úplne pokojne, ba niektoré sa dokonca pokúšajú zistiť, čo je zdrojom tohto nového zvuku. Táto skupina sa vyznačuje odolnosťou voči hluku, čo je veľmi dôležité neskôr pre vypestovanie ľahostajnosti voči streľbe. Najpočetnejšou skupinou je druhá, ktorej reakcia sa dá považovať za normálnu. Šteniatka, ktoré reagovali príliš bojazlivo a schovávali sa, sa hodia nanajvýš do bytu, kde môžu byť ďalej rozmaznávané, ale nikdy nie za obranárov či strážnych psov, pretože hneď pri prvom hlasnom zvuku by zobrali nohy na plecia. U psa sa dá síce vypestovať ľahostajnosť voči streľbe, ale nie je to ľahostajnosť v pravom zmysle slova. Nikdy sa nedá úplne spoľahnúť na reakciu psa pri streľbe, nemôžeme to dokonale ovplyvniť výcvikom.

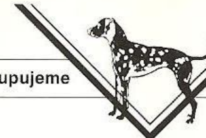
Ak v zornom poli šteniatka prudko rozprestrieme dáždnik, vyvolá to uňho podobné reakcie, aké spôsobil hluk praskajúceho balóna alebo vrecúška. Odvážne šteniatka sa síce nakrátko strhnú, ale neutečú a čoskoro podídu k dáždniku, aby si ho poobzerali. Žiadané je aj vyštekávanie domnelého nepriateľa, pričom pes ale nesmie ustupovať dozadu.

Hierarchické usporiadanie existujúce v 8. týždni sa vo všeobecnosti uchová aj naďalej. Zmena nastane až po dovŕšení pohlavnej zrelosti. Nielen psy, ale aj sučky môžu potom súperiť o vedúcu pozíciu so zvieraťom, ktoré si na ňu dovtedy nárokovalo. Uprostred koterca umiestnime misku s potravou a pozorujeme, ktoré šteňa sa s vrčaním snaží zabrániť súrodencom v žraní a odohnať ich od misky. Vodcom nemusí byť vždy iba jedno zviera. Na hierarchicky rovnakom stupni môžu stáť aj dve šteňatá. Dokazuje to napr. pokus s kosťou alebo kúskom dreva, ktoré hodíme medzi šteniatka. Rovnocenné jedince ohlodávajú súčasne konce predmetu.

Pri ďalšom pokuse používame starú pančuchu, kúsok opasku alebo jutové vrece. Tu zisťujeme, ktoré zviera je najbojovnejšie, pričom test sa dá robiť ako s jedným zvieraťom, tak aj v skupine. Jedným zo spomenutých predmetov pohybujeme tesne pred šteňaťom sem a tam, tak skúšame jeho útočnosť. Môže sa stať, že šteňa nebude vôbec reagovať alebo začne predmet obhrýzať, iba ak sa prestane pohybovať. Šteňa, ktoré sa na pohybujúci predmet vrhne, hryzie ho a šklbe, tým dokazuje veľkého bojového ducha. Dôležité je ale, aby prestalo, hoci aj nevoľky, keď to od neho skúšajúci požaduje gestom /udrie rukou o zem, alebo pod./. Ak ale príkaz nerešpektuje, ba počína si ešte bláznivejšie, je predpoklad, že aj neskôr v skutočnej „práci" nebude poslúchať svojho cvičiteľa. Ideálny je agresívny útok, ktorý na požiadanie preruší a nasleduje stráženie predmetu, aby ho potom na príkaz mohol opäť zdrapnúť. Bojovnosť sa dá zistiť aj pomocou metly, ktorou udierame o zem, alebo ňou pohybujeme sem a tam. Reakcie sú tu rôzne, od zúrivého útoku až po bojazlivý ústup alebo schovávanie sa.

Pre poľovného alebo lavínového psa je veľmi dôležitý dobrý čuch. Ak chce chovateľ preveriť túto vlastnosť, odvedie matku z dohľadu šteniat. Tie ju potom majú hľadať buď voľne pustené, alebo pripútané na dlhom vodidle. Sleduje sa, ako rýchlo, ak vôbec, zachytí šteňa matkinu stopu a nájde ju v jej skrýši.

Výsledky všetkých týchto testov nemožno považovať za definitívne predpoklady ďalšieho psychického a fyzického vývoja šteňaťa, resp. mladého psa. Veľmi nám ale pomôžu pri rozlišovaní odvážnych a bojazlivých jedincov. Násilníctvo, bitkárstvo a agresivita na jednej strane, bojazlivosť, prestrašenosť, skrývanie sa a náchylnosť na útek na strane druhej sú povahové znaky, ktoré sa výchovnými opatreniami nedajú vôbec alebo len veľmi málo korigovať. Rovnako trvalé sú aj rozdiely v temperamente. To ale neznamená, že z najtemperamentnejšieho šteniatka nutne vyrastie bitkár a útočník. Aj pokojný pes, ak sa ocitne v ohrození, sa môže brániť agresívnym spôsobom. Takisto mierny temperament netreba stotožňovať so zdržanlivým správaním. Prirodzene, psa s flegmatickou povahou nemožno len tak ľahko vyviesť z miery a jeho výchova nepredstavuje nijaký pôžitok. Takýto pes má len veľmi malé predpoklady, že ho neskôr použijú ako strážneho psa.

Príchod šteniatka do nového domova

Ak si rodina už dobre rozmyslela, či je schopná postarať sa o šteniatko, a vybrala si zviera, ktoré sa im najviac páči, nestojí už jeho prevzatiu nič v ceste. Keď sme sa presvedčili, že šteniatko bolo odčervené, včas zaočkované, prípadne podstúpilo štandardné operácie krásy /kupírovanie uší je už podľa nového zákona o ochrane zvierat zakázané, povoľuje sa iba kupírovanie chvosta v prvých dňoch života* /, nadišiel pre všetkých veľký deň. Skutočne ho môžeme nazvať

*pozn. prekl.: V SR ešte nie

„veľkým dňom", veď príchod šteniatka do rodiny môžeme porovnať s udalosťou príchodu malého dieťatka. Je teda jasné, že náš nový prírastok sa musí začleniť do rodiny, a to si vyžaduje od členov veľa trpezlivosti a citlivosti. No nielen ľudí čaká skúška trpezlivosti, veď pre psa je odlúčenie od matky a súrodencov najťažšou udalosťou, ktorá ho v jeho mladom živote postretla, hádam okrem neskoršieho odlúčenia od svojho pána. Iba veľmi málo psíkov zvládne tento veľký zážitok bez problémov, to sú skôr výnimky. Ak je to možné, prevezmeme šteniatko dopoludnia, pri dennom svetle je zvykanie si na nové prostredie ľahšie. Niektorí chovatelia dávajú šteňaťu na cestu hračku, aby ich sprevádzal známy pach. Rovnaký účel splní aj hrsť slamy z ležoviska. Osoba, ktorá sa bude o šteniatko v budúcnosti starať, by ho už po ceste domov mala držať v lone, žiaľ šteniatka je potom hneď menší. Ak nie je možné prevziať šteniatko priamo u chovateľa, a je teda nutné poslať ho vlakom alebo lietadlom, je dôležité, aby prepravná debnička bola dostatočne veľká a šteňa v nej malo predmet, ktorý mu pachom pripomína domov. Transport v debničke vždy znamená pre šteňa väčší alebo menší šok a ako sme už spomenuli, môže spôsobiť neskorší strach zo stiesnených priestorov.

Psík už teda prišiel do svojho nového domova a teraz ho očakáva zlý deň, pretože prvý deň odlúčenia je určite najťažší. Teraz sa mu musíme čo najviac snažiť nahradiť istotu jeho psej rodiny. Ak sú v domácnosti aj iné psy a šteniatko medzi seba prijmú, jeho zvykanie pokračuje väčšinou bez problémov. Iné je to pri samotnom zvieratku. Tu mu treba poskytnúť malú útechu: utišujúce slovo, pohladenie. To väčšinou pomôže. V žiadnom prípade ale nesmieme šteňa z prehnaného súcitu začať rozmaznávať. Neskôr by nám ani časové dôvody nedovolili celý deň ho hladkať, preto už ani v deň jeho príchodu to nesmieme preháňať s nežnosťami. Psík sa aj tak so svojím novým miestom rýchlo zoznámi a musí tam ostať celú noc. Aj keď žalostne kňučí, nesmieme ho vziať k sebe do spálne alebo dokonca do postele. Tu už treba byť trošku tvrdým. Inak by to šteniatko zvádzalo toľko nariekať, až sa mu otvoria dvere na spálni. V druhú noc sa mladý pes po veľkom prieskume bytu a záhrady už viac udomácnil a teraz už možno ostane ticho na svojom mieste. V opačnom prípade si to od nového majiteľa vyžaduje ešte trochu trpezlivosti. Aj psa, ktorý bude neskôr v koterci, necháme zo začiatku v dome, ktorý nakoniec bude neskôr strážiť. K bolesti z odlúčenia mu nesmieme pridať ešte aj pocit, že je na svete sám. V blízkosti človeka sa šteniatko, ktoré bolo doslova vytrhnuté zo svojho doterajšieho života, necíti tak strašne osamelé a už v prvých dňoch sa začína vytvárať dôverný vzťah k svojmu pánovi, ktorý potom pretrváva po celý jeho život. Ak sa pes dostatočne zoznámi s domom a s jeho obyvateľmi, ľahko si potom postupne zvyká aj na koterec.

Miesto na spanie treba šteniatku pripraviť ešte pred jeho príchodom. Dáme mu tam predmet, ktorý sme

priniesli od chovateľa, to pomôže pri udomácňovaní sa. Najlepšie miesto na spánok a odpočinok je v predsieni. Tu je najrušnejšie a šteniatko sa tak najrýchlejšie zoznámi so všetkými členmi rodiny. Bolo by dobré, aby prinajmenšom v prvých dňoch sa k šteniatku príliš nepribližovali cudzie osoby a podľa možnosti nedovoliť ani návštevám, aby ho hladkali, šteniatko tak rýchlo pochopí, ku komu patrí.

Na spanie a odpočinok zo začiatku slúži debnička, ktorej steny sú tak nízke, aby ich šteniatko dokázalo bez veľkej námahy prekonať. Ak sú steny vyššie, musíme vypíliť pre šteniatko vchod. Neskôr, keď šteňa nebude mať už takú veľkú potrebu hrýzť, môžeme mu zaobstarať aj drahý košík. Do debničky vložíme najskôr jednu hrubú deku a na ňu ešte jednu malú, aby sa šteňa mohlo do nej dobre zakutrať, psy totiž nemajú radi hladké podložky. Debnička dá šteňaťu väčší pocit bezpečia ako napr. malý matrac. Ten je síce veľmi výhodný pri cestovaní, lebo sa dá šikovne zobrať so sebou. Či už na odpočinok slúži debnička, košík alebo matrac z detskej postieľky, v každom prípade musia byť deky a podložky ľahko udržiavateľné.

Už od prvého dňa treba misky s vodou a jedlom dávať vždy v tom istom čase na to isté miesto. Šteňaťu, ktoré bude neskôr bývať v koterci, treba už prvé kŕmenie podávať tam, koterec si tak bude spájať s niečím príjemným. Šteniatko nechávame v koterci vždy o niečo dlhšie, takže si postupne naň zvykne.

Na tomto mieste ale treba zdôrazniť, že ani veľká voliéra neuspokojí nároky psa na pohyb, nikdy nemôže nahradiť potrebu pohybu mimo nej.

S výchovou začíname už u šteniatka

Zvukové povely a posunky

Zvukové povely sú slová - rozkazy, ktorými nútime psa vykonať požadovanú činnosť.

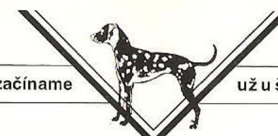
Ako sme už skôr spomínali, samotné slovo pre psa ešte nemá žiaden signálny účinok. Až keď so zvukovým povelom „sadni!" súčasne stlačíme krížovú oblasť dolu, pes si zapamätá spojenie zvukového povelu s vykonaním „sedu." /Sadnutie sa dá naučiť aj iným spôsobom - o tom neskôr/. Okrem zvukových povelov pôsobia ako zvukové podnety aj privolanie a prihováranie sa.

Zvukové povely môžeme používať samotné alebo spolu s vizuálnymi povelmi /posunkami/, ktoré slúžia na zosilnenie účinku zvukových povelov /povel „sadni" sa spojí so zdvihnutou rukou a ukazovákom/.

V pokročilejšej fáze výcviku môže fungovať ako podnet už samotný posunok a môže tak vystriedať, resp. nahradiť zvukový povel. Používa sa to napríklad pri výcviku poľovného psa, keď sú zvukové povely skôr rušivé.

Pred povelom „ku mne!" je užitočné vysloviť meno psa. Upútame tým jeho pozornosť, pretože sa už naučil, že keď sa spomenie jeho meno, ktoré nakoniec tiež predstavuje zvukový podnet, vždy za tým niečo nasleduje. Zvukové povely, ktoré použijeme na začiatku, musíme používať už stále. Rozdiely sú iba v hlasitosti a intonácii a pes ich dokáže veľmi dobre rozoznávať. Slovo „fuj!", ktoré je najdôležitejším slovom, ak psa odúčame od nežiadúcej činnosti, má byť vyslovené energicky, celkove musíme používať prísnejší tón pri vydávaní povelov. Prehnanej hlučnosti by sme sa ale mali vyvarovať, lebo by psa mohla zastrašiť.

Nežiadúca asociácia povelu s posunkom môže vzniknúť vtedy, keď k zvukovému povelu pridávame nejaký mimovoľný pohyb. Keď sa po odložení psa psovod vzdiali a ak ho chce privolať, tak sa prudko otočí, už samotný tento pohyb bez zvukového povelu spôsobí privolanie psa. Obrat tu teda pôsobí ako vizuálny povel. Musíme dbať na to, aby pes ostal ležať a nevstal predčasne, čomu zabránime povelom „zostaň!". Inak je tomu, ak má vizuálny povel nahradiť zvukový. U psa, ktorý je týmto spôsobom vycvičený, spôsobí už pohyb rukou požadovanú zmenu smeru. Vtedy má posunok rovnaký účinok ako zvukový povel.

Pochvala a pokarhanie

Ako pochvalu, tak aj pokarhanie treba použiť vždy vo vhodnom momente, aby sme dosiahli žiadúci účinok. Vhodný moment je bezprostredne po požadovanom, resp. nežiadúcom správaní.

Ak príde pochvala príliš neskoro, pes už medzitým vyvinul nejakú inú aktivitu, s ktorou si potom bude pochvalu spájať. Pes dokáže pochvalu spojiť iba s práve prebehnutou činnosťou.

Existuje dostatok možností pochváliť psa, ktoré pes pochopí a ocení. Vo výchove v prvom rade využívame uspokojovanie hladu, resp. potravového inštinktu. No nie iba maškrty znamenajú pre psa odmenu. Keď mu dovolíme robiť niečo, z čoho má radosť, aj to pociťuje ako pochvalu. Napríklad pobyt vonku a prechádzku, ak pes úspešne splní cvik „sadni!".

Ak sa snažíme prenikavo štekajúceho psa uchlácholiť, spôsobí to, že bude ďalej štekať, je mu to príjemné, a považuje to za pochvalu. Preto si treba uvedomiť, či naše vlastné správanie pre psa vlastne neznamená pochvalu za jeho nežiadúce správanie.

Nevedomou pochvalou sa môže u psa podporovať rozvoj nežiadúceho správania. Určite nie je ľahké identifikovať tento problém. Úmyselná pochvala za požadované správanie vedie naproti tomu vždy k úspechu.

Pochvala patrí k najdôležitejším výchovným prostriedkom. Nikdy by sa na ňu nemalo zabúdať a netreba ňou šetriť.

Žiaľ, často sa stáva, že dobré správanie ostane nepovšimnuté, zato zlé nám do očí udrie okamžite.

Ak psovi za odmenu príliš často dávame maškrtu, zvykne si za vykonanie požadovanej činnosti očakávať už iba toto ocenenie. Ak potom raz nepoužijeme navyknutú formu odmeny, nabudúce sa môže začať zdráhať splniť povel. Preto treba formy používanej pochvaly neustále meniť, aby sa na určitý druh pochvaly u psa nevytvoril návyk. Namiesto maškrty treba niekedy použiť pohladenie, alebo iba pochvalu slovom „dobrý."

Rovnako ako pochvala, aj pokarhanie alebo trest musí nasledovať okamžite po nežiadúcom správaní psa.

Tu treba rozlišovať medzi pokarhaním a trestom. Obe formy slúžia na potlačenie nežiadúceho správania u psa. Trest by sme však mali používať iba pri skutočných zlozvykoch, napr. keď si pes vrčiac ochraňuje potravu pred človekom. Ako ešte neskôr uvedieme, trestom pre psa je už to, ak mu potravu zoberieme. Pes to aj tak chápe. Pod trestom teda nemožno chápať iba telesné trestanie.

Vo výchove väčšinou vystačíme s pokarhaním vo forme energicky vyslovovaného „fuj!" a pod. Keď už ale chovateľ uzná za vhodné použitie trestu, ktorý by mal slúžiť ako príklad na výstrahu, nikdy nesmie trestať rukou či vodidlom. Vo väčšine prípadov splní rovnaký účel ľahký úder zrolovanými novinami. Suka niekedy trasie svoje mláďatá z výchovných dôvodov za kožu na šiji, to môže od nej odkukať aj človek. Ak nás k trestaniu vedú zlé motívy, prinesie to nečakané a nežiadúce následky. Tu hrajú pri trestaní nezanedbateľnú úlohu ľudské pocity /ako hnev, pomsta/, preto je tu aj

používanie trestu už od začiatku kritické a jeho výsledok neistý. Väčšina psov je dostatočne citlivá, aby dokázala reagovať už na energické pokarhanie.

Určite však existujú aj psy s hrošou kožou, na ktoré si skôr hrdlo vykričíme, než by poslúchli. Tieto typy už niekedy znesú aj úder. Nejestvuje však taký pes, ktorý by znášal tvrdé tresty bez akejkoľvek reakcie. Keď si človek chce odreagovať svoju zlosť na psovi, môže sa stať, že aj inak pokojný pes napadne svojho pána. Bolesť, ktorá mu je spôsobovaná, dokáže uňho vyvolať agresivitu a svoju záchranu vidí už len v útoku. Takto dramaticky sa skončili niektoré spory medzi psom a pánom. Zlosť, zúrivosť a hnev nesmú nikdy zájsť až tak ďaleko, aby sme stratili prehľad v situácii. Niektorí ľudia sa domnievajú, že ich psa naučí poslúchať iba tvrdé a prísne zaobchádzanie. Takýto utláčaný pes sa síce určitý čas bude správať pasívne, jedného dňa však začne celkom určite rebelovať a je len otázkou času, kedy svojho pána v sebaobrane napadne. Pes má byť svojmu pánovi vždy podriadený, poníženosť vyvolaná strachom je však nevypočitateľná.

Ak trest vychádza z emócií, býva väčšinou neúčinný, neodborný a nesprávne aplikovaný a vedie len k zhoršeniu problému. Dôkazom, že použitá technika trestu bola neúčinná, je to, že pes skutok, za ktorý bol potrestaný, urobí znova.

S problémom neúčinnosti sa stretávame aj pri opakovanom pokarhaní. Vo väčšine prípadov sa stane, že pokarhanie alebo trest prídu príliš neskoro, to znamená, že od chybného konania psa po udelenie pokarhania uplynie veľa času a pes už potom nespája pokarhanie alebo trest s pravou príčinou.

Pes, ktorý bezdôvodne zaútočí na iného psa, musí byť potrestaný v momente napadnutia. Ak ho potrestáme až po utíšení a návrate k pánovi, pes si trest spojí s návratom k pánovi a v budúcnosti sa mu bude chcieť vyhnúť, teda bude utekať pred očakávaným trestom. Naproti tomu účinok trestu, ktorý použijeme v momente, keď sa pes práve chystá zo stola ukradnúť jedlo, bude zaručený.

I keď by to bolo správne, majiteľ psa sa nemá možnosť presvedčiť, ako je to napr. v prípade napadnutia, či pes predsa len nemal k tomu nejakú príčinu. Za normálnych okolností sa psy skutočne bezdôvodne nenapádajú.

Trest môže byť účinný iba vtedy, ak trestáme samotné zlé správanie, a nie až následky tohto správania. Vety ako „Čo si to urobil?" už samotným tónom, akým sú vyslovované, pôsobia na psa nepríjemne, ba môžu vyvolať aj strach, čo ale vyviedol, to si pes neuvedomuje. Domnienka, že pes už sám dobre vie, čo vykonal, je celkom určite mylná.

Vo vlastnej výchove psa nie sú namieste tvrdé tresty a malo by sa používať, ako už bolo spomenuté, skôr pokarhanie v rôznych variáciách. Pokarhanie a trest musia byť vždy prispôsobené konkrétnemu prečinu.

Na psa, ktorý bez akéhokoľvek vyzvania napáda ľudí, iných psov, alebo dokonca deti, prirodzene nestačí

žiadny mierny trest a už vôbec nie karhavé slovo. V takomto prípade je zväčša príčinou psychické narušenie alebo až defekt, takže bežná výchova tak či onak nie je možná, ostáva teda iba jediné východisko - takéhoto psa uspať.

Menej býva viac. Toto by sa malo stať hlavnou zásadou pri udeľovaní trestu. To znamená: vždy buď karhať alebo trestať podľa závažnosti priestupku, nepoužívať ale príliš často mierne a neúčinné tresty, ktorými psa iba otupujeme. Dôležité je, aby si pes plne uvedomil a okamžite pocítil dôsledok svojho správania.

Pri trestaní - na rozdiel od pokarhania - by pes podľa možnosti nemal spozorovať, že trest vychádza od vlastného pána. Ak sa tomu ale nedá vyhnúť, už krátko po treste by sa mal majiteľ správať k psovi tak, akoby sa nič nebolo stalo, aby sa u jeho psa nevytvoril strach z vlastného pána. Prítomnosť pána má pes pociťovať ako niečo radostné a veselé. To ale neznamená, že hneď po treste okamžite nasleduje pochvala, trest by tak určite nesplnil svoj účel.

Psa by sme nemali spustiť z očí, keď máme podozrenie, že zamýšľa urobiť niečo zakázané. Ak ho chceme odnaučiť napr. kradnúť jedlo zo stola, môžeme situáciu vyprovokovať aj zámerným postavením jedla na stôl. Ak sa skutočne chystá vyskočiť na stôl a ukradnúť jedlo, musíme mu v tom energickým „fuj!" zabrániť.

Ak pes vykoná niečo nežiadúce vtedy, keď človek nie je nablízku, môžeme zavrhnutiahodný skutok pre tentoraz zabudnúť. Len ak si naňho počíhame a pristihneme ho pri čine, má výčitka, pokarhanie alebo trest zmysel a účinok.

Pochvala a pokarhanie sú dôležitými metódami pri potláčaní nežiadúceho a podporovaní požadovaného správania. Ak chceme dosiahnuť žiadaný účinok, musíme obe aplikovať správne a dôsledne.

Spôsoby pochvaly aj pokarhania možno rôzne obmieňať, aby sme predišli vytvoreniu návykového efektu, nesmie sa však meniť reakcia na dobré alebo zlé správanie ako taká. Pochvala a pokarhanie sú účinné len vtedy, keď ich pes ako také chápe.

Udržiavanie čistoty v byte

Šteniatko treba začať vychovávať k čistotnosti bezprostredne po príchode do nového domova. Ak obetujeme potrebný čas na neustále pozorovanie a obrníme sa veľkou dávkou trpezlivosti, bude toto prvé výchovné opatrenie už čoskoro korunované úspechom. Niektoré šteniatka pochopia už za pár dní, o čo tu ide; iné potrebujú na to 2-3 týždne. Potom by už šteniatko malo vedieť, odhliadnuc od príležitostného „pošmyknutia sa," udržiavať v byte čistotu.

Kto si myslí, že nebude môcť v priebehu týchto 14 dôležitých dní venovať šteňaťu dostatok času, nemal by si radšej obstarávať šteniatko, ktoré ešte nie je vychované k čistotnosti. Potom je už lepšie vybrať si staršie zviera, ktoré je čistotnejšie.

Keď sa šteniatko ráno zobudí, musíme ho čo najrýchlejšie vyniesť von,

aby tam mohlo vykonať svoju potrebu. To je teraz prvoradé. Zo začiatku ho ešte nedávame na vodidlo, preto ho von musíme vyniesť. Musíme ho nosiť tak, aby sme malému psíkovi nijako neublížili. Šľachy, väzivo a kosti ešte nie sú dostatočne pevné a dvíhanie za predné laby by mohlo mať nepríjemné následky. Takýmto chytaním pod pazuchy môžeme spôsobiť uvoľnenie lakťov. Ani často praktizované dvíhanie za kožu na šiji šteňa celkom určite nepociťuje ako príjemné. Správne je jednou rukou uchopiť šteniatko pod zadkom a druhou ho fixovať vpredu na hrudi. Takto sa malému nemôže nič prihodiť.

Miesto, ktoré si šteniatko po prvýkrát vyberie na svoje vyprázdnenie, v budúcnosti vždy znovu vyhľadáva. Šírenie vlastného pachu a tiež zvyk prispievajú k tomu, že šteňa vykonáva svoju potrebu na rovnaké miesto. Ak všetko prebehlo podľa nášho želania, netreba šetriť pochvalou.

Psíka vynášame von ihneď po prebudení a rovnako pravidelne aj po jedle a pití. Aj po hre väčšinou hrozí nebezpečenstvo, že si v byte napochytro sadne, aby urobil kalúžku.

Z tohto všetkého vyplýva, že šteniatko treba neustále pozorovať, ak nechceme premeškať vhodný okamih.

Celkove to znamená chodiť von približne každé dve hodiny. Posledný krát to treba urobiť večer tesne predtým, ako ide spať. Keď po 16-tej hodine nedostane už nič piť, vydrží celú noc. Normálne si pes svoje lôžko neznečistí, musí mať samozrejme možnosť vykonať svoju potrebu na inom mieste. Preto sa odporúča zmenšiť priestor, v ktorom sa môže šteňa v byte pohybovať tým, že ho priviažeme. Tým ho máme zároveň neustále na očiach. Takéto obmedzenie pohybu však robíme len veľmi neradi a výnimočne, keď je byt priveľký, a teda neprehľadný, alebo ak si šteniatko len ťažko zvyká vykonávať svoju potrebu vonku.

Na miestach, kde sa šteniatko zdržuje, je spočiatku veľmi nevhodné mať koberce a podobné veci. Ak sa už stane nehoda na koberci, treba ho dobre vyčistiť a dlážku vydezinfikovať, aby pach výkalov šteňa nelákal vykonať svoju potrebu znova na tom mieste.

Ak sa priblížime k miestu činu a pokarháme šteniatko slovom „fuj!", pôsobíme naňho výchovne iba za predpokladu, že vinník bol prichytený pri čine. Dodatočné pokarhanie nemá zmysel, pretože šteňa už nedokáže pochopiť, za čo ho hrešíme. Aj keď už nie je veľká nádej, že by sa opäť chcel vyprázdniť, musíme ho okamžite vyniesť von.

Majiteľ šteniatka po dôkladnom pozorovaní rýchlo zistí, kedy musí ísť šteniatko von, to by malo byť podľa možnosti ešte skôr, ako si sadne k vykonaniu svojej potreby. Ak ho vezmeme až vtedy, keď si sadá, šteniatko by si mohlo myslieť, že vykonávanie potreby je niečo zakázané a to by znamenalo, že by aj vonku, v prítomnosti človeka zadržiavalo moč.

Keď šteniatko beží ku dverám, aby tým oznámilo, že chce ísť von, je cieľ výchovy k čistotnosti dosiahnutý.

Ideálny prípad pre psa aj chovateľa je vlastná záhrada alebo kúsok zelenej

plochy pri dome, ktorý je vždy rýchlo k dispozícii. Vo veľkom meste často nie je takáto možnosť. Obtiažne je tiež nosenie a neskôr vodenie psa cez viaceré poschodia. Tu sa ponúka ešte jedna možnosť, ktorú by sme mali využívať naozaj iba v nutných prípadoch.

Šteniatko si môže zvyknúť vykonávať svoju potrebu aj v byte do debničky s nízkym okrajom, vyplnenej slamou alebo rašelinou. Rovnakému účelu poslúžia aj rozložené noviny. Vzhľadom k hygienickým a iným požiadavkám si treba uvážiť, že pes si bude neskôr zvykať vykonávať svoju potrebu vonku iba s obrovskými ťažkosťami.

Aj pes, ktorý má k dispozícii kúsok trávnika, sa musí občas vyprázdniť aj na nezatrávnenej ploche, pretože ani neskôr v neznámom prostredí nenájde žiadne zatrávnenú plochu,musí vedieť vykonať svoju potrebu aj tam.

Aj keď má šteniatko možnosť vyprázdňovať sa v záhrade, predsa len by mal s ním vždy byť aj pán, aby skontroloval, či a čo pes vykonal. Najmä v zime by pes radšej ostal v teple a potom to stojí určité premáhanie trpezlivo čakať a v prípade nutnosti chodiť s ním tak dlho sem a tam, až kým sa nevyprázdni na obvyklé miesto.

Dospelého psa vyvádzame von 3-4 krát za deň.

Aby sme predišli sťažnostiam spoluobčanov, musíme psa vždy z chodníka stiahnuť, aby ho neznečisťoval svojimi výkalmi a učil sa vykonať svoju potrebu do kanála.

Volanie po mene

Šteniatko od začiatku oslovujeme a voláme po mene. Neskôr to uľahčuje výchovu, keď pred vydaním povelu vyslovíme meno psa. Meno v spojení s povelom „ku mne!" najskôr nabáda psa k pozornosti a uľahčuje vykonanie príkazu. Pri neskoršom spoločnom cvičení s viacerými psami sa presvedčíme, že oslovovať psa po mene je výhodné.

Nasadenie obojku

Len málo psom je pri dnešnej hustote premávky dopriate pohybovať sa voľne bez vodidla, predsa len však nemôžeme ešte od šteniatka očakávať absolútnu poslušnosť. Preto je nevyhnutné, aby si na nosenie obojku zvyklo už v tomto veku. To sa ľahšie povie ako uskutoční, pretože pes to pociťuje ako násilie a bráni sa tomu. Tu niekedy pomôže malý trik, keď mu založíme obojok bezprostredne pred jedlom, pri pohľade na plnú misku šteňa rýchlejšie zabudne na malú nepríjemnosť.

Prvý obojok smie byť iba jednoduchý kožený, ktorý psa nesmie príliš sťahovať. Musí byť dostatočne voľný, aby sa mohol otáčať okolo krku, ale aj dostatočne tesný, aby sa nemohol prevliecť cez hlavu. Retiazka je určená až pre staršieho psa.

Zo začiatku sa uspokojíme s tým, že obojok šteňaťu necháme iba približne štvrť hodiny. Keď sa s ním šteniatko zmieri a nepokúša sa ho váľaním alebo driapaním stiahnuť, môžeme mu ho pre začiatok dať opäť

dolu. Dobu nosenia obojku každý deň postupne o niečo predlžujeme a šteniatko si rýchlo naň zvykne ako na niečo samozrejmé. Ak spojíme túto malú procedúru s poskytnutím prechádzky, bude očakávať nasadenie obojku s radosťou.

Vedenie na vodidle

Šteniatko, ktoré si zavčasu zvyklo na nosenie obojku, nemá ani veľké ťažkosti chodiť na vodidle. Prvé pokusy by sa mali robiť v byte, to znamená v známom prostredí.

Šteniatko je už treba učiť, že na vodidle nie je dovolené bezstarostné šantenie, i keď ešte od neho nemôžeme vyžadovať chôdzu pri nohe. 2-3 m dlhé vodidlo dáva ešte vždy šteňaťu možnosť skúmať blízke okolie. Je pochopiteľné, že zo začiatku sa bude obmedzeniu pohybu viac-menej brániť. Dôležité je, aby ostalo v pohybe, i keď by to mal spočiatku byť pohyb smerom dozadu.

Vodidlo nie je hračkou a šteniatku nesmieme dovoliť, aby ho ohlodávalo. Ak si na to už zvykne, len ťažko ho tomu potom odučíme.

Šteniatko sa všetko učí rýchlejšie, ak mu to podávame hravou formou: môžeme to využiť aj pri vodení na vodidle, keď si na pomoc vezmeme loptu. Voľnou rukou ju držíme šteňaťu pred nosom, a keby ju chcelo chmatnúť, necháme ho, aby sa s ňou pohralo. Tento spôsob navykania na vodidlo sa však dá použiť iba krátko a len pri prvých pokusoch. Rovnaký účel splní aj maškrta.

Povely teraz ešte nedávame, naproti tomu psíka treba upokojovať tíšivými slovami a hladením, pretože sa necíti iba obmedzovaný vo svojom pohybe, ale rastie v ňom aj strach, keďže na vodidle nemôže utiecť.

Až keď si šteniatko na vodidlo zvyklo a kráča zároveň s človekom, určuje človek tempo a smer. Ak sa pes ťahá popredu, zabránime mu v tom jemným trhnutím, ktoré musí pôsobiť prudko a krátko. Neustály protiťah bez povolenia však nevedie k želanému výsledku. Keď sa šteňa naučilo, že ak sa vzpiera a nechce nasledovať svojho pána, spôsobí to nepríjemné trhnutie, získalo tak prvú dôležitú skúsenosť.

Šteniatko musí dokázať s pánom bez problémov držať krok, preto zo začiatku nesmieme chodiť príliš rýchlo.

Niektoré šteňatá sa správajú mimoriadne tvrdohlavo, keď majú ísť na vodidle. V žiadnom prípade ich nesmieme jednoducho ťahať za sebou, to v nich vyvolá ešte väčšiu vzdorovitosť. Pán si má radšej čupnúť a vábiť šteniatko k sebe. Keď ešte drží pred sebou aj maškrtu, šteniatko rýchlo pochopí, že príchod k pánovi je vždy spojený s niečím príjemným.

Poklopanie ľavou rukou na stehno má spôsobiť, že šteňa beží k ľavej strane. Je to dobrá predpríprava pre nácvik povelu „k nohe!".

Kŕmenie a čas kŕmenia

K výchove šteniatka patrí aj to, aby si zvyklo na pravidelné kŕmenie a iba vtedy prijímalo potravu.

K vybaveniu psa patrí aj jedna miska na jedlo a jedna na vodu, to znamená misky s hrubými stenami, ktoré sa nedajú ľahko prevrhnúť alebo zhodiť.

Nezjedené zvyšky potravy nenechávame na miske do budúceho kŕmenia, ale odstránime ich. Čo pes nezožerie približne za 10 minút, vezmeme preč a ponúkneme mu to nabudúce. Týmto vychovávame psa, aby poriadne žral a nestal sa z neho rozmaznaný maškrtník, ktorý len tu a tam niečo uchmatne a nikdy nemá poriadnu chuť do jedla. Výnimkou sú samozrejme maškrty, ktoré majú funkciu pochvaly.

Samota

Prirodzenosti psa zodpovedá, že nerád ostáva sám. Keďže nežije v psej svorke, silne sa upne na človeka. Počas obdobia privykania by sme ho ešte cez deň nemali nechávať samého. Keď sa už však dostatočne zoznámil s novým prostredím, musí si postupne zvykať aj na to, že niekedy bude sám. Veď napokon, človek nemôže byť pri ňom neustále.

Zo začiatku sa odlúčenie od človeka uskutočňuje tým spôsobom, že majiteľ sa zdržiava v nejakej inej miestnosti bytu, aby zistil, ako sa bude pes správať. Ak zostane pokojný, pán ho z času na čas navštívi, dá mu maškrtu a pochváli ho slovom „dobrý." Ak ale skučí, pán príde, povie „ticho, prestaň!" a vyhreší ho. Samozrejme, vtedy nedostane žiadnu odmenu.

Skučanie šteniatka je ešte tá najneškodnejšia forma protestu proti tomu, že má ostať samo. Niektoré psy ničia a trhajú všetko, čoho sa zmocnia, škriabu na dvere a hlasno skučia, čo môže viesť k oprávneným sťažnostiam obyvateľov.

Čím skôr si šteňa zvyká na samotu, tým menej ťažkostí mu neskôr spôsobuje aj dlhšietrvajúca pánova neprítomnosť, keď tento chce navštíviť napr. koncert, divadlo a pod. Pes musí byť konfrontovaný aj s nepríjemnými zážitkami, keď si to životné situácie vyžadujú. Skutočnosť, že pes sa po výdatnej prechádzke väčšinou unavený utiahne na svoje miesto, môžeme využiť, keď psa necháme prvý raz samého, a tak, že sa vzďaľujeme zo začiatku len nakrátko a postupne na dlhší čas.

Aby sme sa presvedčili, že šteniatko nezbadalo, že sme v byte, len v inej miestnosti, radšej v skutočnosti byt opustíme a poprosíme suseda, aby nebadane prevzal úlohu načúvať za dvermi. Ak pes nie je ticho, pán musí okamžite prísť do miestnosti, kde sa pes nachádza, a dôrazne ho pokarhať. To je dôležité, pretože ak si šteňa zapamätá, že po jeho náreku sa pán vráti a bude sa ho snažiť všemožne utíšiť, tým by miláčik dosiahol svoj cieľ, čomu treba predísť.

Hračka na hryzenie a hlodanie

Na uspokojenie potreby šteniatka hrať sa a hrýzť patrí k jeho takzvanej „základnej výbave" aj vhodná hračka. Stará topánka je síce pekná hračka, ale šteniatko nedokáže pochopiť, že hrať sa smie iba s tou jedinou a všetky ostatné topánky členov rodiny sú preň tabu. Preto by sme si mali dobre uvážiť, či mu vôbec takúto hračku poskytnúť.

Veľa zábavy /nielen pre psa, ale aj pre pozorovateľov/ poskytuje loptička z tvrdej gumy, ktorá sa dobre odráža a odskakuje. Šteňa vtedy dokáže šantiť ako mačiatko, prenasleduje loptu, chňapne po nej a ležiac na chrbte sa pokúša žonglovať ňou na labkách.

Takéto hračky - ako gumenné kosti - môžu byť vyrobené iba z tvrdej gumy. Pískacia myška a gumenné zvieratká nemajú pri ostrých zúbkoch šteniatka dlhú životnosť.

Vnútorný kotúčik z toaletného papiera a prázdne papierové krabičky sú pre šteniatko očarujúcimi hračkami, aj keď ich za chvíľu rozhryzie.

Šteniatko rovnako ako malé dieťa, potrebuje na hranie stále niečo nové, to ho motivuje k objavovaniu vždy nových hier.

Šteňaťu by sme nemali dať na hranie veci z umelej hmoty, ktoré sa môžu trieštiť a spôsobiť mu zranenie.

Malá loptička je pre šteniatko ideálnou hračkou.

Na žuvanie sa hodia psie keksy, ale rovnako dobre poslúži aj krajček starého chleba.

Lisované kosti z byvolej kože, ktoré dostať v obchode, majú tú výhodu, že keď sú dostatočne rozžuté, môže ich šteniatko aj zožrať. No kým ich rozžuje, majú špinavý povrch, čo v byte nie je práve žiadúce. Šteniatka rady ohlodávajú aj kravské paznechty, ktoré vďaka svojej tvrdej a suchej konzistencii neznečisťujú podlahu.

Navykanie na cestnú premávku

Len čo sa šteniatko naučí chodiť na vodidle, musíme ho zoznámiť s pouličným ruchom. V žiadnom prípade by sme ho ale nemali hneď po prvýkrát vziať do najrušnejších ulíc veľkomesta. Na to ho treba starostlivo pripraviť.

Pomáha, ak zastaneme nie príliš blízko k okraju cesty, ale tak, aby šteňa mohlo pozorovať premávku na ceste.

Ak je cesta voľná, má sa so šteňaťom plynulým krokom prejsť na druhú stranu.

Pri zvykaní si na cestnú premávku by sme nemali zvoliť príliš rušnú ulicu. Tu sa ukáže, aká veľká je dôvera šteňaťa vo svojho pána. Rýchlo spozná, že veľké obludy mu nemôžu ublížiť, keď sa bude zdržiavať v blízkosti svojho pána. Bojazlivé psy by sa najradšej skryli hľadajúc ochranu u svojho pána. Niektorým psom zasa autá a hluk, ktorý spôsobujú, vôbec neprekážajú. Pre psa, ktorý nie je zvyknutý na pouličný ruch, je zo začiatku ľahšie ísť autám v ústrety. Autá, ktoré prichádzajú zozadu, a ktoré nemôže vidieť, ho vystrašujú.

Ak šteniatko ochotne poslúcha bez ťahania alebo brzdenia na vodidle, rýchlo si na situáciu na ceste zvykne.

Cestovanie autom

Pes, ktorý má občas cestovať autom, sa musí s ním zoznámiť už ako šteniatko. Prirodzene, nesmieme s tým začínať vtedy, keď má ešte ťažkosti s udomácňovaním.

Najjednoduchšie psa navykneme na auto, keď si známa osoba sadne s ním na skúšku do stojaceho auta. Tam sa môže pes najskôr pokojne porozhliadnuť, keď ešte auto nehučí a nepohybuje sa.

Počas jazdy je najbezpečnejšie, ak pes leží pri nohách spolujazdca. Keby tu ale ostával nerád, v lone - samozrejme spolujazdca - zabudne na svoj prípadný strach.

Prvá trasa smie byť iba krátka a podľa možnosti bez otrasov. Pomalá jazda by mala byť samozrejmosťou. Po postupnom navyknutí na auto a jazdu zaujme pes svoje miesto na zadnom sedadle, o ktoré by sa mal zo začiatku deliť ešte s jednou osobou. Najlepšie a najbezpečnejšie je umiestniť psa do osobného auta, ktoré je vybavené takzvanou deliacou mriežkou.

Bez problémov sa dá inštalovať najmä do kombi - vozidiel. Takéto mriežky dostať v špeciálnych obchodoch, ale tí, ktorí sú remeselne zruční, si ich môžu zhotoviť aj sami z pevného drôteného pletiva. Ak napriek starostlivému navykaniu na cestovanie býva

psovi nevoľno, dáme mu nejaký prostriedok proti nevoľnosti z cestovania. Väčšina psov sa stane náruživými cestovateľmi, niektorým ale býva vždy počas cestovania zle. Tých by sme mali brať do auta, iba keď je to nevyhnutné.

Navykanie na rôzne podnety

Pri prechádzke sa môže stať, že šteniatko sa bude váhavo približovať k rôznym neškodným predmetom, ktoré nepozná, ako napr. prázdne papierové vrecúško, veľký kameň a pod. Musíme sa so šteniatkom trpezlivo a citlivo k takémuto domnelému nepriateľovi priblížiť a presvedčiť zviera o jeho nevinnosti.

Aj rôzne zvuky, trúbenie áut, lokomotív a výstrely dokážu bojazlivé šteňa zneistiť. Niektoré sú možno zasa zvedavé a chceli by vypátrať príčinu týchto neobvyklých zvukov.

Bolo by úplne nesprávne, keby sme šteniatko nezoznamovali s týmito prípadnými podnetmi z okolitého prostredia. V súčasnosti nemôže pes žiť v izolácii a tak či onak by bol neskôr s týmto všetkým konfrontovaný. Čím skôr sa to stane, tým ľahšie bude takéto šteniatko znášať kritické situácie.

Príchod na zavolanie

Potreba psa zdržiavať sa v blízkosti človeka je veľká, najmä v prvých mesiacoch. V tomto období naňho pôsobí ešte málo vonkajších vplyvov a stredobodom jeho záujmu je osoba, ktorá je najčastejšie pri ňom, kŕmi ho, ošetruje, chodí ho venčiť - skrátka, ktorá sa oňho stará. Túto závislosť, ničím nenarušenú, môže majiteľ využiť na nacvičovanie rôznych zvukových povelov - prvé cviky poslušnosti.

Nič nenahnevá majiteľa psa viac ako márne privolávanie svojho psa. To už niekedy vystavuje trpezlivosť ťažkej skúške, keď má malý nezbedník v hlave niečo iné a len veľmi nerád alebo možno vôbec nechce poslúchnuť. Keď nakoniec predsa len príde k pánovi, ten ho nikdy nesmie pokarhať, aj keby bol na jeho neposlušnosť veľmi nahnevaný. Vždy, keď sa pes vráti, treba ho priam prehnane chváliť a hladkať. Len tak si potom dokáže spojiť svoj príchod s očakávaním niečoho príjemného.

S nácvikom príchodu na zavolanie začíname veľmi skoro, pretože okrem toho, že neposlúchnutím vyvolá pes hnev svojho pána, vystavuje sa aj značnému nebezpečenstvu, najmä v cestnej premávke môže dôjsť k nehode. Cvik teda neslúži iba podrobeniu psa, ale najmä na jeho ochranu a bezpečnosť. Veľké nebezpečenstvo hrozí vtedy, keď pán nevie zastaviť svojho psa pri okraji cesty. Preto nesmieme nácvik privolania odkladať na neskôr, najmä keď sa cvik v mladom veku dá rýchlo zvládnuť za predpokladu, že šteniatko svojmu pánovi dôveruje. Vtedy ho väčšinou aj ochotne poslúchne, pretože sa vlastne teší, keď ho pán zavolá k sebe.

Ako zvukový povel na privolanie používame „ku mne!", pričom vopred vyslovíme meno psa.

Skôr, než budeme privolanie šteňaťa nacvičovať vonku, môžeme to zo začiatku skúšať v byte, napríklad pred kŕmením, keď sa chystáme na prechádzku alebo jednoducho aby sme ho pohladkali. Takýmto spôsobom si pes bude spájať privolanie a príchod k pánovi s niečím radostným a príjemným.

Príchod k pánovi sa vonku zo začiatku nacvičuje pomocou dlhého vodidla. Psovod sa vzdiali od psa, kam až dovolí dĺžka vodidla, zostane stáť a psa privoláva vyslovením jeho mena a povelu „ku mne!". Psovod musí prirodzene ostať stáť a nesmie ísť šteňaťu za žiadnych okolností v ústrety, lebo šteňa by potom v domnienke, že pán k nemu príde, ostalo stáť na mieste. Pri cvičení pomáha, keď si pán čupne, pretože tak sa šteniatku zdá vzdialenosť medzi ním a pánom väčšia. Už vtedy, keď sa šteniatko dá do pohybu, aby prišlo k svojmu pánovi, treba ho pochváliť „dobrý" a nakoniec ho odmeniť veľkou pochvalou a maškrtou. Ak však šteniatko ani len nenaznačuje, že by sa chcelo priblížiť, trhneme vodidlom, čím mu naznačíme, čo od neho očakávame.

Pre neposlušné staršie šteňa, resp. mladého psa existujú aj iné výchovné prostriedky, ktoré by sa pri šteniatku do 5 mesiacov ešte nemali používať. Ide tu predovšetkým o cvičnú retiazku, o ktorej budeme písať neskôr.

S nácvikom príchodu na vodidle vo všeobecnosti nebývajú problémy.

Keď si mladý pes zvyká na okolie, musí sa oboznámiť aj s ruchom na stavbe.

Inak sa môže šteniatko správať, keď je bez vodidla a pocíti veľkú voľnosť. Aj tu platí: ostať stáť, vysloviť meno a zvukový povel, ktorý zdôrazníme aj posunkom /úder na ľavé stehno/. Po pribehnutí potom nesmieme zabudnúť psa pochváliť. Ako pomocný trik môžeme použiť cúvnutie pána o 1-2 kroky vzad tak, aby to pes videl. Keď šteniatko vidí, že pán sa od neho vzďaľuje, určite k nemu pribehne zo strachu, že ho tam pán nechá a bude musieť ostať samotné. V žiadnom prípade nesmieme ísť šteňaťu oproti, alebo ho dokonca naháňať. Šteniatko to potom bude považovať za skvelú hru, najskôr sa nechá takmer chytiť, ale krátko predtým zasa odbehne.

Privolávanie bez vodidla by sme mali použiť predovšetkým, alebo práve vtedy, keď vonkajšie vplyvy, napr. hluk šteňa priveľmi rozptyľujú. No len za predpokladu, že prípravné cvičenie zaručuje bezpečné splnenie povelu. Ak príde pes k svojmu pánovi poslušne aj keď zbadá iného psa, je cieľ cvičenia splnený na jednotku.

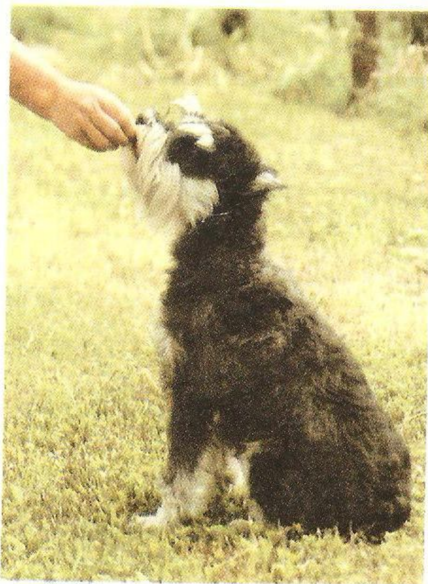
„Sadni!"

Nie je náročné nacvičovať povel "sadni!" už u malého šteniatka prirodzeným spôsobom, aj keď inak, ako to učíme staršieho psa.

Vo vyčkávacej pozícii si šteniatko sadne aj samo od seba bez ľudského zásahu, teraz sa to musí ale naučiť vykonať na povel.

Oprávnená je otázka zmyslu takéhoto cviku u šteniatka. Určite nie je natoľko nevyhnutný ako napríklad výchova k čistotnosti alebo privolanie. Znamená však cennú predprípravu pre neskoršie kritické situácie. Pes, ktorý na daný povel rýchlo zaujme sediacu polohu, sa vždy nachádza v rukách pána a pod jeho vplyvom. To môže byť výhodné predovšetkým u veľmi veľkých plemien, kedy by sme už púhou silou nedosiahli poslušnosť.

Aby sme prinútili šteniatko sadnúť si, musíme najskôr vzbudiť jeho pozornosť zdvihnutým ukazovákom. Účinnejšie však pôsobí maškrta, ktorú držíme vo výške tak, aby šteniatko muselo zdvihnúť hlavu, ak ju nechce stratiť z očí. Keďže táto poloha je samozrejme nepohodlná, šteniatko si sadne. Prirodzene, ešte skôr ako to urobí, musí zaznieť povel „sadni!". Maškrtu nesmieme držať tak vysoko, aby šteňa po nej skočilo. Pri veľmi malom šteniatku by sa vysoký človek mal pomaličky trochu skloniť.

Príprava na cvik „sadni!" spočíva v tom, že pred psom držíme v určitej výške maškrtu, čím je pes nútený - ak ju chce dosiahnuť - sadnúť si. Ak držíme maškrtu príliš vysoko, pes by na ňu vyskakoval, čomu však treba predísť.

Ak nechceme, aby si šteniatko navyklo sadať vtedy, keď mu pred nosom držíme maškrtu, ktorú nakoniec aj dosiahne, ponúka sa aj iná metóda učenia. Pri nej musíme psíkovi nasadiť obojok. Pravou rukou uchopíme obojok, aby sme tak zabránili pohybu šteniatka dopredu alebo dozadu, a ľavou rukou ho jemne, ale rozhodne tlačíme dolu pri súčasnom vyslovení povelu „sadni!".

Až vtedy, keď šteniatko zaujme sediacu polohu na samotný povel, môžeme z toho vyvodiť, že povelu raz a navždy porozumelo.

„Štekaj!"

Len čo malý pes začne sám od seba štekať, treba to podporovať povelom „štekaj!". Pritom sa však musíme vyzbrojiť trpezlivosťou, lebo môže dlho trvať, kým si psík správne spojí povel s tým, čo má urobiť.

Rýchlejšie sa naučí štekať na povel, ak to nacvičujeme pomocou misky s potravou alebo maškrty. Sediacemu šteniatku držíme pred nosom maškrtu a dáme mu ju až vtedy, keď zašteká. Aj jeden tón stačí na dosiahnutie odmeny. Ak už pes raz pochopil, že za svoje štekanie bude odmenený, čoskoro začne vyštekávať silnejšie.

Teraz nesmieme zabudnúť vydať povel „štekaj!" a síce okamžite, len čo pes zaštekal. Len postupne dokáže spojiť štekanie s povelom a začne po jeho vydaní štekať. Za to dostane prirodzene odmenu.

Možno sa zdá, že štekanie na povel ešte nie je u šteniatka dôležité. Táto domnienka je mylná: u budúceho strážneho psa nie je nikdy priskoro, aby sme ho povzbudili v správnom momente zaštekať.

U šteniatka to samozrejme ešte celkom nefunguje. Nevie tiež ešte postupovať proti nepriateľovi, odhliadnuc od toho, že ho ešte nevie identifikovať ako nepriateľa. Od budúceho psa-obranára sa však požaduje, aby nepriateľa nielen zastavil, ale ho aj vyštekával. Na to má šteniatko ešte trochu času.

Pri hre zameranej na podporovanie koristníckeho pudu je dôležité pripojiť aj povel „pusť!", na ktorý musí pes okamžite všetko pustiť.

Výcvik hrou

Výrazný hravý pud šteniatka príde cvičiteľovi psa pri práci veľmi vhod a musí ho využiť. Hravým spôsobom sa mladý pes naučí zvládnuť mnoho úloh, ktoré by mu neskôr už nepripadali také ľahké.

Nemôžeme ešte pomýšľať na cviky poslušnosti v príliš úzkom ponímaní, pričom však už aj teraz vyžadujeme určitú disciplínu. V tomto veku ale môže ísť o cennú prípravu napríklad budúceho vyhľadávacieho psa, poľovného psa-aportéra, alebo psa-obrancu. Podľa zamýšľaného upotrebenia psa musíme jeho vlastnosti podporovať v žiadúcom smere.

Hľadanie

Počas prechádzky v území, ktoré pes pozná, tam zanecháme nejaký predmet, a to tak, aby to nezbadal. Bez komentára pokračujeme ďalej v ceste, po približne 20-tich metroch sa zastavíme a s povelom „hľadaj!" nasmerujeme psa k stratenému predmetu. Ak sa jedná napr. o vreckovku alebo rukavicu, ktorá vonia pánom, resp. paňou, psovi neobyčajne uľahčuje hľadanie, keď môže predtým oňuchať ruku toho, kto predmet stratil. Prstom položeným na „stope" ukazujeme psovi správnu cestu hľadania, pričom ho stále povzbudzujeme povelom „hľadaj!".

Nakoniec predmet nájde a radostne ho zdvihne. Ponúkaná maškrta prinúti psa na povel „pusti!" predmet zanechať, čo je pri tomto cvičení obzvlášť dôležité. Už tu sa mladý pes učí na povel „pusť!" všetko, čo má práve v papuli, položiť pred svojho pána a to bez zdráhania. Podrobnejšie to rozoberieme v nasledujúcej kapitole. Denné opakovanie hľadania predmetu a prehnaná radosť pána po splnení úlohy spôsobia, že pes, ktorý rád hľadá, bude túto úlohu čoskoro s nadšením vykonávať.

Psovi, ktorý je menej nadaný na hľadanie, môžeme úlohu uľahčiť, ak mu skryjeme maškrtu. Z miesta, kde je predmet schovaný, vychádza určitá stopa, na ktorej potom pes musí hľadať. Samozrejme, v tomto prípade nájdený predmet zožerie, nakoľko by sa ale týmto spôsobom hľadanie spájalo len s maškrtením, nesmie sa táto metóda používať dlho.

Aportovanie

Šteniatka a mladé psy, ktoré v ranej mladosti s nadšením sledujú a dvíhajú odhodený predmet, nemusia byť ešte neskôr výbornými aportérmi. Predsa však táto hra predstavuje dobrú prípravu na perfektné aportovanie, ktoré predstavuje pokročilé cvičenie hľadania a pri ktorom musí pes nájdený predmet priniesť k pánovi a po prisadnutí mu ho odovzdať. Pre dospelého psa je dodržanie tohto poradia bezpodmienečne nutnou požiadavkou, ktorá obsahuje viacero samostatných činností a vychádza z nich. Od mladého psa naproti tomu ešte nemôžeme očakávať, že bezchybne vykoná takúto ťažkú kombináciu, najmä keď prinesenie a odovzdanie súvisia s koristníckym pudom len do tej miery, že pes dovolí človeku, aby sa podieľal na svojej koristi ako vodcovi svorky. Aby ale nebolo odovzdávanie

Správne aportovanie: pred psovodom si pes sadne a na povel „pusť!" mu činku odovzdá.

závislé od „priazne" psa, je bezchybné aportovanie /hľadanie, zobratie, prinesenie, sadnutie a odovzdanie/ výsledkom zdĺhavého cvičenia poslušnosti a vyžaduje sa až od dospelého, resp. dospievajúceho psa.

Ako predmet na aportovanie sa väčšinou používa drevená činka alebo aj činka z plastickej hmoty, ktorá je veľkosťou primeraná veľkosti psa. Pes, ktorý sa zavčasu zoznámil s činkou, ju bude brať ako „svoju" hračku a sledujúc svoj koristnícky pud, bude odhodenú činku hľadať. Psovod vydá najskôr povel „hľadaj!" a po nájdení povel „prines!". Môže sa ale stať, že pes ani nepomyslí na to, že by mal činku priniesť pánovi, a veselo s ňou pobehuje sem a tam. V tomto prípade treba použiť dlhé vodidlo, na ktoré psa priviažeme, a tak cvik skúšame znova. Pochválime ho slovom „dobrý" a hneď nato ho odmeníme, čím pes pochopí, že sa od neho vyžaduje zaujať ešte aj sediacu polohu.

Väčšina mladých psov radostne beží za hodeným drievkom alebo loptičkou - čo je hravá predpríprava k bezchybnému aportovaniu - viazne to však pri donášaní predmetu. To je ale celkom prirodzené, pretože prinášanie a odovzdávanie nemá s koristníckym pudom nič spoločné. Vôbec nie je chybou, keď mladý pes spočiatku prinášané drievko cestou pustí. Oveľa dôležitejší je príchod k pánovi a keď si pes potom ešte aj sadne, dosiahli sme už veľa.

Úplne nesprávne by naproti tomu bolo, keby pán vždy hádzal nové drievko. Tak by sa pes nenaučil, že pán má na mysli iba jeden určitý predmet a vyžaduje, aby mu ho pes priniesol. Aportovanie proste znamená: priniesť, a to musí už mladý pes vďaka vhodnej forme pochopiť. Pre neskoršie výchovné úlohy, týkajúce sa aportovania, je to dôležité, hoci neskôr sa hravý moment vytráca.

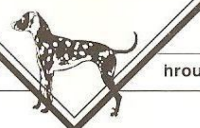
Kým nezaznel povel, môže sa mladý pes podľa ľubovôle so svojou činkou alebo loptičkou hrať. Od začiatku ho ale treba učiť, čo sa povelom „prines!" myslí.

Niektorí cvičitelia sú zásadne proti výchove hrou, najmä v súvislosti s aportovaním, pretože si myslia, že pes bude pre „vážny život" zle vyzbrojený, to znamená, že pes by sa nemohol svojho hravého pudu nikdy zbaviť. Tomu treba oponovať, že koristnícky pud, ktorý je u celkom mladého psa hravým spôsobom podporovaný, vedie k dobrovoľnému prinášaniu skôr ako opatrenia, ktoré u psa vyvolávajú strach a nespôsobujú radostné očakávanie.

U psa, ktorý za svojou činkou nebeží s nadšením, využijeme jeho prenasledovací a koristnícky pud takým spôsobom, že činku upevníme na šnúru a pohybujeme ňou sem a tam. Činka potom predstavuje pre psa prenasledovaniahodný predmet, ktorý chce bezpodmienečne chytiť.

Psa, ktorý má malú chuť chytať a hrať sa, môžeme oklamať hodením kosti alebo mäsom natretého drievka. Takýto aportovací predmet si pes určite nenechá ujsť. Rovnaký účinok má aj hľadanie ponúknutej maškrty; pritom ale musíme myslieť na to, že pes maškrtu celkom určite zožerie. Keďže toto však nie je ani zmyslom ani cieľom cvičenia, mali by sme tento spôsob použiť iba na naučenie úlohy, a nie k trvalému uspokojovaniu potravového pudu. Hoci aportovací pud je u niektorých plemien - ako napr. kokeršpaniel a zlatý retriever - pomocou cielených výchovných opatrení vyvinutejší, je vlastný väčšine plemien a stačí ho len podporiť pomocou vhodných výchovných opatrení.

Keďže dokonalé aportovanie /ktoré prirodzene ešte nemožno očakávať a vyžadovať od šteňaťa a mladého psa/ obsahuje celý rad rôznych činností, odovzdávanie bude v nasledujúcom odseku ešte samostatne rozobraté.

Bránenie

„Bojovnosť", ktorá je šteniatku vlastná sa prejaví už v povahovej skúške šteniatka. Pri teste, aplikovanom vo vrhu, sa už objavoval aj koristnícky a obranársky pud, pričom šteniatka skúšali viac alebo menej korisť uloviť pre seba a odlákať ostatné šteniatka. Týmto spôsobom - pohybovaním vreca alebo metly sem a tam - sa prejavuje u jednotlivých šteniatok chuť útočiť. Pritom tiež zistíme, že vrčiace šteniatko, ktoré vlastní „korisť", súrodenci vždy tolerujú.

Šteniatko sa nikdy nepokúsilo svojmu vrčiacemu súrodencovi jeho korisť vytrhnúť; skôr vyčkalo na vhodnú príležitosť. Keď tejto skutočnosti nevenujeme dostatočnú pozornosť, vytvára to základ pre neskoršie nedorozumenia medzi človekom a psom, ktoré môžu mať niekedy závažné následky.

Mladý pes uchopí a drží vrece väčšinou s potešením a malo by k tomu dostávať často príležitosť. Aby sa však nevytvoril návykový efekt, ktorý by sa prejavil postupným poklesom záujmu, treba z času na čas použiť nový predmet /uterák, hrubý povraz, pančuchu, hadicu a pod./. Dožičme psíkovi, aby mohol vrece s veľkým hlukom triasť. Ak držíme predmet na jeho druhom konci, prirodzene tým značne zvýšime pôvab hry.

Táto „hra" nesie v sebe už momenty neskoršej obrany. Určite to zo začiatku pozorovateľovi pripadá zábavné, keď si malé šteniatko vrčiac chráni svoje vlastníctvo /napr. kosť/. Ale takto má pes neskôr ochraňovať a brániť všetko, čo mu bude zverené.

Tu už nastupuje situácia, kedy treba psovi objasniť, že svoje „vlastníctvo" musí síce udatne ochraňovať, ale na povel svojho pána mu ho musí vždy odovzdať, nikdy však cudzím osobám. To znamená, že podľa možnosti neznámu osobu požiadame, aby hrala zdanlivého páchateľa a pokúšala sa psovi zobrať jeho korisť. Pes, ktorý vrčiac pevne drží svoje vlastníctvo, sa správa absolútne správne.

Ak pán vydá povel „pusť!" musí pes akýkoľvek predmet ihneď pustiť. To sa samozrejme ľahšie povie, ako urobí. No ponúkajú sa viaceré možnosti, ako psa prinútiť, aby predmet pustil, a to bez násilia.

Keď už hovoríme o „pánovi", samozrejme tým myslíme aj všetkých členov rodiny, ktorí sú hierarchicky psovi nadradení. Keďže deti sa neradia automaticky ako hierarchicky vyššie postavené, touto problematikou sa

zaoberáme v neskoršej kapitole /Správanie sa k deťom/.

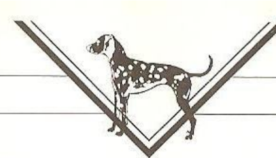
Odovzdávanie

Už odmalička treba psa oboznámiť s povelom „pusť!", to znamená, že na tento povel musí všetko, čo má práve v papuli, okamžite pustiť, nechať padnúť alebo odovzdať pánovi. Keďže sa prieči povahe psa, aby odovzdal predmet, ktorý vlastní, ktorý si možno práve namáhavo vybojoval, vyžaduje si to od majiteľa veľkú húževnatosť, aby psa naučil poslúchnuť na tento povel, no možno tým zabrániť aj neskorším nemilým udalostiam. To, že sa pes na povel „pusť!" naučí všetko odovzdať, mu môže raz dokonca zachrániť život, keď ide napr. o otrávený kúsok mäsa, aj keď sa to stáva zriedkavo.

Ak si dá pes po privolaní bez všetkého vziať činku, starú topánku alebo niečo podobné, dostane samozrejme odmenu. Keď ale prichádza len veľmi neochotne, použijeme - ako sme už skôr spomenuli - dlhé vodidlo, aby sme mu tak zabránili odbehnúť preč a prinútili ho takto prísť k nám. Nemali by sme sa vôbec púšťať do experimentov v tejto oblasti, ak pes druhý raz odmietne poslúchnuť, je to už priveľa.

Keď pes príde k pánovi, ale na povel „pusť" nechce predmet, ktorý drží v papuli, odovzdať, pomôže malý trik. Vyzveme ho, aby si sadol, čo sa už naučil. Súčasne s vydaním povelu „pusť!" mu pred nosom držíme maškrtu, takže predmet pustí rýchlejšie, než by sme sa nazdali, pretože ak chce získať maškrtu, musí mať prázdnu papuľu.

Aby psovi odovzdávanie /samozrejme aj bez podávania maškrty/ prešlo do krvi, odporúča sa denne cvičiť odovzdávanie činky, alebo púšťanie vreca, ktoré tak rád naťahuje.

Čo pes nesmie

Zlozvyky, ktoré si šteniatko zaužívalo, sa dajú u dospelého psa len ťažko odstrániť. Čo však majiteľ psovi strpí, záleží len a len na ňom. Niektoré všeobecne platné pravidlá by však nemali majitelia spúšťať zo zreteľa, keďže sa ukazujú výhodné v záujme spoluobčanov. Najmä vtedy, ak sa pes niekedy zdržiava mimo domova, napríklad v hoteli. Tu sa musí už správať tak, aby nedal popud k nijakým nepríjemnostiam.

Ležanie na posteli a stoličke

Pre psa je určite lákavé usadiť sa tam, kde to tak pekne vonia človekom. Človek však celkom určite nie je nadšený, ak jeho stoličku a podobné predmety cítiť psom. K tomu by ale zákonite došlo, keby sme psovi dovolili sadať si do kresiel a na stoličky. Už šteniatku sme vymedzili miesto na spanie a odpočinok, a ak sme to dôsledne dodržiavali, nerobí si pes neskôr žiaden nárok na stoličky a kreslá.

Kto si ale myslí, že pes by mal mať vlastnú stoličku, mal by tento veľkodušný ústupok vymedziť len na túto jedinú stoličku. Položíme na ňu deku, aby ju pes neznečistil špinavými labkami, ak nejde o starší nábytok, na ktorom už tak nezáleží. Aj keď sme urobili výnimku s používaním stoličky, posteľ je pre psa absolútne a navždy tabu. V prospech tohto rozhodnutia hovoria určité hygienické kritériá. Psy majú občas blchy alebo vši, proti ktorým treba niečo podniknúť. Keďže prítomnosť týchto parazitov nemožno vždy zistiť okamžite, je celkom pochopiteľné, prečo pes do postele nesmie. Od včasnej jari do jesene psa často napáda kliešť obyčajný. Tento parazit je pre človeka nebezpečný, pretože prenáša vírus encefalitídy /zápal mozgových blán/. V tejto súvislosti sa odporúča použiť napr. antiparazitárny obojok, ktorý je pre psov osvedčeným prostriedkom proti parazitom. Prvoradá je však svedomitá starostlivosť a aj tu platí, že ľahšie je predchádzať ako liečiť.

Čo ale robiť, keď pes aj napriek zákazu /od všetkého nedovoleného ho odrádzame energickým, no nie hlasným „fuj!"; vôbec nekričíme/ vyskakuje na stoličku možno preto, lebo sa pán práve nepozerá alebo nie je v miestnosti? Ak nepomáha žiadne dohováranie, nastavíme na stoličku pascu na myši ako síce bolestivú, ale poučnú lekciu, najmä keď takýto trest nevychádza od pána.

Ohlodávanie nábytku

Počas obdobia ohlodávania, ktoré súvisí s výmenou zubov, sú ohrozené všetky možné predmety. Nielen nohy stola a stoličky, koberce, ale ani topánky neušetrí. To znamená, že treba byť stále v strehu, aby sme mu mohli túto činnosť prekaziť slovom „fuj!", ktoré je prirodzene najpôsobivejšie, ak zaznie, kým sa pes venuje tejto zakázanej činnosti. Ako sme už spomínali, krik tu vôbec nepomôže. To by psa iba miatlo a zastrašilo, čo však nie je cieľom výchovy. Šteniatko nekoná z nejakej ničivej vášne, vynucuje si to potreba nejako zamestnať svoje zuby.

Teraz musíme potrebu šteniatka ohlodávať zamerať na také predmety, ktoré smie považovať za svoje. Preto je nevyhnutné, aby šteňa malo vhodnú hračku, na ktorej si môže brúsiť zúbky. Nielen hračka ako taká je dôležitá, predovšetkým je potrebné, aby sme sa šteniatku neustále venovali.

Žobranie pri stole

Ak psa počas jedla zavrieme do inej miestnosti, problém žobrania pri stole to rieši iba na chvíľku. Psa lákajú vône, ktoré cíti a veľmi rád by sa dozvedel, čo je na stole dobrého k jedlu.

Lepšie je nechať šteniatko počas jedla v miestnosti, ale predtým ho nakŕmiť. Sýty pes má menší predpoklad žobrať o potravu ako hladný.

Energické psy vyskakujú na osoby, ktoré sedia za stolom, a škrabaním labkami oznamujú, že by aj oni chceli niečo dostať. Iné dávajú svoje želanie najavo skučaním až brechaním a pokúšajú sa upútať pozornosť.

Teraz príde čas objasniť psovi, že musí ostať na svojom mieste ticho ako myška. Ak si sám od seba sadne v blízkosti stola alebo pod stôl, proti tomu sa tiež nedá nič namietať. Len jedno je zakázané: pes nikdy nesmie zo stola nič dostať. Tento nemenný zákaz musia rešpektovať aj hostia, ktorí radi takého výchovné opatrenie ignorujú.

Prísne vyslovené „fuj!" oznamuje psovi, že jeho počínanie je nežiadúce.

Kradnutie zo stola

Príslovie „príležitosť robí zlodeja" neplatí vari nikde viac ako tam, kde necháme jedlo prístupné psovi bez dozoru. Aby sme teda psa priamo nevyzývali ku kradnutiu, máme ho od začiatku pod dozorom. Ak by ale pes mohol svoj zlodejský skutok úspešne uskutočniť, je len veľmi ťažké presvedčiť ho o tom, že ľudské pokrmy sú preňho navždy zakázané.

Krádež väčšinou zbadáme až vtedy, keď už pes „corpus delicti" zožral a dodatočné „fuj!" alebo dokonca krik v zmysle „Čo si to urobil?" už potom vôbec nepomôžu. Medzi chovateľmi veľmi rozšírená domnienka, že pes už dobre pozná príčinu, za ktorú ho karháme, je mylná. Každý pes sa pokoruje a ponižuje, keď nad ním prehrmí spŕška nadávok, aj keby vôbec nič nespravil. Psa môžeme pokarhať alebo potrestať, iba ak ho prichytíme pri zlom správaní. Len potom si dokáže spojiť pokarhanie so svojím nežiadúcim správaním.

Ak sme však psa nepristihli okamžite pri čine, mali by sme sa ovládnuť a vedome vyprovokovať ďalšiu príležitosť ku krádeži. Na stôl postavíme príjemne voňajúce jedlo, napr. kotletu a opustíme miestnosť. Teraz musíme psa zvonku pozorovať a to buď cez okno, cez kľúčovú dierku alebo cez pootvorené dvere. V momente, keď sa pes chystá pustiť do jedla, musí zaznieť energické „fuj!". Pes je tak zarazený pánovou všadeprítomnosťou, že hneď upustí od svojho úmyslu.

Najlepšie je, prirodzene, ak psa vôbec neuvádzame do pokušenia kradnúť.

Vyskakovanie na osoby

Takmer všetky psy majú sklon vyjadrovať svoju obrovskú radosť z opätovného stretnutia s milovaným človekom tým, že na neho vyskakujú. Malé psy pritom dočiahnu človeku asi po kolená, zatiaľ čo veľké plemená mu môžu položiť laby až na plecia. To určite zanecháva nežiadúce stopy. Ak pritom ide o dogu, dokáže poriadne otriasť rovnováhou stojaceho človeka.

Keďže pes neberie ohľad na to, či je človek na jeho búrlivý útok patrične oblečený, či dokonca nemá sviatočný oblek, musíme takýto prejav sympatie, hocijako dobre myslený, potlačiť už v zárodku. Žiaľ, vo výchove treba semtam potlačiť aj pozitívne prejavy. V žiadnom prípade pritom ale pes nesmie nadobudnúť pocit, že jeho radostný pozdrav je nežiadúci. Bolo by nesprávne zakazovať mu ho. Iba spôsob a druh jeho náklonnosti treba „usmerniť".

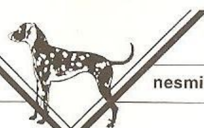
Malý psík sa už naučil na povel „sadni!" zodpovedajúco reagovať. Teraz sa ponúka možnosť vyžadovať, aby si sadol, a tým by sme zabránili vášnivému uvítaciemu ceremoniálu. Ak sa už ale pes chystá na človeka plný radosti vyskočiť, môže tento jeho zámer prekaziť zdvihnutím kolena, čo psa náhle zastaví. Predovšetkým u veľkých plemien sa osvedčilo, keď pes vyskočí na osobu, aby mu táto silne stúpila na zadné labky. Pes pritom nedokáže rozoznať, že bolesť mu vlastne spôsobuje objekt vítania. Takto si pes spojí bolesť s vyskakovaním na osoby a veľmi rýchlo si od tohto nepríjemného počínania odvykne.

Keďže pes vyskakuje na človeka tiež vtedy, keď hľadá u neho ochranu, nesmieme toto jeho počínanie trestať. Ak nestačí vysloviť „fuj!", aby sme vyskakovaniu zabránili, postupujeme už známymi spôsobmi.

Človek sa však nikdy nesmie rozpakovať privítať psa. Práve po „stúpení na labky" má byť k psovi veľmi láskavý. Pán musí psíka teraz upokojiť, najmä keď chcel svojím prejavom vyjadriť niečo priaznivé. Utvrdzovať ho v tejto viere je vôbec najhlavnejšou požiadavkou pri všetkých výchovných opatreniach.

Štekanie na cyklistov a ich prenasledovanie

Pud prenasledovania môže byť už aj u mladého psa natoľko vyvinutý, že bude okolo prechádzajúce bicykle so štekotom prenasledovať. Keďže auto je na prenasledovanie príliš veľké a

rýchle, slúži väčšinou ako objekt prenasledovania bicykel a motocykel. Na cyklistovi ho ešte lákajú aj nohy, ktoré sa pohybujú na pedáloch.

Pes môže takto ľahko zapríčiniť nehody, za ktoré je zodpovedný samozrejme jeho majiteľ. Aj preto je potrebné odnaučiť už šteniatko od tejto nevychovanosti.

Keď už pes podľahol svojmu prenasledovaciemu pudu, musíme opäť použiť dlhé vodidlo, v tomto prípade upevnené na sťahujúcom obojku.

Najskôr by sme mali ešte raz skúsiť zapôsobiť v správnom momente karhavým „fuj!". Ak tým psa zastavíme, treba ho prirodzene pochváliť.

V opačnom prípade ho necháme úplne pokojne „bežať na vodidle". Majiteľ musí ostať stáť a v momente, keď pes dobehol až na koniec vodidla, zosilní ťah obojku trhnutím za vodidlo. Od prírody neposlušný pes sa možno ešte niekedy odhodlá prenasledovať cyklistu, načo opäť dostane pocítiť účinok obojku. Väčšina psov je však už po jednom „zabrzdení" poslušná.

Ak pes nechá viaceré bicykle prejsť okolo bez toho, aby na ne reagoval, môžeme ho opäť vodiť na normálnom vodidle - bez sťahujúceho obojku.

Prehnané štekanie

Mladý pes, ktorý horlivým štekaním oznamuje, že sa k pozemku jeho pána blíži niekto neznámy, jedná správne a zaslúži si pochvalu. Ak ale pán príde na psie brechanie, osobu privíta a pes aj naďalej šteká, je to už nežiadúce. Mali by sme preto rozlišovať medzi požadovaným a neopodstatneným štekaním. Tým prvým chce pes človeku niečo dôležité oznámiť, naproti tomu ak pes aj hodiny šteká len zo samopaše, ide to človeku na nervy. Od štekania ako takého nesmieme a nemáme psa odvykať, ani nesmieme uňho vzbudiť dojem, že je to niečo nežiadúce, ináč by sa mohlo stať, že už nevydá zvuk ani v situáciách, kedy je jeho brechanie dôležité. Je potrebné potlačiť iba neodôvodnené, rušivé štekanie. Niektoré psy už kvôli štekaniu skončili aj v útulku, pretože ich neustály štekot sa už nedal ďalej znášať. Pes však nemôže za to, že sme ho včas nenaučili, kedy má štekať a kedy musí byť ticho.

Aj tu použijeme už známe „fuj!" alebo ľubovoľný iný povel, napr. „ticho!" alebo „buď ticho!". Ak sa nám nepodarí psa takto utíšiť, dáme ho na vodidlo a pri horeuvedenom povele trhneme vodidlom. Keď sa už pes naučil splniť rozkaz „ľahni!", môžeme prehnane štekajúcemu psovi vydať tento povel, pretože poležiačky už určite štekať nebude.

Aj ľudské ucho potrebuje určitú skúsenosť, aby mohlo rozoznať „dôležité" štekanie od bezdôvodného. Časom získajú obe strany istú rutinu. Pán pre rozpoznanie a význam štekotu a pes pre to, kedy je jeho štekanie žiadúce.

Znečisťovanie chodníkov

Nepríjemným problémom nielen pre majiteľov psov, ale aj pre ostatných občanov je znečisťovanie chodníkov psími výkalmi. A pritom tomu možno veľmi jednoducho zabrániť.

Mestský pes nemá síce vždy k dispozícii miesto, na ktoré sa môže vyprázdniť bez toho, aby tým spôsobil nepríjemnosti chodcom, predsa však možno od neho požadovať, aby to neurobil v strede chodníka, ale aspoň do kanála.

Majiteľ šteniatka, ktorý ho vynesie na ulicu, aby mohlo vykonať svoju potrebu, ho určite neposadí práve na chodník. Každý pes zvykne - ak má tú možnosť - vyhľadávať na vykonanie potreby vždy to isté miesto. Nemalo by preto byť mimoriadne zložité naučiť ho neznečisťovať chodníky.

Žiaľ, niektorí majitelia psov sú tej mienky, že keď si za svojho psa platia daň, môže ich pes chodníky ľubovolne „značkovať". Pochopiteľne, že takéto správanie väčšinu občanov poburuje. Majitelia psov, ktorí sa k životnému prostrediu správajú uvedomele, nosia so sebou vrecúško z umelej hmoty, aby odstránili výkaly svojho psa z cesty, chodníka a tiež cestičky v parku.

Ak psa vodidlom vždy stiahneme z chodníka dolu, pochopí aj starší pes, ktorý ešte nie je zvyknutý na kanál, kde má svoju potrebu vykonávať.

Požieranie odpadkov a inej potravy, ktorá preňho nie je určená

Pre človeka je vždy trochu nepochopiteľné, ako môžu psa priťahovať rôzne odporné pachy. No pes ich pociťuje celkom inak, čo potvrdzuje aj fakt, že pes zožerie mäso tým radšej, čím viac a prenikavejšie „vonia".

Vynikajúci nos vedie teda psa k rôznym odpadkom a iným nečistotám. V ich požieraní mu musíme bezpodmienečne zabrániť.

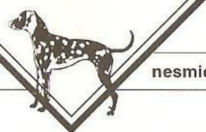
Pes nevie, čo by za istých okolností mohlo uškodiť jeho zdraviu. Preto treba psa neustále pozorovať, aby počas prechádzky nič nezožral. Nakoniec, niekedy by mohlo ísť aj o otrávenú návnadu.

Pri pokuse psa zožrať niečo, čo nie je pre neho určené, by sme mu mali zabrániť prísnym „fuj!", ktoré je preňho signálom, že robí niečo zakázané. U šteniatka to väčšinou postačí. Teraz je ešte privčas vychovávať ho k odmietaniu potravy, ktorú mu ponúkne niekto cudzí. S tým začíname až neskôr - t. zn. u mladého psa.

Chránenie si jedla vrčaním

Naše zdomácnené psy si nemusia hľadať potravu samy, ako je tomu u vlkov. Vo vlčej svorke je nevyhnutné chrániť si vrčiac ukoristený kúsok mäsa pred ostatnými, pričom hierarchicky najvyššie postavený vlk žerie ako prvý a aj svoju korisť si bráni najagresívnejšie.

Hoci ochraňovanie potravy pred-

stavuje geneticky podmienené správanie, z pochopiteľných príčin nemožno domácemu psovi tolerovať, aby sa podvolil svojmu nutkaniu ochraňovať si potravu. Je otázkou hierarchického usporiadania, či sa tento problém vôbec vynorí.

Keď sa pes ako celkom mladý naučil nechať si od všetkých členov rodiny bez protestu zobrať nielen hračku, ale aj kosť, tak mu vôbec nenapadne, aby si vrčaním ochraňoval plnú misku.

Iné správanie zistíme tam, kde spoločne chovajú viacero psov a kde sa vždy vynoria problémy dominancie. Psy medzi sebou si však veľmi dobre dokážu vyriešiť prípadné konflikty pri prijímaní potravy. Predovšetkým pri jedincoch rovnakého plemena, ktoré sú pochopiteľne vybavené rovnakou telesnou silou. Tu sa obojstranné vrčanie akceptuje a je zodpovedajúco odstupňované.

Hoci psovi podáva potravu človek, a pes teda musel spozorovať a zistiť, že odtiaľto mu žiadna konkurencia nehrozí, môže sa stať, že ešte kým sa hierarchické usporiadanie medzi psom a rodinou celkom vyjasní /v každom prípade je v záujme pána a jeho rodiny vyjasniť si túto hierarchiu/, pes si bude svoju potravu chrániť. Bolo by vonkoncom nesprávne počas žrania ho nechať v domnení, že ide o niečo prirodzené. Možno si pes neochraňuje potravu rovnako pred všetkými členmi rodiny. To by znamenalo, že iba jedného člena rodiny uznáva za „hlavu rodiny".

Hneď od začiatku by sme mali šteniatko navykať na to, že ho počas žrania nenechávame samé. Keď psa často kŕmime z ruky, vytvára a upevňuje to správny vzťah medzi človekom a psom.

Čo ale máme robiť, keď si pes svoju potravu vrčiac ochraňuje?

Vtedy platí: psa kŕmiť z ruky alebo pomocou lyžice s dlhou rúčkou, a to vždy vtedy, keď práve nevrčí. Keď začne vrčať, kŕmenie prerušíme. Až keď sa opäť správa slušne, dostane svoju potravu. Ak by zavrčal trikrát za sebou, tentoraz už nedostane nič. Je to síce prísne opatrenie, ale účinné.

Princíp je jednoduchý: za nedominantné správanie /= poníženosť/ odmeníme psa tým, že dostane potravu; dominancia /= vrčanie/ potrestáme tak, že ho prestaneme kŕmiť.

Aj keď táto metóda dokazovania ľudskej dominancie voči psovi môže pripadať krutá alebo prinajmenšom neférová, je to nevyhnutné, pretože šťastný vzťah človeka so psom je možný iba vtedy, ak v ňom človek funguje ako absolútne dominantný prvok.

Túlanie

Keď psy opustia svoje teritórium, aby sa potulovali po okolí, môže to mať rozličné príčiny.

Psov z času na čas poháňa túžba po druhom pohlaví, ale aj suky na vrchole ruje môžu utekať z domova. Ak sa však toto správanie objavuje iba v čase párenia, nemôžeme hovoriť o skutočnej túlavosti. Vhodné je preto suku v kritických dňoch starostlivo strážiť.

Za príčinu pravidelného túlania sa zdomácneného psa by sme nemali považovať lovecký inštinkt, okrem

prípadu, keď pes vybehne za utekajúcim zajacom či zverinou. K túlaniu majú sklony psy, ktoré často menia majiteľa, keďže im chýba pevný vzťah k pánovi.

Aj nedostatok pohybu, ktorý nakoniec vyvrcholí vo forme nudy, môže byť príčinou utekania, ako aj príliš malé priestory v byte alebo mimo bytu.

Častou príčinou, že pes nie je viazaný na svoje domáce teritórium je to, že ho v mladosti zanedbávame. Do úvahy pripadá aj úteky z prostredia, ktoré je psovi nepríjemné. Tu sa od majiteľa psa vyžaduje, aby pátral po možných príčinách, ktoré vyvolávajú u psa frustráciu.

Keďže túlavý pes môže zapríčiniť problémy a nebezpečenstvá rôzneho druhu /napr. dopravné nehody s nepríjemnými následkami, nehľadiac už na to, že aj sám môže byť pri nich usmrtený/, nesmie zviera vôbec byť v pokušení utekať z domu. Práve mladý pes vyžaduje starostlivý dozor. Ak má vo veku od 14-tich týždňov do trištvrte roka možnosť vzďalovať sa z domu a zo dvora - možno iba z priliš-nej zvedavosti alebo nudy, odnaučiť ho od tejto neresti v neskoršom období je takmer nemožné.

Aj keď to postihnutému majiteľovi ťažko padne, pre túlavého psa platí to isté ako pre neposlušného psa, ktorý na zavolanie nechce prísť k svojmu pánovi. Tresty po návrate k pánovi - aj keby výlet trval hodiny - sú nielenže neúčinné, ale boli by aj zásadne nesprávne. Nabudúce by už pes k svojmu pánovi neprišiel vôbec, lebo svoj návrat by spájal s trestaním. Pes, ktorého pán vždy radostne prijme, a to aj vtedy, ak nezistí zmysel jeho počínania, sa bude odteraz snažiť vrátiť oveľa skôr domov z vlastného popudu.

Len bolestivý trest počas odchodu, to znamená v momente, keď pes opustí svoje domáce teritórium, môže zabrániť budúcemu nedovolenému výletu.

Ďalšie kroky - výchova mladého psa

Zatiaľ čo výchova šteniatka je založená viac na poučovaní, pri výchove mladého psa sa musíme snažiť dosiahnuť absolútnu poslušnosť. Poučovanie šteniatka sme robili tak, aby zodpovedalo veku psa. Teraz sa program rozširuje, naučené sa upevňuje, k tomu pribúda nové, pričom u mladého psa používame iné výchovné prostriedky.

Hranice medzi šteniatkom a mladým psom nemožno v rámci výchovy presne vymedziť. Učebný program sa musí orientovať skôr na individuálne schopnosti jednotlivého psa. Preto údaje o tom, čo v akom veku treba psa učiť, uvedené v prílohe, môžu cvičiteľovi poskytnúť iba oporné body a nepredstavujú žiadne pevné normy.

Obojok a vodidlo

Pre výchovu mladého psa je potrebné - okrem vedomostí a výchovných metód - iba málo vecí. Vybavenie pre výchovu tvoria zvukové a vizuálne povely, správne použitá pochvala a pokarhanie a prirodzene, prianie majiteľa vlastniť dobre vychovaného sprievodcu.

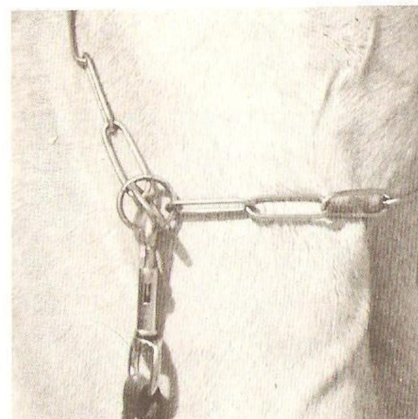
K psej výbave patrí obojok, normálne vodidlo a vodidlo dlhé 10 m.

Ak pre šteniatko postačil tenký kožený obojok, tak pre mladého psa je treba zaobstarať retiazku /u malých a trpasličích plemien môže aj naďalej slúžiť obojok/. Retiazka, ktorá by nemala byť príliš úzka, má na oboch koncoch krúžky. Aby sme mohli retiazku založiť, prevlečieme jeden koniec cez krúžok na druhom konci, pričom sa vytvorí slučka, ktorá sa musí dať psovi prevliecť cez hlavu. Asi 5 cm vôľa postačí na pohodlné založenie a zloženie. V nijakom prípade nesmie byť taká veľká, aby pes retiazku stratil.

Keď teraz upevníme vodidlo na krúžok, cez ktorý nebola retiazka prevlečená a ktorý sa označuje ako „činný" krúžok, každý ťah vodidla - či už ho spôsobí psovod alebo samotný pes - vyvolá priškrtenie, ktoré po uvoľnení ťahu opäť prestane. Obojok je správne nasadený vtedy, keď sa voľný koniec, na ktorom je upevnené vodidlo, nachádza na šiji psa. Len vtedy vykonáva podľa potreby požadovaný ťah, ale ak sa krúžok nachádza dolu pod krkom, po vykonanom ťahu sa retiazka nemôže opäť uvoľniť a aj pri uvoľnenom vodidle psa škrtí.

Z tohto všetkého je zrejmé, že sťahujúci obojok môže byť v neskúsených rukách pre psa skutočným mučiacim nástrojom. Preto musíme uvážiť, či by rovnaký účel nesplnila aj retiazka, ktorá sa nedá sťahovať - to znamená, že vodidlo je upevnené na „mŕtvy" krúžok - pretože nie všetky psy vyžadujú sťahovací obojok. Napríklad trhnutie nahor sa neminie účinkom ani pri takomto neškodnom založení retiazky.

Každý majiteľ psa sa preto môže sám rozhodnúť, či jeho pes potrebuje sťahujúcu retiazku, alebo či postačí re-

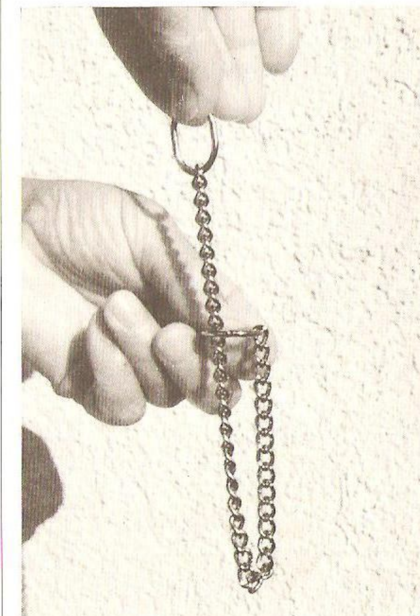

Pripojením vodidla na „mŕtvy" krúžok obojok psa neťahá. Trhnutie vodidlom nahor však aj napriek tomu splní svoj účel.

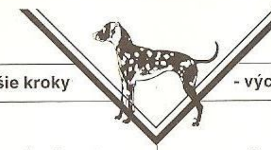
tiazka, ktorú podľa opísanej metódy nie je možné sťahovať. Nemôžeme sa zásadne postaviť za alebo proti jednej metóde; podľa požadovanej úlohy treba uprednostniť jeden alebo druhý spôsob: to znamená, že sťahujúca retiazka sa nasadzuje iba pri nesplnení určitého povelu.

Naproti tomu sa vôbec neodporúča použitie ostnatého obojku, na ktorom sú vnútri - teda pri krku psa - upevnené kovové ostne. Účinok tohto inštrumentu si môžeme ľahko predstaviť. Argument majiteľa, že pomocou ostnatého obojku svojho psa lepšie ovláda, nehovorí práve v jeho prospech. Pes, ktorý hneď od malička podliehal systematickej výchove, ide poslušne pri nohe, bez problémov popri iných psoch, netrhá a neťahá sa na vodidle - žiaden ostnatý obojok nepotrebuje.

U malých a ľahkých plemien môžeme aj naďalej používať vodidlo, ktoré sme používali doteraz. Ostatným treba kúpiť dlhšie - okolo 2 m - mäkké

Pri správnom nasadení obojku je voľný koniec, na ktorý pripojíme vodidlo, hore - čiže v smere ťahu.

kožené vodidlo. Má byť široké 1,5-2 cm s nehrdzavejúcou karabínkou na upevnenie k obojku.

Na cviky, ktoré opíšeme, treba vodidlo dlhé 10 m. Dostať ho v špecializovanom obchode so psími potrebami. Tenká šnúra na vešanie bielizne /nie obalená umelou hmotou/ sa tiež hodí a je aj lacnejšia. V každom prípade musí byť koniec vodidla vybavený pevným hákom na upevnenie.

„Sadni!"

Keďže šteniatko má už skúsenosti so sadaním pomocou maškrty, ktorá sa mu držala pred nosom, má tento cvik u mladého psa prednosť pred všetkými ostatnými, lebo sa dá najskôr naučiť a vzrušenie z úspechu pôsobí motivujúco pre nácvik ďalších úloh nielen pre psa, ale aj pre pána.

U šteniatka sa ešte nevyžadovalo zaujať pri sede určitý smer. U mladého psa je to už iné: tu treba dodržiavať určité pravidlá.

Cvik „sadni!" nacvičujeme na vodidle, začína sa zastavením psovoda. Rovno stojaci psovod drží vodidlo voľne v pravej ruke, pes stojí po jeho ľavej strane. Vodidlo musí byť dostatočne uvoľnené - tak, aby po pohybe pravej ruky smerom nahor ostalo napnuté. Psovod to musí odhadnúť od oka, vyskúšať sa to teraz nedá.

Ako podmienený podnet pôsobí povel „sadni!" a už aj samotné zastavenie psovoda, ako nepodmienený podnet tlak na kríže v spojení s trhnutím vodidla nahor.

Povel „sadni!" vyslovíme zreteľne a energicky a súčasne tlačíme ľavou rukou kríže psa smerom dolu, až kým si sadne a zároveň mu trhnutím vodidlom nahor zabránime, aby si ľahol. Toto všetko musí prebehnúť súčasne.

Zvlášť pri malých psoch sa vyžaduje, aby sme sa pri tlaku na kríže k psovi zohli.

Pes sedí vedľa ľavej nohy pána, ktorý musí dávať pozor na to, aby nepohol chodidlami.

Keď sa psovod presvedčil, že pes pevne sedí, narovná sa a povolí vodidlo, môže ešte raz zavelit „sadni!" na zosilnenie účinku.

Ľahkým tlakom na kríže pomáhame psovi pochopiť povel „sadni!".

Ak sme cvik takto zavŕšili, psovod pochváli psa slovom „dobrý".

Tlak na kríže musíme prispôsobiť ochote psa podvoliť sa a nemali by sme ho vykonávať príliš náhlivo.

Vodidlo musí byť napnuté iba natoľko, aby pes bol fixovaný v sediacej polohe.

Ako dlho má ostať sedieť, prispôsobujeme najskôr jeho temperamentu - zo začiatku aspoň 5 sekúnd. Radšej sa uspokojíme s kratším časom, ako keby mal pes sám od seba predčasne ukončiť cvičenie.

Ak si pes namiesto toho, aby si sadol, ľahne, po prvé ešte celkom nepochopil, čo sa od neho požaduje, a po druhé psovod trhol vodidlom nahor nesprávne. Na ležiaceho psa sa nesmieme pokúšať ťahaním vodidla posadiť. Cvičenie prerušíme tým, že podídeme so psom niekoľko krokov a začneme odznova, pričom treba dávať pozor, aby vodidlo bolo už napnuté.

Keď sa pes po tlačení rukou na kríže narovná, na vine je fakt, že sme tlak ukončili príliš skoro a ruka mala ešte zostať na krížoch psa. Ruku by sme mali odťahovať pomaly, aby sme v prípade potreby mohli znovu okamžite opäť zasiahnuť. V tomto prípade treba opätovne vydať povel „sadni!".

Možno sa pes pokúsi hrať s vodidlom a ohrýzať ho. Rýchlo prestane, ak voľným koncom vodidla udrieme o zem.

Ak pes vyskakuje a ignoruje akýkoľvek povel, vyslovíme prísne „fuj!" a začneme s cvikom odznova.

Plachý pes sa môže pokúšať vyhnúť tlaku na kríže. Tu pomôže iba to, ak pokojne začneme odznova a tlačíme mimoriadne jemne.

Keďže už pri prvom cviku sa rozvíja poslušnosť pre neskoršie cviky, nesmieme byť ľahostajní k tomu, ako a kde si pes práve sadne. Rovno a v pravom uhle k pánovi - o to sa musíme snažiť a dosiahneme to posunutím buď pravého alebo ľavého boku psa. Ak má pán ťažkosti pri cviku, začne odznova a dáva pozor na regulujúci tlak.

Pri bezchybnom splnení cviku zmenšujeme postupne tlak na kríže, až sa ich dotýkame iba špičkami prstov a neskôr s tlačením už úplne prestaneme. Povel vyslovujeme iba raz a aj vodidlo je povolené, ale tak, aby sme ho v prípade potreby mohli okamžite napnúť.

Až keď pes zaujme sediacu polohu na samotný povel „sadni!" už bez akejkoľvek inej pomoci, považujeme úlohu za splnenú a u psa predpokladáme, že ju pochopil.

Vedenie na vodidle

Ak vodidlo pre šteniatko znamenalo koniec bezstarostného šantenia, tak pre mladého psa chôdza pri nohe predstavuje neporovnateľne väčšie obmedzenie pohybu.

Nemali by sme ešte bezpodmienečne trvať na tom, aby na prechádzke pes vždy musel ísť pri nohe. Ako šteniatko sa už naučil prísť na zavolanie k pánovi, a preto smie mladý pes na vhodnom mieste aj bez vodidla vyhovieť svojej túžbe po voľnom pohybe a pobehať si.

Ako je vo výcviku psa všeobecne bežné, aj pri tomto cviku sa pes nachádza po ľavej strane pána. Úloha a východiskové postavenie sa začína tým, že pes si sadne, čo sa už naučil.

Dôležité je držanie vodidla, ktorého koniec máme v pravej ruke, takže sa kĺže v ľavej ruke a vytvára voľné spojenie so psom. Pri veľmi napnutom vodidle nedosiahneme želaný účinok.

Psovod vykročí ľavou nohou a súčasne vydá krátko a energicky povel „k nohe!". Keďže pes zo začiatku ešte nevie, ako sa na daný povel správať, budú reakcie každého psa iné. Podľa temperamentu sa pokúsi vyraziť dopredu. Tomu však zabránime: trhneme vodidlom, pričom opäť vydáme povel „k nohe!". Ak došlo k náprave, vodidlo opäť uvoľníme.

Povel „k nohe!" slúži v tejto úlohe ako podmienený podnet, trhnutie vodidla ako nepodmienený podnet.

Cvičenie chôdze pri nohe začíname povelom „sadni!". V prípade potreby musíme vodidlom psa usmerniť, ináč ho nechávame uvoľnené.

Úder ľavou rukou na ľavé stehno /pričom samozrejme musíme vodidlo nakrátko pustiť/ uľahčuje psovi pochopiť, čo od neho žiadame - v akej vzdialenosti od psovoda má ísť. Správne je, keď sa plece psa nachádza na úrovni ľavej nohy psovoda.

Ak pes reaguje na trhnutie vodidlom, ktoré nemá byť príliš prudké a treba ho prirodzene pri každom psovi používať inou silou, to znamená, že ak ide v požadovanej vzdialenosti od psovoda, pochválime ho a pokračujeme plynulým tempom.

Zatiaľ čo zo začiatku volíme normálne tempo chôdze, neskôr používame rozličné rýchlu chôdzu. Tým vyzývame psa k zvýšenej pozornosti. Pri každej zmene rýchlosti chôdze vydáme povel „k nohe!", rovnako ako i pri vykročení.

Ak pes príliš predbieha, môžeme ho zastaviť aj prudkým obratom vľavo tak, aby narazil do ľavej nohy psovoda.

Ak však zaostáva, musíme ho trhnutím vodidla dopredu a obratom vpravo prinútiť, aby sa dostal k nohe psovoda.

Ak sa pes odtláča od psovoda, pomôže chôdza popri múre alebo dome tak, aby pes nemal možnosť vyhnúť sa. Okrem toho sa to dá napraviť aj trhnutím vodidla smerom k psovodovi.

Ak ideme so psom stále iba rovno, jeho pozornosť rýchlo klesá. Preto asi po 50-tich krokoch priamej chôdze nasleduje ostrý obrat vpravo. Pritom psa nesmieme iba potiahnuť do zmeneného smeru, ale zavelíme „k nohe!" a zodpovedajúco narábame s vodidlom. Na pomoc si opäť vezmeme úder ľavou rukou na ľavé stehno. Hoci pri ostrom zabočení nesmie byť žiadna pauza v chôdzi, predsa len musí mať pes dosť času, aby mohol pána obísť,

keďže musí opísať väčší vonkajší kruh. Vodidlo musí byť uvoľnené viac ako obyčajne, po odbočení ho opäť chytíme tak, aby malo zvyčajnú dĺžku.

Po ďalších 50-tich krokoch priamej chôdze psovod zostane stáť, čo pre psa znamená, že si má sadnúť. Pes ale nemôže iba tak odrazu bez prípravy zastaviť z plnej chôdze. Preto asi dva - tri kroky predtým zmiernime tempo, aby sa pes mohol na nadchádzajúcu situáciu pripraviť. Konečným cieľom je, aby si pes pri každom zastavení svojho pána bez povelu sadol. Zo začiatku to ešte prirodzene nedokáže bez pomocných opatrení, a preto sa žiada vydať povel „sadni!", pričom v nutnom prípade možno pomôcť i tlačením krížov nadol.

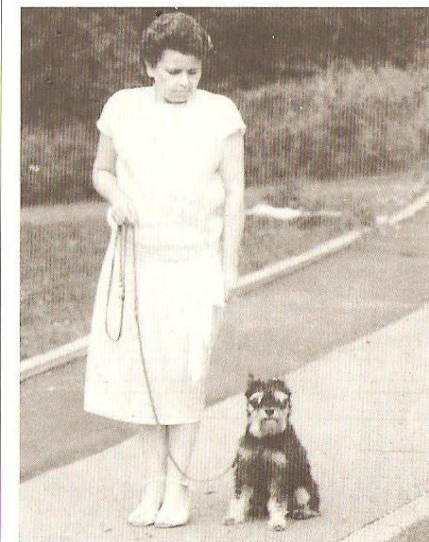
Keď sa pes po zastavení správne posadí, pochválime ho slovom „dobrý".

Po krátkom zastavení a sadnutí psa znova vykročíme, pričom opäť zavelíme „k nohe!", prípadne trhneme vodidlom a pokračujeme, resp. opakujeme cvik v rýchlom tempe. Celá úloha sa začína a končí zo sedu psa. Pes sa postupne učí, že keď pán predsunie ľavú nohu a zavelí „k nohe!", má vykročiť a ísť pri nohe a keď pán zastane a zavelí „sadni!", má zaujať sediacu polohu. Neskôr už povely nevydávame a už samotné vykročenie a zastavenie spúšťa u psa zodpovedajúcu reakciu.

Zvolené tempo chôdze musíme prispôsobiť danému plemenu. Požaduje sa plynulý krok, ktorý pes môže bez ťažkostí sledovať. Rázna chôdza zabraňuje, aby sa pes počas cvičenia rozptyľoval. Okrem normálnej chôdze zaraďujeme aj poklus, aby sme pozornosť psa upútavali stále niečím novým.

Mladý hravý pes sa možno pokúsi na svojho pána vyskakovať, čo sa dá lepšie napraviť trénovaním ako povelmi.

Trochu bojazlivejšieho psa, ktorý po vykročení pána zotrváva vo východiskovej sediacej pozícii, nemôžeme

Správna chôdza pri nohe sa vždy končí povelom „sadni!", pričom neskôr k tomu dáva podnet už samotné zastavenie psovoda.

pobádať k vykročeniu silným trhnutím vodidla, to by ho ešte viac znevistilo. Pri takomto psovi je vhodné použiť vľúdne slovo a pohladkanie.

Keď pes oňucháva zem a sleduje rôzne pachy, neprispieva to veľmi k jeho koncentrácii sa na cvičenie. V tomto prípade sa vzdialime z miesta jeho

záujmu a trhneme vodidlom, aby sa pes opäť venoval cviku.

Pri nežiadúcom zaostávaní psa ho niekedy donútime dobehnúť pána púhym úderom na ľavé stehno. To sa odporúča najmä pri veľmi citlivom psovi, ktorému by sme silnejším trhnutím vodidla mohli ublížiť.

Naproti tomu neposlušnosť spôsobená tvrdohlavosťou už vyžaduje energickejšie šklbnutie vodidla, vďaka ktorému takýto pes čoskoro pochopí, že nepríjemnému trhnutiu sa môže

Zo začiatku sa ešte učeniachtivý psík o správnosti svojho konania presvedčuje pohľadom na pána, resp. pani.

vyhnúť, iba ak bude svojho pána poslušne nasledovať. Ale pri požadovanom správaní nesmieme zabudnúť psa výdatne pochváliť.

Nie je žiadúce, aby sme sa počas cviku chôdze pri nohe presviedčali o správnom chovaní psa pohľadom.

Psovod si má zvyknúť hľadieť priamo. Ako kontrolu používa vodidlo, ktoré napnutím oznamuje, že pes nejde voľne pri nohe. Ak sa pozeráme na psa, zvádza nás k tomu, aby sme mu prispôsobovali tempo a krok a spomaľovali chôdzu, ak pes zaostáva. To by však malo byť skôr opačne, že pes sa ochotne prispôsobí každej zmene v chôdzi psovoda, pričom nezávisle od rýchlosti má zostať vodidlo vždy uvoľnené.

Obraty

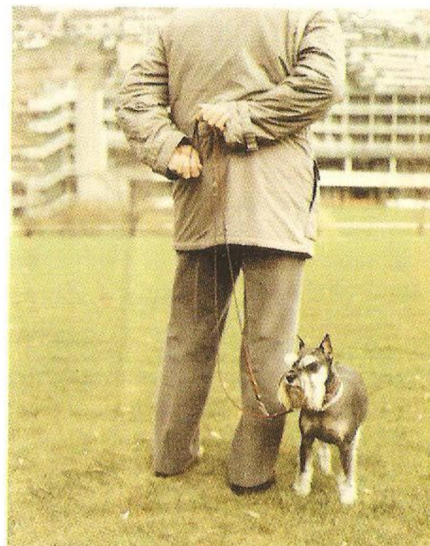
Zamýšľaný obrat o 90° doľava alebo doprava oznamujeme psovi spomalením chôdze.

Keď začíname obrat doľava, zvlášť ostro zavelíme „k nohe!", pričom sa psovod na ľavej nohe otáča vľavo a priťahovaním ľavou rukou skracuje dĺžku vodidla. Pravú nohu otočí do nového smeru a priloží ju paralelne k ľavej. Opäť vydá povel „k nohe!" a ako vizuálny posunok použije úder ľavou rukou na ľavé stehno a pokračuje v chôdzi novým smerom. Po dokončení obratu musí byť vodidlo opäť uvoľnené ako zvyčajne.

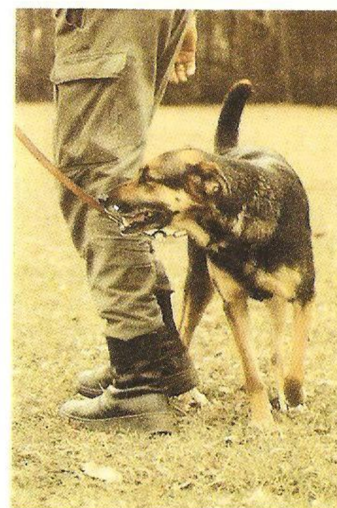
Keď pes nereaguje ani na opakované zvukové a vizuálne povely a nevykoná obrat, narazí do ľavej nohy psovoda a rýchlo pochopí, že urobil niečo nesprávne. Ak je však príliš vpredu, príde do „konfliktu" s pravou nohou psovoda.

Pes sa musí naučiť byť neustále v strehu a prispôsobovať svoje kroky požiadavkám psovoda. Povel „k nohe!" preňho znamená, že má

Takto prebieha obrat vľavo s primeraným pôsobením vodidla. Potom, keď sa psovod otočí o 180° vľavo, za chrbtom si preloží vodidlo z pravej ruky do ľavej. Pes prejde poza chrbát psovoda z pravej strany späť na ľavú a pán chytí vodidlo opäť do pravej ruky.

vždy byť tesne pri ľavej nohe psovoda.

Aj obrat vpravo zahájime povelom „k nohe!" a ak je to nutné, aj trhnutím vodidla.

V tomto prípade sa psovod otočí na pravej nohe, ľavú prinoží a potom opäť vykročí ľavou nohou a pokračuje v chôdzi. Samozrejme, s pripojením povelu „k nohe!" a úderom na ľavé stehno.

Ak pes nenasleduje obrat psovoda vpravo, prinúti ho vodidlo, ktoré je teraz napnuté, zastaviť. Povel „k nohe!" a pokračovanie psovoda v chôdzi bez zastavenia umožňujú psovi pochopiť, čo sa od neho požaduje.

Opakovanie obratov vpravo utvrdzuje istotu v ich prevedení, a všeobecne zaraďovanie obratov počas chôdze upevňuje nacvičenie „chôdze pri nohe".

Neskôr, keď pes bezproblémovo absolvuje všetky detaily chôdze pri nohe, dáva sa povel „k nohe!" už iba pri vykročení.

Obraty čelom vzad

O niečo zložitejším cvikom na vodidle sú už skôr spomenuté čelné obraty, a to predovšetkým vľavo. Vtedy sa psovod pri chôdzi otáča o 180° vľavo - teda proti psovi. Vodidlo si za chrbtom rýchlo preloží z pravej ruky do ľavej, pretože pes má prejsť poza chrbát psovoda - čiže vpravo proti smeru otáčania psovoda. Po tomto manévri putuje vodidlo rýchlo späť do pravej ruky. Trhnutie vodidlom a povel „k nohe!" spôsobia, že pes sa opäť dostane k ľavej nohe psovoda.

Menej obtiažne sú obraty vpravo. Vykonávajú sa rovnako ako už spomenuté obraty vpravo o 90°.

Keď sa už otočili aj psovod, aj pes, buď kráčajú ďalej, alebo psovod ostane stáť, čo pre psa znamená, že si má sadnúť.

Chôdza pri nohe teda ponúka veľa možností obmeny, čo si vyžaduje od psa neustálu pozornosť. Pri každej zmene rýchlosti alebo smeru chôdze zavelí psovod „k nohe!" a na utvrdenie ešte použije posunok /úder ľavou rukou na ľavú nohu/.

Ak sa pes drží predpisovo pri ľavej nohe psovoda, nasleduje pochvala slovom „dobrý", v opačnom prípade trhneme vodidlom, a tak upozorníme psa na jeho nežiadúce správanie.

Voľne pri nohe

Keď pes spoľahlivo a správne zvládol chôdzu pri nohe na vodidle, môžeme prejsť k cviku „voľne pri nohe". Je veľkou chybou začínať s ním príliš skoro. Správny okamih nastal, až keď pes už nepotrebuje žiadnu pomoc. Pri všetkých spôsoboch chôdze a obratoch musí ostať po boku svojho pána a keď ten zastane, musí si okamžite sadnúť. Smieme použiť iba povel „k nohe!", aj to len pri vykročení. Teraz sa ukáže, ako starostlivo sme cvičili na vodidle.

Cvik „voľne pri nohe" skúšame ešte na vodidle, ktoré teraz ešte držíme voľnejšie v pravej ruke. Ak pes zvládne všetky druhy chôdze a obraty vpravo aj vľavo bez pomoci, používame iba povel „k nohe!" a vodidlo zostane pritom vždy uvoľnené, smieme ho už nechať ísť voľne.

Sediacemu psovi odopneme vodidlo bez toho, aby si to všimol. Vodidlo si necháme v pravej ruke, aby sme ho mohli v prípade potreby hneď použiť. V žiadnom prípade nesmieme pred psom pohybovať vodidlom sem a tam, pretože by ho to mohlo zvádzať k jeho obhrýzaniu a hre.

Ak pes po vykročení psovoda váhavo ostane na mieste, pobádame ho udieraním na ľavú nohu. Ak však stále zaostáva, lebo nie je na vodidle, musíme ho privolať ostrým „k nohe!", pritom udrieť ľavou rukou na ľavú nohu. Aj v prípade, že sa pes príliš ponáhľa, smieme okrem zvukového povelu použiť aj posunok.

Zo začiatku smieme ešte psovi pri obratoch pomáhať povelom „k nohe!" rovnako aj pred zastavením smieme ešte zaveliť „sadni!".

Ak psovi robí ťažkosti už samotné vykročenie, problém môže spočívať v tom, že pri nácviku chôdze pri nohe na vodidle psovod pri vykročení nevedomky trochu trhol vodidlom a tento podnet teraz psovi chýba. Preto ho musíme opäť vziať na vodidlo a naučiť ho správne a včas vykročiť.

Pri obratoch sa smieme zľahka dotknúť krku alebo hlavy psa alebo ho chytiť za obojok, čo však mnohé psy nemajú rady.

Rýchla chôdza je vždy výhodná, aby pes nemal žiadnu príležitosť k chybným interpretáciám.

Len čo sa pes za chôdze odvráti alebo príliš zaostane, otočením vpravo a zvukovým a vizuálnym povelom ho opäť dostaneme k ľavej nohe.

Ak si pes po zastavení psovoda nechce sadnúť, určite s tým mal problémy aj na vodidle. Preto ak sa vyskytnú akékoľvek ťažkosti pri voľnej chôdzi pri nohe, mali by sme ich radšej korigovať opäť pomocou vodidla, než by si pes mal tieto zlozvyky osvojiť.

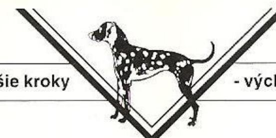
„Sadni, zostaň!"

Zatiaľ čo pes doteraz pri všetkých cvičeniach sledoval svojho pána, teraz má ostať sedieť na určitom mieste, aj keď sa pán od neho vzdiali. Toto je celkom iste úloha, ktorá sa dobrej psej duši úplne prieči.

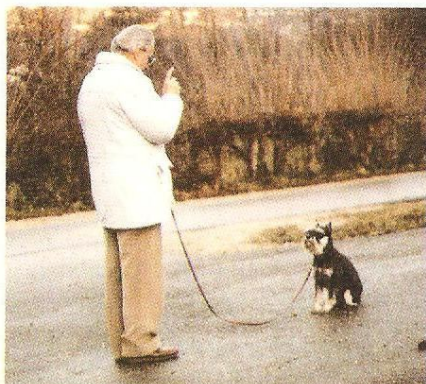
Cvik považujeme za dokonale prevedený vtedy, keď sa psovod vzdiali od nepripútaného sediaceho psa, ostane chvíľu stáť a pri návrate ho najskôr obíde a až potom mu dá voľno zo sediacej polohy.

Zo začiatku však ešte používame vodidlo, pretože pes sa ešte len učí, čo má robiť. Pes sa nachádza vo východiskovej sediacej polohe, psovod stojí vedľa neho a vodidlo teraz drží v ľavej ruke. Vzdiali sa 1-2 kroky od psa a stane si pred neho. Je dôležité začínať najskôr pravou nohou, aby pes nevykročil spolu so psovodom, keďže sa už naučil, že má vykračovať súčasne s pánovou ľavou nohou. Psovodova pravá noha opíše polkruh a psovod sa 2 kroky pred psom otočí k nemu tvárou.

Aby pes nenasledoval psovoda, zabránime tomu v prípade potreby vystretím ľavého ramena, zdvihnutím vodidla nahor a povelom „zostaň!". Ako vizuálny povel slúži počas celého cvičenia zdvihnutý prst pravej ruky

pred hlavou psa. Zvukový povel musí zaznieť súčasne s napnutím vodidla, ktoré však v žiadnom prípade nesmie psa trhnúť, ale iba ho fixovať v sediacej polohe a zabrániť, aby pána nasledoval.

Psovod chvíľku zotrvá pred psom - pričom vždy velí „zostaň!", potom sa vráti k sediacemu psovi a postaví sa po jeho pravej strane. Vodidlo podrží na chvíľu v pravej ruke, aby psíka mohol ľavou pohladkať. Na mieste je samozrejme aj výdatná pochvala slovom „dobrý".

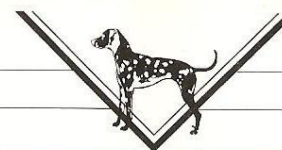
Zvukový povel opakujeme tak často, ako je to potrebné, a pri každom pohybe psa ho vyslovíme energickejšie a silnejšie.

Psovod by mal dávať pozor na správne držanie vodidla, ktoré nemá byť nasmerované k psovodovi, ale skôr hore.

Tentoraz nesmieme pred vydaním povelu vysloviť meno psa, pretože teraz psa nevyzývame, aby niečo urobil. Vyslovenie mena v spojení s vydaním povelu vzbudí pozornosť psa, aby vykonal nasledujúcu požiadavku, splnenie určitej úlohy. Teraz však pes nemá vôbec nič robiť; má iba ostať sedieť.

Keď pes ostal sedieť pri napnutom vodidle nahor, začneme túto úlohu skúšať s povoleným vodidlom. Psovod sa postupne vzďaľuje až na koniec vodidla, pričom vždy opakuje povel

Pri cviku „sadni, zostaň!" sa ako posunok používa zdvihnutý ukazovák pravej ruky.
Psovod psa oblúkom obíde a zaujme opäť východiskovú pozíciu vedľa neho.

hore: Práca v skupine psy motivuje, ako to vidieť na obrázku pri cviku „sadni!".
dolu: Lekcia pre „pokročilých": dva psy sedia a tretí ide „pri nohe" popri nich.

„zostaň!". Krátko zotrvá na mieste, potom urobí 2 kroky vpravo a 2 kroky vľavo, opíše polkruh a vráti sa späť k psíkovi, aby ho pochválil.

Potom sa cvičí to isté, pričom psovod už vodidlo nedrží, ale nechá ho voľne ležať na zemi, aby naň v prípade potreby mohol stúpiť a zabrániť psovi, aby sa pohol z miesta. Psovod opäť podíde niekoľko krokov doprava a doľava a nakoniec v polkruhu obíde psa, ktorý má sedieť asi 1 minútu.

Ak sa doteraz všetko podarilo, potom ani pri cvičení s odstráneným vodidlom sa určite nevyskytnú ťažkosti. Teraz sa už ale psovod od psa odvráti a otočí sa k nemu až po asi 15-tich krokoch. Ostane tak chvíľu stáť, potom podíde k psovi, obíde ho zozadu, až nakoniec zaujme východiskovú pozíciu po jeho pravej strane. Psovod chvíľu počká, potom psa pochváli a dá mu za odmenu voľno. Vzdialenosť, na ktorú sa psovod od psa vzďaľuje, sa postupne zväčšuje.

Psovi, ktorý vôbec nechce ostať sedieť, môže pomocník dlhou šnúrou zabrániť, aby ušiel, alebo ho psovod sám priviaže o kolík či niečo podobné. Takýto pomocný prostriedok by však mal byť použitý iba v celkom beznádejných prípadoch.

Pozícia „sadni!" by sa nemala používať, ak pes musí na svojho pána čakať dlhší čas. Tu sa hodí neskôr opísaný cvik „ľahni, zostaň!". Kritický moment úlohy „sadni, zostaň!" nastáva, keď odopneme vodidlo a vzdialime sa od nepriviazaného psa. Je preto výhodné, ak na utvrdenie cviku tento najskôr robíme v prostredí, známom pre psa. Celkom dobre to môžeme nacvičiť aj v byte, pretože zo začiatku k tomu nepotrebujeme veľa miesta. Vo voľnej prírode je istejšie používať dlhé vodidlo.

Spočiatku nechávame ešte vodidlo ležať pred psom, až kým si sám nesadne a neostane sedieť. Psovod sa potom vráti a pochváli psa.

„Ľahni!"

Zatiaľ čo zo začiatku ešte možno akceptovať, ak pes zaujme ležiacu polohu len váhavo, neskôr si musí na povely „ľahni!" alebo „down!" ľahnúť ako zasiahnutý bleskom, to znamená, že celé telo sa musí dotýkať zeme, nestačí, ak sa len prikrčí.

Táto poloha je vyskúšaným prostriedkom na potlačenie agresivity, vyskakovania a ďalších nežiadúcich úmyslov.

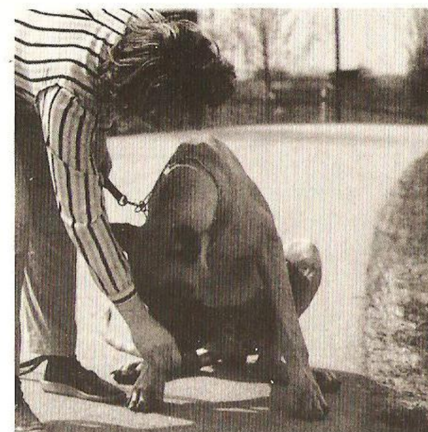
Cvik „ľahni!" sa dá naučiť rôznymi spôsobmi a je len vecou psovoda, pre ktorý sa rozhodne, o ktorom si myslí, že najlepšie vyhovuje temperamentu psa.

Hoci cvik „ľahni!" predstavuje oddychovú polohu, predsa len sa mnohé psy bránia túto pozíciu zaujať. Práve u nich nesmieme používať násilie, pretože by sme iba podporovali ich tvrdohlavosť.

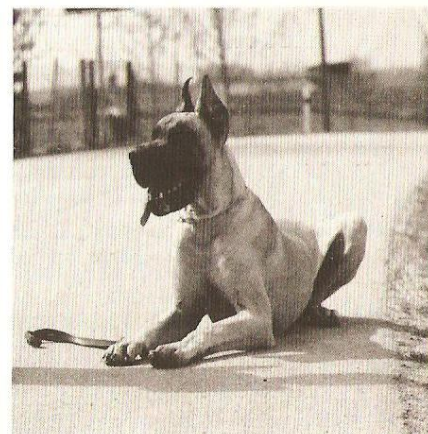
Najmiernejší spôsob je ten, keď si psovod čupne vedľa sediaceho psa a ľavú ruku mu položí na kríže, aby pes nemohol vstať. V pravej ruke má maškrtu, ktorú položí na zem pred ňufák psa tak, aby ju tento mohol dosiahnuť, iba keď leží. Pritom zaznie povel „ľahni!".

Maškrta ako odmena robí cvičenie pre psa v pravom zmysle slova „chutným" a zo strany psovoda nie je potrebné žiadne násilie.

Iná možnosť vychádza rovnako zo sediacej polohy psa, pričom použijeme zvukové a vizuálne povely pre cvik „sadni, zostaň!". Táto metóda má tú výhodu, že pes sa ešte prv, ako pristúpime k cviku „ľahni!", ocitne vo vyučovacom procese a navyše sa naučí rozlišovať medzi cvikom „sadni!" a

hore: **Položením maškrty na zem a jej pomalým ťahaním vpred prinútime psa, aby si ľahol, pričom treba dať povel „ľahni!".**
v strede: **Zodpovedajúcim zvukovým a vizuálnym povelom vyžadujeme od psa, aby ostal v ležiacej polohe.**
dolu: **Ak pes ostane ležať, aj keď sa psovod od neho na chvíľu vzdiali, dosiahli sme cieľ. Vodidlo je spočiatku ešte v „pohotovostnej polohe".**

„ľahni!". Povel „zostaň!"okrem toho zabraňuje, aby sa pes hral alebo vykonával nejakú inú nežiadúcu činnosť. Podmienkou je však, aby mal pes cvik „sadni, zostaň!" v krvi.

Psovod kráča oproti sediacemu psovi a vodidlo drží voľne v ľavej ruke. Pred psom si kľakne a vydá nový povel „ľahni!". Pes samozrejme ešte nevie, čo sa od neho čaká. Súčasne s vydaním povelu musí psovod úderom pravou dlaňou o zem naznačiť psovi, čo sa od neho požaduje. Ak pes na to nereaguje, ešte raz udrieme dlaňou o zem, zopakujeme povel a dodatočne trhneme vodidlom nadol, čo má uľahčiť vykonanie cviku. Účinne pôsobí ťah vodidla vtedy, ak ho držíme nakrátko, blízko obojka.

Ak si pes ani tak neľahne, ľavou rukou ťaháme vodidlo, a tým aj hlavu psa dolu, pričom neustále opakujeme povel a pravou rukou udierame na predné labky psa alebo ich oboma rukami ťaháme dopredu. To predstavuje rukolapnú argumentáciu a zároveň mierny nátlak.

Zatiaľ čo pes leží, opäť zavelíme „ľahni!" a ako vizuálny povel použijeme zdvihnutú otvorenú ruku nad hlavou psa, pričom sa ho nedotýkame. Vodidlo pritom voľne visí a neskôr dáme za odmenu psovi voľno.

Základným pravidlom pri pochvalách je - nikdy nehladkať psa, kým ešte leží - mohlo by ho to povzbudiť, aby skôr vstal.

Ako podmienený podnet pôsobí povel „ľahni!" a ako vizuálny povel zdvihnutá pravá ruka.

Okrem už spomínanej možnosti ťahať predné labky dopredu môže ako nepodmienený podnet slúžiť buď tlak na kríže a kohútik, alebo súčasné stláčanie kohútika k zemi a trhnutie vodidlom nadol. Pritom ľavou rukou po vydaní povelu „ľahni!" tlačíme psa dopredu posúvajúc ho k zemi.

Aj keď sa ponúka viacero možností, ako psa naučiť cvik „ľahni!", to ešte neznamená, že máme používať všetky. Iba ak povel „ľahni!" zaznie pri jednej jedinej zvolenej metóde, môže ho pes postupne spojiť so správaním, ktoré od neho žiadame.

Povel „ľahni!" je najúčelnejšie nacvičovať zo sediacej polohy psa. Neskôr si však pes musí na povel „ľahni!" z akéhokoľvek pohybu - chôdza, beh - okamžite ľahnúť a ostať ležať, vyžaduje sa to okrem iného aj od psa- obranára.

„Ľahni, zostaň!"

Povel „ľahni, zostaň!" dáva psovod vtedy, keď psa odkladá, pretože sa chce vzdialiť z jeho zorného poľa. Môžu nastať niektoré situácie, pri ktorých je výhodné tento cvik ovládať.

Pes sa už naučil „sadni, zostaň!" a rovnako aj „ľahni!". Oveľa ťažšie je však odložiť ho napr. pred výkladom obchodu, keď pán alebo pani chcú ísť práve nakupovať, pretože pes teraz nielenže zaujme ležiacu polohu, ale musí v nej čakať, až kým ho psovod nezavolá. Psa z tejto pozície nesmie nič odlákať, hoci niektoré pokušenia mu tento cvik sťažujú. V extrémnom prípade by musel dokonca ostať ležať aj vtedy, keď ho niekto prekračuje alebo sa k nemu priblížia iné psy.

Zo strany cvičiteľa si zvládnutie vyžaduje veľkú trpezlivosť a jeho upevnenie je možné dosiahnuť len postupne.

S nacvičovaním začneme vtedy, keď pes úplne uvoľnene leží na zemi. Potom zaznie povel „zostaň!" a ako posunok použijeme zdvihnutú ruku s otvorenou dlaňou. Počas tohto prvého pokusu je pes ešte na vodidle, ktoré psovod drží voľne v ľavej ruke.

Psovod sa cúvajúc vzdiali o 1-2 kroky, tvár má obrátenú k psovi. Ak pes ostane ležať, psovod skúsi urobiť pohyb doľava a doprava, opäť sa vráti k psovi a obíde ho. Toto všetko sa robí ešte na vodidle.

Až v nasledujúcom kroku ostane vodidlo ležať pred psom, a to tak, aby psovod v prípade potreby mohol naň stúpiť a psa zabrzdiť. Cvičiteľ sa vzdiali o niekoľko krokov a krátko tak zotrvá. Ak aj teraz zostane pes pokojne ležať, vráti sa psovod k nemu a prv, ako si stane vedľa neho, zozadu ho obíde. Potom dá psovi voľno a pochváli ho.

Posledným krokom je, keď sa vodidlo úplne odloží, psovod vydá zvukový a vizuálny povel a odíde od psa o niečo ďalej. Ak sa to darí, psovod sa postupne vzďaľuje stále viac. Ak sa vzdialenosť zväčší až na 10 m a pes ostane asi 3 minúty ležať, je to pekný výsledok cvičenia. Aj tu má psovod psa, predtým ako sa k nemu postaví, zozadu obísť a potom mu dať za odmenu voľno.

Môže sa stať, že pes zo začiatku zostane ležať, ale keď sa pán vzdiali, vstane. Tu treba v momente, keď sa dvíha, zavelіť „ľahni, zostaň!" a použiť posunok. Ak pes na to nereaguje a neľahne si, musí sa psovod k nemu vrátiť a začať odznova. Nemal by sa však príliš vzďaľovať a vzdialenosť musí zväčšovať len postupne.

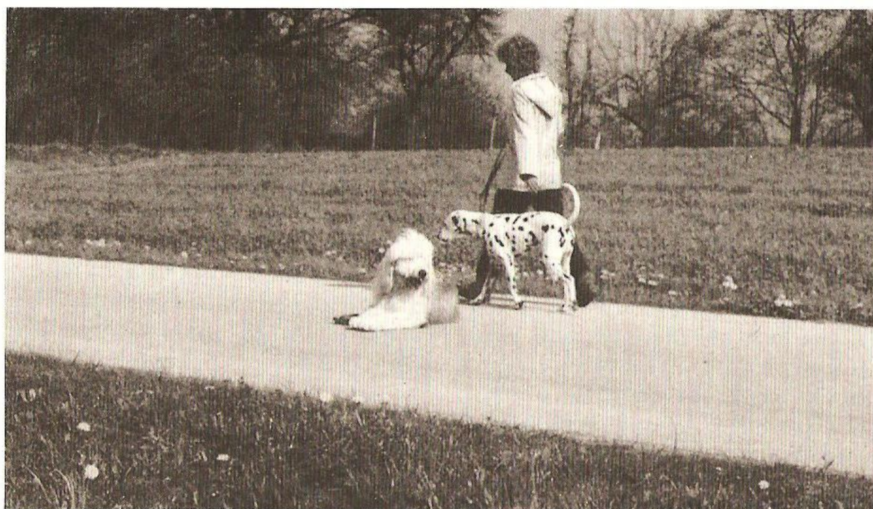
Ak sa pes plazí za psovodom, neznamená to, že je absolútne neposlušný. Naopak, rád by poslúchol, no zároveň chce aj nasledovať svojho pána a byť v jeho blízkosti. Aj tu platí: keď sa pes pohne, povelom „zostaň!" a posunkom mu treba zabrániť, aby opustil svoje miesto.

Dôležité je, aby sme psa doviedli späť do východiskového bodu. Nesmie sa postupným posúvaním vpred pokúšať priblížiť k svojmu pánovi.

Ak si pes sadne, musí sa pán z miesta, kde stojí, pokúsiť na psa pôsobiť pomocou povelov a posunkov. Ak

Ak pes cvik „ľahni!" perfektne zvládol, musí si potom v každej situácii na vydaný povel ľahnúť a ostať, až kým ho pán neodvolá. Ako povel sa pritom používa „ľahni, zostaň!".

Psa nesmie rozptýliť ani cudzí okoloidúci pes.

neuspeje, má sa k psovi vrátiť a začať s úlohou odznova.

Pes musí ostať stále ležať, až kým si pán poňho nepríde alebo ho nezavolá. Privolávanie rozoberieme v nasledujúcej kapitole.

Cvik „ľahni, zostaň!" sa odporúča nacvičovať v psovi známom prostredí alebo, ak to nie je možné, na dlhom vodidle.

Ďalším bodom a zároveň aj cieľom cvičenia je, že psovod sa vzdiali mimo dohľad psa.

Aby sa mohol presvedčiť, že pes počas jeho neprítomnosti skutočne zostal ležať, ak je pes napr. v záhrade, pán ho môže pozorovať cez okno. Ak na psa z okna zakričí „zostaň!", keď pes neposlúcha, v psovi to vyvolá pocit, že pán je všadeprítomný.

Keďže odloženie, resp. zanechanie psa samého znamená pre neho veľkú psychickú záťaž, nesmieme tento cvik robiť viackrát za sebou. Voľno a pochvala sú záverečným veselým zážitkom pre psa.

Niektorí cvičitelia očakávajú, že pes si ľahne dotýkajúc sa všetkými štyrmi labami a hlavou zeme. Toto je oprávnená požiadavka na budúceho poľovného psa, v „normálnom" živote psa však nemá opodstatnenie.

„Ku mne!" /Návrat/

Majiteľ psa, ktorý so svojím šteniatkom už cvičil príchod na zavolanie, nebude mať pri nasledujúcej úlohe asi s mladým psom ťažkosti.

Pri cviku „ľahni, zostaň!" sa doteraz psovod vždy vrátil k psovi. Teraz ho má ale privolať, to znamená, že na povel „ku mne!" musí pes okamžite prísť k pánovi a sadnúť si pred neho.

Ale aj pri každom inom pohybe sa má pes na povel „ku mne!" okamžite zjaviť pri pánovi a sadnúť si pred neho, bez toho, aby to pán špeciálne vyžadoval. Zaujatie sediacej polohy patrí neoddeliteľne k cviku „ku mne!".

Na povel „ku mne!" musí pes poslúchnuť v každej situácii, či už pobehuje alebo ňuchá, a zavoláme ho práve vtedy, keď natrafil na zaujímavý pach. Psa neprivolávame jedine vtedy, keď sedí na povel „sadni!". Pes sa totiž naučil v tejto polohe vyčkávať na psovodov príchod. Pri odvolaní z tejto polohy, ktorá by potom bola východiskovou pozíciou, by sme psa veľmi zmiatli, keby sa psovod neskôr nevrátil. Táto potrebná zmena zmýšľania by sa dala od psa vyžadovať, keďže ale cvik „ku mne!" končí vždy posadením psa, nemali by sme sediacu polohu používať aj ako východiskovú pozíciu.

Privolávať psa z polohy „sadni!" je prirodzene tiež možné, no z už spomenutých dôvodov to neodporúčame a nie je to ani nevyhnutné.

Okrem toho sediaci pes sa ľahšie pokúsi vstať a opustiť svoje miesto, ako pes, ktorý leží. Preto sa toho treba radšej vyvarovať.

K nácviku príchodu na zavolanie vydá psovod najskôr povel „ľahni, zostaň!" za predpokladu, že tento cvik už bezchybne zvládli. Potom sa vzdiali až po koniec vodidla, ktoré drží voľne a vydá povel „ku mne!". Odporúča sa krátko pred vydaním povelu ešte vysloviť meno psa. Tým vzbudíme u psa pozornosť a bude pripravený na nasledujúci povel. Takisto keď cvičíme úlohu v skupine a psov jednotlivo privolávame, ukáže sa výhoda používania mena pred povelom.

Ako vizuálny povel môže navyše pôsobiť úder ľavou rukou na ľavé stehno.

Pes má bez otáľania prísť k psovodovi. Ak tak neurobí, musí ho k tomu psovod prinútiť trhnutím vodidla. Trhnutie treba prispôsobiť správaniu psa.

Hneď od začiatku sa má pes učiť splniť úlohu dokonale a k tomu patrí aj požiadavka, aby si po návrate k psovodovi sadol pred neho.

Je nesprávne, ak hneď od začiatku, možno od radosti z toho, že pes prišiel na zavolanie nevyžadujeme, aby si sadol. Pochvala znamená už pre psa ukončenie lekcie a keď ho až dodatočne začneme učiť, aby si sadol,

Pes sa naučí podávať labku veľmi rýchlo. Keď sedí, držíme pred ním maškrtu, ale nedáme mu ju. Pretože poslušne sedí, zdvihne prosiac labku. Vtedy povieme „daj labku!" a dáme mu maškrtu. Takto si zapamätá povel, spojený s odmenou.

znamená to nepomerne viac ťažkostí.

Sadnutie psa je namieste iba v prípade, že pán stojí. Ak sa však cvičiteľ hýbe, pes príde k nohe na ľavú stranu psovoda, k čomu sa ešte neskôr dostaneme.

Tým, že sa pes pred pána posadí, zabránime aj tomu, aby naňho vyskočil.

Ak si psovod čupne, uľahčuje tým síce splnenie úlohy, keďže sa to však neskôr nebude dať vždy realizovať, mal by človek od začiatku vždy stáť vzpriamene, aby u psa nevyvolal žiadne nežiadúce asociácie.

Povel „ku mne!" a posunok /úder ľavou rukou na ľavé stehno/ pôsobia ako podmienené podnety, zatiaľ čo úlohu nepodmieneného podnetu plní trhnutie vodidla.

Keď sa pes na povel „ku mne!" dá do pohybu, môžeme ho už pochváliť slovom „dobrý", zatiaľ čo prejavy prílišnej radosti z jeho príchodu by pes mohol nesprávne pochopiť a brať to ako výzvu ku hre.

Maškrtu dostane až vtedy, keď si sadne; no nesmieme ho učiť spájať svoj príchod k pánovi vždy s obdržaním maškrty. Preto túto formu odmeny nepoužívame dlho a obmedzíme sa na hladkanie, potľapkávanie a maznanie.

Psa, ktorý sa ešte nenaučil sadnúť si hneď po príchode pred pána, musíme k tomu donútiť povelom „sadni!". Zdvihnutý ukazovák sa iste neminie účinkom, pretože ak ho chce pes sledovať, tak či tak si najskôr dobrovoľne sadne. V nutnom prípade použijeme ľahký tlak na kríže psa končekmi prstov.

Ak ľahké trhnutie vodidlom neprinúti psa prísť k pánovi, ten cúvne niekoľko krokov, pričom zosilní trhnutie a opakuje zvukový povel a posunok. Ak je to nutné, trhne vodidlom ešte raz.

V prípade, že chce pes prebehnúť popri pánovi, musíme sa pokúsiť usmerniť ho vodidlom, no nie tak prudko, aby tento zákrok pociťoval ako trest.

Keď už sa cvik „ku mne!" podarí, treba ho ešte raz precvičiť na dlhom vodidle ako predprípravu na cvičenie bez vodidla.

Práca s 10 m dlhým vodidlom nie je celkom jednoduchá a vyžaduje si určitú zručnosť. Zo začiatku sa stále zamotáva a skôr prekáža ako pomáha. Po čase a troške cviku je však narábanie s ním už pomerne jednoduché a jeho používanie oprávňuje skutočnosť, že pes na dlhom vodidle nemôže utiecť. Aj pes si však na dlhé vodidlo, ktoré môže zabrániť jeho nevhodnému konaniu, musí zvyknúť.

Práve na voľnom priestranstve v prírode zacíti pes prísľub veľkej slobody a môže sa pokúsiť o útek. Ak mu poskytneme príležitosť, potom je úspech celého výcviku ohrozený.

Na dlhom vodidle sa však pes môže aj vyšantiť, k čomu mu treba dávať príležitosť medzi jednotlivými cvikmi.

Cvičenie sa začína povelom „ľahni, zostaň!". Psovod sa potom vzdiali asi na 3 m od psa. Vodidlo musí byť natoľko uvoľnené, aby sa dotýkalo zeme, ináč by neskôr nemohlo spĺňať svoj účel; nesmie teda zo začiatku ťahať.

Psovod chvíľu postojí na mieste,

hore: **Bežne sa privolaný pes posadí pred psovoda.**
dolu: **V služobnom športovom výcviku pes zvyčajne pána obíde a sadne si k jeho ľavej nohe.**

potom privolá psa povelom „ku mne!" a súčasne zľahka trhne vodidlom. Pes sa musí dať okamžite do pohybu a po príchode k psovodovi si pred neho sadnúť. Nie je podstatné, či k pánovi dobehne, dokluše alebo iba dokráča, nesmie to však robiť váhavo.

Postupne psovod pracuje už s celou dĺžkou vodidla, ktoré nikdy nesmie byť napnuté.

Ak sa pes na povel „ku mne!" rýchlo dostaví k pánovi, po ceste sa ničím nezdržuje a nie sme nútení už ani trhnúť vodidlom, môžeme prejsť k nácviku príchodu k pánovi bez vodidla. Cvik opäť začíname z pozície „ľahni, zostaň!", kedy podľa možnosti nenápadne odopneme psovi vodidlo.

V žiadnom prípade sa pes z východiskovej pozície nesmie samovoľne vydať na cestu. Ak ho povel „zostaň!" nezadrží, musíme sa vrátiť a uviesť ho opäť do východiskovej polohy a s cvičením začať odznova. Zo začiatku by sa ešte psovod nemal príliš vzďaľovať a za chôdze by mal častejšie opakovať povel „zostaň!". Prv, ako psovod psa zavolá, musí chvíľu zotrvať na mieste a až potom vydá povel „ku mne!". Povel „ku mne!" nesmie zaznieť vtedy, keď sa psovod práve otáča tvárou k psovi, pretože pes by mohol pochopiť obrat psovoda ako vizuálny povel k vykonaniu cviku „ku mne!".

Ak sa pes k pánovi nedostaví okamžite na prvý povel alebo príde príliš pomaly, treba cvik znova precvičovať na dlhom vodidle.

Môže sa stať, že pes síce na povel „ku mne!" okamžite zareaguje, ale neostane pri pánovi stáť, miesto toho prebehne popri ňom. V tomto prípade

sa možno pokúsiť skrotiť nespútaný temperament psa zdvihnutím prsta v správnom momente a povelom „sadni!".

Účinnejšie však pôsobí, keď sa psovod začne vzďaľovať opačným smerom - teda preč od psa. To sotva nejaký pes znesie a radšej bude svojho pána nasledovať.

Pri neposlušných psoch možno použiť takzvanú cvičnú retiazku, rovnaký účel splní aj reťazový obojok.

Cvičná retiazka musí psa zasiahnuť v správnom momente - teda napr. vtedy, keď začne oňuchávať nejaké zaujímavé miesto alebo sa zdržiava niečím iným počas príchodu k pánovi. Retiazku treba hádzať tak, aby si pes nevšimol, že to robí vlastne psovod. Zásah retiazkou ho tak vyľaká, že sa okamžite objaví pri pánovi, u ktorého bude hľadať ochranu.

Tu treba cvičenie kvôli upevneniu opäť robiť na vodidle, pričom trhnutie vodidlom už môže byť o niečo silnejšie.

Doteraz sa príchod k pánovi na zavolanie na vodidle alebo bez vodidla uskutočňoval z pozície „ľahni, zostaň!". Teraz sa ale pes, ktorý sa voľne pohybuje, musí už na prvý povel „ku mne!" bez otáľania objaviť pri pánovi. Ak pán stojí, pes sa bez toho, aby sa to od neho žiadalo, musí pred pána posadiť, ak pán kráča, pes sa dostane k jeho ľavej nohe.

„K nohe!"

V bežnom výcviku stačí, ak odložený alebo pohybujúci sa pes na povel „ku mne!" príde k pánovi a sadne si pred neho. Ale vo výkonnostnom športe to nestačí. Tu sa vyžaduje, aby sa pes sediaci pred pánom na povel „k nohe!" dostal na jeho ľavú stranu a tam si sadol.

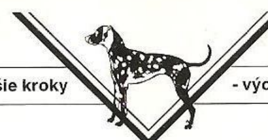
Realizovať to môžme dvoma spôsobmi: 1. podobne ako pri obratoch - pes obíde pána zozadu a sadne si k jeho ľavej nohe; 2. pes, ktorý sedí pred pánom, sa môže celý otočiť okolo svojej osi o 180° smerom doľava a súčasne sa musí dostať k ľavej nohe psovoda a tam si sadnúť.

Keďže cvik „k nohe!" vychádza zo sediacej pozície psa, psovod sa postaví asi 1/2 m oproti psovi, uvoľnené vodidlo drží v pravej ruke. Najskôr vysloví meno psa a potom vydá povel „k nohe!", pričom ľavou rukou udrie na ľavé stehno, aby tak udal psovi žiadúci smer, kam má prísť.

Pes má potom prejsť poza chrbát psovoda, pričom psovod vodidlo za chrbtom rýchlo preloží z pravej ruky do ľavej, a tak privedie psa na obvyklú ľavú stranu. Potom môže vydať povel „sadni!", ak si má pes sadnúť po boku stojaceho psovoda. Ak psovod kráča, pes musí ísť po jeho boku.

Vodidlo pri tejto fáze psa usmerňuje; nesmieme ho ním ťahať do požadovanej pozície.

Pes sa môže na ľavú stranu psovoda dostať aj tak, že sa otočí okolo vlastnej osi. Vtedy tiež držíme vodidlo v pravej ruke a ľavá ruka môže zviera

usmerniť. Psovod cúvne o 2 kroky, čím psa prinúti, aby ho nasledoval. Ľavou rukou kĺže po vodidle v blízkosti obojka a usmerňuje psa k ľavej nohe. Psovod potom postúpi 2 kroky dopredu, čím prinúti psa, aby sa obrátil tak, aby bol obrátený rovnakým smerom ako psovod. Ľahké trhnutie vodidlom a povel „k nohe!" spôsobia, že pes sa dostane tesne k ľavej nohe psovoda.

Či už pes vykoná tento cvik jedným alebo druhým spôsobom, konečným cieľom je, aby ho zvládol bez akýchkoľvek pomocných opatrení - pohyb psovoda, pôsobenie vodidla.

Celý cvik prebehne s použitím týchto povelov: „ľahni!", „zostaň!", „ku mne!", „sadni!" /pred pána/, „k nohe!" /na ľavú stranu pána/a „sadni!".

„Stoj!"

Na povel „stoj!" si môže pes zvyknúť už veľmi skoro, aj keď ešte nie v zmysle vlastného výcviku. Napríklad počas ošetrovania /kefovania a česania/ sa odporúča už od malička používať povel „stoj!", tak, aby sa už šteniatko učilo spájať povel s tým, čo sa od neho žiada. Cvik „stoj!" - spojený s povelom „zostaň!" sa najskôr cvičí na vodidle, neskôr aj voľne.

Ako podmienený podnet pôsobí pretiahnuto vyslovený povel „stoj!". Funkciu nepodmieneného podnetu plní pôsobenie ľavej ruky na slabiny psa, čím mu zabránime, aby si sadol alebo ľahol, a tiež nakrátko držané vodidlo. Posunkom je v tejto úlohe vystretie ruky do vodorovnej polohy.

Pes kráča „pri nohe" na uvoľnenom vodidle, ktoré psovod drží v pravej ruke. Človek vydá povel „stoj!" a postaví sa krok pred psom. Dlaňou, ktorú držíme pred ňufákom psa /môžeme sa ho aj dotknúť/, a nakrátko držaným vodidlom psovi zabránime, aby pokračoval v ceste. S povelom „zostaň!" sa psovod vzdiali asi na 1 m od správne stojaceho psa, rovnakým spôsobom ako pri cviku „sadni, zostaň!" a „ľahni, zostaň!". Po určitej dobe sa psovod k psovi vráti a stane si k jeho pravej strane pri opätovnom zavelení „zostaň!". Až potom psa pochváli a dá mu voľno.

Za ten čas, kým sa psovod od psa na vodidle vzdiali, musí pes dovoliť aj inej osobe, aby sa ho dotýkala, čo je mimoriadne dôležité pri účasti na výstavách psov.

Hoci by sa mohlo zdať, že tento cvik nemá nijaký zvláštny význam - vo výkonnostnom športe sa požaduje ako povinný cvik - predsa však nájde využitie aj v bežnom živote, napr. vezmime si len prehliadku u veterinára. No aj v iných situáciách ho môžeme využiť, keď na povel „stoj!", ostane pes stáť ako prikovaný.

Keďže pes sa naučil pri každom zastavení psovoda sadnúť si bez vyzvania, robil by tak aj počas prípravy na cvik „stoj!". Aby tomu psovod zabránil, musí sa rýchlou chôdzou dostať pred psa a zároveň pôsobí aj vodidlom. Rovnako koná, aj keď pes nezastane.

Psovod sa smie ďalej vzďaľovať od psa až vtedy, keď sa presvedčil, že pes tiež zastal. Potom sa vzdiali až na koniec vodidla, ktoré je uvoľnené.

Pri návrate, rovnako ako pri cvi-

Na povel „stoj!" si pes dokáže zvyknúť veľmi skoro.

koch „sadni, zostaň!" a „ľahni, zostaň!", cvičiteľ psa zozadu obíde a povelom „zostaň!" zabráni tomu, aby si pes sadol.

Keď ani zahatanie cesty nepomôže, aby pes ostal stáť, pravou rukou ho uchopíme pod bruchom a ľavou rukou, ktorou na chvíľu pustíme vodidlo, pod hruďou. Tým ho do istej miery zafixujeme v pozícii a až keď pevne stojí, skúšame sa vzďaľovať.

Ak si pes sadne až vtedy, keď sme sa už od neho vzdialili, trhnutím vodidlom sa ho pokúsime opäť postaviť a cvik opakujeme. Úspech závisí aj od viditeľného posunku.

Ak pes ide za cvičiteľom, alebo mu ide v ústrety, ťah vodidla by spôsobil, že by si sadol. Tu opakujeme povely a posunky, až kým pes nevstane a vzďaľujeme sa od neho iba pomaly a nie príliš ďaleko.

Z tohto všetkého sa ukazuje, že najťažšími cvikmi sú práve tie, pri ktorých pes nemá vlastne nič robiť, tak je to aj pri cviku „stoj!" - tu má pes jednoducho iba ostať stáť.

I keď si vo výkonnostnom športe pri cviku „stoj!" psovod príde po psa krokom a z chôdze mu dá voľno, po splnení cviku ho odvoláva z poklusu. Na záver cvičenia si psovod overí, ako pevne pes stojí - dotýka sa mu hlavy, uší, krku, chrbta a nôh a tiež mu prstom prejde po chrbte. Pritom možno zo začiatku ešte použiť povel „stoj!", ale čoskoro sa pri takejto prehliadke povelu vzdáme.

Ľahostajnosť k streľbe

Nikde inde sa nedá pozorovať rozdielne správanie jednotlivých psov ako pri výstrele. Zatiaľ čo u jedného psa sotva zaregistrujeme nejakú reakciu, u iného to vyvolá paniku, bezhlavo začne bežať a možno ešte stratí aj orientáciu. Aby sme tomuto predišli, treba psov správnym spôsobom na streľbu navykať.

Je úplne prirodzené, že sa pes pri hlasnom zvuku zľakne a, zvlášť mladý pes, pribehne k pánovi. Musí sa ale rýchlo upokojiť a poslúchať psovodove povely. Absolútna ľahostajnosť k streľbe sa očakáva najmä od budúceho poľovného psa a psa-obranára.

Pomocník, vzdialený asi 50 m, vystrelí každých 10 sekúnd z poplašnej pištole.

Konečným cieľom tohto cvičenia je, aby sa voľne pohybujúci pes bez brechania priblížil k strelcovi a oňuchal ho, tak sa správa aj pes s pevnými nervami.

Nie všetky psy sú ale hneď na prvýkrát také rozhodné. Psy so slabšími nervami sa neodvážia až tak ďaleko a brechaním sa snažia dodať si odvahu. Psovod smie na psa pôsobiť upokojujúcim prihováraním.

Psovod musí pozorovať, či je pes vôbec v stave prekonať svoj strach. Ak toho očividne nie je schopný, musí postupovať veľmi opatrne.

Priemerne nadaný pes si po viacerých výstreloch na ne tak zvykne, že reaguje, ako sa od psa s pevnými nervami očakáva.

Odmietanie potravy

Keď pes od cudzích prijme kúsok mäsa alebo inú potravu, je jasné, že sa nehodí na strážcu ani obranára. Takéhoto psa by mohol od objektu, ktorý má strážiť, odlákať každý zlodej a tak si zaobstarať „voľný vstup".

Ale každý pes sa vystavuje nebezpečenstvu, že zožerie pokazené potraviny alebo dokonca aj otrávené mäso. Nie vždy je pán nablízku, aby mohol zasiahnuť.

Pes, ktorý je v tomto smere perfektne vycvičený, môže prijať iba na povel „vezmi!" potravu od svojho pána. Ak chceme toto dosiahnuť, vyžaduje si to istú námahu.

Najskôr psovi zavelíme „ľahni!" a držíme pred ním maškrtu. Pes by ju samozrejme rád schňapol, čo mu ale prekazíme slovom „fuj!" a pevne držíme maškrtu. Ak tak ani pes neprestane, voľnou rukou maškrtu zakryjeme a opäť zopakujeme „fuj!". Toto robíme až dovtedy, kým sa už pes viac nepokúša dotknúť maškrty.

Potom maškrtu položíme na zem medzi predné laby psa. Ak sa ju chystá dosiahnuť, zabránime mu v tom slovom „fuj!", pričom maškrtu opäť zakryjeme rukou. Potom sa pomaly od psa vzďaľujeme a zopakujeme mu, že pred ním ležiaca potrava je preň „fuj!". Pri každom pokuse zjesť potravu mu v tom musíme vyslovením „fuj!" zabrániť.

Keď už pes každému pokušeniu prijať maškrtu odolá, psovod ju zoberie a odloží. Psa potom prirodzene výdatne pochváli.

V ďalšom štádiu poprosíme po-

mocníka, aby ponúkol psovi maškrtu. Keď ju pes chce prijať, pán mu v tom musí zabrániť slovkom „fuj!" a súčasne prikryje maškrtu rukou. Aj teraz sa mu položí maškrta medzi predné laby a pokušenie prijať ju sa tým pre psa zosilní. Ak pes maškrtu nevezme ani potom, čo sa pomocník vzdialil, potom pes v skúške obstál na výbornú. Pán maškrtu vezme a odloží ju nabok. A opäť nesmie zabudnúť psa pochváliť.

Cvičenie ďalej sťažíme tým, že približne 10 kúskov potravy rozložíme vo vzdialenosti asi 2 m od seba do 2 radov a vykonávame so psom akýsi slalom. Pri najmenšom pokuse žrádlo uchmatnúť musí zaznieť energické „fuj!". Okrem toho je účinné aj silné trhnutie vodidlom, ak sa pes čo len pokúša k maškrte priblížiť.

Nakoniec to skúsime ešte raz, bez vodidla.

Počas všetkých fáz cvičenia musí byť psovod stále v strehu, aby pes predsa len napochytro niečo neuchmatol. Tomu musí za každých okolností zabrániť. Ak by sa to predsa len malo prihodiť, na niekoľko minút treba zaradiť lekciu „chôdze pri nohe", skôr ako znova začneme s cvičením.

Samozrejme, je na každom majiteľovi psa, či chce svojho psa naučiť uvedeným spôsobom k odmietaniu potravy, ak sa to už ale naučil, môže si byť pán istý, že pes od cudzích nič nezoberie - aj keď ho nemá pod dohľadom - a od neho prijme potravu iba na povel „vezmi!". V každom prípade je upokojujúce vedieť, že takýto pes sa ako strážca nedá ničím a nikým podplatiť.

U rodinného psa nie je tento problém taký nástojčivý, pretože takýto pes je buď stále, alebo aspoň väčšinou s niektorým členom rodiny a stačí, ak mu ten slovom „fuj!" zabráni prijať potravu, ktorá preňho nie je určená.

Spoľahlivý sprievodca v cestnej premávke

Každý majiteľ by sa mal usilovať absolvovať so svojím psom skúšku psa-sprievodcu. Žiaľ, veľa psov sa stáva obeťami dopravných nehôd a väčšinou za to treba brať na zodpovednosť ich majiteľov, ktorí psov nevychovali podľa požiadaviek správania v cestnej premávke. Aj ten, kto nemá ambície venovať sa so psom výkonnostnému športu, môže ho viesť ku skúške pre psa-sprievodcu, pretože väčšina bodov tejto skúšky bola už súčasťou predchádzajúceho všeobecného výcviku.

Nezáleží len na tom, aby sa pes v cestnej premávke správne zachoval, skôr je vedený k poslušnosti, na základe ktorej sa môže pán na svojho psa v mnohých ťažkých situáciách spoľahnúť.

Pri skúške pre psa-sprievodcu sú požadované viaceré cviky poslušnosti; ako chôdza a beh pri nohe na vodidle, ale aj voľne. Pritom musí pes zvládnuť obraty vpravo, vľavo, čelom vzad. Okrem toho musí pes splniť povely „sadni!", „ľahni!" a „zostaň!". Na povel „ku mne!" má pes okamžite prísť k pánovi. Pes sa nesmie zdráhať ani preskočiť cez prekážku.

Zatiaľ čo tieto cviky väčšinou vykonávame na cvičisku, teraz sa pes ocitá na rušnej ulici, pretože až tu musí skutočne preukázať, čo v ňom je. Chôdza pri nohe a cvik „sadni!" sú ešte doplnené prejdením cez cestu. Pes pritom, samozrejme, nie je na vodidle.

Nakoniec psa odložíme pred obchodom, kde sa pohybuje veľa ľudí. Iba celkom spoľahliví kandidáti absolvujú toto cvičenie nepriviazaní, pretože keď sa psovod vzdiali z dohľadu psa, prejde okolo neho iný pes. Odložený pes musí ostať ležať, nesmie štekať a prejavovať voči okoloidúcim agresivitu.

Tým sa skúška v cestnej premávke končí.

Na voľnom priestranstve alebo v lese psa necháme niekoľko minút voľne pohybovať, aby sa dalo vyskúšať, ako rýchlo pribehne na povel „ku mne!" k svojmu pánovi. Požaduje sa, aby sa pes ponáhľal a na povel si sadol k ľavej nohe pána, tým získava cenné body.

Ak pes všetko toto zvládol, nemali by sa už vyskytnúť ťažkosti, ktoré sú časté so psami, čo sem a tam poskakujú, sú nevychované, a tým obťažujú a ohrozujú iných účastníkov premávky.

Majiteľ psa sa môže sám rozhodnúť, či prípravu na túto skúšku absolvuje na cvičisku, alebo či ju nacvičí sám podľa vlastných poznatkov o jednotlivých požadovaných úlohách.

Sociálne správanie

Správanie voči iným psom

Len ten pes, ktorý už ako mladé zviera mal možnosť stretávať sa so psami, dokáže vytvoriť nerušený vzťah s príslušníkmi svojho druhu. Žiaľ, často sa stáva, že majitelia mladých psov si myslia, že svojho miláčika musia chrániť pred zdanlivými útokmi iných psov. Často to zájde až tak ďaleko, že ak sa v blízkosti malého psa objaví nejaký väčší, majiteľ ho pre istotu zoberie na ruky.

Takýmto správaním však majiteľ malému psovi nepomáha, skôr naopak. Ako by sa malo šteňa naučiť stýkať sa so seberovnými, keď mu k takým kontaktom nedávame žiadnu možnosť? Ak ho násilím ťaháme okolo cudzích psov, určite u šteňaťa vznikne dojem, akoby mu všetci chceli ublížiť.

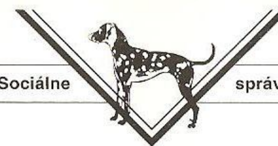
Stáva sa buď bojazlivým, alebo - a k tomu dochádza vo väčšine prípadov - extrémne bojovným. Dôležité je však tiež, aby šteniatko prišlo do styku s rovnako starými psami už u chovateľa. Vzťahom s rovesníkmi sa už šteňatá učia napríklad kontrolovať intenzitu hryzenia. Pokusy dokazujú, že šteňatá, ktoré boli hneď od narodenia vychovávané človekom, a ktorým sa do veku 12-16 týždňov nepovolilo spolu sa hrať, takmer chýbala zábrana hrýzť. Keď sa prvýkrát stretli s inými psami, ich bojové hry trvali len krátko, pretože jedno zo šteniat, alebo obe, hrýzli tak silno, že jedno z nich ušlo, alebo sa bránilo tak, že došlo k naozajstnému boju.

Mladý pes, ktorého prevzal nový pán, by však nemal bežať ku všetkým cudzím psom a zdraviť sa s nimi. V prítomnosti cudzích psov by mal byť na voľnom vodidle, vzhľadom k možnosti prenosu parazitov /blchy/. Psy, ktoré sa poznajú, a o ktorých vieme, ako sa správajú, smie však mladý pes pozdraviť.

Dospelé psy spravidla neútočia na mladé psy. Aj psovi vedenému na vodidle sotva hrozí napadnutie seberovným psom.

Keby sa predsa len priblížil voľne sa pohybujúci pes k psovi na vodidle so zlým úmyslom, potom je dobré, ak majiteľ psa má so sebou palicu, aby zabránil napadnutiu svojho psa tak, že sa zaženie na útočníka alebo ho udrie. Mimochodom, psy, ktoré bezdôvodne napádajú iné psy, si zaslúžia tie najtvrdšie tresty.

Ak sa už psy začali hrýzť, pomôže tu už len rýchlo a silne odtiahnuť cudzieho psa za obojok tak, že ho obojkom priškrtíme, ak obojok nemá, musíme ho uchopiť za kožu na šiji.

Pritom ale treba vedieť, že nemáme žiaden dôvod udrieť palicou divo brešúceho psa, čo pobehuje okolo malého psa. Psy, ktoré brešú, nemajú v úmysle útočiť. Pokúšajú sa ostatné psy iba zastrašiť. Typické pre ne je, že krátko pred dostihnutím zdanlivého súpera náhle zastanú, alebo prebehnú popri ňom. Takto by sa určite psy s vážnym úmyslom zaútočiť nespravali. Majiteľ psa musí vtedy zachovať pokoj.

Keď sa naopak približuje agresívny, brechajúci, voľne bežiaci mladý pes k inému, signalizuje to jeho neistotu, ktorá je tým väčšia, čím je pes ďalej od svojho teritória. Najlepšie sa pes upokojí, keď sa mu kľudne prihovoríme, čo posilňuje predovšetkým jeho sebavedomie. Takto môžeme úspešne prekonať aj túto fázu vývoja.

Dospelé psy, ktoré sa stretnú na nejakom neutrálnom území, sa k sebe správajú spravidla priateľsky, keďže nemajú nijaký dôvod k sporu. Najskôr váhavo k sebe pribehnú v trochu prikrčenom postoji. Ak zároveň voľne švihajú chvostom nad chrbtom, signalizuje to priateľský úmysel. Pritom sa intenzívne oňuchávajú a keď idú ich majitelia opačným smerom, potom, čo sa presvedčili, že psy na seba nechcú zaútočiť, nič sa nestane, ak sa majitelia nepokúsia zasahovať. Ak sa však niektorý majiteľ zamieša medzi psy a snaží sa toho svojho odtiahnuť, môže tým vyvolať bitku.

V tejto kritickej situácii je vždy lepšie držať sa obďaleč, aby sme psy nevyprovokovali. Spory medzi psami môže totiž spôsobiť práve zásah majiteľa.

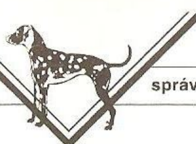
Avšak aj bez ľudského pričinenia môžu medzi psami nastať nezhody. Najmä u niektorých plemien teriérov, ktoré boli pôvodne vyšľachtené ako bojové psy, je prah dráždivosti v dôsledku výberu tak nízky, že nie sú k sebe veľmi tolerantní. Boj v rámci tejto sociálnej skupiny sa môže skončiť dokonca až smrťou hierarchicky nižšie postaveného psa. Domestikácia pravdepodobne u niektorých plemien silne potlačila inštinkt svorky, čiže tolerovanie iných psov.

Aj háravá suka sa ľahko pustí do vážnych bojov, a preto by malo byť pre každého majiteľa samozrejmým, že háravú suku, ktorej správanie sa v takomto stave nedá hodnotiť normálnymi meradlami, musí vždy vodiť iba na vodidle a podľa možnosti v čase, keď nie sú na vychádzke iné psy.

Ak však už musia niekedy okolo seba prejsť psy, ktoré sa nemajú radi, v žiadnom prípade sa nemáme pokúšať predísť sporu tak, že chytíme vodidlo nakrátko. Tým útok skôr podporujeme. Ak sa psy k sebe nahnevane blížia a jeden zamieri k druhému, sporu zabránime energickým trhnutím vodidla a slovom „fuj!", alebo „nechaj!". Tempo chôdze sa pritom nezmení.

Dva psy, ktoré súčasne zaútočia na tretieho, zabudnú tak občas na inak dobre fungujúce inštinktívne správanie, pretože tu hrá potom často úlohu rivalita. Dva, alebo viacej dospelých psov by nemalo na voľnom priestranstve pobehovať bez vodidla, ak nemáme istotu, že na povel „ku mne!" spoľahlivo poslúchnu a okamžite pribehnú k pánovi.

Na neutrálnej pôde útočia psy oveľa zriedkavejšie, ako keď sa nachádza-

jú vo vlastnom teritóriu. To sa týka predovšetkým psov, ktorí majú dobrý vzťah k pánovi, jeho blízkym priateľom a členom rodiny. Tieto prejavy obrany teritória sú u niektorých plemien vyvinuté silnejšie ako u iných, u ktorých boli vďaka chovateľským opatreniam takmer odstránené.

Keď príde mladý pes do rodiny, v ktorej už žije jeden pes, starší pes spravidla mladšiemu nič neurobí. Nemožno však očakávať, že sa k nemu bude správať hneď priateľsky.

Za normálnych okolností akceptuje dospelý pes požiadavku mladého psa nedotýkať sa ho. Len keď sa mladý pes správa príliš energicky a rázne, starší ho napomenie. Veľmi dobre to funguje, keď majiteľ mladého psa pred starším očividne neuprednostňuje.

Až keď sú oba psy rovnako veľké a silné, môže sa stať, že sa pes, ktorý prišiel do rodiny neskôr, pokúsi nad druhého nadraďovať. To sa môže stať aj medzi príbuznými psami - teda matkou a dcérou, keď sa dcéra, ktorá už dorástla, pokúša zrušiť matkinu dominanciu.

U dvoch psov rovnakého pohlavia chovaných v jednej domácnosti sa však po čase môže vyvinúť také nepriateľstvo, že je takmer nemysliteľné nechávať ich spolu. Takto ďaleko to ale nesmie dôjsť a prirodzene ani nedôjde, ak psy získali základnú výchovu k poslušnosti. V takom prípade máme ešte vždy udalosti pod kontrolou. Oddelením týchto psov sa problém v žiadnom prípade nerieši. Tým sa u nich vzájomná antipatia iba zväčší.

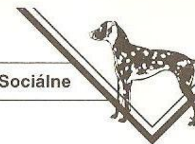
Ak však dôjde k tomu, že psy zápasia o moc, aby si vyjasnili svoje postavenie, nesmieme im v týchto bojoch z bojazlivosti brániť. Takáto vzájomná výmena názorov pôsobí ako očistná búrka. Ak človek takýmto sporom bráni, hoci to určite myslí dobre, nikdy nemôže medzi psami nastať pokoj.

Psy, ktoré sú vedené na vodidle a pri vzájomnom stretnutí veľmi kňučia, by mali dostať šancu priblížiť sa k sebe bez obmedzenia vodidlom. Odopnúť z vodidla ich však môžeme najmenej vo vzdialenosti 10 m, aby pes, ktorý v poslednom momente možno stratí odvahu, mal šancu utiecť. Ak však túto možnosť nemá, môže ľahko dôjsť k zaútočeniu zo strachu.

Aj pes na vodidle, ktorému beží v ústrety pes bez vodidla a už z diaľky naňho šteká, v žiadnom prípade ho však nemieni obťažovať, ale obíde ho, aby jeho pozdrav bol opätovaný, by mal mať šancu stretnúť sa s ním bez vodidla. Keď sa takéto stretnutie zopakovalo už častejšie, bude tento „veľký štekavec" prekvapený, keď sa k nemu pes, doteraz vedený na vodidle blíži a jeho „útok" zadrží. Aj keď sa psy k sebe nesprávajú príliš priateľsky, nanajvýš môže dôjsť k ruvačke bez vážnejších následkov.

Psovi, ktorého odopneme z vodidla, sa pomocou priameho stretnutia zvyšuje sebavedomie a druhému do budúcnosti odvaha o niečo klesne.

Psy zhodnotia oveľa skôr situáciu, v akej sa nachádzajú, a dokážu sa jej vhodne prispôsobiť a reagovať na ňu. Ľudia sú vtedy veľmi neistí, stiesnení, lebo nerozumejú reči tela psa. Nielen rôzne náladové stavy ako agresivita, strach, priateľskosť a poníženosť sa dajú vyjadriť rečou tela, ale reguluje sa

ňou aj odstup medzi jednotlivými psami. Priamy pohľad a vrčanie slúžia na zväčšenie alebo udržanie odstupu, zatiaľ čo prikrčený postoj, krútenie chvostom a ponížená grimasa vedú k zmenšeniu odstupu. Samotný postoj teda dokáže veľa prezradiť a rovnako aj výrazom tváre môže pes vyjadriť pocity od strachu až k agresivite.

Na rozdiel od neškodných ruvačiek, ktoré sú oveľa častejšie, pri vážnych bojoch psy už ostro hryzú. Za normálnych okolností sa psy k sebe neblížia s úmyslom zabiť. Boj trvá tak dlho, kým porazený protivník neukáže grimasu poníženosti a tým nedá najavo, že sa vzdáva. Druhý pes ho okamžite pustí. Iba keď porazený pes nevystrúha grimasu poníženosti, alebo neuzná víťaza, a u psa s úplne narušeným správaním môže zlyhať zábrana zabíjať.

Správanie voči iným zvieratám

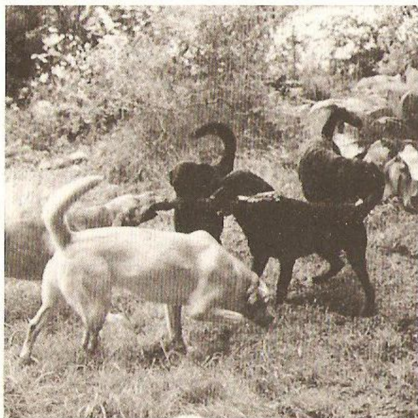
Je známa príslovečná „láska" medzi psom a mačkou. V skutočnosti však medzi týmito tvormi môže vzniknúť skutočné priateľstvo, ak si na seba začnú zvykať dostatočne zavčasu, asi vo veku 8-10 týždňov, a žijú odvtedy v spoločnej domácnosti.

Inak je to už s mačkou, ktorú mladý pes vidí po prvýkrát na prechádzke. Mačka s naježenou srsťou na chrbte a prskaním očakáva, kým sa pes priblíži. Ten k nej priskočí, vôbec nie so zlým úmyslom, načo mu ona „vylepí zaucho", ktoré nie je pre psa iba bolestivé, ale môže mať preňho aj horšie následky. Niektoré psy po takomto stretnutí skončia s poškodeným zrakom.

Iné mačky pred psom utekajú. Avšak každý pohybujúci sa predmet - bicykel, človek, zviera - prebudia u psa jeho poľovný pud, čo má za následok, že pes bude mačku prenasledovať, až kým sa táto nezachráni na strome, čím však psov hnev iba vzrastie. Niektorí majitelia psov takúto naháňačku považujú za zábavnú. Lepšie je však, ak podľa možnosti k sporu medzi zvieratami vôbec nedôjde a psovi treba zabrániť, aby mačku prenasledoval. Aj pri vzájomnom stretnutí oboch zvierat by sa mal človek pokúšať priateľsky ich voči sebe naladiť: mačku treba hladkať a psa držať na vodidle. Ak sa teda aj nemajú radi, mali by sa prinajmenšom veľkoryso tolerovať.

S poľovným a prenasledovacím pudom psa súvisí, keď štekajúc prenasleduje kone. Len so psom, ktorý poslušne ide pri nohe, možno prejsť okolo nejakého stáda - či už hovädzieho dobytka, koní alebo oviec - bez vodidla. Naproti tomu pes, ktorý zvieratá naháňa, môže v stáde vyvolať paniku, čo sa môže skončiť nepríjemnosťami.

Rovnako ako si na seba zvyknú pes a mačka, ak vyrastajú spolu od malička, akceptuje pes aj väčšinu ostatných domácich zvierat. Oproti mačke je pes spoločenské zviera a skôr sa pripojí k nejakému inému zvieraťu, akoby mal žiť sám. Na základe tohto faktu vznikajú nezvyčajné priteľstvá medzi psom a ježkom alebo korytnačkou a tiež nie je zriedkavosťou vidieť andulku sediacu na chrbte psa.

Tri zvieratá zo svorky labradorských retrívrov sa pokúšajú vybojovať korisť pre seba.

Správanie v rodine

Či už sme sa rozhodli pre psa veľkého plemena, alebo sme dali prednosť mini-psovi, jedno musí byť od začiatku jasné: pes, či už malý alebo veľký, nikdy nesmie byť v rodine, ktorá preňho vlastne predstavuje jeho svorku, alfa-zvieraťom. Správne vychovaný pes uznáva jedného člena rodiny ako vodcu svorky a ostatní členovia rodiny sa po vodcovi radia nad psa.

Psy sa preto tak dobre hodia za domáce zvieratá, lebo sú od prírody spoločenské. Obyčajne sa stanú príjemnými rodinnými spoločníkmi. Optimálna perióda pre socializáciu s človekom je vo veku 6-8 týždňov, čo prirodzene nemá znamenať, že by šteniatko preto muselo byť predčasne odlúčené od matky. Dôležitý je práve kontakt s človekom, ktorým je len v zriedkavých prípadoch v tomto veku už budúci majiteľ psa. Na tomto mieste treba ešte raz zdôrazniť, že aj pre šteniatko, ktoré vyrastalo výlučne v koterci - dvojnásobne to platí pre šteniatko z útulku - je styk s človekom rozhodujúci pre jeho neskoršie spolužitie s ľuďmi. Šteniatka, ktoré do veku 12 týždňov nemali žiaden kontakt s ľuďmi, ostanú voči človeku, rovnako ako ich vlčí predkovia, počas celého života plachí. Takéto psy sú len ťažko vychovávateľné, pretože svojej plachosti sa nikdy nezbavia a nedokážu byť človeku skutočne oddané.

Ako sa však pes správa v rodine, závisí nielen od toho, ako bol odchovaný, ale aj od toho, ako sa rodina chová k nemu. Šteniatko nie je ťažké včleniť do rodiny, ak dodržíme správny hierarchický poriadok. Nikdy už nebude ochota šteniatka podriadiť sa taká veľká ako práve v tomto veku. Toto obdobie treba preto využiť na to, aby sme z rostopašného šteniatka urobili prijateľného člena rodiny. Zákazmi a príkazmi sa človek stará o dokazovanie svojej nedotknuteľnej autority. Dôležité ale je, aby človek sám na nej trval a svoju vôľu nekompromisne presadzoval.

Zhovievaví, ústupčiví majitelia nesmú od svojich psov očakávať, že im za to budú vďačné, práve naopak.

Po prvé, pes toho v ľudskom ponímaní vôbec nie je schopný a po druhé, takýto majiteľ si vychová psa, ktorý sa bude v rodine správať ako vodca. Všetkých členov rodiny potom považuje za hierarchicky nižšie postavených. Aké následky z toho vyplynú, si možno ľahko predstaviť.

V svorke, či už vlčej, psej alebo ľudskej, môže vedúcu pozíciu zastávať vždy iba jedno indivíduum. Ak však nie je od začiatku jasné, kto to je, môže dôjsť k bojom, v ktorých silnejší vyhráva. V prípade trpasličích plemien tieto boje nie sú až také závažné, u „obrov", ktorých výška v kohútiku dosahuje nad 80 cm, to už vyzerá celkom inak.

Iba v dôsledku nevyjasnenej dominancie môže dôjsť k nepríjemným nehodám, pri ktorých pes niektorých členov rodiny vážne zraní.

Ak je hierarchické usporiadanie nemenne určené od prvého dňa, pes presne vie, kde je jeho miesto v sociálnej hierarchii. Len sociálne nedostatočne prispôsobivý pes nerešpektuje autoritu najvyššie postaveného.

Človeka, ktorý sa z nesprávne pochopenej dobroty pokúša so svojím psom zaobchádzať ako so seberovným, pes nakoniec ovládne, predovšetkým potom, keď človek ešte dá najavo svoju podradenosť.

Človek nemá svoju dominanciu docieliť necitlivým zaobchádzaním so psom alebo dokonca údermi. Naopak, podradené správanie psa treba odmeňovať. Preto už so šteniatkom musíme nejakým spôsobom cvičiť poslušnosť.

Ak šteňa prejaví podradené správanie, človek ho pohladí, pomazná sa s ním a pochváli ho, ba niekedy mu dokonca za odmenu dá maškrtu. Niektoré šteniatka si samy od seba ľahnú pred pánom na chrbát, čo je najvyšším prejavom poníženosti. To je príležitosť, aby sme ho škrabkali po brušku. Takto sa podriadi už šteniatko vlastne celkom prirodzeným spôsobom a v neskoršom veku sa problémy s dominanciou vôbec nevyskytnú.

Správanie voči deťom

Niekedy sa až čudujeme, čo všetko pes od malého dieťaťa strpí. Bez protestovania sa nechá ťahať za uši a nevadí mu ani, keď sa dieťa k nemu pri hre správa trošku hrubo. Ak si však rodičia myslia, že dieťa si so psom môže robiť čo chce, mýlia sa. Niekedy je toho aj na najdobráckejšieho a najtrpezlivejšieho psa priveľa, a keď po dieťati chňapne, rodičia sú veľmi pobúrení.

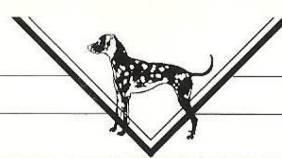
Pes sa správa k dieťaťu tak ako k šteniatku. Správanie dospelého psa k šteniatku je veľmi tolerantné, pretože šteňa ešte nezaujíma žiadne postavenie v hierarchickom usporiadaní.

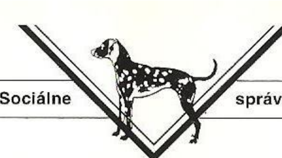
Šteniatka si k dospelému psovi tiež môžu veľa dovoliť, ak sa však pes cíti trýznený, šteniatko svojím spôsobom pokarhá. Šteňa na to okamžite zareaguje poníženým gestom a poriadok je opäť nastolený.

Malé dieťa prirodzene neprejavuje v kritických momentoch poníženosť. Rodičia by preto mali vždy dávať pozor na to, aby pri hre neboli prekročené hranice trúfalosti - totiž trúfalosti dieťaťa k psovi.

Ustarosteným matkám treba však povedať, že tak ako dospelý pes nikdy nenapadne a neuhryzne šteniatko, rovnako nezaútočí ani na malé dieťa.

Úplne iná situácia nastane vtedy, keď sa do rodiny, v ktorej už žije pes, narodí dieťa. Pes by to mohol chápať

ako narušenie hierarchického poriadku a pokúšať sa tomu zabrániť. K tomu však nemusí dôjsť, ak sa ľudia správajú tak, aby pes nemal pocit, že ho zrazu odstrkujú. Lebo psy to veľmi dobre vycítia, a preto by nemali nadobudnúť dojem, že všetka láska patrí iba dieťaťu. Prirodzene, treba pri tom veľa pochopenia. Dôležité je psovi dieťa hneď ukázať, ticho sa mu pritom prihovárať a hladkať ho, ak sa správa pokojne. Aj keby to padlo zaťažko a vyžadovalo by si to veľa námahy, treba u psa dôsledne dodržiavať jeho doterajší režim dňa, t. j. čas kŕmenia a prechádzok. Ak smie ísť pes pri prechádzke s dieťaťom vedľa kočíka, potom nemá žiaden dôvod na bábätko žiarliť.

Staršie deti akceptujú psa ako rovnocenného člena rodiny. Len čo možno od väčšieho dieťaťa očakávať dostatok zodpovednosti vo vzťahu k živým stvoreniam a k psovi zvlášť, mali by sme ho poveriť určitými úlohami starostlivosti o psa a tiež cvičením ľahších cvikov poslušnosti.

Ak sa psy správajú voči cudzím deťom nevrlo, príčina je väčšinou v tom, že veľa detí psy s nadšením zlostí. Kto by už niekedy nevidel ako deti - hlavne ak ich je viac pohromade, pretože vtedy sa cítia silné a odvážne - štuchajú do psa a udierajú ho palicou, keď je našťastie /našťastie pre deti/ za plotom. Trýznený pes pobehuje zúrivo v ohrade a šteká na deti, čím ich však v tomto počínaní iba podporuje. Niekedy sa psy stávajú aj terčami, do ktorých deti hádžu kamene.

Ak spôsobia deti svojím nerozumným správaním psovi bolesť, potom je agresívny.

Niektoré deti zasa radi prefrčia na svojom bicykli tesne popri psovi. Dospelého psa s pevnými nervami sa to veľmi nedotkne, zato mladého psa, ktorý sa ešte len zoznamuje so svojím okolím, tým môžu poriadne vyľakať. Ak sa k nemu z druhej strany blížia ešte aj deti na kolieskových korčuliach, prechádza z jedného šoku do druhého. Výsledkom takéhoto nerozvážneho konania detí by bol určite bojazlivý ostýchavý mladý pes. Nech potom nikto nie je prekvapený, keď taký-to dospelý pes ide pri pohľade na deti doslova „ vyskočiť z kože". Psa potom preklínajú kvôli jeho agresivite, avšak tú uňho vypestovali len samopašnosťou detí. Nemožno sa potom čudovať, keď je inak poslušný pes k cudzím deťom taký nevrlý. Deti vedia byť niekedy veľmi surové. Toto ich správanie tkvie v tom, že nikdy so zvieratami nevyrastali. Rodičia by preto mali svojím deťom dovoliť, aby si zaobstarali psíka a starali sa oňho. Iba tak získajú deti dobrý vzťah k živým bytostiam. Starostlivosť o zvieratko znamená mať zodpovednosť a k nej treba deti viesť dostatočne zavčasu.

Dvaja, ktorí sa majú veľmi radi. Pes sa nevzdiali od dieťaťa.
A ak sa objaví slzička, psa zaujíma - ba zdá sa, že ho priam trápi - čo ju spôsobilo.

Správanie voči cudzím

V protiklade s vlkmi niektoré psy sa ani v dospelosti nesprávajú k neznámym ľuďom placho, čo je dôsledok celé generácie trvajúceho zdomácňovania, iné sú však rovnako ako vlky zdržanlivé a opatrné.

Na otázku, či úplne vylúčiť, aby sa cudzie osoby dotýkali šteniatka, alebo mladého psa a hladkali ho, možno odpovedať len vtedy, ak berieme do úvahy jeho neskoršie použitie.

Skôr môžeme dovoliť kontakt s cudzími ľuďmi, ktorí chcú psa hladkať, „luxusnému" psíkovi patriacemu k trpasličiemu plemenu, ako budúcemu strážnemu a služobnému psovi. Prvý pes sa nebude musieť k neznámym správať ako ochranca domu a majetku, zatiaľ čo druhý musí vedieť rozoznať, kedy môže od človeka očakávať priateľstvo a kedy musí zabrániť napr. vlámaniu.

Ako by sa teda malo normálne vyvinuté šteniatko k cudzím správať? Je správne, ak sa pred neznámou osobou chce skryť či utiecť? Alebo by sa malo s ľuďmi na ulici radostne zdraviť a pri tejto príležitosti na nich vyskakovať?

Práve u budúceho psa - obranára a strážneho psa nie je žiadúce ani jedno, ani druhé správanie. Plachý pes by potom v skutočnej konfrontácii s neznámym zlyhal, zatiaľ čo priateľský by páchateľa možno vítal radostným krútením chvostom.

Šteniatko sa má voči cudzím správať prirodzene. Podľa povahy bude „votrelca" z bezpečnej vzdialenosti pozorovať, v žiadnom prípade však nebude pred ním utekať. Veľmi temperamenté šteniatka by ho radi videli zblízka a oňuchávali ho. Mladý pes nikdy nesmie pred neznámym človekom prejaviť strach. Bojazlivejšie šteniatko sa neskôr sotva dokáže presadiť v obrane.

Na ulici prechádza mladý pes popri cudzích ľahostajne, vo svojom teritóriu má byť ale ostražitý a nedôverčivý.

Musí sa učiť ignorovať aj ľudí, ktorí sa mu prihovárajú a chcú sa s ním maznať. Aj keď psy vedia veľmi dobre vycítiť, ktorí ľudia to s nimi myslia dobre a zaslúžia si ich dôveru, a ktorým by sa mali radšej vyhnúť, je rozumné, aby majiteľ psa zabránil ako jeho príliš dôverčivému správaniu, tak aj agresívnemu správaniu k cudzím. To treba robiť už u šteniatka, resp. mladého psa.

U plemien, ktoré sú od prírody k cudzím zdržanlivé, sa s týmto problémom vôbec nestretávame.

Rozšírený výcvik

Hoci nasledujúce cviky patria aj k úlohám, ktoré sa požadujú na skúškach pre psa - obranára a ostatné úžitkové psy, rovnako dobre - ako aj v predchádzajúcich kapitolách opísané cviky poslušnosti - ich môžu absolvovať aj psy, ktorých majitelia nemajú ambície zúčastniť sa takýchto skúšok. Cviky sú použiteľné ako pre aktívnych športovcov v kynologickom areáli, tak aj pre „samocvičiteľov".

Skúšobný poriadok, ktorý vydalo VDH /Združenie priateľov psov, Dortmund/ pre psa obranára vychádza z toho, že pes smie od 14. mesiaca života zložiť skúšku pre psa - obranára (SCH) I. stupňa, od 16. mesiaca skúšku II. stupňa a od 18. mesiaca skúšku III.

Tento pes nemá ťažkosti s prekonaním bariéry, dokonca ani s ťažkou činkou v papuli.

stupňa. Z toho vyplýva, že psy by na zloženie týchto úloh mali dosiahnuť určitý vek, a to z toho dôvodu, aby sa nepoškodil ich telesný vývoj. Pri jasných prejavoch únavy je pes preťažený a cvičenia preto treba presunúť na neskôr. Ale aj pre psa vo vhodnom veku je pri cvičení nevyhnutná optimálna kondícia.

Pre naučenie nového cviku nie je bezpodmienečne nutné dodržiavať určité poradie. Každú úlohu možno precvičovať aj samostatne, niektoré sa priam ponúkajú, aby sme ich skombinovali s inými. Tiež nemusia prebiehať podľa pevných časových pravidiel, skôr by mali byť prispôsobené úrovni psa vo výcviku.

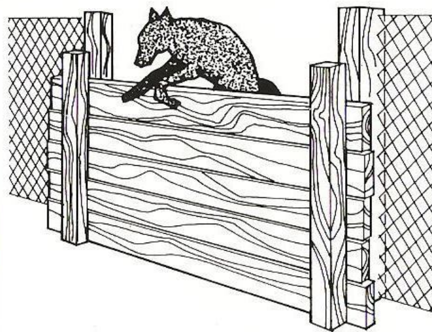
Prekonávanie bariéry skokom

Pri lekcii preskakovania bariéry, ktorú väčšina psov vykonáva s radosťou, sa ukáže, ako pes svojmu pánovi dôveruje, pretože zo začiatku prekonáva pán prekážku spolu so psom.

Tento cvik smie vykonávať iba pes, u ktorého je telesný vývoj už takmer ukončený, pretože splnenie úlohy veľmi zaťažuje kosti, väzivá a šľachy.

Výška prekážky musí byť prispôsobená veľkosti psa. Väčší pes by mal vedieť prekonať prekážku s výškou 1 m. Na nacvičovanie sa prirodzene použije nižšia prekážka, ktorá zasa ale nesmie byť taká nízka, aby ju pes mohol prekročiť. Kto so svojím psom necvičí v kynologickom areáli, obyčajne nemá k dispozícii žiadnu bariéru. Možno si ju však ľahko vyhotoviť. Jednoduchú verziu predstavuje pravouhlý drevený rám vyplnený priečne uloženými doskami.

U psa veľkosti boxera sa začína s prekážkou vysokou 50 cm a širokou 1,50 m, aby si pes a pán pri preskakovaní vzájomne neprekážali.

Bariéra, aká sa nachádza v kynologickom areáli. S trochou šikovnosti si ju môže každý majiteľ psa zostrojiť sám.

Ak je prekážka na jednej strane pripevnená k múru, má to tú výhodu, že pes sa jej nemôže vyhnúť a obísť ju, pretože na druhej strane mu v tom zasa bráni psovod.

Takáto prekážka sa však dá zle nastavovať do výšky. O niečo náročnejšia na zhotovenie, ale výhodnejšia v používaní je prekážka s dvojitým rámom, do ktorého možno priečne ukladať dosky do ľubovoľnej výšky.

Povel „hop!" alebo „skoč!" slúži ako podmienený podnet a trhnutie vodidla do smeru skoku ako nepodmienený podnet.

Aspoň zo začiatku sa preskok psovi uľahčuje tak, že ho vykonáva z rozbehu. Pes beží na vodidle pri nohe psovoda k prekážke, kde vydá pán povel „hop!" a skočí spolu so psom, čo zo začiatku podporí aj trhnutím vodidla.

Pomáha aj to, keď psa predtým privedie k prekážke a poklopká na ňu. Vtedy je menšie nebezpečenstvo, že pes sa pred neznámou prekážkou zarazí.

Po úspešnom prekonaní bariéry treba psa s rovnakou pomocou previesť cez prekážku aj na spiatočnej ceste.

Pes, ktorý nemá príliš veľkú chuť do skákania, sa k preskoku nechá „prehovoriť" najskôr vtedy, keď ho vedie pomocník a pán ho za prekážkou láka maškrtou. S takýmto psom sa odporúča preskok a spätný preskok cez bariéru cvičiť osobitne.

Od začiatku sa psovi nesmie dovoliť, aby prekážku obchádzal.

Keď sa pes na daný povel sám vydá k prekážke, nadišiel čas, keď už psovod nemusí skákať spolu s ním. Vodidlo zostane zatiaľ ešte pre istotu pripevnené na obojku. Musí byť ale také dlhé, aby psa pri preskakovaní neobmedzovalo.

Po určitom čase sa začne úloha cvičiť bez vodidla, pričom psovod ide zo začiatku niekoľko krokov spolu so psom a drží ho za obojok. Tento úsek, na ktorom pán psa sprevádza, sa postupne stále skracuje.

Po bezpečne vykonanom preskoku a spätnom preskoku možno prekážku zvýšiť. Pritom nesmú byť kladené nároky príliš vysoké. Dôležitejšie ako výška prekážky je zo začiatku to, aby mal pes zo skákania radosť a robil to ochotne. Ak je prekážka príliš vysoká, pes môže ľahko stratiť chuť do skákania.

Aj pri nasledujúcom cviku „skoku šplhom" je dôležitá ochota a radosť psa.

Psovod pri cvičení rýchlo zistí, ako má ísť so psom na prekážku a kedy presne má vydať povel.

Prekonávanie bariéry šplhom

Pri tomto cviku musí byť prekážka tak vysoká /asi 1,30 - 1,40 m/, aby pes už nemohol cez ňu preskočiť, ale bol prinútený šplhať sa. Aj tu je potrebné, aby psovod zo začiatku bariéru sám prekonával. Kto však denne pracuje so svojím psom, nerobí mu to žiadne ťažkosti. Takýto majiteľ psa je aj telesne zdatný.

Na prekonanie prekážky šplhom je potrebná pomoc druhej osoby, ktorá privedie psa na vodidle k prekážke. Volanie na psa nasleduje v okamihu, keď sa psovod vyšplhal na prekážku. Skôr, ako sa ocitne na jej druhej strane, vydá psovi povel „hop!" alebo „skoč!" - podľa toho, čo používal od začiatku - čo znamená, že pes sa musí teraz do výšky bariéry vyšplhať.

Prekonávanie bariéry šplhom je pre psa veľmi namáhavý cvik, preto by sa nemal opakovať príliš často.

Vysielanie psa vpred

Pes sa má vždy podriadiť vôli svojho pána. Ak sa však riadi svojím inštinktom svorky, najradšej by bol stále pri pánovi, alebo aspoň v jeho blízkosti. Preto je vysielanie vpred úlohou, aká si od psa vyžaduje absolútnu poslušnosť, ktorá je tu vystavená skúške.

Pes sa na povel „vpred!" musí vydať smerom, ktorý mu psovod udá natiahnutou rukou. V koncovom bode, ktorý by mal byť od východiskovej pozície vzdialený najmenej 26 krokov /pri psovi - obranárovi 30-40 krokov/, musí na povel „ľahni!" zaľahnúť.

Ako zvukový povel možno okrem „vpred!" použiť aj „choď!"; potom však treba používať - ako pri všetkých cvikoch - vždy rovnaký povel. Zo začiatku prirodzene pes samotnému povelu nepripisuje žiaden význam. K nacvičovaniu je potrebný pomocník.

Zatiaľ čo pomocník drží psa na dlhom vodidle, psovod beží rýchlo preč a v určitej vzdialenosti položí nejaký dobre viditeľný predmet. Psa upozorní na predmet, ktorým môže byť napr. kúsok odevu tak, že ním pohybuje sem a tam.

Potom sa psovod rýchlo vráti k psovi, odopne ho z vodidla a vyšle ho do smeru, kde je odložený predmet. Psovod voľne bežiaceho psa nasleduje. Keď pes dosiahne predmet, smie sa s ním spočiatku hrať a pán ho výdatne pochváli. Postupne používa stále menší predmet, až nakoniec používanie predmetu pri cvičení odpadá.

Ak pes pochopil, čo sa od neho žiada -môže to trvať dlhší čas - odporúča sa začať pracovať bez vodidla a taktiež už nie je potrebný pomocník.

Na konci trate, na ktorú je pes vyslaný, si na povel ľahne. Psovod najskôr beží so psom alebo dobehne za ním a potom vydá povel, neskôr už velí z diaľky.

Keď potom príde psovod k ležiacemu psovi, dá mu nový povel „sadni!". Skôr sa pes z ľahu nesmie zdvihnúť.

Povel „vpred!" a posunok, ktorý psovi ukazuje, ktorým smerom má bežať, treba používať zakaždým.

Zo začiatku sa ukázalo užitočným vysielať psa súbežne s cestou alebo nejakými inými orientačnými bodmi. Až keď úlohu zvládol, vysielame ho aj diagonálne k týmto bodom v smere, ktorý mu psovod ukáže pravou rukou.

Aportovanie

Zatiaľ čo u šteniatka bolo aportovanie skôr hrou a o skutočnom prinášaní nemohla byť ešte reč, mladý pes sa už musí naučiť správnemu aportovaniu nejakého predmetu, napr. drevenej činky.

Náročnosť cvičenia spočíva v uchopení a držaní predmetu.

Podľa správnosti má pes na vodidle zo začiatku sedieť vedľa pána. Pán drží činku v ruke a pohybuje ňou, akoby ju odhadzoval. Týmto pohybom sa snaží upútať pozornosť psa, čiže vzbudiť uňho koristnícky pud. Pri povele „prines!" drží potom psovod činku pred psom. Ak ju pes už pri tomto pr-

vom ponúknutí chytí, má psovod prejaviť radosť.

Také jednoduché to však väčšinou nie je. Niektoré psy sa tvrdohlavo vzpierajú činku zobrať. V týchto prípadoch musí cvičiteľ zasiahnuť. Otvorí psovi papuľu a činku mu vloží medzi zuby. Aby pes činku okamžite nepustil, musí mu psovod oboma rukami papuľu zavrieť a držať. Až keď si je istý, že pes činku skutočne drží, smie najskôr odtiahnuť ruku z hornej čeľuste a potom pomaly aj z dolnej.

Aby to človel mohol vykonať, je nutné, aby pes držal hlavu priamo, so sklonenou hlavou je zobratie a uchopenie predmetu problematické.

Psa pochvália slovom „dobrý", ak činku - hoci zo začiatku aj na krátky čas - v papuli podrží.

Ak ale činku rýchlo pustí, musí ho psovod opäť ňou zaujať a prebudiť jeho koristnícky pud.

Keď pes nakoniec predmet drží, psovod sa s ním má dať do pohybu, pričom ho neustále chváli slovom „dobrý" a vykoná s ním aj niekoľko obratov.

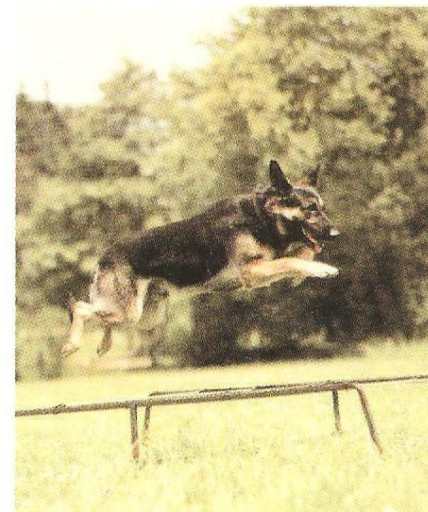
Ak sa už teda pes naučil činku držať, na známy povel „pusti!" ju musí psovodovi bez okolkov odovzdať. Ak sa zdráha, psovod mu ju vezme násilím.

V ďalšom kroku psovod nedrží činku pred papuľou psa, ale na zemi. Na povel „prines!" - používa sa aj povel „aport!" - by mal pes činku zdvihnúť. Keď pes odmieta, postupuje sa spomenutým spôsobom.

Až keď pes dokáže činku perfektne zobrať a držať, začína sa samotný tréning prinášania.

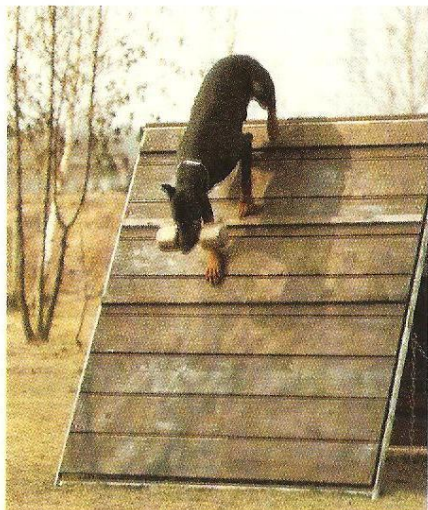

S drevenou činkou sa pes učí správne prinášať predmet.

Na cvičenie preskoku nájdeme v kynologickom areáli najrozličnejšie prekážky.

vľavo hore: **Správne aportovanie činky ponad šikmú stenu.**
vpravo hore: **Ak pes drží činku pevne v papuli, pán ho pochváli.**

dolu: **Na povel „vpred!" sa pes vydá prikázaným smerom.**

Psovod drží psa na dlhom vodidle a skôr než činku odhodí, pokúša sa ňou psa zaujať. Ak je vodidlo príliš krátke, musí psovod psa na kúsku sprevádzať. Po odhodení činky vydá psovod povel „prines!". Len čo pes predmet dosiahne a vezme ho, musí sa psovod čo najskôr vrátiť späť do východiskového bodu /cúvaním/ a zopakuje povel „prines!". Tu sa ukáže výhoda dlhého vodidla, keď ním človek môže pritiahnuť psa, ktorý ostane stáť.

Zo začiatku je psovi ešte dovolené zostať pred psovodom stáť, aby mu činku odovzdal. Neskôr si však musí pred neho sadnúť a potom prejsť k nohe.

Aby sme dosiahli, že pes bude na odhodený predmet s nadšením reagovať, môže byť pomocník schovaný za kríkom a pohybovať predmetom upevneným na šnúre. Takýto pohybujúci sa predmet samozrejme psa viac motivuje, aby ho chytil.

Zásadne treba dbať na to, aby pes zobral činku do papule vždy v jej strede, a nie na konci. Obyčajne ju pes chytá tam, kde sa jej predtým dotýkal pán.

Aportovanie cez prekážku

Preskok cez bariéru sa rozširuje tým, že sa kombinuje s aportovaním.

Pritom sa doporučuje zobrať psa na dlhé vodidlo, tým sa dá predísť obídeniu prekážky. Na začiatku cvičenia dá psovod psovi najskôr činku do papule a pes s ňou musí prekonať prekážku tam aj späť. Nacvičovanie značne uľahčuje, ak sa používa šikmá stena, pretože jej sklopením sa umožňuje, aby ju mohli spoločne prekonávať pes aj pán. Až postupne sa môže šikmá stena postaviť tak, aby dosiahla svoju plnú výšku.

Potom má pes s činkou v papuli prekonať obvyklým spôsobom prekážku a rovnako ju preskočiť aj na spiatočnej ceste. Cvičenie pokračuje tak, že psovod hodí činku za prekážku a vydá povel „hop!" a keď pes prekážku preskočí, zavelí „prines!". Pes má činku zobrať a po spiatočnej ceste cez prekážku ju priniesť pánovi, to znamená sadnúť si pred neho, na povel činku odovzdať a potom na povel „k nohe!" prejsť k ľavej strane psovoda.

Aby sa hneď od začiatku zamedzilo možnému obchádzaniu prekážky, používa sa dlhé vodidlo, ktoré zabráni, aby pes činku síce zdvihol, ale nepriniesol pánovi. Z tohto dôvodu bolo tiež dôležité, že pri hravom aportovaní sa musel mladý pes vždy vrátiť k pánovi.

Stráženie predmetu

Stráženie predmetu sa nesmie cvičiť až po cvičení tzv. záhryzu /obrany/, pretože ináč by pes mohol osoby, ktoré sa k nemu, resp. stráženému predmetu, priblížia, napadnúť.

Cvičenie je možné iba s pomocníkom, ktorého pes samozrejme nesmie poznať. Od neho v rozhodujúcej miere závisí, ako pes predmet ustráži. Pomocník musí byť šikovný a mať citlivý prístup. Majiteľ psa hrá po-

čas tohto cvičenia len vedľajšiu úlohu.

Keďže pes je na svojom pánovi veľmi závislý, malo by sa to využiť tak, že ho pán poverí strážením nejakej časti svojho odevu.

Cvičenie začneme povelom „ľahni, zostaň!", čo pes pochopiteľne môže splniť iba vtedy, keď túto lekciu bezchybne zvládol.

Majiteľ psa si potom veľmi pokojne a pomaly vyzlečie bundu, čím upúta psovu pozornosť. To uňho vyvolá dojem, že bunda je pre pána mimoriadne dôležitá. Pán potom bundu zloží, pričom ju starostlivo pohládza, čím znova dokumentuje jej dôležitosť a položí ju asi 1 m pred psa. Táto vzdialenosť je nutná, aby pes mohol neskôr presne rozoznať, kedy sa páchateľ pozerá naňho a kedy na predmet.

Potom, čo majiteľ dá psovi povel „stráž!", vzdiali sa od neho.

K psovi sa potom po určitom čase, zo začiatku nie príliš dlho po odchode pána, aby bol pes v strehu, priblíži pomocník .

Od počínania pomocníka závisí, či pes pochopí, že cudzia osoba sa zamýšľa k predmetu, ktorý má strážiť, dostať a že iba psia prítomnosť ju od realizácie odradí.

Ak je pomocník na svoju vlastnú obranu vyzbrojený palicou, mal by ju mať schovanú za chrbtom, teda tak, aby ju pes nevidel. Ináč by sa pes mohol na domnelého útočníka vrhnúť, a tak opustiť svoje miesto a predmet stratiť z očí, čo však nie je v záujme správneho splnenia úlohy.

Potom sa pomocník k predmetu priblíži asi na 2 m s predstieraným nezáujmom. Až keď zastane, striedavo sa začne pozerať na predmet a na psa. Keď sa pohľady psa a pomocníka stretnú, pomocník predstiera pokus o útek a prejaví tak pred psom strach. Ak pes reaguje vrčaním, pomocník sa tentoraz môže od neho cúvaním vzdialiť.

Ak však pes nereaguje, postupuje pomocník znovu dopredu a opatrne vystrie k predmetu ruku. Aj tu treba dať psovi pocit, že osoba sa síce snaží zmocniť predmetu, ale rešpekt pred psom jej v tom zabráni. Keď potom pes začne vrčať, pomocník to akceptuje a stiahne sa, čím sa prirodzene sebavedomie psa veľmi zvýši.

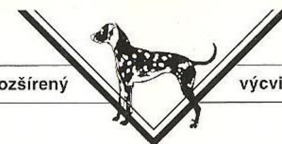
Pomocník potom obíde predmet vo vzdialenosti 2-3 m, a to tak, aby bol pes prinútený otáčať hlavou dozadu, ak nechce pomocníka stratiť z očí.

Nakoniec sa opäť priblíži k predmetu a vystrie k nemu ruku. Postupne pes pochopí, že svojím vrčaním cudzieho zaženie.

Z tohto všetkého je zrejmé, nakoľko dôležitá je odbornosť pomocníka. Musí presne vycítiť, ako ďaleko až môže ísť, aby psa nevyprovokoval k útoku. Pes ale musí získať pocit, že samotná jeho prítomnosť, podporovaná ešte vrčaním, bráni votrelcovi uskutočniť svoj zámer.

Po tomto cvičení sa majiteľ vráti späť k psovi a predmet si vezme. Pes ostane ešte chvíľku ležať a až potom ho pán výdatne pochváli, čím sa cvičenie končí.

Pes, ktorý je takýmto spôsobom vycvičený strážiť predmet, bude aj neskôr, keď sa niekto cudzí skutočne pokúsi jemu zverený predmet vziať, reagovať správne.

Štekanie na povel

Štekanie na povel, ktoré sme cvičili už s malým psom, pokračuje tak, že sa cvičí na rôznych miestach a situáciách. Pritom vychádzame z toho, že pes už dokáže zodpovedajúco reagovať na samotný povel „štekaj!". Tak možno od psa vyžadovať, aby štekal napr. vtedy, keď zaznie domový zvonček, keď začuje podozrivé zvuky v záhrade a pri podobných podnetoch, kedy by sám od seba neštekal, to znamená, že má hlásiť. Týmto spôsobom sa u psa podporuje aj žiadúce štekanie, nepotrebné a nežiadúce štekanie sa naproti tomu prerušuje povelom „ticho!" a pod.

Stráženie domu a majetku

„Pud stráženia sa môže podľa povahy psa prejaviť rôznym spôsobom, v princípe je to ale schopnosť psa cudzích /ľudí alebo psov/, ktorí sa blížia k jeho teritóriu, alebo doňho vniknú, oznámiť, varovať ich /vrčanie, štekanie/ alebo na nich viac či menej vážne zaútočiť, s tendenciou vyhnať ich zo svojho územia." /Seiferle, 1972/

Majiteľ psa sa musí rozhodnúť, či mu stačí „ohlasovací" pes, ktorý pri podozrivých zvukoch začne štekať, alebo či pes svoje teritórium musí vo vážnych prípadoch aj brániť. Rozlišujeme medzi strážcom, ktorý oznamuje a strážcom, ktorý chráni.

Schopnosť strážiť nie je bezpodmienečne spätá s nebojácnosťou a sebaistotou. U psa správajúceho sa neisto, ktorý v určitých momentoch prejavuje strach, je prah dráždivosti oveľa nižší ako u nebojácneho psa, čo z neho robí dobrého oznamujúceho strážneho psa. Pri postupnom vytváraní návykového efektu na teritórium sa rozvíja aj „sila" psa.

Pes však nesmie byť natoľko bojazlivý, aby sa pred blížiacim nebezpečenstvom radšej niekde schoval. Pre vyvolanie znepokojenia, ktoré spôsobuje štekanie, je žiadúci stav medzi pocitom strachu a prevahy.

Na úlohu púheho stráženia sa hodia aj psy menších a najmenších plemien, inak je tomu prirodzene v prípade, keď má pes územie aj brániť. Samotná schopnosť strážiť nezávisí od veľkosti psa.

Hoci vďaka vynikajúcemu sluchu sú takmer všetky psy schopné reagovať aj na najtichšie zvuky, ktoré človek nedokáže zachytiť, predsa však nie je strážny pud rovnako vyvinutý u všetkých psov.

To, že pes má oproti ostatným psovitým šelmám širší repertoár zvukov a že ako strážca domu a majetku šteká viac ako vlk, ktorý chce svojej svorke oznámiť nejaké nebezpečenstvo, je výsledkom dlhého procesu domestikácie. Pomocou cieleného výberu však nevznikli iba psy, ktoré sa vďaka svojej ochote štekať mimoriadne hodia za strážne psy, ale aj také, ktoré sa ako „veľkí mlčanlivci" uprednostňujú pri poľovačkách.

Úloha ochrancu teritória však prináleží sebaistému psovi s vyrovnanou povahou. Pritom si musíme uvedomiť, že nie každý pes-obranár je aj dobrým ochraňujúcim strážnym psom. Pes-

obranár sa naučil reagovať predovšetkým na povely, zatiaľ čo strážny pes je poväčšine odkázaný sám na seba.

V predchádzajúcich kapitolách opísané žiadúce štekanie a tiež požadovaná mlčanlivosť, keď sa cudzí návštevník ukáže ako vítaný hosť, boli dôležitou prípravou pre budúceho strážneho psa. Tak sa mladý pes tiež naučil hlásiť niečo nezvyčajné a naopak, na známe zvuky nereagovať.

Vrodená schopnosť strážiť sa dá podporovať tak, že psa pochválime vždy po zaštekaní v správnom momente. Nebezpečenstvo však hrozí vtedy, keď šteniatko alebo mladého psa, ktorý veľmi rád a často šteká, za to trestáme, pretože by to mohlo spôsobiť, že by neskôr pri podozrivých situáciách už neštekal.

Veľká závislosť psa na svojom pánovi a jeho rodine, a tým podmienená veľká naviazanosť na svoj domov nepochybne posilňujú ochotu psa štekaním upozorňovať svoju „svorku" - totiž rodinu - na hroziace nebezpečenstvo.

Na psa, ochotného bojovať a brániť, platia samozrejme úplne iné požiadavky. Pri príprave na túto úlohu sa postupuje podobne ako pri príprave na stráženie. Pes musí byť natoľko sebaistý, že samotná jeho prítomnosť, vo vážnych situáciách podporovaná ešte vrčaním, ktoré predstavuje varovanie, má postačiť na vyhnanie votrelca. Ak by však toto správanie nemalo byť korunované úspechom, musí pes votrelca bez váhania aj zadržať.

Pre schopnosť psa strážiť hrá rozhodujúcu úlohu aj to, kde býva. Napr. pes, ktorý žije prevažne v koterci, nie je tak motivovaný k stráženiu, ako taký, ktorý môže žiť so svojou rodinou a okolo nej. Zatiaľ čo pes žijúci v koterci stráži predovšetkým jeho bezprostredné okolie, pes, ktorý žije v dome, sa cíti viac zodpovedný aj za dom a majetok. Preto sa aj vzhľadom na ochotu psa strážiť neodporúča držať ho stále v koterci.

Stopovanie

Príroda vybavila psa mimoriadne dobrým orgánom čuchu. Pre predkov zdomácneného psa bolo životnou nevyhnutnosťou vlastniť takýto orgán, pretože im umožňoval hľadať potravu a vysliediť ukrytú zver.

Hoci si pes v súčasnosti už nemusí sám hľadať potravu, funkcia jeho čuchu, ktorý je uňho najlepšie vyvinutým orgánom, sa plne zachovala.

I keď nie z každého psa sa musí stať vynikajúci stopár, predsa by sa však mal každý majiteľ psa snažiť prideliť svojmu psovi takú úlohu, pri ktorej by bol odkázaný jedine na svoj čuch. Všetky psy, či už patria k veľkým alebo malým plemenám, sú pri vhodnom vedení schopné pracovať na stope: buď hľadať svojho pána alebo určitý predmet, pričom nie je dôležitý iba stopovací pud, ale ako je to v prípade hľadania pána, aj motivácia k hľadaniu. Keďže stopovanie pre psa neznamená žiadnu mimoriadnu telesnú námahu, môže sa zaradiť už do výcvikového programu mladého psa.

Pre začiatok stopovania je dôležité, aby mal pes vytvorené optimálne podmienky. Zo skutočnosti, že zanechaný

komplex pachov stopy vytvára okrem pachu osoby aj pach narušenej zeme a porastu vyplýva, že pevnejší podklad, napr. cesta, je menej vhodný ako lúka, les, lesná cesta a pole. Na týchto podkladoch sa pravdepodobne čiastočky pachových látok zanechané topánkami dlhšie a lepšie udržia, ideálnym je vysoký porast na poli.

Zo začiatku sa treba vystríhať príliš vychodených ciest. No aj počasie je dôležité pre vznik a udržanie stopy. Priaznivé podmienky sú za vlhkého počasia v snehu. Naproti tomu silný dážď môže pach stopy zničiť.

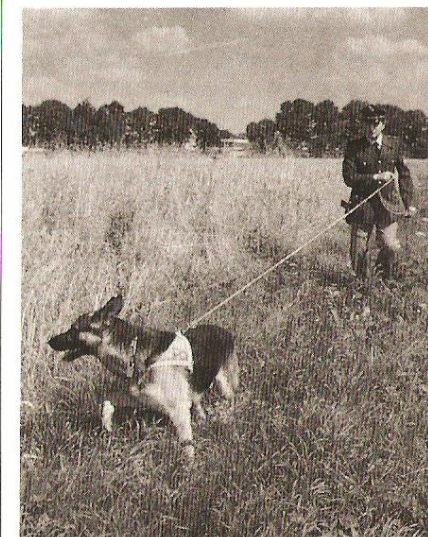
Pre začiatok postačí jednoduchá stopa, aby pes získal radosť z tejto práce, k čomu prispieva aj bezprostredný úspech.

Pri hľadaní majiteľa musí poslúžiť pomocník. Tento drží psa tak, aby nemohol zbadať, kam pán odíde. Úkryt si pán zvolí vo vzdialenosti asi 100 krokov. Pomocník potom privedie psa k východiskovému bodu a na povel „hľadaj!" ho nechá, aby začal hľadať. Len čo sa pes dostane do blízkosti úkrytu pána, ten sa mu ukáže a pochváli ho. Toto cvičenie treba opakovať tak dlho, až kým pes nakoniec začne sám hľadať podľa stôp na zemi.

Doteraz sa využívala pri hľadaní túžba psa po pánovi. Teraz ju však treba preorientovať na nejaký objekt. „Korisťou" pohybujeme pred psom sem a tam, aby sme ho zaujali.

Používané predmety nesmú byť také veľké, aby ich pes mohol zaregistrovať zrakom. Má si zvyknúť na používanie svojho nosa. Spočiatku sú prirodzene vhodné všetky predmety, ktoré sa vzťahujú k pánovi, ako rukavica, pančucha, náprsná taška a pod. Ale možno použiť aj známe predmety ako loptu, činku atď. Dôležité je hľadaný predmet neustále meniť.

Psovod sa od priviazaného psa vzdiali priamym smerom, pričom vzdialenosť možno zväčšovať iba postupne. Odloží predmet a okamžite sa vráti späť. Psa drží na vodidle a nechá ho, aby zachytil stopu. Dôležitejšie

Policajný pes pri pachovej práci.

ako dokonalosť stopovania je v tejto počiatočnej fáze vybudenie túžby po koristi, ktorá musí byť taká veľká, aby sa pes bez problémov od svojho pána vzdialil. Po nájdení predmetu psa prirodzene pochválime.

Po viacnásobnom precvičení takéhoto jednoduchého stopovania môžeme prácu sťažiť.

Pes bude teraz pracovať s tzv. po-

strojom pre stopovanie na 10 m dlhom vodidle.

Aby sa u psa zosilnila túžba stopovať a naladil sa na nadchádzajúcu prácu na stope, má zo začiatku priviazaný pozorovať, ako psovod stopu kladie. Priebeh stopy si však pes tým, že sa pozerá na jej kladenie, nedokáže zapamätať, čo ani nie je žiadúce. Pre pomerne neskúseného psa znamená veľké uľahčenie práce, ak položíme stopy po smere vetra.

Začiatok stopy označíme nejakým konárom alebo zástavkou. Keď viackrát postúpame na mieste, psovi to uľahčí zachytenie stopy. Postúpaná plocha má mať veľkosť asi 0,50 x 0,50 m. Trasa spočiatku meria okolo 500 m a sú na nej dva pravé uhly /neskôr je trasa dlhá až 1500 - 2000 m s početnými lomami/. Na konci trasy leží hľadaný predmet. Odtiaľto pokračuje ten, kto stopu kladie, v rovnakom smere ďalej. Keď pes neskôr bude hľadať dva a viac predmetov, nesmieme ich položiť bezprostredne pred lomom alebo po nej či priamo v bode ohybu.

Psovod si môže priebeh stopy a najmä uhly označiť nejakými zvláštnymi rastlinami alebo malými kamienkami.

Zatiaľ čo pes, ktorý už získal v práci na stope rutinu, dokáže zachytiť aj staršiu stopu /keď sú všetky sprievodné okolnosti priaznivé, môže skúsený stopársky pes zachytiť aj stopu starú 48 hodín/, spočiatku má pes pracovať na stope ihneď po jej položení.

Odporúča sa pred začatím práce na stope dodržiavať určité zvyklosti, aby už z toho pes spoznal, čo bude nasledovať. Po čase to dosiahneme už samotným založením postroja pre stopovanie, ktorý sa používa výlučne iba počas pachovej práce.

Aby zachytenie stopy nebolo pre psa príliš jednoduché, do začiatočného bodu ho neprivádzame v smere položenia stopy, ale vždy v pravom uhle sprava alebo zľava k stope.

Ťažkosti pri vypracovaní stopy vzniknú vtedy, keď lomy nerobíme vždy jedným smerom. Väčšinou ich robíme vždy doprava, čím sa ťažkostí vyvarujeme. Ani kladenie paralelnej stopy s brázdou nemá zmysel, pretože to psa vedie k tomu, že postupuje priamo, čo však má za následok, že sa málo venuje stope a zmeny smeru zaregistruje neskoro. Prerušovanie stopy týmito prírodnými líniami a kríženie s nimi núti psa k neustálej pozornosti.

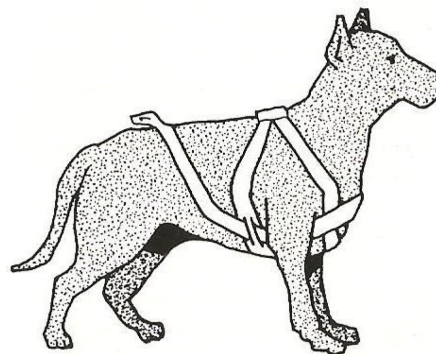
Po privedení k stope by sme psa mali nechať vybehnúť na celú dĺžku vodidla. To spôsobí, že pes sa od pána, ktorý ho nasleduje, odpúta. Psovod vydá povel „hľadaj!" a to bez akéhokoľvek ďalšieho ovplyvňovania psa, aby zachytil stopu. Iba keď pes úplne stratil kontakt so stopou, smie ho pán usmerniť. Vybočenie zo stopy niekoľko krokov do strany si nevyžaduje ešte usmernenie, predovšetkým vtedy nie, ak to pes robí v dôsledku vetrenia.

Ak fúka vietor v smere ramena k lomu, pes môže zákrutu prebehnúť. Psovod musí potom na úrovni lomu ostať stáť a držiac psa na krátkom vodidle, nechať ho krúžením zachytiť stopu v novom smere. Až potom môže stopu ďalej sledovať.

Opačné správanie psa je možné vtedy, keď vietor fúka spredu a zachytáva obe ramená. Potom sa môže

stať, že už niekoľko metrov pred lomom zachytí pes stopu nového ramena. Takéto malé odchýlky, podmienené smerom prúdenia vzduchu, sa považujú za celkom normálne a nesmú sa vysvetľovať neschopnosťou psa.

Ak používame postroj na stopovanie, musí byť zhotovený tak, aby psa nijako neobmedzoval. Aby nebránil obehu krvi, musia byť kožené remene dostatočne široké.

Pes, ktorý sa už zoznámil s aportovaním, predmet ležiaci na stope zvyčajne zdvihne. Ak tak však neurobí, treba ho k tomu prinútiť povelom, používaným pri aportovaní „prines!" alebo „aport!". Celkom mladého psa však prirodzene ešte nesmieme nútiť správne predmet zobrať, pretože sa to ešte nenaučil.

Nasledujúca úloha nespôsobuje psovi žiadne ťažkosti: vypátrať na dlhom vodidle svojho pána. Tu je potrebná aj pomoc inej osoby, ktorá drží psa na vodidle, ktoré má byť vždy napnuté, z čoho vidno, ako horlivo pes ťahá a hľadá. Pri štarte sa pomocník dá do pohybu až vtedy, keď je vodidlo napnuté. Ešte prv však musí vydať povel „hľadaj!".

Zo začiatku tohto cvičenia pracuje pes na stope, len čo sa pán ukryl, postupne však čas medzi vytvorením stopy a začiatkom hľadania predlžujeme po 5 minútach až na 1 hodinu. Aj dĺžka stopy sa zväčšuje až na 2000 m s viacerými lomami vpravo a vľavo. Stopovanie možno opäť sťažiť tým, že križujeme brázdu. Veľmi frekventovaných ciest sa naproti tomu treba vystríhať.

Psovod sa nesmie pokúšať uľahčiť psovi svoje nájdenie tým, že na stopu pokladá rôzne predmety. Pes má dostatočnú motiváciu nájsť svojho pána, takže predmety ho v tomto štádiu nezaujímajú. No aj neskôr pri hľadaní predmetov by takáto pomoc mohla mať za následok, že zo psa by sa vytratilo nadšenie.

Zatiaľ čo pri predchádzajúcej práci na stope mal psovod možnosť neistému psovi pomôcť tak, že ho na stopu usmerňoval, pri takzvanej cudzej stope už toto nie je možné. Tu psovod nepozná ani začiatok ani koniec stopy a musí sa úplne spoľahnúť na schopnosti svojho psa.

Aby sme zo začiatku nenechali psa hľadať na príliš veľkom území, používame krátke vodidlo.

Náročnosť práce na cudzej stope je daná počtom lomov - v skúške psa-obranára III. stupňa sú to štyri uhly - pričom prebehnutie jedného uhla aspoň počas cvičenia nemusí ešte spôsobiť problémy. Ťažšie je však nájsť nový úsek, ktorý treba nájsť bez veľkého krúženia na druhý pokus,

keď pes prestal vetriť a okamžite zastal.

Revírovanie

Revírovaním sa hľadá nielen človek alebo zver, ale aj predmety. Ako už hovorí sám názov, je to vlastne hľadanie na určitom ohraničenom území /revíri/. Toto územie musí pes systematicky sem a tam pod vedením psovoda prehľadať.

Podobne ako v predchádzajúcich cvičeniach, aj tu pes reaguje na posunky rukou, ktorými ho psovod striedavo posiela vpravo a vľavo. Ako zvukový povel sa používa „revír!".

Hľadanie predmetu

Vymedzený štvorec s dĺžkami strán 50 x 50 m sa v rohoch označí kolíkmi, pričom treba dbať na to, aby sme vo vnútri štvorca nezanechali žiadne stopy. Keďže pes je zvyknutý sledovať stopu, vôbec by sa potom nepokúšal pohybovať mimo nej. Pri revírovaní má však pes na povel iba svojím čuchom a schopnosťou vetriť a prehľadávať územie, a nie ísť po stope.

Kolíky treba umiestniť dostatočne dlho pred začiatkom cvičenia, aby na nich neostali čerstvé stopy.

Kto má k dispozícii oplotený pozemok, môže cvičiť tam. Vo vnútri označeného štvorca umiestni tri malé predmety. Psovod sa so psom postaví na kraj štvorca v smere prehľadávania. Zavelí „revír!" a vystretou rukou ukáže doprava. Pes musí pri hľadaní zájsť až k okraju štvorca. Ak zmení smer príliš skoro, musí mu psovod ukázať, že má hľadať až k okraju.

Keď sa tam pes dostane, psovod ho odvolá „späť!" a skôr, ako sa k nemu pes dostane, pošle ho povelom a posunkom vľavo. Psovod sa počas prehľadávania pohybuje pomaly priamym smerom. Na ľavom okraji štvorca dostane pes opäť povel „späť!" a psovod ho zasa pošle vpravo.

Týmto spôsobom pes systematicky prehľadá celé územie.

Keď nájde predmet, vezme ho a prinesie pánovi. Hľadanie troch predmetov má trvať 10 minút, nie dlhšie.

Neskôr, keď prehľadáva poľovný pes územie v lese, tento priestor samozrejme nie je označený. Preto sa pes musí naučiť na povel „späť!", alebo aj na zapískanie okamžite zmeniť smer.

Hľadanie osoby

Hľadanie osoby vo vymedzenom území je v princípe rovnaké ako hľadanie predmetu. Prehľadávané územie je však väčšie: 200 x 300 m. Pes má 15 minút na to, aby našiel schované osoby a vyštekával ich až do príchodu psovoda.

Vyštekávanie sa má so psom cvičiť spočiatku povelom „štekaj!", ktorý pozná už odmalička. Neskôr sa už od neho čaká, že keď spozoruje pokojne stojacu osobu, aj bez povelu ju začne vyštekávať.

Pes pri hľadaní osoby pracuje prirodzene bystrejšie, keďže pach človeka je intenzívnejší ako pach neživého predmetu.

Pri hľadaní osoby možno na danom území vytvoriť šesť úkrytov,

ktoré pes musí na povel psovoda všetky prehľadať, aj keď už vietor odvial z nich pach hľadanej osoby. V poslednom úkryte sa nachádza pomocník, ktorého musí pes zadržať a vyštekávať. Zo začiatku, kvôli motivovaniu psa, môže byť pomocník v každom úkryte. K tomuto pristupujeme v počiatočnej fáze, ináč sa schováva vždy iba jedna osoba. Keďže pomocník sa vždy nachádza v inej skrýši, pes pochopí, že musí vždy vniknúť do každého úkrytu, aj keď narazí na prázdnu.

Ak sa pes pokúša nejakú prázdnu skrýšu vynechať, aby sa venoval práve zachytenému pachu schovaného pomocníka, psovod ho musí energickým povelom „ľahni!" od tohto úmyslu zadržať. Potom psa privedie do východiskového bodu.

Špeciálny výcvik

Väčšina majiteľov psov je spokojná, ak vlastnia podľa možnosti priateľského a poslušného rodinného psa, ktorý ešte k tomu aj ohlasuje hroziace nebezpečenstvo. Iní majitelia sa zasa neuspokoja s tým, aby ich pes ovládal len základné pravidlá správania, nutné pre dobré spolunažívanie vo vzťahu človeka a psa. Už pri výbere šteniatka pomýšľajú na jeho budúce použitie a podľa toho sa rozhodujú pre určité plemeno.

Pomocou selekcie sa vytvorili plemená pre rôzne špeciálne oblasti využitia, kde sú psy predurčené spĺňať určité úlohy. Tak napr. niektoré plemená sa hodia na výcvik psa - obranára a služobného psa, čo ale neznamená, že by nemohli slúžiť ako púhe rodinné psy. Avšak vlastnosti, ktoré sa u nich vypestovali počas mnohých generácií, by sme nemali nechať zakrpatieť a mali by sme ich využiť pri uskutočňovaní rôznych špeciálnych úloh.

Nie je podstatné, na aké úlohy budeme psa cvičiť, pretože jedno je všetkým psom spoločné a pre všetkých majiteľov by malo byť samozrejmosťou, aby ich psy zvládli základné cviky poslušnosti.

Po zvládnutí týchto „jednoduchých" cvikov poslušnosti možno potom so psom absolvovať skúšku psa - sprievodcu. Pri každom type špeciálneho výcviku stúpajú aj požiadavky na dokonalosť prevedenia cvikov. Základné cviky poslušnosti pozostávajú z viacerých samostatných úloh, ktorými sme sa zaoberali v predchádzajúcich kapitolách:

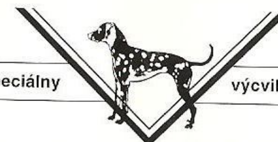
1. **vedenie na vodidle**
2. **voľná chôdza pri nohe**
3. **cvik „sadni!"**
4. **odloženie a privolanie**

U psa - obranára k cvikom poslušnosti okrem predchádzajúcich patria:

5. **prinášanie predmetu, patriaceho psovodovi, na voľnej ploche**
6. **prinášanie predmetu, patriaceho psovodovi, cez 1 m vysokú a 1,5 m širokú bariéru vo voľnom skoku**
7. **vysielanie z ľahu vpred**
8. **odloženie psa na voľno /iný pes vtedy vykonáva cviky l-6/**

Za týmto nasleduje obrana a práca na stope, pričom na psa - obranára sa kladú najvyššie požiadavky v skúške III. stupňa /SchH III/*. Sú to tieto cviky: pátranie /hľadanie, revírovanie/ po zdanlivom páchateľovi, zadržanie a vyštekávanie, útek a obrana, transport, napadnutie, dobehnutie zdanlivého páchateľa, skúška odvahy.

* nem. skúšky - pozn. red.

Rovnako ako pes - obranár, strážny a služobný pes /psy, ktoré sa používajú v službe polícii, vojsku, zdravotníctvu, colníkom, pohraničiarom/ aj slepecký pes, spojovací a zdravotnícky pes, lavínový pes, pastiersky, poľovný a ťažný pes patria do veľkej skupiny pracovných psov. Pracovné psy preto, lebo oproti takzvaným „luxusným psom" sú nútené vykonávať určitú prácu. Už sme sa zmienili o tom, že úžitkové psy sú vhodné aj ako rodinné psy, ak im poskytneme nejaké zamestnanie, zodpovedajúce ich charakteru, a naopak, aj takzvaného luxusného psa možno použiť ako obranára. Z toho vyplýva, že medzi oboma skupinami nie sú pevné hranice, ale skôr plynulý prechod.

Hoci označenie „pracovný pes" sa vzťahuje viac na jednotlivca ako na plemeno, musí pes, ktorý má absolvovať nejakú skúšku pre pracovného psa, patriť k plemenám tej skupiny psov, ktoré uznala FCI /Federation Cynologique Internationale/ ako pracovné: airedalský teriér, belgickí ovčiaci, flanderský bouvier, boxer, nemecký ovčiak, doberman, francúzske ovčiarske psy, briard, beauceron, picard, pyrenejský ovčiak, holandské ovčiaky, hovawart, veľký bradáč a rottweiler.

V priebehu mnohých rokov sa vďaka svojim vynikajúcim vlastnostiam ako obranárske a služobné psy osvedčili najmä:

- **nemecký ovčiak**
- **veľký bradáč**
- **rottweiler**
- **kelpia**
- **border colia**
- **austrálsky ovčiarsky pes**
- **nemecký boxer**
- **airedalský teriér**
- **hovawart**
- **doberman**

Najviac sa z nich na tieto účely používa nemecký ovčiak.

V tejto stati sa nebudeme zaoberať pracovnými psami, ktoré nemusia absolvovať žiadne skúšky.

Pes - obranár

Vycvičený pes - obranár dokáže skrytú osobu nájsť, prenasledovať a zadržať, pri obrane s ňou aktívne bojovať a pri eskorte ju strážiť. Súčasne musí pes - obranár odvrátiť všetky útoky osoby na svojho pána.

Tieto požiadavky možno na budúceho psa - obranára klásť až vtedy, keď dosiahol určitý vek a je teda na to zrelý. Od mladého psa sa ešte takéto niečo očakávať nedá. Poslušnosť a prácu na stope možno cvičiť už u veľmi mladého psa, ale s cvičením obrany možno začať, až keď v dôsledku systematickej výchovy u psa predpokladáme absolútnu poslušnosť.

Psovod, ktorý svojho psa - je jedno v akom veku - dokonale v každej situácii neovláda, by mal cvičenie obrany, ktorá je už spojená s cvičením záhryzu, odsunúť na neskôr.

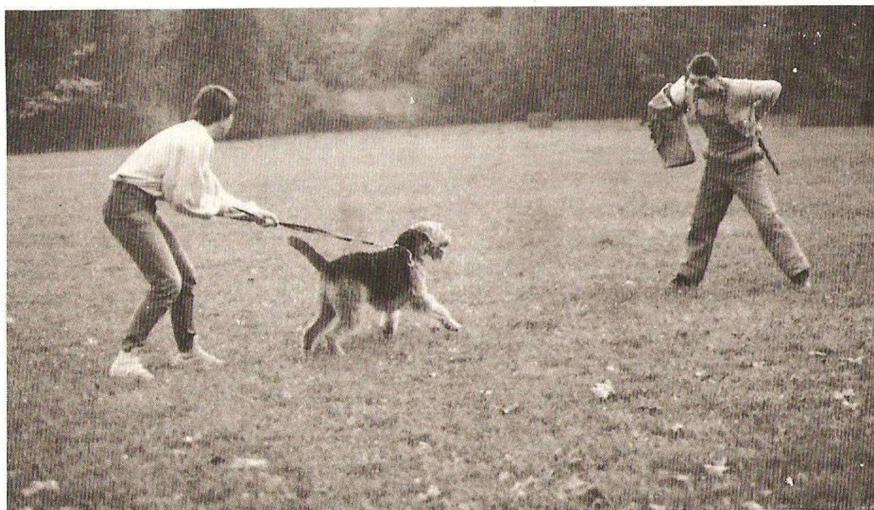
Cvičenie obrany okrem psa s vyrovnanou povahou vyžaduje aj šikovného pomocníka, od ktorého citlivého prístupu závisí úspech cvičenia rovnako ako od psa samotného. Práca na stope, opísaná v predchádzajúcich ka-

pitolách, si už čiastočne vyžadovala pomocníka, pretože toto cvičenie sa dalo vykonávať aj mimo kynologického areálu. Pri nasledujúcom cvičení obrany však nie je nevyhnutný iba pomocník, ale treba ho vykonávať v záujmovom združení pod odborným vedením. Združenia disponujú vhodnými figurantmi /zdanlivými páchateľmi/, ktorých správanie je pri cvičení veľmi dôležité. Správanie figuranta má psa podnietiť k tomu, aby vo vhodnej situácii hrýzol /napr. pri odvracaní útoku na psovoda/ a naopak nehrýzol /pri označení a vyštekávaní páchateľa/. Ak páchateľ utečie, musí ho pes prenasledovať a opäť chytiť, zatiaľ čo pri jeho predvádzaní má ísť pokojne pri nohe a nesmie hrýzť. Správna reakcia psa je veľmi závislá od momentálneho správania figuranta.

Preto je veľmi dôležité mať pri výcviku kvalifikovaného figuranta. Má psa síce dráždiť, ale vo vhodnom momente ho musí vedieť svojou pasivitou aj upokojiť. I tu platí, že bojový pud psa treba uviesť do správnych koľají. Pes sa musí učiť, že iba v prípade útoku má reagovať zodpovedajúcim protiútokom a voči osobe, ktorá je pokojná, má byť síce ostražitý, ale nemal by sa správať agresívne.

Záhryz pri protiútoku sa pes musí najskôr naučiť, pretože za normálnych okolností by pes asi človeka nehrýzol do ruky. Teraz sa teda vzbudí a využíva koristnícky pud psa, pričom ako korisť slúži vrece alebo zrolované vrece.

Pritom postupujte takto: psovod si so psom na vodidle stane do stredu kynologického areálu. Pomocník sa k nim od kraja blíži, ale len aby sa na chvíľu ukázal, a potom sa opäť stratí z dohľadu. Tým má iba vzbudiť u psa

Mladý pes je pri dráždení ešte na vodidle.

pozornosť. Pes už potom figuranta nespustí z očí. S opakovaným zjavením sa a zmiznutím pomocníka vzrastá u psa vzrušenie, pričom nakoniec začne štekať. Teraz musí figurant konať tak, akoby bol štekaním zastrašený, a musí predstierať útek.

Psovod sa pritom nepohne z miesta, treba dbať na to, aby vodidlo ostalo stále napnuté. Po prvé to psovi dodá pocit, že je so svojím pánom tesne spojený, čo ešte potrebuje ako podporu, a po druhé uňho vzrastá túžba dostihnúť korisť.

Keď sa pomocník k psovi opäť priblíži, korisťou /zrolované vrece alebo vrece/, pohybuje pred ním sem a tam a simuluje zdanlivý únik koristi.

To psa opäť podnieti, aby korisť prenasledoval, chytil ju, načo ju pomocník okamžite pustí. Pes musí mať pocit, že zvíťazil.

Povelom „drž!" podnecuje cvičiteľ psa, ktorý naň samozrejme v tejto situácii ešte nereaguje. Teraz je zaujatý iba korisťou. No už veľmi skoro si povel „drž!", ktorý potom pôsobí ako podmienený reflex, pes správne spojí s chňapnutím.

Po viacnásobnom opakovaní tohto cvičenia sa u psa rozvíja potrebná tvrdosť záhryzu a svoju korisť aj skutočne drží.

Psovod ho má pochvalnými slovami „dobrý!" podporovať.

Keď sa pes už naučil správne chytiť a držať „korisť", pracujete s koženým ochranným rukávom. Psovod drží psa ešte vždy na vodidle, zatiaľ čo figurant psa vhodnými pohybmi a náznakmi úderov dráždi. Ochranný rukáv drží tak vysoko, aby bol pes prinútený naň vyskočiť. Pohyb smerom od psa, ktorým figurant predstiera útek, vzbudzuje u psa túžbu po koristi a rovnako aj tvrdosť záhryzu.

Každé cvičenie záhryzu sa končí povelom psovoda „pusť!". Pes sa musí naučiť o svoju korisť bojovať. Nič ho nesmie prinútiť pustiť korisť, okrem už spomínaného povelu „pusť!", ktorý vydá psovod.

Doteraz pes zahryzol, a keďže sa korisť správala pokojne, nemal už dôvod bojovať. To sa zmení, keď pomocník po zahryznutí rukáv uvoľní a potom ruku prudko pritiahne k telu. Tým má dosiahnuť, aby pes bŕaniacu sa korisť došklbal. Až potom, keď si pes svoju korisť „vybojoval", figurant mu ju prenechá.

Pri každom cvičení záhryzu je dôležité, aby sa figurant vždy pohyboval smerom od psa, a nikdy nie k nemu. Tým predstiera útek koristi, čo zosilňuje u psa držanie koristi.

Ak psovi občas korisť nedožičíme, podnieti ho k tomu, aby potom štekal, čo sa neskôr vyžaduje po každom zadržaní aj po vypustení.

Keď po nejakom čase prejdeme k cvičeniu bez vodidla, psovod zviera najskôr drží za obojok, na záver možno pripojiť aj útek páchateľa.

Dráždenie psa do agresivity prebieha v takzvanej postupnosti, čo je užitočné práve v začiatkoch cvičenia obrany.

Skupina psovodov sa pritom rozostaví tak, aby psy ani na dlhých vodidlách nemohli na seba dosiahnuť. Možnosť psa zadržať korisť zvyšuje aj pevnosť psovoda.

Ak sa v skupine nachádzajú nielen

silné, ale aj slabé psy, odporúčame využiť efekt napodobovania.

Figurant má za úlohu svojím správaním psy vydrážditʼ natoľko, aby u nich nastúpil aktívny obranný reflex. U psov s veľmi nízkym prahom dráždivosti už samotné zneistenie vyvolá agresivitu. Pri prvom náznaku agre-

Figurant drží ochranný rukáv zdvihnutý tak, aby pes musel - ak chce hrýzť - vyskočiť.

sivity na zodpovedajúce správanie figuranta má psovod psa okamžite pochváliť.

Pri práci s jednotlivými psami, pri ktorej ho teraz pevne uviažeme, sa psovod vzdiali a figurant naznačuje útek a vyjadruje strach zo psa, čo uňho posilňuje agresívnu reakciu.

Počas tohto cvičenia k nabudeniu a vystupňovaniu obranného pudu psa má figurant ochranný odev. Ochranný rukáv sa nepoužína úmyselne, kvôli možnosti spájať ho s koristʼou.

Pes so sklonom k prirodzenej agresivite nezlyhá ani neskôr, keď ochranný rukáv nebude naporúdzi.

Na tvrdé útoky figuranta reaguje nevyrovnaný mäkký pes skôr ústupom a tendenciou k úteku, no ak sa konaním figuranta cíti priamo ohrozený, u vyrovnaného tvrdého psa rýchlejšie nastupuje reakcia agresívnej obrany, načo musí figurant s útokom okamžite prestať.

V budúcnosti bude pes na všetky úlohy pripravený, pretože už sa naučil brániť.

Aj na tomto mieste treba znovu upozorniť na spoľahlivé splnenie povelu „pusť!", ktorého vydanie musí súvisieť so správaním figuranta.

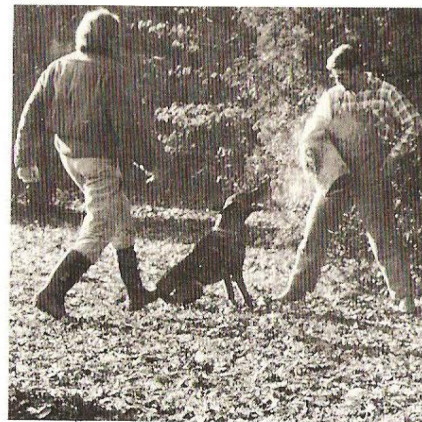
Nesporné je však nebezpečenstvo možného nedorozumenia so psom, keď sa k psovodovi blíži človek s dobrým úmyslom - možnože gestikulujúci rukami - a pes sa domnieva, že chce pána napadnúť. Správnou reakciou psa by bol protiútok, ktorý by sa v tomto prípade už nedal zastaviť povelom „pusť!", pretože pes už vstúpil do silnej agresívnej obrannej reakcie, kedy už nie je prístupný žiadnym povelom ani pokusom o prerušenie reakcie.

Útek páchateľa

Pes má unikajúceho pomocníka prenasledovať, keď tento pokojne ostane stáť, má ho vyštekávať, alebo, ak sa znova pokúsi utiecť, zahryznúť mu do ramena, pričom sa používa ochranný rukáv alebo ochranný odev.

Vyštekávanie nehybnej osoby sa pes naučil už v predchádzajúcej kapitole a z cvičenia záhryzu vie, že utekajúceho páchateľa musí prenasledovať.

Keď psovod utekajúceho páchateľa bezúspešne vyzval, aby zastal, kľakne si k psovi a zatiaľ čo ho jednou rukou drží za obojok, druhou odpojí vodidlo. Vzápätí vyšle psa povelom „drž!".

Postavenie a vyštekávanie páchateľa.

Páchateľ sa vzdáva.

Toto všetko musí samozrejme prebehnúť veľmi rýchlo, aby sme plne využili podráždenie psa.

Psy, ktoré sú ešte v obrane slabé, by sme mali radšej vysielať ešte na dlhom vodidle, pretože pocit spojenia s pánom im dodáva väčšiu istotu. V tomto prípade musí psovod prirodzene unikajúceho páchateľa prenasledovať spolu so psom, pričom ho môže povzbudzovať.

Ak pes páchateľa dostihol a zadržal a tento okamžite ostane pokojne stáť, pes ho musí hneď pustiť, ale tak dlho ho strážiť a vyštekávať, kým nepríde psovod.

Môže sa však stať, že páchateľ sa nespráva pasívne, ale začne bojovať, pričom je dôležité, aby pes z tohto zápasu vyšiel ako víťaz, čo veľmi pozdvihne jeho sebavedomie. Povel „drž!" a pochvala, keď pes zaútočí, zvýšia stupeň vzrušenia a povzbudzujú ho k boju.

Zápas má trvať asi 1 minútu. Postupne sa vzdialenosť, na ktorú páchateľ uniká, zväčšuje a aby sme psa viedli k samostatnosti, psovod sa vždy od neho o kúsok vzďaľuje. Ak bol zo začiatku ešte potrebný povel „drž!", aby psa podporoval k hryzeniu, po čase musí vedieť pes reagovať sám.

I keď povel „pusť!" musí ešte psovod vydať, predsa len platí nemenné pravidlo, že pes nesmie nikdy útočiť na ticho stojacu osobu, ktorá sa nebráni. To platí aj na figuranta, ktorý ticho stojí a správa sa pokojne - pes ho musí okamžite nechať na pokoji.

Prehľadávanie páchateľa

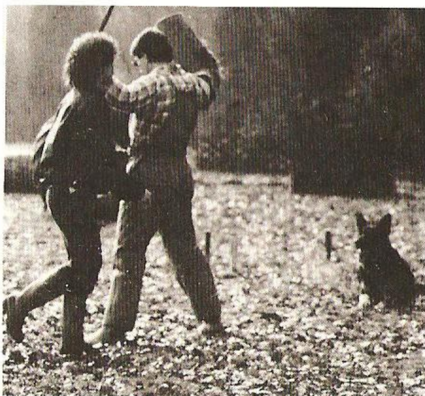
Až do príchodu psovoda musí pes pokojne stojaceho páchateľa vyštekávať. Potom nasleduje prehliadka páchateľa, počas ktorej psovod psa odloží povelom „ľahni!". Počas prehliadky pes nespustí páchateľa z očí. Potom psovod cúvne niekoľko krokov od páchateľa a privolá psa „k nohe!", pričom sa psovod postaví tak, aby pes musel ísť po tej strane páchateľa, na ktorej má ochranný rukáv.

Predvedenie páchateľa - doprovod

Páchateľa po zatknutí treba odviesť. Počas vlastného zatýkania je pes odložený, hlavu má zdvihnutú a nesmie štekať. Pri predvádzaní, ktoré sa môže robiť dvoma spôsobmi, ide pes „pri nohe". Pri bočnom doprovode vedľa seba ide pes medzi páchateľom a psovodom. Doprovod za sebou sa uskutočňuje takým spôsobom, že psovod so svojím psom ide v odstupe 3-5 m za páchateľom.

Ak sa páchateľ počas predvádzania pokúsi utiecť, pes ho musí bez špeciálneho povelu zadržať a útek prekaziť. Po dlhšom doprovode so zmenami smeru páchateľa nakoniec odovzdajú pomocnej osobe.

hore: **Útek páchateľa.**
v strede: **Prehľadávanie páchateľa.**
dolu: **Predvádzanie páchateľa /eskorta/.**

Napadnutie psovoda

Ak by chcel páchateľ počas doprovodu psovoda napadnúť, pes ho musí aktívne brániť. Pritom nehrá žiadnu rolu, či páchateľ ide pred psovodom, alebo vedľa neho. Bez povelu, okamžite po napadnutí, musí pes páchateľa zadržať. Psovod nesmie zabudnúť psa za jeho správanie pochváliť.

Napadnutie páchateľom zo skrýše sa zo začiatku robí spredu na psovoda, pričom psa treba povzbudzovať pokrikmi a nakoniec nesmieme šetriť pochvalou.

Po zaútočení spredu nasleduje aj útok zboku a nakoniec zozadu. Rovnako cvičíme útoky aj v noci; celkove by sa mali simulovať najrôznejšie situácie.

Pri cvičení ide o to, aby pes pri napadnutí psovoda zaútočil na páchateľa podľa možnosti s čo najmenším vplyvom zo strany psovoda, v ideálnom prípade úplne samostatne, bez vyzvania.

Všetky spomenuté cvičenia by sme mali podľa možnosti precvičovať aj mimo kynologického areálu na rozličných miestach. Rovnako je nežiaduce, aby si pes navykol na ochranný rukáv, a preto musíme príležitostne cvičiť aj s „civilným" pomocníkom, to znamená, že tento používa iba ochranný odev.

Služobný pes/policajný pes

Nielen kriminálnej, ale aj colnej a pohraničnej polícii dobre slúži vycvičený pes - obranár, ktorý okrem toho absolvoval ešte aj výcvik pre vykonávanie určitých špeciálnych úloh.

Vystopovanie, prenasledovanie, zadržanie a odvedenie páchateľa - to sú činnosti psa v službách kriminálnej polície, ale aj psa na colnici. Tam sa nevyužívajú iba na vyhľadávanie pašerákov, ale aj pašovaného tovaru. Zatiaľ čo jeden pes dokáže zisťovať drogy, čuch iného je citlivejší na kávu alebo tabak.

Kým príslušník polície skúma okolie ďalekohľadom, pes sa správa absolútne pokojne.

Policajný pes podlieha počas vý-

Výzva k zadržaniu unikajúceho páchateľa.

cviku a aj neskôr v nasadení jedinému psovodovi, ktorý je za neho zodpovedný a ktorý sa o neho stará. Keď už pes zostarne a nemôže ďalej svoju prácu vykonávať, ostáva väčšinou ako „penzista" v rodine psovoda.

Slepecký pes

Požiadavky na slepeckého psa a jeho vlastnosti sme už spomínali. Treba ešte zdôrazniť, že budúci slepecký pes by sa nemal vyznačovať ostrosťou, prudkým temperamentom a výraznými pudovými vlohami: pudom svorky, presadzovacím a bojovým pudom. Zatiaľ čo v minulosti uprednostňovali pre výcvik na slepeckého psa sučky kvôli malému nebezpečenstvu, že sa budú rozptyľovať, nedávno sa prešlo ku kastrácii psov pred dosiahnutím pohlavnej dospelosti /vo veku 7-8 mesiacov/. Robí sa to hlavne preto, aby sa zabránilo napadnutiu psovoda inými psami. Preto už neexistujú rozdiely medzi prácou so psom a so sučkou.

To, že slepecký pes musí byť dokonale zdravý a silný, nesmie takisto trpieť na displáziu bedrových kĺbov, je samozrejmé vzhľadom k veľkým fyzickým výkonom, ktoré sa od neho žiadajú.

Pri výbere slepeckého psa nemožno uprednostňovať určité plemeno. Vhodné sú prirodzene všetky plemená pracovných psov. Teoreticky prichádza do úvahy aj bastard, nadaný a vhodne vycvičený. Nadácia Švajčiarskej školy pre slepecké psy v Allschwil uprednostňuje a chová labradorského retrievera.

Už od prvých mesiacov života slepeckého psa nesmieme strácať zo zreteľa jeho budúce použitie. Mladý pes sa má už veľmi skoro dostať do rodiny a vyrastať v tomto spoločenstve. Mimoriadne dôležitý je návyk na cestnú premávku a celkovo treba mladého psa pripravovať na zvládnutie veľkej nervovej záťaže, spôsobenej podnetmi z vonkajšieho prostredia.

Počas pobytu v adoptívnej rodine sa mladý pes oboznámi iba so všeobecnými „pravidlami slušnosti". Od budúceho slepeckého psa vyžadujeme čo najmenej cvikov poslušnosti, aby si mladý pes zachoval samostatnosť, ktorú treba podporovať. Po poldruha roku sa končí obdobie bezstarostného

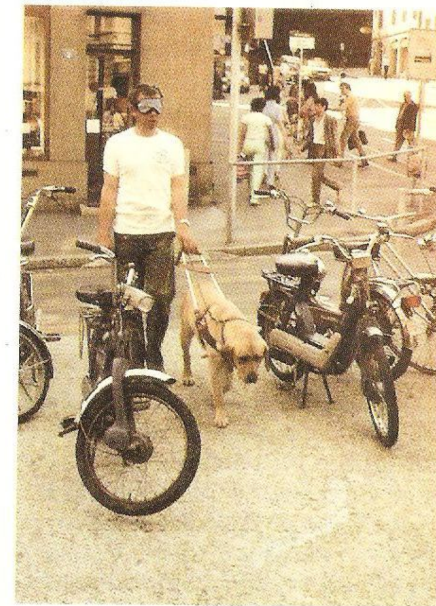
pobytu v adoptívnej rodine a pre psa sa začína skutočný život.

Pri výcviku slepeckého psa je veľmi dôležité systematické vypracovanie a postupnosť krokov. V protiklade s výchovnými metódami u psov, cvičených na iné využitie /napr. pes - obranár/, ktoré oveľa skôr nasadzujú, budúci slepecký pes sa učí napr. chôdzu pri nohe až potom, čo sa naučil ťahať vo vodiacom postroji, to znamená takmer až na konci výcvikového obdobia.

Už spomenutá Škola pre slepecké psy má zostavený učebný plán, pozostávajúci z týchto bodov:

1. **Vedenie priamym smerom, pomalou, normálnou alebo rýchlou chôdzou, pes pritom nesmie nič oňuchávať ani sa nechať čímkoľvek rozptyľovať.**
2. **Na cestách bez chodníka viesť psovoda podľa jeho želania po ľavej alebo pravej strane a prípadne ho previesť na druhú stranu cesty.**
3. **Na cestách s chodníkom ísť vždy po chodníku, na konci chodníka zastať, v ceste stojace prekážky oznámiť alebo obísť a zabrániť zrážke s inými ľuďmi./**
4. **Nájsť a používať prechody pre chodcov.**
5. **Nájsť chodník a oznámiť ho.**
6. **Vyhľadať a ukázať miesto na sedenie vonku, v reštaurácii a v dopravnom prostriedku.**
7. **Nájsť a ukázať dvere na budove.**
8. **Ukázať východ z domu.**
9. **Nastupovanie a vystupovanie z dopravných prostriedkov /vlak, električka, autobus/.**
10. **Ísť v smere, ktorý si želá psovod.**

Slepecký pes počas výcviku: zastavenie pred schodišťom, obchádzanie prekážky.

So zreteľom na tento náročný program výcviku ľahko pochopíme, ako nekonečne veľa námahy a trpezlivosti treba, aby sa tieto úlohy dali spoľahlivo splniť. Od psa je nutné vyžadovať absolútne spoľahlivú prácu, veď neskôr mu bude zverený takmer bezmocný človek. Pri každodennej intenzívnej práci sa počíta s asi 6-9 mesačným obdobím výcviku.

Do pamäti psa sa musia navždy vryť veci, ktoré pre nevidiaceho predstavujú prekážky a nebezpečenstvo, aby dokázal vždy konať správne. Pritom je samozrejme nevyhnutná spolupráca vedenej osoby. Sluch nevidiaceho musí byť neustále v strehu, to znamená, že sa musí naučiť načúvať v cestnej premávke, a tým si ju interpretovať. Tomu sa nevyhne, keďže pes nepozná semafor a nevie sa podľa neho riadiť. Pes sa naproti tomu vo výcviku učí oznámiť prechod pre chodcov. Kedy možno prejsť cez cestu, o tom rozhoduje psovod, ktorý dá psovi vhodný zvukový povel. Pes nedokáže s istotou odhadnúť ani vzdialenosť a rýchlosť idúceho vozidla. Zatiaľ čo teda nevidiaci určuje, kedy majú prejsť cez cestu, pes sa učí, na ktorom mieste to smú urobiť, pričom musí vedieť obísť prípadné prekážky. To môžu byť okrem iného ľudia či vozidlá.

Cvičitelia v Švajčiarskej škole pre slepecké psy pracujú výlučne s vodiacim postrojom, ktorý sa zhoduje s postrojom pre psa - stopára, má však kovové držadlo. Vodiaci postroj psovi nespôsobuje žiadnu bolesť. Metodiku výcviku sa pokúšajú vybudovať predovšetkým na vrodenom odpore psa. Ak sa má pes naučiť napr. zastať pred prejdením na druhú stranu cesty, nechá ho cvičiteľ dôjsť až k okraju chodníka, a tam ho postrčí pomocou držadla postroja do cesty, zo začiatku jemne, neskôr silnejšie. Na tento tlak pes rýchlo zareaguje protitlakom a ostane stáť. Za to dostane samozrejme

Pes pri vedení nevidiaceho - nastupovanie do vlaku.

pochvalu. Pes tak získa pocit, že z malej skúšky moci vyšiel ako víťaz. Má radosť z tohto merania sily a radostne zamieri k ďalšiemu okraju chodníka, aby mohol ukázať, akým veľkým tlakom sa dokáže priečiť. Nevidiaci neskôr toto pôsobenie kvôli svojim o niečo oneskoreným reakciám zopakuje a jeho pes znova nadobudne pocit úspechu. Touto metódou výcviku sa u psa zachováva a podporuje samostatnosť, ktorá je pre prácu slepeckého psa

veľmi dôležitá. Takýto nenásilný výcvik možno použiť vo všetkých oblastiach výcviku vodiaceho psa nevidiacich.

Až keď sa cvičiteľ so zakrytými očami môže na psa vo všetkých situáciách spoľahnúť, prevezme psa nevidiaci, čo prirodzene treba uskutočniť veľmi starostlivo.

Nevidiaceho treba naučiť psa ošetrovať, kŕmiť a starať sa oňho, najmä vtedy, keď ešte predtým nemal žiaden kontakt so psom. V skrátenej forme dostane informácie o priebehu výcviku psa, aby sa aj budúci psovod naučil primerane správať a pes sa nedopustil chýb v dôsledku nesprávneho konania psovoda.

Práve v čase vzájomného zvykania sú psovod aj pes vystavení mimoriadne veľkému zaťaženiu. Počiatočná neistota nevidiaceho nesmie mať vplyv na výkon psa. Prejde niekoľko týždňov, kým sa tím človek - pes zohrá pod vedením cvičiteľa.

Pes - záchranár / pes používaný pri živelných pohromách

Pes - záchranár sa začal používať až na konci druhej svetovej vojny, takže je to ešte veľmi mladá oblasť využitia psa. Oddiely záchranárskych psov podliehajú buď organizáciám /požiarnici, technická záchranná služba, zdravotnícke organizácie/ alebo sú združené vo vlastných spolkoch. Psa - záchranára používa aj polícia.

Budúci pes - záchranár musí po absolvovaní skúšky pre psa - obranára I. stupňa, ktorá pozostáva z práce na stope, cvikov poslušnosti a obrany, zložiť skúšku spôsobilosti pre psa - záchranára. Táto skúška pozostáva zo skúšky kondície, pachovej práce pri pôsobení rušivých vplyvov a skúšky poslušnosti pri pôsobení rušivých vplyvov.

Ak sa pes ukáže ako spôsobilý, prihlásia ho do oddielu psov - záchranárov.

Nasledujúcimi stupňami výcviku psa záchranára sú:

- skúška psa - záchranára I. stupňa /poslušnosť za sťažených podmienok, oznamovanie osôb nachádzajúcich sa nad zemou a chodenie po troskách a tmavých miestnostiach/,

- skúška psa - záchranára II. stupňa / v priebehu 20 minút aj za pôsobenia zosilnených akustických a pachových rušivých vplyvov vyhľadať a jasne označiť skrýše dvoch pomocníkov, ktoré sa nachádzajú pod zemou/

- a skúška psa - záchranára III. stupňa /za veľmi sťažených podmienok nájsť tri skrýše pomocníkov a označiť ich/.

Výcvik psa - záchranára si od cvičiteľa vyžaduje veľa trpezlivosti a námahy. Ale aj pes býva často na pokraji síl, keď musí prehľadávať trosky a iný neschodný terén, vystupovať na rebrík a preliezať cez rúry, ak si to záchranná akcia vyžaduje. To všetko spôsobuje psovi veľkú psychickú a fyzickú záťaž.

Na psa - záchranára sa hodí v podstate každý pes s vyrovnanou povahou, dobrou kondíciou a veľmi dobrým čuchom. Mimoriadne dôležitý je však vzťah medzi človekom a psom, ktorý musí byť vybudovaný na vzá-

jomnej dôvere. To, čo sme povedali pri slepeckom psovi, platí aj pre psa - záchranára: v princípe má byť pes svojmu pánovi absolútne podriadený; no aj bez zvláštneho povelu má občas vedieť bleskovo správne reagovať, keď vycíti nebezpečenstvo a chce sa mu vyhnúť.

Keď musí pes - záchranár z nejakých dôvodov zmeniť majiteľa, osvedčenie o výcviku sa mu odoberá. Môže ho znova získať, až keď vykoná novú skúšku s novým psovodom. Z tohoto je zrejmé, že človek a pes sú v tomto tíme nerozlučne spätí. Výcvik sa začína tým, že si pes zvyká na to, čoho by sa za normálnych okolností vystríhal.

Počas prípravy na prácu v troskách musí pes ísť na každý zlý podklad. Má sa pohybovať skôr pomaly, pretože neskôr pri skutočnom nasadení mu hrozí nebezpečenstvo poranenia klincami, črepinami, železom a pod., ktoré by mal, ak je to možné obísť, a po druhé, neskôr by mohol svojím náhlivým pohybom spôsobiť zrútenie múrov.

Najskôr psovi pripravia širokú dosku, položenú na zemi, po ktorej má na dlhom vodidle prebehnúť. Až keď sa už nepokúša vyhnúť doske, cvičí sa bez vodidla. Potom dosku podložia tehlami tak, aby sa hojdala, keď sa po nej pes pohybuje. Široká doska sa postupne nahrádza užšou a podkladá sa stále vyššie, avšak iba tak vysoko, aby si ju pes mohol zo zeme prezrieť, keďže sa nemá na cestu vydávať naslepo. Ak je prekážka vyššia ako pes, treba zabezpečiť nástup na ňu a zostup.

Práca v troskách /výcvik psa - záchranára/.

Pes nesmie počas tohto cvičenia získať bolestivé skúsenosti.

Pri menej odvážnych psoch môže aj psovod sám prejsť cez dosku pred psom.

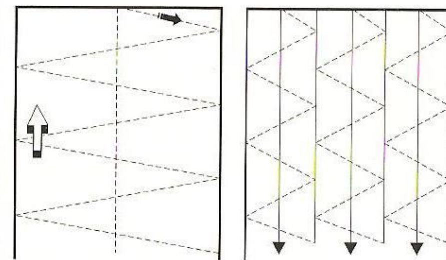
Dôležitá je zmena: to znamená chodenie po rôznych povrchoch, pričom sa od psa očakáva pokojná a istá chôdza. Odporúča sa cvičiť aj na hromade kamenia, betónových podstavcoch a ak je to možné, aj v temných pivniciach, príp. nedokončených stavbách. Na trénovanie rovnováhy sú vhodné ležiace kmene stromov. Pes sa musí naučiť loziť aj v kameňolomoch a štrkových baniach.

Zviera neslobodno ani v neskorších fázach výcviku preťažovať. Viac ho motivuje denné krátke cvičenie ako niekoľkohodinové cvičenie vo väčších časových odstupoch.

Pes - záchranár sa nesmie nechať počas vykonávania svojej práce vyrušiť nijakými zvukmi. Preto si musí veľmi skoro začať zvykať na všetky možné zvuky. To neznamená, že ho máme permanentne vystavovať zvukovým podnetom a hluku, ale postupne ho musíme oboznamovať s hukotom motorov, výfukov a tiež s bežnými zvukmi v domácnosti: vysávača, fénu, televízora a rádia, ako aj kosačky na trávu. To, že pes - záchranár musí byť ľahostajný aj k streľbe, netreba špeciálne zdôrazňovať. Na veľmi rušných uliciach sa správa rovnako ľahostajne, ako napr. na trhovisku.

Keďže k práci psa - záchranára patrí rovnako ako nepríjemný hluk aj oheň a dym, ktorým by sa za normálnych okolností vyhol, musíme ho počas nácviku oboznámiť aj s nimi. Na tento účel sa vyrábajú umelé dymiace látky. Pri ich používaní však treba myslieť na to, že spaľovaním horiacej umelej hmoty vznikajú jedovaté splodiny, ktoré sú pri vdychovaní pre človeka aj psa škodlivé. V tom možno hľadať aj príčinu, prečo sa pes, ináč zvyknutý na dym, odmieta vydať do terénu.

Systematickým prehľadávaním určitého územia sa pes učí hľadať stratenú osobu celkom odlišným spôsobom ako pri stopovaní, hoci aj tu sa počas cvičenia osoba skryje tak, aby ju pes nemohol vidieť. Zásadný rozdiel spočíva v tom, že pes nemôže zachytiť stopu skrytej osoby a potom ju podľa nej nájsť. Psovi prácu uľahčujeme tak, že ho postavíme oproti vetru, aby mohol ucítiť pach schovanej osoby, ktorý k nemu vietor donáša. Prirodzene, neskôr takéto uľahčenie práce odpadne.

vľavo: **Stopovanie. Vonkajšie a stredná čiara sú myslené línie. Pri myslených vonkajších líniách psovod psa odvolá a pošle iným smerom. Prázdna šípka označuje smer vetra**
vpravo: **Tu je znázornené tzv. reťazové hľadanie, keď traja psovodi vedľa seba prehľadávajú so svojimi psami dané územie.**

Pri prehľadávaní psovi odstránime obojok, aby sa ním niekde nezachytil. Pre psa, ktorý sa už zoznámil so stopovacím postrojom, to znamená, že jasne rozozná tieto dve úlohy podľa rozdielneho spôsobu hľadania.

Povelom „hľadaj!" a pokynom rukou navedie psovod psa do požadovaného smeru. Pes má hľadať striedavo vpravo a vľavo smerom od psovoda, to znamená, že na určitej myslenej hranici psovod psa vždy zastaví a pošle ho iným smerom. Zo začiatku sa volí menšie, prehľadnejšie územie, ktoré sa postupne zväčšuje.

Ak pes schovanú osobu nájde, musí to psovodovi nejakým spôsobom oznámiť, buď na tom mieste hrabe a kňučí, alebo jednoducho iba krúti chvostom. Keďže neskôr sa môže stať, že pes bude pracovať aj mimo dohľad psovoda, ideálnym spôsobom oznamovania je vyštekávanie. To sa pes rýchlo naučí, ak mu po nájdení hľadaná osoba z úkrytu pridrží maškrtu. Dostane ju však len vtedy, ak zašteká.

Doteraz hľadal pes iba nad zemou; náročnejšie už je , keď má nájsť osoby nachádzajúce sa pod povrchom zeme. K tomu sa hodia hlavne zo začiatku jednoduché diery v zemi, ktoré majú vnútorné steny vystužené drevom, aby sa nezrútili. Betónová rúra, ktorá je zvisle zapustená v zemi, vyčnieva nad povrch asi 25 cm a je prikrytá pevným dreveným vrchnákom. Ak je rúra uložená v zemi vodorovne, musí mať na jednej strane vchod a na druhej strane musí byť zahradená brvnami, mrežou a pod. Ak sa skrýša prikryje troskami a kamením, pripomína skutočné ruiny. Dôležité je, aby sme psa prostredníctvom preparovania skrýše vhodným materiálom prinútili ísť cez „ruiny", prv než skrýšu objaví.

Zo začiatku sa do takejto skrýše schová psovod pred zrakom zvieraťa. Takto má pes motív k hľadaniu.

Nácvik sťažíme, ak pes nevidí, kam sa psovod schoval, a ak je skrýša zakrytá. Potom psovoda vystrieda cudzia osoba, psa privedieme ku skrýši, aby zachytil jej pach a nakoniec ju oznámil. Tak sa pes postupne učí, že má oznamovať aj osoby, nachádzajúce sa pod zemou.

Keďže pes nesmie schovanú osobu v žiadnom prípade nájsť podľa stôp, je potrebné, aby viacerí pomocníci po danom území dôkladne pochodili.

Keď pes dobre hľadá a obsadenú skrýšu oznámi, nabudúce môžeme pracovať pri extrémnom pôsobení hluku a pachu.

Nakoniec sa na rôzne miesta schovajú dve a viac osôb, aby sa pes naučil, že aj po nájdení jednej osoby musí ešte hľadať ďalej.

Aby sme predišli vytvoreniu návykového efektu počas cvičenia, mali by sme vždy voliť iné skrýše.

Pes zostáva na mieste, kde niekoho našiel dovtedy, kým nepríde psovod. Počas čakania si môže sadnúť. Aby mal pes po vykonanej práci „pocit úspechu", psovod po príchode skrýšu odkryje a spolu so schovanou osobou psa pochváli.

Zatiaľ čo zo začiatku psovod vie, kde je osoba schovaná a podľa toho môže pri hľadaní psovi pomáhať a usmerňovať ho, neskôr to už nebude vedieť, a teda nebude mať ani možnosť

na psa vplývať a musí sa naňho úplne spoľahnúť.

Ďalšie sťaženie cvičenia predstavuje väčšie množstvo „trosiek" nad skrýšou. Pri hrúbke navŕšeného materiálu 1-2 m je potrebné, aby schovaná osoba bola v skrýši najmenej pol hodiny pred začiatkom hľadania, aby jej pach prenikol na povrch a pes ho mohol lepšie zachytiť.

Keďže pes pri skutočnom nasadení pracuje pri pôsobení najrozličnejších vplyvov, musíme počas cvičenia simulovať všetky možné situácie. Hľadanie pokračuje napr. aj vtedy, keď súčasne prebiehajú vyprosťovacie práce. Aby mal pes stále nové podnety, odporúča sa čo najčastejšie meniť miesta.

Prehľadávanie väčšieho územia - napr. lesa - sa uskutočňuje tzv. rojnicou, kedy v odstupe 50 m postupujú psovodi priamo a svojich psov posielajú striedavo vpravo a vľavo. Pritom by sa zvieratá mali v styčných bodoch správať navzájom tolerantne, aj keď sa nemajú v láske.

Pri niektorých záchranných akciách sa vyžaduje, aby pes a psovod boli na miesto spustení po lane, preto musí byť aj tento bod zaradený do výcvikového programu.

Hoci v zrúcaninách sa iba zriedka vyskytne možnosť konfrontácie so zajacmi alebo inou zverou, o to väčšia je pri prehľadávaní lesa a podobného územia. Preto treba psa začať včas navykať aj na tieto podnety.

Zdravotnícky pes

Pri skúške pre zdravotníckeho psa je - ako pri všetkých pracovných psoch - najdôležitejším kritériom poslušnosť, k čomu patria aj aportovanie, šplhanie, preskok cez prekážku, ako aj skok do diaľky a dôkaz ľahostajnosti k streľbe.

Špeciálna úloha zdravotníckeho psa spočíva vo vyhľadávaní zranených, pričom sa pracuje s príveskom. Prívesok je dlhý asi 10 cm, je to predmet z kože valcovitého tvaru, pevne vypchatý, pomocou retiazky pripevnený na obojok. Používa sa vtedy, keď pes navoľno systematicky prehľadáva územie. Hľadanie ranených sa v princípe zhoduje s hľadaním osôb policajným psom, pričom policajný pes sa, prirodzene, inak správa k nájdenému páchateľovi ako zdravotnícky pes k zranenému.

Pes s príveskom na obojku sa vysiela na prehľadávanie územia. Keď nájde zraneného, vezme prívesok do papule a prinesie ho psovodovi. Pes sa teda musí naučiť aportovať prívesok a ukázať psovodovi zraneného.

Aby pes pochopil, čo sa od neho žiada, poslúži jeden pomocník, ktorý si neďaleko od psa ľahne na zem. Psovod hodí prívesok vedľa pomocníka a psovi prikáže, aby ho priniesol. Neskôr už leží prívesok vedľa osoby bez toho, aby pes zbadal, ako sa tam dostal. Na povel „hľadaj, aport!" musí pes pri pomocníkovi prívesok dôkladne hľadať. Môže sa však stať, že pes bude čakať, že psovod mu prívesok hodí. Vtedy pomocník zavolá psa k sebe a zavelí mu „aport!". Tak pes rých-

lo pochopí, že prívesok nájde v bezprostrednej blízkosti pomocníka - neskôr raneného - a prechod od prinášania odhodeného prívesku k prívesku, upevnenému na obojku, prebehne plynule.

Potom, čo psovod zvieraťu prívesok vezme, pripne mu dlhé vodidlo a dá mu povel „ukáž!". Blížiaceho sa psa volá pomocník k sebe a zavelí mu „ľahni!", načo pes dostane za odmenu maškrtu.

Postupne sa pomocník schová tak, aby ho pes nevidel. Prívesok sa už nachádza na obojku. Keď pes pri hľadaní zohne hlavu, visí prívesok až po zem tak, aby ho mohol pohodlne zobrať do papule.

Keď psovod odopne psovi prívesok z obojka, vezme ho na dlhé vodidlo a nasleduje zviera, ktoré ho vedie smerom k zranenému. Vedľa neho si ľahne. Psovod a prípadne aj nosič sa potom postarajú o zraneného .

Ak by príliš horlivý pes priniesol prívesok v papuli bez toho, že zraneného našiel, psovod mu ho nechá niekoľko dní upevnený na obojku, aby si naň zvykol a nenechal sa ním rozptyľovať. Na povel „hľadaj!" sa má plne venovať tejto úlohe a na prívesok si spomenúť, až keď nájde zraneného. U psa, ktorý dobre hľadá, to aj tak prebieha.

Pri výcviku zdravotníckeho psa podlieha pes skúške pre zdravotníckeho psa I., II. a III. stupňa.

Lavínový pes

Úlohou lavínového psa je hľadať ľudí zasypaných lavínou. Pri skúškach možno podmienky vytvárať umele.

Pri lavínových katastrofách sa lavínový pes nasadzuje ako najrýchlejší a najspoľahlivejší pomocník záchranárov.

Pred praktickým nasadením musí pes absolvovať skúšku pre lavínového psa, pri ktorej sú naňho tiež kladené veľké požiadavky na poslušnosť. Pes musí bez vodidla a bez psovoda ostať najmenej 5 min. odložený, až kým ho psovod neodvolá.

Pri každom stupni skúšky sú požiadavky na psa vyššie /skúška LI., LII. a LIII. /. Pri LIII je osoba prikrytá 2 m vrstvou snehu a ruksak 50 cm vrstvou. 20 min. sa čaká a potom má pes 20 min. na hľadanie.

Zo začiatku sa ako objekt hľadania používa psovod, ktorý sa zahrabe a nechá sa hľadať. Hľadanie vlastného pána motivuje psa aj pre neskoršie hľadanie zasypaných.

Z bezpečnostných dôvodov by mali byť osoby schované pod snehom vybavené vysielačkami, pretože bez tohto vybavenia už v minulosti došlo k nehodám s tragickým koncom.

Bernardín sa v dôsledku svojej hmotnosti na lavínového psa veľmi nehodí, používa sa hlavne nemecký ovčiak, airedalský teriér a rotveiler. Pri dobrom čuchu sa ale každé plemeno hodí za lavínového psa.

Pes na donášanie správ

Psy, donášajúce správy, sa počas vojny nasadzovali na dôležité úlohy, ale aj v mierových časoch je zaujímavé dozvedieť sa niečo o ich výcviku.

Tieto psy sa musia vedieť samy vrátiť späť do východiskovej pozície.

Práca prebieha v tíme, ktorý pozostáva z dvoch psovodov a dvoch psov. Predpokladá sa, že každý pes bude na povely oboch psovodov hneď a správne reagovať.

Prácu na stope treba budovať na voľnom hľadaní psovoda, ktoré však musí prebiehať veľmi rýchlo, lebo rýchlosť je vlastne najdôležitejším kritériom pre dobrého spojovacieho psa. Pritom mu padne vhod, že na stope nemusí vyňuchať a zdvihnúť žiadne iné objekty.

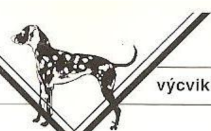
Hoci ešte vždy nie je jasné, ako je možné, že pes sa dokáže z úplne neznámeho prostredia vrátiť domov, zakladá sa spôsob výcviku na orientačnom zmysle psa, ktorý je u niektorých iných zvierat - napr. u holuba - oveľa lepšie vyvinutý. Pes sa v prvom rade orientuje čuchom, a až potom sluchom a zrakom. Aby sa pes naučil pribehnúť k určitému bodu „stanovišťa" v území, musí výcvik prebiehať malými krokmi. Jeden psovod /X/ sa postaví na dané miesto, druhý psovod /Y/ mu ide s oboma psami v ústrety. Psovod X zavolá psov k sebe a dá im maškrtu. Potom sa Y otočí a vzdiali sa opačným smerom asi na 10 m. Zastane a urobí krok späť, zatiaľ čo X psy opäť láka k sebe, vďaka čomu sa psy obracajú jeho smerom. Y pokračuje ďalej a pritom sa viackrát zastavuje, až kým vzdialenosť medzi psovodmi dosiahne približne 100 m, takže Y sa ocitá na stanovišti X.

Potom jednému psovi založí obojok, vybavený vodotesným kovovým puzdrom, slúžiacim na prenášanie správ. Psovod Y sa postaví vedľa tohto psa a vyšle ho k psovodovi X, ktorý psa zo svojho stanovišťa k sebe opäť volá. Ak prvý pes dosiahol stanovište X, druhého psa k nemu vyšle Y tým istým spôsobom. Ďalej cvičenie prebieha tak, že v priebehu hodiny každých 5 min. vyšlú jedného psa. Až keď psy pochopia, čo sa od nich žiada, môže sa postupne zväčšovať vzdialenosť. X tiež prestane psy privolávať. Pozícia psovoda X sa presunie z dohľadu a vzdialenosť medzi stanovišťami sa postupne zväčšuje až na 3-4 km.

Hoci by sa nemalo príliš často cvičiť na priveľké vzdialenosti /pri vzdušnej vzdialenosti 3 km a cvičení trvajúcom asi 3 hod. stačia na hodinu 2 prebehnutia s návratom/ stredne veľké, dobre trénované psy sú schopné 60 km vzdialenosť prekonať za 24 hodín.

Inú možnosť vytvorenia spojovacej línie predstavuje tekutina, ktorú nechá psovod kvapkať z nádržky /rovnaká metóda sa používa aj pre vytvorenie umelej stopy pre psy, ktoré sa nasadzujú pri poľovačkách s koňmi/. Pach, ktorý vychádza z tekutiny, človek nedokáže zacítiť, o to lepšie ho vie však zachytiť nos psa.

Psy veľmi rýchlo pochopia, že musia sledovať iba tento pach, aby dosiahli psovoda. Psovod X vyšle prvého psa a krátko nato aj druhého, zatiaľ čo psovod Y pošle späť iba prvého psa na vytvorenie kontaktu.

Pastiersky pes

Pastierske psy majú za úlohu nielen držať stádo pohromade, ale aj chrániť ho pred útokmi dvoj- a štvornohých zlodejov. Hoci to posledné už nepatrí k základným požiadavkám, predsa len od dobrého pastierskeho psa pri strážení očakávame aj ochotu zaútočiť a brániť, čo si aj primerane ceníme.

Pomocou selektívnych chovateľských opatrení sa systematicky podporovali pastierske schopnosti jednotlivých plemien pastierskych psov. Samotný pastiersky pud môže súvisieť s tým, že vlky na love najskôr stádo obkľúčili a potom z neho oddelili jedno zviera. Táto schopnosť zaháňať je psom vlastná a pastierske psy ju majú mimoriadne vyvinutú. Neustále obchádzajú okolo stáda, ktoré im bolo zverené, a dokonca aj okolo svojho pána. Až keď sa stádo pokojne pasie a je pohromade, ľahne si pes obďaleč bez toho, aby stádo spustil z očí. V dôsledku chovateľských vplyvov chýba pastierskym psom akákoľvek lovecká vášeň. Svojmu pánovi je pastiersky pes mimoriadne oddaný a vďačný. Pán psa riadi zvukovými povelmi a posunkami, a ten plní svoje úlohy: ženie stádo do želaného smeru pri presune na iné miesto, zaháňa odbehnuté zvieratá späť a nakoniec privádza stádo až do posledného zvieraťa do ohrady.

Poľovný pes

Vo výcviku poľovného psa sú zahrnuté všetky úlohy, ktoré musí vedieť dobrý poľovný pes vykonávať, pričom musíme brať do úvahy vlastnosti a schopnosti jednotlivého plemena. Rovnako ako pre ostatné pracovné psy, aj pre poľovného psa je podriadenosť pánovi základnou podmienkou. Základný výcvik poľovného psa pozostáva z poslušnosti v lese a na poli, zotrvávania na mieste, chôdze pri nohe, odloženia, chôdze na vodidle, nácviku na streľbu, poslušnosti pri práci vo vode, správania pred zverou /pernatou a srstnatou/. Ďalej psa môžeme vycvičiť na hľadanie, vystavovanie / vlastnosť, ktorú majú určité plemená vrodenú/, dohľadávanie pernatej a srstnatej zveri, či už tak, že pes videl, kde kus padol, alebo či ho musí najskôr nájsť, a až potom samostatne priniesť.

Pri práci vo vode musí poľovný pes sliediť za kačkami a prinášať ich z hlbokej vody, zarastenej trstinou, pričom na správne aportovanie sa kladie rovnaký dôraz ako na chytenie, nesenie a správne odovzdávanie.

Pes nesmie zver gniaviť, šklbať, načínať alebo zahrabávať.

Práca hannoverského farbiara na zafarbenej stope.

Niektoré poľovné psy majú mimoriadne dobre vyvinutú schopnosť nájsť postrelenú alebo poranenú zver podľa pofarbenej stopy a keď je už uhynutá, postarať sa o ňu. Iné plemená však hľadajú aj podľa nepofarbenej stopy.

Neustále štekanie pri nájdenom uhynutom kuse sa nazýva hlásenie zveri.

Oznamovanie prostredníctvom aportovania prívesku bolo opísané už pri zdravotníckom psovi. Rovnako aj poľovný pes po nájdení uhynutej zveri vezme prívesok do papule a príde s ním k poľovníkovi, ktorého k uhynutej zveri privedie. Jagdteriéry a jazvečíky musia pri brlohárení líšky a jazvece vyštekávať, duriť a podľa možnosti ich vyhnať z brloha. Severské poľovné psy /lajka, nórsky lundehund/ vyštekávajú jarabice, vyhnané na stromy, a losí pes štekajúc vystavuje losa.

Aj poľovný pes, ako ostatné pracovné psy, musí svoje schopnosti dokázať v skúške spôsobilosti. Podľa plemena a schopnosti pracujú poľovné psy ako farbiare, stavače, sliediče, brloháre a duriče.

Za poľovného psa sa nehodia zvieratá, ktoré sú neposlušné štváče, psy, ktoré zver načínajú, hrobári, ktorí nájdenú zver neprinesú, ale ju chcú zahrabať, ďalej psy, ktoré sa boja streľby a nakoniec tie, ktoré zver pri aportovaní veľmi stláčajú, a tak ju gniavia.

V nasledujúcich kapitolách sú opísané činnosti jednotlivých typov poľovných psov, pričom spomínanými cvikmi poslušnosti, ako sú chôdza pri nohe, odloženie, vedenie na vodidle sa tu už nezaoberáme.

Vystavovanie

Vystavovaním sa označuje také správanie psa, keď schovanú zver ukáže, pričom zdvihne prednú labu a ako socha ostane pred zverou stáť. Spôsob vystavovania je však rôzny a závisí aj od plemena. Pointer vystavuje postojačky, zatiaľ čo seter si pred zverou sadá. Niektoré stavače akoby sa hodili k zemi. No u toho istého psa sa môže meniť nielen postoj, ale aj držanie nosa. Pes ho nastavuje podľa okamžitej situácie, čo je podmienené predovšetkým afektom. Pri vystavovaní je celé telo psa napäté, akoby pripravené k skoku.

Stavače boli v priebehu storočí vyšľachtené z duričov, ktoré dokázali zaujať tento postoj, a výberom na základe tejto vlastnosti vznikli psy, ktoré majú schopnosť vystavovať vyvinutú už v šteňacom veku a zachovávajú si ju po celý život, lebo ju majú vrodenú. Nasledujúci citát charakterizuje požiadavky na ideálneho stavača:

„Pes má vytrvalo a systematicky hľadať proti vetru, a to v pokluse, ktorého rýchlosť musí byť prispôsobená citlivosti jeho čuchu, charakteru povrchu a krajiny. Čím starostlivejšie pes kľukatým spôsobom na území pri dodržaní určitej šírky revíruje, tým je hľadanie systematickejšie a je väčšia istota, že pes nič nevynechá.

Nájdenú zver má pes pevne vystavovať. Pritom sa najskôr z plnej rýchlosti pritlačí k zemi, aby bleskovo na to strnul v postoji, akoby sa chystal skočiť." /Andreas, 1978/

Pes nesmie nikdy po zveri skočiť. Nesmie sa pohnúť z miesta, ani keď

zver pred ním uletí, ani keď po nej poľovník strieľa. Prinášať smie iba vtedy, keď sa to od neho žiada.

Toto všetko je možné uskutočniť iba vtedy, keď pán so psom spolupracuje v úplnej zhode. Psovod riadi psa posunkami a vždy ho musí ovládať tak, aby ho pes zakaždým poslúchol. Vycvičený stavač musí byť svojmu pánovi tak podriadený, aby ho tento mohol zavolaním alebo zapískaním odvolať pri nežiadúcom naháňaní zvere.

Dôležitou pomôckou poľovníka pri výcviku je preto trilková píšťalka /dvojitá píšťalka, ktorá z jednej strany píska a z druhej trilkuje/ a aj neskôr sa používa na prerušenie nežiadúceho správania psa.

„Pes sa musí vždy a všade podriadiť vôli psovoda a keď zaznie zvuk trilkovej píšťalky, nesmie sa nechať zviesť k naháňaniu zajaca." /Andreas, 1978/

Trilkovanie spôsobí, že pes sa zastaví. Je to dôležité a platí to bez výnimky: pri trilkovaní sa pes ako zasiahnutý bleskom hodí k zemi. Poľovník takto pôsobí na psa aj na väčšiu vzdialenosť.

Veľmi temperamentné psy sa chvíľami vyznačujú pri práci príliš veľkým pôžitkom a majú sklony zver naháňať. Tu je potrebné včas zasiahnuť a povelom a trilkovaním psa zadržať.

Trilková (dvojitá) píšťalka je teda osvedčeným prostriedkom, pomocou ktorého možno psa ovládať na rozsiahlom území.

Vychovať zo psa dobrého stavača je nemysliteľné vtedy, keď mu dovolíme oddávať sa jeho vášni naháňať zver.

Vystavovanie je reakciou psa na podnet, ktorý získa priamo vetrením, a nie prácou na stope. Prah dráždivosti, tak ako aj ostatné podnety, je u jedného psa vysoký a u iného nižší. Rovnako rozdielna je aj reakcia pri zavetrení zveri. Prirodzene, pri tom hrá úlohu aj to, či sa jedná o psa, ktorý už získal akúsi rutinu, alebo ide o neskúseného nováčika.

Pes má vystavovať, iba keď skutočne zavetrí zver. Takého psa, ktorý sa už pri závane pachu zo stopy zveri, zarazí a predstiera, že našiel zver, označujeme ako „chválenkár". Takýmto psom chýba popri spoľahlivom čuchu aj snaha, nie sú schopné správne odhadnúť vzdialenosť.

Ak pes pevne nevystavuje, ale sa iba na chvíľu zarazí a potom podľahne svojmu koristníckemu pudu a lákaniu nosa, pričom jarabice vyráža, nesmie sa vtedy na zver strieľať, leboináč by si pes ľahko spojil, že má po zveri skočiť.

Psa nesmieme potrestať vtedy, keď naháňal zajaca alebo vyplašil jarabicu. Dodatočné pokarhanie nesplní už svoj výchovný účel. Pri nasledujúcej príležitosti to treba urobiť presne v momente, keď sa pes nechába strhnúť k prenasledovaniu a na povely zodpovedajúco nereaguje. Iba ak si pes navykne na určité stereotypy správania, dokáže si vytvoriť aj žiadúce spojenia.

Rýchlo treba zasiahnuť vtedy, ak pes jarabicu zavetrí a namiesto vystavovania ju vyráža. Pri trilkovej píšťalke sa pes hodí k zemi. Poľovník k nemu podíde, krátko ho pochváli a dá mu povel „vpred!", na pokojné a opatrné ustaľovanie. Ak je pes príliš horlivý, poľovník ho opäť zastaví pove-

lom „k zemi!", ktorý vždy znamená sústredenie sa pred hľadaním a pôsobí ako výzva k poslušnosti.

Keď jarabice vzlietnu, opäť zaznie povel „k zemi!" tak, aby si pes mohol spojiť, že vyletenie jarabice znamená, že má zastať.

Pes ostane ležať tak dlho, kým znova nenastane ticho. Skôr, ako smie začať znova hľadať, obdrží maškrtu.

Ak pes spočiatku nereaguje na trilkovanie, psovod ho zoberie na dlhé vodidlo a súčasne so zapískaním ním trhne.

Mladého poľovného psa treba už zavčasu brávať do revíru. Tu sa učí potom používať svoj čuch. Je obdivuhodné, ako sa pes pri hľadaní zvere dokáže prispôsobiť vetru, povrchu a krajine. Oboznámi sa tiež s povelmi a posunkami psovoda a reaguje aj na najtichšie volanie a pískanie.

Keď už pes podľa svojich schopností pevne vystavuje, smie sa niekedy aj pred jeho očami zastreliť jarabica. Je to pre neho dobrá príprava, pretože vlastný výcvik poľovného psa sa začína približne až vo veku 1 roka.

Je užitočné, ak mladého psa cvičíme spolu so starším, ktorý spoľahlivo vystavuje, pričom mladý pes je na dlhom vodidle. To, že starší pes jarabicu nájde, vystaví a upevní, poľovníkovi umožňuje, aby ešte neskúseného psa privádzal oproti vetru k zveri. Niekedy je potrebné, aby poľovník, ktorý môže mladého psa na vodidle dobre ovládať, priamo zasiahol.

Až keď mladý pes absolútne spoľahlivo splní všetky body výcviku, môže pracovať v tíme - vtedy už bez vodidla. To znamená, že staršiemu psovi sekunduje, čiže zastavuje zver v inej vzdialenosti.

Prinášanie

Prinášaniu predchádza dohľadávanie, čo je práca farbiarov a sliedičov, ktoré majú zastrelenú /chorú alebo postrelenú/ malú zver vysliediť a samozrejme priniesť. Dohľadávanie môže prebiehať navoľno na zafarbenej stope alebo na vodidle.

Pes už dokáže prinášať stratené predmety. Budúci poľovný pes sa učí ešte aj aportovať vypchatého zajaca alebo mačku. Rovnako možno použiť aj naplnené vrece, aby sme tak psovi priblížili jeho budúcu úlohu.

Od poľovného psa sa vyžaduje, aby všetko, čo sa len prinášať dá, rýchlo a čisto priniesol psovodovi. Pevnosť záhryzu musí byť prispôsobená veľkosti, resp. hmotnosti zveri. Príliš silným uchopením, ktoré môže sprevádzať aj žuvanie dolnou čeľusťou, by pes zver dogniavil - potrhal. Takéto niečo ho preto treba odučiť.

Pes, ktorý sa dôkladne zoznámil s aportovaním, nemá neskôr ťažkosti ani s prinášaním zveri po stope. Rozdiel je vlastne iba v tom, že predtým pes prinášal nejaký predmet po spiatočnej stope psovoda, a teraz prináša zver po stope, pri ktorej kladení nás nemá vidieť. Stopa vedie psa k zveri, ktorú má zobrať aj mimo dohľad psovoda a priniesť. Mimoriadne komplikované je stopovanie na vodidle, čo si vyžaduje od psa plnú sústredenosť. Chuť prinášať, ktorú sme vzbudili u psa predošlými cvičeniami, musí

dopĺňať aj vôľa hľadať, inak by bolo prinášanie nemysliteľné.

Oznamovanie

Ak pes hľadajúci na voľno nájde kúsok kože zveri, alebo pri štvaní zver „strhne", musí to oznámiť, to znamená, že sa vráti späť k psovodovi a dá mu najavo, že mu chce niečo ukázať.

Oznamovať sa pes učí s vypchatou srnčou kožou. Keď je postriekaná čerstvou krvou, účinkuje na psa mimoriadne vábivo.

Aby sme zabránili aportovaniu, musí byť srnčia koža upevnená na kolíku k zemi. Ak chce pes aportovať, zadržíme ho energicky vysloveným „fuj!" a hneď nato mu dáme povel „k zemi!". Pes ostane na okamih ležať, až kým naňho psovod nezapíska, aby prišiel k nemu. Nakoniec ho pochváli.

Po posunku rukou a povele „ukáž!" sa pes vyberie znova k srnčej koži, psovod ho sprevádza iba niekoľko krokov. Keď príde pes ku koži, psovod zavelí „k zemi!" a znova na psa zapíska, aby sa vrátil a pochváli ho.

Zvukový povel „ukáž!" vedie psa znova k srnčej koži, kam ho psovod tentoraz nasleduje a dá mu už známy povel „k zemi!". Potom ho odmení kúskom mäsa.

Pes má vidieť, ako psovod kožu zoberie, čím mu pán oznámi, že koža mu patrí.

Aby si pes čo najlepšie zapamätal priebeh cvičenia, odporúča sa opakovať ho dvakrát za deň - prirodzene s dostatočne dlhou prestávkou.

Srnčia koža sa umiestňuje každý deň vo väčšej vzdialenosti.

Povel „k zemi!" pri koži prv ako psovod na psa zapíska, ho má na chvíľu priblížiť k jeho nálezu.

Povel „k zemi!" a zapískanie vedú psa k tomu, aby sa vrátil a zver oznámil. Tieto dva zvukové povely môžu odpadnúť až vtedy, keď pes správne spojí, že na povel „ukáž!" má kožu vyhľadať a vrátiť sa späť k psovodovi, aby sa na povel „ukáž!" opäť vybral ku koži, kde nakoniec dostane za odmenu maškrtu. To posledné spôsobuje, že pes bude postupne radostne oznamovať.

Zo začiatku sa cvičí tak, aby bola koža na dohľad a v prehľadnom teréne. Neskôr možno s kožou urobiť stopu, a to tak, aby pes kladenie nemohol pozorovať. Preto je odložený mimo dohľad.

Aportovanie.

Podľa stopy sa dá dobre kontrolovať, či a ako pes kožu nájde, a ako rýchlo sa vráti k psovodovi.

Aby si pes nezvykol na rovnakú trasu, musíme cvičiť v rôznych prostrediach. Stopa sa stále predlžuje až na 1 km, cvičenie v lese vytvára nové situácie, ktoré musí pes zdolávať. Pri správnom spojení hrá prirodzene okrem vzdialenosti dôležitú úlohu aj charakter územia. Rozhodujúcim pre psa a pre vytvorenie žiadúcej súvislosti je maškrta, ktorú dostane pri koži, a keďže maškrtu dáva psovi pán, je prirodzene potrebné rýchlo ho ku koži priviesť.

Pri neskoršom cvičení oznamovania zastrelenej zveri sú zo začiatku úlohy zaraďované tak, aby bolo možné okamžite zasiahnuť pri nežiadúcom správaní psa.

Hlásenie

V protiklade s oznamovaním, kedy sa pes od zveri najskôr vzdiali, aby priviedol psovoda, pri hlasení ostáva pes pri zveri a šteká dovtedy, kým psovod nepríde.

Už šteniatko má skúsenosti s tým, že keď štekalo, bolo odmenené plnou miskou alebo maškrtou. To bola dobrá príprava pre budúceho „hlásiča".

Pri výchove poľovného psa sa cvičenie rozširuje. Pred psa síce postavíme misku s jedlom, len čo sa k nej však pes približuje, musí ho energické „fuj!" zastaviť, aby sa na jedlo nevrhol. Až na povel „vezmi!" a ponúkavé gesto rukou si smie potravu vziať.

Od začiatku treba dbať na to, aby bola miska vždy medzi psom a psovodom, pes sa teda musí nachádzať za miskou. To platí, aj keď pracujeme s vypchatou srnčou kožou: psa treba odložiť vždy za ňu.

Na krátkom vodidle psa s povelom

Hlásenie.

„hľadaj!" vedieme smerom ku koži, ktorá je položená vo vzdialenosti asi 20 krokov. Zatiaľ čo psovod zostane stáť pred kožou, psa nasmeruje za kožu a zavelí „k zemi!". V tejto polohe pes ostane asi 10 minút.

To sa cvičí tak dlho, až kým pes sám od seba zaujme miesto za kožou.

Potom nasleduje voľné cvičenie s povelom „hľadaj!" a odložením psa za kožu.

Keď sa pes na povel „hľadaj!" dostane ku koži a ľahne si za ňu a zostane tam tak dlho, kým ho psovod nezavolá, môže sa vzdialenosť medzi východiskom a náleziskom zväčšiť. Odvolanie psa nasleduje až po

štvrťhodine, ba ešte dlhšej dobe. Pri hľadaní navoľno musí zvolený priestor umožňovať, aby sme psa dobre videli.

Nasledujúci krok spočíva v tom, že kožu položíme na misku, z ktorej pes žerie. Potom ho opäť vyšleme povelom „hľadaj!" a ako sa naučil, ľahne si za kožu.

Vôňa, ktorá teraz stúpa psovi zo zakrytej plnej misky do nosa, znamená preňho, že musí štekať. Aby to pes správne spojil, vyžaduje si to istú dávku trpezlivosti.

Už pri prvom váhavom zvuku psovod psa pochváli slovom „dobrý". Pes je odvolaný a až potom dostane obsah misky.

Tento krok cvičíme tak dlho na krátku vzdialenosť, kým pes hlási misku, ktorá je pod kožou. Až potom sa môže vzdialenosť zväčšiť.

Teraz už pes nemá vyštekávať misku, ale srnčiu kožu. Preto misku odstránime a do kože ukryjeme maškrty.

Doteraz spájal pes srnčiu kožu s miskou a aj keď ju už teraz nevidí, má štekať ako zvyčajne. Pri prvom zvuku, ktorý v tomto smere vydá, ho veľmi pochválime slovom „dobrý" a postupne sa približujeme, zatiaľ čo pes neustále brechá.

Po odvolaní psa vyberie psovod maškrty z kože tak, aby to pes videl a dá mu ich.

Tak bude neskôr, celkom pochopiteľne, srnčiu kožu kvôli jej obsahu vyštekávať. Pes smie zožrať iba to, čo mu psovod po svojom príchode dá.

Prechod od tohto cvičenia k „pravej" zveri je takmer plynulý. Zo začiatku sa ešte na zver položí srnčia koža, ktorá sa však po jednom zopakovaní cvičenia odstráni.

Už po vydaní prvého zvuku nasleduje veľká pochvala slovom „dobrý" a pri vytrvalom štekaní povel „hlás!". Pri každom zaštekaní sa psovod priblíži vždy o dva kroky. Po odstránení srnčej kože maškrty dávame do hrudného koša zveri. Po ukončení cvičenia, po odvolaní a odložení psa, psovod vyberie maškrty tak, aby to mohol pes sledovať.

Počas nasledujúcich cvičení sa zväčšuje vzdialenosť a začneme cvičiť v lese. Keď sa pes blíži k zveri, nemá vidieť svojho pána, ten však má mať možnosť psa pozorovať.

Medzi týmto cvičením sa odporúča občas zaradiť cvičenie so známou srnčou kožou, ktorú musí pes nájsť podľa stopy, ktorú sme ňou urobili, alebo „voľne stratenú."

Cieľom celej úlohy je, že pes nájdený kúsok kože nesmie opustiť, ale musí tak dlho štekať, kým nepríde psovod a kožu neodnesie. Len vtedy dostane pes odmenu, a aj to len z ruky psovoda.

Ťažný pes

Vo výchove ťažného psa je používanie násilia škodlivejšie ako pri iných plemenách. Ako všetky severské psy, ani ťažný pes nepatrí práve k ľahko vychovávateľným a zo strany majiteľa si to vyžaduje veľmi citlivý prístup, aby sa presadil ako „vodca svorky".

Niektorí majitelia ťažných psov si to príliš uľahčujú, keď tvrdia, že ich pes v dôsledku svojej primitívnosti nie

je prístupný žiadnej výchove. Aj ťažný pes je vychovávateľný a na dosiahnutie príjemného spolužitia psa a pána musí zvládnuť aspoň základné pravidlá správania.

Ťažné psy nie sú poddajné a podriaďujú sa o niečo ťažšie ako ostatné plemená. Aj tu je však poslušnosť základnou požiadavkou. Akoináč by sa mohol psovod so svojím záprahom s 10 psami vybrať bezpečne na pretekársku trať - trail?

Ťažný pes sa vo všeobecnosti nehodí na výcvik psa - obranára. Príslovečná prívetivosť k ľuďom, ktorá je vlastná všetkým severským psom, sa takýmto ctižiadostivým ambíciám čiastočne prieči.

Ťažného psa ale možno dobre vycvičiť na psa - sprievodcu a tiež je možné sa s ním zúčastniť kurzu pre lavínové psy.

Hoci ťažný pes je stvorený na ťahanie, každý majiteľ ho možno nechce zapriahnuť do saní či vozíka. No s ohľadom na jeho výraznú potrebu pohybu treba ťažného psa zamestnávať tak, aby jeho psychické a fyzické vlastnosti nezakrneli. Kto teda nemá záujem venovať sa so svojím psom športu, mal by ho aspoň nechávať bežať vedľa bicykla.

Zviera, ktoré je určené na preteky psích záprahov, sa musí už veľmi skoro zoznámiť so všetkými eventualitami - akustickými aj optickými, ktoré sa môžu na trati vyskytnúť. K tomu patrí aj tolerovanie iných psov - a teda oboznamovanie sa s nimi. Len tak dokáže neskôr psovod - musher zvládnuť najrozličnejšie strety.

Do veku 6 mesiacov sa s mladým ťažným psom ešte nepracuje v zmysle

Potrebe pohybu ťažných psov zodpovedá ich športové využitie.

tréningu. Užitočná príprava spočíva v tom, že psa necháme bežať na dlhom vodidle, ktoré je zo začiatku pripevnené ešte na obojku. Obojok nesmie psa sťahovať alebo dokonca škrtiť. Pes hnaný túžbou byť vpredu usilovne kráča pred pánom bez toho, aby sa nechal čímkoľvek počas cesty rozptyľovať. Mladý pes smie tiež bežať vedľa bicykla, pričom však ešte cyklistu neťahá a treba dbať na to, aby sme mladého psa nepreťažovali, pretože jeho šľachy, väzivo a kosti ešte nie sú dostatočne pevné.

Pes sa už teraz učí meniť tempo a na povel zastaviť. Potom musí ísť psovod rýchlo dopredu k psovi a pochváliť ho, pretože ináč by mohol prísť pes k nemu. Pokojné zastavovanie zabráni pri záprahu viacerých psov, aby sa zamotávali do ťažných šnúr.

Keď pes sám nasadí plynulé tempo, nastal okamih, kedy mu založíme postroj. Pritom treba postupovať veľmi opatrne.

Čím pokojnejšie to prebieha, tým ochotnejšie si dá pes postroj nasadiť.

Počas prvého zapriahnutia by podľa možností nemali pôsobiť na psa žiadne rušivé vplyvy a na trénovanie si treba zvoliť odľahlé miesto bez divákov.

Zo začiatku psa pripevníme ešte za obojok, ale čím skôr prejdeme k zapriahnutiu do postroja.

Potom s ním ešte raz prejdeme určitý úsek cesty, a ak sa očividne snaží a usiluje ťahať dopredu, môžeme skúsiť pripojiť nejaký náklad - starú pneumatiku z auta, brvno ap.; rovnako možno použiť aj detské sane. Takýto predmet je pripevnený na ťažnej šnúre z polyetylénového hodvábu, ktorá je dlhá asi 1,5 m a je vybavená tzv. tlmičom nárazu. Tento sa nachádza medzi šnúrou a nákladom a má za úlohu zadržiavať nárazy.

Počas prvej skúšky ide ešte psovod vpredu so psom, aby mu dodával istotu. Nesmie sa to však stať zvykom, pretože pes sa musí rýchlo prispôsobiť tomu, že bude riadený zozadu. Na povel má pes začať silno ťahať a zastaviť, až keď mu to psovod prikáže. Povely treba používať stále rovnaké. Medzinárodnými povelmi sú: „go!" alebo „allez!" a tiež „allright!" pre štart, „come on!" alebo „hike!" ako povzbudzovacie povely a „whoa!" alebo „halt!" na zastavenie.

Aby sa pes mohol počas práce koncentrovať na prípadné povely, musíme rozprávať čo najmenej.

Ak sa pes na psovodov povel rozbehne a usilovne ťahá pripojený náklad, psovod - musher môže byť pre začiatok spokojný.

Aby mohol mať pes radosť z ťahania, musí mu postroj bezchybne sedieť. Každému psovi ho treba zhotoviť na mieru. Predovšetkým nesmie nijako obmedzovať dýchanie psa a lopatky musia mať pri pohybe dostatok miesta.

Rozlišujeme 3 spôsoby zapriahania: dvojitý záprah, pri ktorom bežia vždy dva psy vedľa seba a jeden na čele záprahu; vejárovitý záprah /každé zviera je pripevnené vlastnou ťažnou šnúrou na sane/, uprednostňujú ho eskimáci; tandemový záprah, v ktorom bežia psy jeden za druhým medzi dvoma ťažnými šnúrami.

Nakoniec je to ešte tzv. škandi-

návsky šport, kedy pes ťahá malé ploché sane /pulka/ a psovod beží vedľa neho na lyžiach.

V ostatných prípadoch stojí psovod na predĺžených koncoch saní a záprah riadi iba povelmi. Vedúci pes musí na povel „gee!" zabočiť doprava a na povel „haw!" doľava.

Pre zmenu smeru podľa povelu možno použiť dve metódy. Buď ide pomocník dopredu a uvedie psa do smeru, ktorý psovod zozadu udá, alebo samotný psovod spôsobuje zmenu smeru, a to prostredníctvom dvojitej ťažnej šnúry, s ktorou však nie je celkom jednoduché manipulovať. Pes potrebuje vtedy dva obojky a psovod udáva smer tak, že za šnúru potiahne doľava alebo doprava.

Preteky ťažných psov sa delia podľa počtu psov v záprahu: otvorená trieda, kategórie A, B a C a škandinávska trieda.

Nové výcvikové disciplíny

Vodná záchrana

Zmyslom a poslaním tejto disciplíny je výcvik psov, ktorí sú po jeho absolvovaní platnými pomocníkmi pri dozore na otvorených vodných plochách, pri záplavách a vôbec tam, kde je potrebná pomoc ľuďom pri vodných pohromách. Výcvik a skúšky vychádzajú poväčšine z francúzskeho skúšobného poriadku, nakoľko tento je považovaný za praktický a účelný. Práca so psami na vode sa preto nebeie ani tak ako šport, ale je povýšená na vážnosť výcviku slepeckých psov.

Pre tento výcvik sa svojou povahou i hmotnosťou ukázali ako najideálnejší newfoundlandskí psi, landseéri, vhodní sú aj leonbergeri a zlatí labradori. Menšie plemená majú najmä hmotnostný handicap, chýba im tiež dostatočná, tak potrebná pľúcna kapacita. Výcvik šteňaťa sa môže začať už od tretieho mesiaca veku, kedy ho privykajú na vodu a plávanie. Neodmysliteľný je tiež výcvik základnej poslušnosti, aký bol opísaný už v predchádzajúcich kapitolách. Nesmieme zabúdať, že pes sa bude pohybova medzi ľuďmi, a tak nesmie byť voči nim

agresívny. Výsledkom pomerne náročného výcviku, ktorému sa však psi milujúci vodu radi podrobujú, je plávanie v určitom časovom limite, aport figuríny, aport pádla, člnu so šiestimi osobami, surfu so surfistom, rozlišuje, či sa jedná o plavca s ťažkosťami, alebo o utopeného (nehybného), a dokáže vyskočiť z motorového člna za jazdy.

Vodná záchrana je perspektívna disciplína, ku ktorej je však potrebné pristupovať so všetkou vážnosťou. Preto bola založená Nadácia pre výcvik psov vodnej záchrany, ktorej cieľom je podporovať v tejto činnosti jednotlivé sekcie, ktoré na Slovensku fungujú.

AGILITY - psí parkur

Agility je moderná výcviková disciplína, pri ktorej pes v sprievode svojho pána rýchlo zdoláva vytýčenú dráhu, pričom prekonáva rôzne prekážky. Samotný výcvik i jeho výsledok je ukážkou harmónie dvojice psovod - pes s výrazným prejavom radosti z pohybu a hry. Základom úspešného výcviku je absolutne dobrý vzťah medzi pánom a psom, naplnený vzájomnou dôverou. Psi milujú hru, a preto je pre nich výcvik zábavou a odmenou. Na nácvik agility sú vhodné mnohé plemená, ale na súťaže je dobré voliť psy rýchle a mrštné s radostným prejavom, ako sú border kólie, belgickí ovčiaci, pudle, šeltie, pinči, dobermani i menšie ovčiarske plemená. Rovnako dobrí sú aj inteligentní krîženci.

S výcvikom agility je možné začať už od šteňacieho veku, kedy sa dá dobre využiť záujem psíka o loptičku, za ktorou rád a bez obáv podlieza a prelieza rôzne prírodné prekážky. Tento výcvik postupne smerujeme na predpísané prekážky, medzi ktoré patria kladiny, hojdačky, lavice, slalomové tyčky, tunely i kavalety. Výška a náročnosť prekážok je závislá od veľkosti plemena i stupňa vycvičenosti. V každom momente výcviku musia byť pes a jeho psovod v kontakte. Pritom sa vyžaduje dokonalé

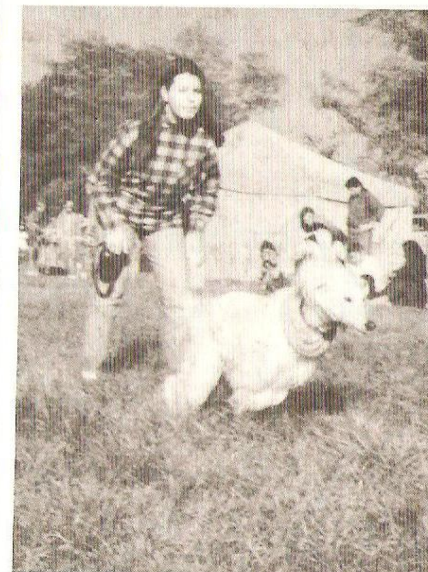
zvládnutie základnej poslušnosti psa, pretože pes sa pri súťažiach pohybuje po dráhe bez vodidla a nesmie odbehnúť, naopak, každý príkaz psovoda, aj nevyrieknutý, musí dokonale splniť.

Podrobnosti o metodikách výcviku a súťažiach obsahuje medzinárodný poriadok agility FCI, ale je možné sa s ním zoznámiť aj v kluboch, ktoré sa týmto veľmi atraktívnym výcvikom zaoberajú.

COURSING - terénny prekážkový dostih chrtov

Coursing je tradičný britský šport - lov umelého zajaca. Preveruje schopnosti chrta loviť - štvať návnadu v každom teréne. Víťazom je ten pes, ktorý sa najviac pričinil o chytenie návnady, imitovanej kusom kože alebo pevnou tkaninou. V našich podmienkach sa osvedčil francúzsky systém, ktorý je v platnosti od roku 1984 a snaží sa čo najvernejšie priblížiť podmienkami a bodovaním k anglickému coursingu za živým zajacom.

Tréning i súťaž možno poriadať na lúke alebo inej voľnej ploche s prírodnými či upravenými prekážkami. Vhodné pre tento šport sú všetky plemená chrtov. Psy musia byť vo veľmi dobrej kondícii a najlepší zvyčajne prejavia okrem chuti bežať aj inteligenciu v dosiahnutí cieľa, teda ulovení umelého zajaca, na rôzne dlhej dráhe. Coursing sa stáva veľmi atraktívnym aj v našich podmienkach, nakoľko nie je natoľko náročný na tréning ako klasické dostihy chrtov.

Dostihy chrtov

Starý britský šport (chrtov), v ktorom súťažia psy v kategóriách. Kategórie sa tvoria podľa plemena a pohlavia. Vytýčená dráha, ktorú psy musia prebehnúť, je 480 m, víťazí ten pes, ktorý dobehne do cieľa prvý bez toho, aby počas závodu napadol súpera. V jednom závode a dráhe beží naraz maximálne 6 psov/súk, ktorí musia mať dostihový košík a odchytávací obojok. Všetci psi sú označení číslami /na dečkách/, pričom každé číslo má stanovenú farbu. I v dostihu bežia psy za umelou návnadou, ktorú však nemusia dochytiť, stačí prebehnúť cieľ. Psy sa zásadne vypúšťajú z uzavretých boxov, podobne ako pri konských dostihoch. Tento v Anglicku veľmi zaužívaný šport nachádza obľubu už aj v našich

podmienkach. Je pútavý nielen pre súťažiacich, ale i pre divákov.

Adresy zväzov a klubov špeciálneho výcviku:

A Slovenský kynologický zväz
p.p. 43
902 01 Pezinok
t. č. 07/286 550
fax: 07/286 543

B Slovenský poľovnícky zväz
Štefánikova 10
811 05 Bratislava

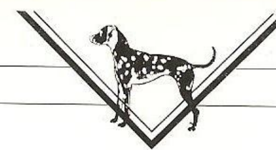
C Klub vodnej záchrany:
prezident: Ladislav Penc,
Pionierska 6,
803 01 Bratislava

D Klub špeciálneho výcviku
AGILITY:
Bazovského 10,
841 01 Bratislava

E Klub dostihových chrtov -
Šamorín: Dr. Miroslav Guniš,
Petöfiho 23,
940 52 Nové Zámky

Odborný kynologický časopis/ mesačník:
KYNOLOGICKÁ REVUE

Adresy ďalších špecializovaných klubov poskytuje Slovenský kynologický zväz.

Príloha

Nasledujúci prehľad má ponúknuť iba oporné body, v akom veku možno u psa začať s nacvičovaním určitých úloh. Následnosť cvikov nemusíte bezpodmienečne dodržať. Priebeh výcviku sa riadi skôr tým, či je pes v danom období už schopný požadovanú úlohu pochopiť.

Aj doba nácviku potrebná na naučenie úlohy je u každého psa iná. Samozrejme, naučené cviky treba neustále upevňovať a občerstvovať.

		vo veku	čas cvičenia
výchova šteniatka	-čistota v byte -vedenie na vodidle -ostávanie osamote -príchod na zavolanie -„sadni!" -„štekaj!" -nácvik na streľbu	2-4 mes. od 6. týž. 3-4 mes. od 8. týž. od 12. týž. od 15. týž. od 12. týž.	2-3 týž. 1 deň 3-4 dni 1 deň 2 dni 4 dni 3 dni
výchova mladého psa	-„sadni!" -vedenie na vodidle -voľne pri nohe -„sadni, zostaň!" -„ľahni!" -„ľahni, zostaň!" -„ku mne!"/vrátenie/ -„stoj!"	3-5 mes. 2-4 mes. 5-6 mes. od 5. mes. 5-6 mes. od 6 mes. od 3. mes. od 4. mes.	3 dni 2 dni 5 dní 3 dni 1 deň 2 dni 1 deň 3 dni
rozšírený výcvik od 10 mes.	-prekonávanie bariéry skokom -prekonávanie bariéry šplhom -vysielanie vpred -aportovanie -stráženie predmetu -stopovanie -revírovanie		

Baumannová Doris: Výchova a výcvik psov
Z nemeckého originálu Hunde erziehen
Translation © PT Servis, spol. s r.o., 1994
Cover Design © IMPRES
Odborne posúdila a doplnila MVDr. Jana Freyová
Slovak Edition © Aktuell

ISBN 80-88733-11-1

